

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204660

UNIVERSAL
LIBRARY

OUP—332—7986—10,000

OSAKA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. **T43/135P** Accession No. **I3790**

Author **భట్ట-చార్య చంద్రమోహన్**

Title **సతి.పు.చ**

This book should be returned on or before the date
last marked below

పతిపూజ

(శ్రీ సురేశ చంద్రబోధాన భట్టాచార్య)

అనువాదకుడు :

“కవిరాజహంస — కవిమూలంకార”

శ్రీ పౌలేటి పార్వతీశము

(శ్రీ వేంకట పార్వతీశ్వర కవులు)

పబ్లిషర్లు : అడ్వేషన్లీ అండ్ సో
నరస్వతీ పబ్లిష్మెంట్స్
రౌజమ హేంద్రవరము

శర్వస్వామ్యములు
ప్రకాశకులని

First Edition 1948

Saraswathi Power Press, Rajahmundry
Printed and Published by
A. Lakshmana Swamy Naidu
For Addepally & Co., Educational Publishers
Order No. 5074 / 1948

ఉ పో ధా త ము

కేవల మింద్రియ సుఖలాంపట్యముచే దిగ్భ్రాంతలై దారితప్పి పోవు యువతీమణులు ప్రకృత విద్యావిధానము వలననో, హృదయ దౌర్బల్యము వలననో, ముఱి యేయిశర కారణముల వలననో భర్తల యెడల ననాదరము వహించి పతిశుశ్రూషా విముఖులై తత్ఫలముగా జీవితకాలమంతయును బతిసుఖనిహీనలై పరిభ్రమించుచున్నారు. అట్టి వారి భర్తలుగూడ జీవచ్ఛనములై మర్మవేదనలచే వేగుచు నిహ జగంబుననే సరక మాతనల ననుభవించు చున్నారు. అట్టి దంపతుల సంసారములు దాంపత్య సుఖవిహీనములై ధ్వస్తములై సామాన్యుల దృష్టులకుఁగూడ నికృష్టములై సమాజపార్శ్వమునఁ బతితుములై పోవు చున్నవి.

కాని సతీమణు లగురమణులు పతిదేవతా నిరంతరారాధనమును విడు వక, పతిమంత్రమును జపించుచుఁ బతిమానస పూజయందే యాత్మ ప్రాణ మనంబుల సర్పించి స్వధర్మ నిర్వహణముం గావింప గలిగినచో భర్తలెంతటి దుశ్చరితులైనను వారి జీవ స్మృత ప్రకృతులకు మరల మానవత్వమును దేవత్వమునుగూడ సిద్ధింపఁజేయుటకు సమర్థురాండ్రు కాఁజాలియుందురు.

అట్టి యొక సతీరత్నము ప్రకటించిన యాత్మజీవిత చరిత్రము ననుస రించియే యీ పతి పూజ రచింపఁబడినది. దీనిని వంగసారస్వత రంగమున వెలయించినవారు వంగ కవితావిశారదులగు శ్రీ శ్రీ శ్రీ సురేశ చంద్రమోహన భట్టాచార్య వేదాంత శాస్త్రులవారు. ఇది యీ యుత్తమ గ్రంథమున కాంధ్రానువాదము.

దీనిని బడించిన తరుణి తరుణులలో గొందఱైన సారాంశమును

గ్రహించి దాంపత్యస్నేహ మధుర సుధారససేవనమున సదానందానుభవముం గాంచుట కీ యుత్తమమూర్గము సదాచరణీయమైనదని యంగీకరింపఁ గలిగినచో మా యీ పరిశ్రమము చరితార్థము కాఁగలదు.

అనువాదకుఁడు.

ప్రకాశకుల విన్నపము

కవిరాజహంస, కవికులాలంకార శ్రీ ఓపేటి పార్వతీశము (వెంకట పార్వతీశ్వరకవులు) గారు జగత్ప్రసిద్ధులైన సాహిత్యారాధకులు. వసుమతీ వనంతము, ప్రమదావనము మొదలైన నవలలు, ఏకాంతసేవ మొదలైన పద్యగ్రంథములు, అనేక బంగళీనవలలకు అనువాదములు చేసి ఆంధ్రప్రచారిణీగ్రంథనిలయముద్వారా, వారు, ఆంధ్రవాఙ్మయమునకు కలిగించిన ఉన్నతి చరిత్రప్రసిద్ధియు కాగలదు.

వయస్సు మల్లినను, ఆరోగ్యము సరిగా లేకున్నను నేటికిని వారవ్యాపాతముగా రచన సాగించుచునే యుండుట ఆంధ్రులకు ఆనందకారణము.

చిరమైతిని పురస్కరించుటకు వలెనైతే వారు మా కిది అనువదించి దయచేశారు. బంగ్లాభాషలో ఈ గ్రంథమునకు మిక్కిలి ఆదరము కలదు. ఆంధ్రభాషలోను ఇది ప్రశంసాపాత్రము కాగలదు. ఎన్నుతః ఉత్తమ మైన యీనవలకు శ్రీ పార్వతీశముగారి అనువాదము మహోత్తమత్వము సంఘటించినది.

శ్రీ పార్వతీశముగారు ఇట్లే మా కింకను మరికొన్ని నవలలు, అనువదించి దయచేసి యున్నారు. అవియును త్వరలోనే ప్రకటించుచున్నాము. పాఠకలోకము యథాపూర్వముగ, సరస్వతీ గ్రంథమండలి హృదయంగలదని నమ్ముచున్నాము.

శ్రీ పార్వతీశముగారికి మా కృతజ్ఞత విన్నవించుకుంటున్నాము.

23 - 11 - 48

భాజమహేంద్రవరము

ఇట్లు

అద్దేపల్లి లక్ష్మణస్వామి

శ్రీ రామచంద్ర పరబ్రహ్మణేనమః

౧. వివాహము

అప్పటికి నే నెనిమిదేండ్లదాసను. అది మాఖమాసము. చలి జగ మంత
టిని గడగడ లాడించుచుండెను. ఆ శీతార్త స్రవ్యతి విషణ్ణ విశాల
బాహువ్యయ మధ్యస్థలమం దొకనాడు మాయింటిముంగిట నల్లని
కంబళులు హుహు బడియుండెను. అచ్చట నన్నయిమొదలగు మంగళ
వాద్యములు మ్రోగుచుండెను.

అంతకు మూడు నాలుగు దినములకుఁ బూర్వమునుండియు, మా
పిశాల మందరమంతయు ఒండువులగు స్త్రీ పురుషులచే నిండియుండెను.
అందు నా యీడుపిల్లలు చాలమంది యుండిరి. వారెవరిచయ మది
వఱ కంతగా నాకు లేకున్నను ఒండువు లనుకొనఁగల నుండఁజును
నాతోఁ గలసిమెలసి తిరుగుచుండిరి. మంగళవాద్యములను విని యంద
ఱును మాయింటికి వచ్చుచుండిరి. నలుదెసలు నా యిండ్రిలావాల
ధ్వనులచే నిండిపోయెను. మంగళవాద్యములతోఁ జాలమంది సువా
సినులు వచ్చి నన్నింటిలోనికి దీక్షానివోయి నాయెడలంతులను ? నువు
నలుగుపట్టి నన్నుఁ బెండ్లికూతుం గావించిరి. అప్పుడు నేను నాకుఁ
బెండ్లియనుమాట వినియుంటిని.

ఇట్లు మూడుదినములు గాత్రహరిద్రాశుభకర్మ మమేయానందోత్స
వములతో గడచిన తరువాత మాఖబహుళత్రయోదశినాడు నాశుభ
వివాహము యథావిధముగ నిర్వహింపఁబడియెను. విందులతో వేడుక
లతోఁ బెండ్లికార్యము లన్నియును శుభసంపన్నములై పరమాష్టాదశర
ముగనే జరిగిపోయెను. తప్పక యట్లు జరుగు నని యందఱును విశ్వ
సిందియే యుండిరి. ఏమనినః—మాయత్తమామలు సుఖముగా నున్నారు.
మా తల్లిదండ్రులును క్షేమముగా నున్నారు. భాగ్య భోగములయం

దీరెండుకుటుంబములకు నెట్టిలోపమును లేదు. నేను మాతల్లిదండ్రులకు గారాపుముద్దుపట్టిని! నావివాహము మహానైభవముతో జరిగెననుటలో నాశ్చర్య మేమున్నది! ఇరుపక్షములవారునుగూడ నెట్టిలోపమును జరుగకుండ సాధ్యమైసంతనఱకుఁ గల్గఁగామహోత్సవములను మహాసమారంభముగనే కావించి యుండిరి.

వివాహ మను వెన్నెల తెరవెనుక నెంతటి మహత్తరమైన యుద్దేశమున్నదో యెంతటిహాసశోకము లున్నవో, యెన్ని సుఖ దుఃఖములు, నెన్ని ఫలాఫలములు నెన్నెన్ని పెండ్లిగుచ్చీకటులు నెన్నెన్ని జీవనమరణములు నెన్నెన్ని పుణ్యపాపములు నాశ్రయించుకొని యున్నవో నాకప్పుడించుకంతయును దెలయనేలేదు. నే నెవ్వరిని బెండ్లియాడితిனో యాతడే నాజీవితమునకంతకు నేకమాత్రావలంబనమనియు, నేకైకమార్గదర్శకుఁ డనియు నేనప్పు డెఱుంగఁ జాలనైతిని. అందుచేతనే నాకప్పుడతని స్వభావమును గాని చరిత్రమునుగాని, వంశగౌరవమునుగాని తెలిసికొనవలయు ననుసంకల్ప మెంతమాత్రమును గలుగలేదు. కేవల మాపదునేడు వత్సరములుగల పురుషునియెడల నప్పటి నాబాల్యబుద్ధికి బోధపడినంతవఱకు స్వామిత్వమును నాత్మీయతను గాంచుచు, సత్తిభావమును బెంపొందించుకొనుచు సముజ్జ్వలము లగు మణిహేమాలంకారముల విషమభారమును, సర్వాంగకములచేతను భరించుచు, నేదో యొక విధముగా నేనప్పు డానంద విలాస వాహినులలో దేలిపోవుచుంటిని.

తరువాత! -- తరువాత నెట్టియెట్టిసంఘటనలు ఘట్టిల్లెనో, తరువాత నేయే కష్టసుఖసంభాషణములు వినియుంటిను, తరువాత నెట్టి మంచి చెడ్డలఁ గాంచియుంటిను, తరువాత నెట్టిదారుణబాధల ననుభవించియుంటిను, తరువాత నెట్టి దుస్సహ శోకదావానలజ్వాలలను నహించియుంటిను వాని నన్నిటింగూర్చియు సంపూర్ణముగా స్పష్టముగా మీకు మనవి చేయవలయుననియే యిప్పుడు మీసన్నిధికిఁ జేరియున్నాను.

౨. శిక్ష

పూజ్యపాదులగు మా మామగారు కలకత్తాయం దొక భాగ్యవంతుని పక్షమునఁ బనిచేయుచున్నట్లు నేను కొంతకాలమునకుఁ దెలిసికొంటిని. కొంతకాలమునకుఁ దరువాత నాభాగ్యవంతుఁడు మృత్యుముఖపతితుఁ డగుటచే యజమానుని కుటుంబభారమును స్వవహారభారమునుగూడ మామగారే వహింపవలసివచ్చెను. ఆయనయే పెద్దయుద్యోగియై తక్కిన చిన్నయుద్యోగుల నందఱిని సకారవముగ నాదరించుచు స్వవహారములను యథోచితముగ సాగించుచుండెను. వారుగూడ నాయనయెడల మిగుల భయభక్తులుగలిగి మెలంగుచుండిరి. మామగారి పరిశీలనము వలన యజమానుని కార్యములు సుసంపన్నము లగుచుండుటయే కాక యందువలన మామగారికి గొలదికాలముతోనే విశ్వాసపాత్రుఁ డని కీర్తి ప్రతిష్ఠలుకూడ గలిగెను.

అప్పుడు మామగారు తనపుత్రుని గలకత్తాలోఁ దనయొద్దకు రప్పించు కొని యొక యింగ్లీషుబడిలో విద్యాభ్యాసము చేయించుచుండెను. అప్పటికా కుమారునివయసు పదునొకండువత్సరములు — ఆకాలమునఁ బల్లెటూళ్లయం దంత మంచిబడులు లేవు. క్రమముగాఁ గుమారుఁడు పట్టణములో నున్న తకళాశాలయందు విద్యనభ్యసించి గొప్పపరీక్షలయం దుత్తీర్ణుడై యశోలాభములం గాంచగలఁడని మామగారి రాసించి యుండిరి. కాని తనయుఁడుచూత్రము విద్యాభ్యాసముతోఁ గూడ దుస్సహవాసములను గావించుచు దుష్కార్యాసక్తుడై పోవుచుండెను.

నా మామగారు మంచి బుద్ధికుశలత గలవాఁడును, కార్యదక్షుఁడు ఘటచే గుమారుని దుర్వ్యాపారములను గూర్చి సులభముగనే గ్రహింపఁ గలిగెను. అందుచే నాతఁడు తనకుమారు నిఁకఁ బట్టణమునం దుంచుట మంచిదికాదని నిశ్చయించుకొనెను. తరువాత నాయన తన

కుమారుని మైచున్సింగుజిల్లా విద్యాలయమునందుఁ జదువుకొనుటకై పంపించెను. కాని తుద కందువలనఁ గూడ వివేచితఫలమే సంఘటిల్లెను. కలకత్తాయందున్నప్పుడు కొడుకునకుఁ దండ్రి యేమనునోయని భయమైన నుండెడిది. మైచున్సింగువచ్చినప్పటినుండియు నదికూడ లేకుండబోయెను. క్రమముగా నాతని నయసుకూడ బాల్యయావన మధ్యస్థ మగుచుండెను. ఆతఁ డిఁకఁ బఠన లేఖనములను బూర్తిగా విసర్జించి సర్వదా విలాస సాగర తరంగములయందే తేలిపోవుట కాంగభించెను. మామగా రీ సంగతి యంతఁగును దెలిసికొని కొడుకునిఁక జరివింతుటవలన లాభము లేనని యనుకొనియెను. ఆనెంటనే యాతఁడు మైచున్సింగునకుఁ బోయి ప్లివారిని నెంటుఁ బెట్టుకొని యింటికిఁ దీసికొని వచ్చి మహానైభవ ముతో నాకు సత్సాగిని బెట్టిగావించెను. పెండ్లికాలమునకు సరిగా నా భర్తకుఁ బడునేడేండ్ల నయనుండెనని యిదివఱకే చెప్పియున్నాను.

3. వా స నా వ హ్ని

వినాహమైన కొన్ని నెలలు తరువాత మామాయగారు బొబబరనందాని యొకవర్తకుని యొద్ద నుద్యోగము చేర్పాటు చేసి “నీవు సాధ్యమైనంత శ్రీఘ్రముగా కలకత్తాకు రావలయును” అని నానాభునకు జాబువ్రాసిరి. ఆయుత్తర మందిరంతో నాభర్తగారు మిగుల నానందించిరి. కారణ మేమన — కలకత్తాకుఁ బోయినచో నాతని వ్యసనవాసనాజ్వాలలకుఁ జాలినంత యాజ్ఞాహుతి లభింపఁగలదు. ఆతఁ డెల్లప్పుడు నేవిషయము గూర్చి సంకల్పించుకొనుచుండెనో, దేనింగూర్చి యాకాంక్షించుచుండెనో యట్టి యవకాశ మిశ్వరానుగ్రహముచే నిప్పు డాయనకు సిద్ధించెను. మానవుఁడు మనఃపూర్వకముగా దేనిని కోరునో యది తప్పక సిద్ధించును గదా! ఆయన యాజాబు వచ్చిన కొలదిదినములలోనే కావలసిన పరి కరముల నన్నిటిని దీసికొని యానందపెసిత హృదయములతో నగు

మొగముతో నిల్లువిడిచి కలకత్తాకు బయస్మైపోయి తండ్రిగారు చెప్పిన పనిలోఁ బ్రవేశించెను.

కలకత్తానుహాసగరము విలాసలాలనులగువారికి మిగుల సనుకూల మగు రంగస్థల మైయుండును. ఆపట్టణమునందలి రాజమార్గము లిరువంక లను మనోజ్ఞములగు సున్నతసాధములచే విరాజిల్లుచుండును. ఆ భవన ద్వారములచెంత రసనేంద్రియమును సంశర్చితముగఁ జేయు వివిధ మధుర పదార్థములతో నిండియుండు భక్ష్యముల యంగడులును, నయన హృదయమోహనకరములగు సమూల్యవస్త్రసమృద్ధములగు దుకాణము లును చిశ్రోచిత్రములగు దేశవిదేశజ పానరక్షులతో నింపబడిన కొట్లును బంగారమువంటి సంసారమును భగ్నము చేయునట్టియు మానవుని యైహికాముష్మికసుఖసర్వస్వవినాశకరంబులగు పాపశాలలును మఱియుఁ బూలదండలచేఁ గప్పబడిన నాగుచాములంబోలి రమణీయవసనాలంకారములచే భూషితలగు వేశ్యాపిశాచముల భోగ విలాసములచే నాకర్షితులగు విటసంఘములును, భోగ కామిని బృందములును నిండి యుండును. మఱియు నావీధులయందు నాటకశాలలును ద్యూత మందిరములును వినోద సభాభవనములును హాసువిధ సమాజ మందిర ములును నెన్నియో యుండును. సాభర్త కేవలము మొదటినుండియు స్వేచ్ఛాసంచారియై యుండెను. అందుపై వంగదేశవాస్తవ్యుడు! అంతే కాక యిప్పుడు కలకత్తానగరనివాసియై యందలి విలాసజాలములచే నాకర్షితుడై యొడఁతెలుంగక సంచరించుచు సతిత్సరితముగ సభఃపత సముంగూర్చు ససత్కార్యములం గావించుచు గాలక్షేపము చేయుట కారంభించెను.

సాపకార్యములం గావించువారికి ధనాదాయ మధికమగుచుండునని కొందఱు చెప్పుచుందురు. అది సత్యమో యసత్యమో పరమేశ్వరున కొక్కరికే తెలియును. నాకుమాత్ర మది నిజమే యని తోచుచున్నది.

ఏమనిన:- ఈలోకము కర్మభూమియగుటచే బరీక్షామందిరముగదా! ఈకర్మక్షేత్రమున నెవరికార్యములను వారు సత్వరముగ ముగించుకొని కర్మఫలముల ననుభవించి పోవలయును. ధనమునునది మహానర్థకరంబగు పాడుమార్గమునందలి పంకిలపదార్థమని బోధ యగుచున్నది. అందు చేతనే పాపసథసంచారి యగు మానవునకుఁ గావలసినంత ధనము లభ్యమగుచుండును. ఆసమయమునందు నానాధునకు విశేషముగ ధనము లభించుచున్నట్లు విని యుంటిని. కాని యాతఁడు తాను సంపాదించిన ధనములో నొక్కకాసై నను నిలువ చేయుటలేదు. అసన్మార్గగామియగు నాతఁ డాధనమునంతను ససత్కార్యములకై తృణప్రాయముగ వెచ్చ పెట్టుచుండెను. కాని కేవల మాయన జీతపుసామ్ము మాత్ర మేనెల కానెలలో దీసికొని వచ్చి సగౌరవముగా మామామగారికే యిచ్చుచుండెను. అందుచేత నామామగారు తన కుమారుఁడు ధనము వృథా వ్యయము గావించి యకార్యములందుఁ బ్రవేశించి యధఃపతితుఁడైపోవుచుండె ననుసంగతి యించుకంతయును గ్రహింపఁ జాలకుండెను. విశేషించి మామగారు పరకార్యభారమును వహించి సర్వదా జాగరూకుడై పనిచేయుచుండెను. అట్టివానికి దన కుమారుఁ డేసమయమం దెట్టియకార్యమును గావించుచుండెనో వెంటనే తెలిసికొనుట కవకాశ మెట్లుండును? ఇదికాక కుటులబుద్ధిసంపన్నుఁడగు నాస్వామి నిత్యమును రాత్రిపదిగంటల వేళకు సరిగా నింటికివచ్చుచుఁ బ్రభాతకాలముననే లేచి పెద్దమనుష్యునివలె దన కార్యస్థానమునకుఁ బోవుచుండెను. అందుచేతనే మామగారుగాని యింటిలో మఱియెవ్వరుగాని తరుకోటరమునందు దావావలయునలె నానాధుని చరిత్రమునందు పాపాచరణము నిగూఢమై క్రమక్రమముగా వర్ధిల్లుచున్నదని తెలిసికొనఁ జాలకపోయిరి. చెట్టు తొట్టలోని యగ్నిజ్వాల మెల్ల మెల్లగా వృక్షమును భస్మము చేసివైచు నట్లే నానాధునిపాపకృత్యములు క్రమముగా నాశనిచరిత్రమును గళంకిత

ముగా జేసి నైచుచుండెను. ఒకనాటి కొకనా డాదేవతామూర్తి దానవ మూర్తిగా మాటిపోవుచుండెను.

౪. వి ప ద్వార్త

వైశాఖ జ్యేష్ఠమాసములయం దెండలు విశేషించి యుండును. గావునఁ గార్యక్షేత్రమునందు సెలవు లిచ్చుచుందురు. శరత్కాలమునందుఁ గూడ నట్లే దీపీపూజలకు సెలవులుండును. ఈ సెలవులలో నాభర్త గారు తప్పకుండ స్వస్థానమగు మాగ్రామమునకు వచ్చుచుండిరి. కాని యట్టింటికి వచ్చియుండుట వారికెంతమాత్రము నిష్ప్రముగ లేదనియే స్పష్టముగా వారిలక్షణములనుబట్టి తెలిసిపోవుచుండెను. వచ్చినను పది పదు నైదు దినములకంటె పొచ్చుగా నెప్పుడు నింటనుండుట లేదు. ఇంకను గొన్నాళ్ళుండఁ గూడదా యని ప్రార్థించినప్పుడు “నాకక్కడఁ జాల ముఖ్యమైన పనులున్నవి. నేను పోకతప్పదు. ఇతరులయొద్ద నాకరీ చేయువాని కింట నూరక కూర్చుండుట కవకాశ మెట్లుండును?” అని సమాధానము చెప్పుచుండిరి. మాయత్తగారి కామాటలు నిజముగనే తోచుచుండెను. నేనుగూడ నట్లే విశ్వసించుచుంటిని. అయినను నప్పటి నావయసునుబట్టి యొకటి రెండు దినములైన నాయన నింటియొద్ద నా పుటకు బ్రయత్నించుచుంటిని. కాని యాయన యెన్నడును నా కోరి కను మన్నించుట జరుగలేదు. నాతోఁ జెప్పుకుండగనే పోవుచుండెడి వారు. వారు గ్రామములో నున్న కొన్నినాళ్ళలోనైనను నిత్యమును నన్నుఁ జూచి యసహ్యపడుచుండుటయే కాని యొక్కనాఁడైనను నాకు సంతోషముగా మెలంగుటలేదు. అయినను నేనాయనయెడల నెట్టి యప చూరమును జేయుటలేదు. ఎట్టియసంతృప్తిని వహించుటలేదు. ఆయన నొనాధుఁడు = నా జేవత - ఆయన నా విషయమున నెట్టి యసద్వ్యవ

హారము గావించుచున్నను నే నాయనను బరమభక్తితోఁ బూజించుచునే యుండవలెను. ప్రేమించుచునే యుండవలెను. సతీమణికి స్వామియైనను, నిష్టదై వతమైనను బ్రాణేశ్వరుడే కదా! ఈ ధర్మమును నేను నాచిన్నతనమునుండియుఁ బ్రాణపదముగాఁ గాపాడుకొనుచుంటిని.

నేను సర్వదా నానాధుని నెన్నియో విధముల నాదరించి పూజించుచున్నను, నాతఁ డొక్కనిమిషము నందు గూడఁ గరుణ జూపుటలేదు. ప్రియమైన యొక్కమాటయైన నాతో సంభాషించుట లేదు. నే నాయన పాదపద్మములం దెంతగా నాత్మసమర్పణము గావించుకొనుటకుఁ బ్రయత్నించుచుంటినో, యంతకుఁ బదిరెట్లుగా నాయన నన్నుఁ దన పాదకంటకమువలెఁ ద్రోసివైచుటకుఁ బ్రయత్నించు చుండెను. ఎట్లయిన నన్ను దప్పించుకొని పాటిపోవుటయే యాయనకు నుఖముగా నుండెను. పాపపథమునఁ బడిపోవుచుండు మానవులకు మంచి చెడ్డగను చెడ్డ మంచిగను దోచుచుండును. ఈయవివేకమున కీనియమము లోక మంతటను వ్యాపించి పరిదృశ్యమాన మగుచునే యున్నది.

రమణీమణికి స్వామియే పరమదై వతము. పరమగురుడు. స్వామి సేవయే సతికిఁ బరమధర్మము; స్వామి గుణకీర్తనమే దివ్యమగు స్తోత్ర పాఠము; ఈధర్మము నే నెఱింగియుండియుఁ గథాకథ నావసరములయందప్పడప్పడు పతి నిందావచనములను, నీచత్వమును సూచించు నవిధేయ భాషణములను భాషించుచుండు తెందు కనఁగా:- నా హృదయమునందలి దుర్భరమగు దుఃఖానల జ్వాలలను జల్లార్చుకొనుటకు మాత్రమే యని గ్రహించి పాఠకులు నన్ను మన్నింతురు. గాతః పుత్రశిష్యయోగముం గాంచినతల్లి యెంత దుఃఖించినను సో విధముల వ్యాకులహృదయముతో దేవుని దూషించినను దన పుత్రుమరల జీవించి రాఁడని యెఱింగియే యుండును. కాని యట్లా విలపింపక యుండఁజాలదు. ఆవిధముగానే నేనును హృదయావేగప

గురునిందారూపక మహా పాతకమును గావించు చుంటినని యెఱింగి యుండియు నట్టి కార్యమునుండి విరతనై యూహిడిల్లి యుండఁజాల కుంటిని. నామచను నందలి యాశాలేశ మేమనఁగా:— నా యీక్షణ దీనకంఠమునుండి వెలువడినకరుణాక్రందనమును, దుస్సహదుఃఖభాజన మగు నాయీ యభాగ్య చరిత్రమును నాలకించి నావలెనే దురదృష్టవంతు రాలగు నేరమణియైన సదాపతితుడై పోవుచున్న తన నాథుని పాప పథమునుండి యుద్ధరింప గలిగినచో నా యీ దీనచరిత్రము నక్షర రూపముగఁ జేసిన నాపరిశ్రమ చరితార్థము కాగలదనియే.

౫. ప్రకృతిశిక్ష

మా పెండ్లియైన తరువాత మూడు నాలుగు సంవత్సరముల వఱకు నాదనము లీవిధముగనే కడచిపోవుచుండెను. నాభర్త కేవలమును వ్యభి చారమునం దాసక్తుడై యిట్లే స్వేచ్ఛగాఁ గాలక్షేపము చేయుచుండెను. నామామగారుగాని, నా యాత్మబంధువులుగాని యీ విషయముం గూర్చి తెలిసికొనుట లేదు. ఒకవేళ నెవ్వరికైన నించుక కంటఁబడినను, లోకులవలన నీసంగతి కొంచెము తెలియవచ్చినను నదియొక సామాన్య విషయ మనియు, క్రమముగా వానికే తప్పు తెలియవచ్చుననియు భావించి యుపేక్ష చేయుచుండిరి. కాని ప్రకృతిమాత్రము వ్యభిచారము నకు దగినశిక్ష చేయక క్షమించి యూరకుండునది కాదు. ఎంత నిశూ ఢముగ వ్యభిచరించువాడైనను, ప్రకృతిశాసనమును దప్పించుకొనఁ జాలడు. అట్లే నాస్వామియు బ్రకృతి దండముచే దండింతుఁడు గాక తప్పలేదు. కలకత్తాయం దాయనకు భయంకరమైన జ్వరము తగిలెను. అప్పటినుండియు నాతఁడు కాసరోగముచే బాధ పడుచుండెను. క్రమ క్రిమముగా నాతనిసర్వాంగకములును శుష్కించుట కారంభించెను.

ఆయవస్థలో నామామగా రాయన నింటికిఁ బంపక కలకత్తాయందే యుంచి యానగరమునందలి వైద్యులలో బ్రఖ్యాతచరిత్రుడగువానిచేఁ గుమారునికి చికిత్స చేయింప నారంభించెను. రెండుమాసము లట్లు వైద్యమును జేయింపగా జాలవఱకు జ్వరము తగ్గిపోయినది; దగ్గుమాత్రము పోలేదు. తరువాత కొన్నాళ్ల వరకును మిగులశ్రద్ధగా జికిత్స చేయించిరి గాని రోగముపూర్తిగా నుపశమింపలేదు. అప్పుడు మామగా రాయనను కలకత్తానుండి యింటికి దీసికొని వచ్చిరి.

ఎడారిమధ్యమున ప్రయాణముచేయుచున్నపధికుఁడు కరాళవైశాఖసీరమణియుత్సంగమునందలి దారుణాశనిజ్వాలంగాంచి యెట్లదరపడి తల్లడిల్లిపోవునో యట్లే నేను నానాధునిం గాంచినంతనే భయభ్రాంతురాల నైపోయితిని. మాఅత్తగారును మాయాత్మీయులగు బంధువులును యిరుగుపొరుగువారునుగూడ నాతనివాలకముం జూచి భయవిహ్వలులైరి. ఆతనిశరీరమునఁ దెడ్డెడుమాంసమైన లేదు. కేవలమును జర్మము నెముకలుమాత్రమే యగపడుచుండెను. ఇంతటి భయంకరమగు జబ్బుచేస్మియిన్ని నాళ్లు పీడించుచున్నను మాకించుకంతయేని దెలుపకుండుటకుఁ గారణమేమని యందరును మామామగారిని నిందింప నారంభించిరి. ఏమైననేమి! మాయింటివారమందఱము నాతనికి మనోవాక్కాయకర్మములచేఁ గావలసినయుపచారములఁ గావించుచుంటిమి.

మానవుఁ డించుకంతపాపమున కాశ్రయ మిచ్చినచో నాతఁడు తన సర్వస్వమును గ్రమముగాఁ బోఁ గొట్టుకొనక మానఁడు. అట్లు పోగొట్టుకొన్న వానిని మరల నెంతప్రయత్నము చేసినను సులభముగా సంపాదింపఁ జాలఁడు. జ్ఞానమనునది మానవమాత్రులందఱికినిగూడ నీశ్వరానుగ్రహమున లభించియేయున్నది. ఎవ్వఁ డాజ్ఞానము ననుసరించి కార్యనిరతుం డగునో, జ్ఞానులయనుభవముచేఁ బ్రబోధింపబడిన శాస్త్రాదుల సభ్యయనముగావించునో, జ్ఞానధనుల యుత్తమకార్యకలాపము ననుసరించునో

యట్టివానికి జ్ఞానోన్నతి యగుననియు, నేమానవుడు తనజన్మలభ్యమగు జ్ఞానము గలిగియుండియు మాధునివలె సకార్యములు నాచరించునో లోభమోహాదిశత్రువులకు వశుడై చేయరానిపనులు చేయుచుండునో దుర్జనసాంగత్యము దుర్గ్రంథపఠనము గావించుచు దుస్సభమును బట్టి పోవుచుండునో యాతడు క్రమముగా నజ్ఞానమును వర్ధిల్లఁ జేసికొనుచు జ్ఞానధనమును బోగొట్టుకొనుచుండు ననియును నట్టివానినే లోకు లందఱు నజ్ఞానిగను, దుర్బుద్ధిగను బరిగణించుచుండు రనియు నేమి గ్రహింప గలిగితిని. మానవుడు తనకున్నజ్ఞానమును దానే పోగొట్టు కొన్నచో నిక నది యెందు వెదకిన లభించును? లోకములోఁ గొందఱు జ్ఞానము నుద్దేశించి జ్ఞానముకొఱకే యన్వేషించుచుండును. మఱికొందఱు జ్ఞానము నుద్దేశించియజ్ఞానమునే వెదకికొనుచుండును. లోకమునందెవ్వరు దృఢసంకల్పముతో దేనినిగూర్చి ప్రయత్నించుచుండునో దానినే నాగు పడయుచుండును. జ్ఞానముం గోరువారికి జ్ఞానమే లభించును. అజ్ఞానము నాకాంక్షించువారి కదియే లభించును. ఎన్నడజ్ఞానమునఁ బడిపోయి యొకసారిగా జ్ఞానధనమును బోగొట్టుకొనునో యాతడు మరల నాజ్ఞానరత్న రాశిని బడయఁజాలడు. అతఁడు నిరంతరము నతి దారుణంబగు నజ్ఞానతమోనిద్రా నిమగ్నుడై యథఃపతితుఁడగుచుండును.

మానవుడు దేనిని గోరుకొనునో దానినే పడయఁగలుగును. ఇంగు బరమేశ్వరుని దోష మేమున్నది? ఎవరిదోషమును వాకే కొని తెచ్చి కొనుచుండును. ఎవరెట్టి కర్మముల నాచరింతురో వారెట్టి ఫలములనే యనుభవించు చుండును. అజ్ఞానమే యజ్ఞానికి దుర్బుద్ధిం గూర్చును. ఆతఁడు క్రమముగా దుర్మార్గమునే యనుసరించి పోవుచుండును. అట్టి యజ్ఞాని యెన్నడును సుఖముఖి సందర్శనమును జేయఁజాలడు. ఆతఁడు తన దుర్బుద్ధికి ఫలముగా బ్రతికియున్నంత వఱకును నరకబాధల ననుభవించు చుండును. మూఁడునాళ్లు ముచ్చటకై మానవుఁడమృత

మును బరిత్యజించి విచపానము గావించి చచ్చువఱకును దారుణ యాతనలకు లోనై దుఃఖిపడుచుండును. శలభము హావమోహముచే ముగ్ధయై అశలజ్వాలయందు దుమికి మరణమును గోరి తెచ్చు కొనును. మానవుడుకూడ సజ్జే పాపవాంఛలకు లోభించి సర్వ నాశనము గావించు కొనుచుండును. అప్పు డాతనికి లేశచూత్రమైనను జ్ఞానమనునది యుండదు.

సాధర్మ యట్టి యజ్ఞానమువలనఁ బాపపథము ననుసరించుటచే యింతటి ప్రాణసంకటము సంభవించి మంచముపట్టి క్షణక్షణ మృత్యు భయమయంబగు దుష్టరోగముచే జీర్ణ విదీర్ణ శరీరుండై యస్థిమాత్రాన శిష్టుండై యుండియు సింకను బాపదూషితంబులగు దురాకాంక్షితములనే తనమనంబున నర్థిల్ల జేసికొనుచుండెను. ఆతఁ డింకను మోహ ముగ్ధుండై పాపమార్గ సహచరులగు సరనాశీజనంబులం గూర్చియుఁ కృత్రిమాసంఘ దామకంబులగు తనయనక్రియలం గూర్చియునే తలంచుకొనుచు నుత్సుకుఁ డగుచుండెను. ఒకనాటికొకనాఁ డాతని జీవితాశ మందలిండుచున్నను, విలాసవిహారముల యందలి యాశయు, పాపకార్యము లందలి యాశయు, దుస్సాంగశ్యమునందలి యాశయు గ్రమక్రమముగా వర్ధిల్లుచునే యుండెను.

ఆతని శరీరావస్థ గాంచి నిరంతరము నాప్రాణము శుష్కించి పోవు చుండెను; ధైర్యము బెదరిపోవుచుండెను. కాని యాతని నడవడింబట్టి నేనేమియు ననుట కవకాశము లేనదాననై యూరకుండవలసిన దాన నగుచుంటిని. ఆతఁ డేనాటికానాఁడే కలకత్తాకుఁ బోవలయు నని తొందర పడుచుండెను. ఇంటిలో నెవ్వరితోడను జనవుగా సంచరించుట లేదు. ఏశేషించి నన్ను విషదృష్టులతోనే వీక్షించు చుండెను. నేను త్రికరణశుద్ధిగా నిరంతరము నాతని సేవించు చుంటిని. కాని యాతఁడు మాత్రము నన్ను వేటుకుక్కినుంబోలె దూరదూరమునకుఁ దరిమి

వైచుచుండెను. నేనాతని మంచముకడ దూరముగఁ గూర్చుండి యెన్ని గాళ్లు లొకనిమిచ్చమైన నిద్రయనుచూట యెటుంగక కన్నీటితోఁ దడిపితినిో, వేడికన్నీటిచే ధరణీవత్తము నెంతపంకిలముగాఁ జేసితినిో యెమెత్పరుచుకే యెటుక. ఇట్లు సేచించుచున్నను నాకాతని చీవాట్లును, తిట్లును దప్పుట లేకు ఏమైన కేమి నేనాతని యత్యాచారములును, అనాదరములును, కటూక్తులును నహించి నిశ్యమును భక్తితో నాతని ఎంచుచునే యుంటిని. ఏమనినః— నాకాతఁడు ప్రశ్నోత్తర దైవతముః ఆతనిజీవితమునందే నానచున్న సుఖసౌభాగ్యములు నాధారపడి యున్నవి.

కాని నా నాధుఁడు కలకత్తానగరమునందు విలాస నాగరతరంగము లలోఁ దడి కొట్టుకొని పోవుచున్న సంగతిగాని, మోసకత్తెలగు వార క్రొంతల పాపభావముబంధములలోఁ జక్కుకొని యట్లాడుచున్న సంగతి గాని, చుస్సహనానముచే దినక్రమమున దుశ్చరిత్రు డైపోవుచున్న సంగతిగాని నాకప్పు డెంతమాత్రమును దెలియదు. కాని యేకారణ ముచే నిట్టియనధ కలిగిచునో ఎందుచేత నీ కుసుమోద్వాసమునఁ గంటక స్పృహలు విస్తరించివి? వేయి గన్నలతోఁ గాచి పెంచుకొనుచున్న పంజర మందిరామమునఁ నన్నిజ్వాల లెట్లు పుట్టినవి? ఐత్య సంశయ ములు నా హృదయమునఁ గలుగుచునే యుండెను. ఏమైనసేమి? నా భర్త యెన్నఁడో విధముల బలవంతపెట్టుటచే మామగా రాతనిని మరిలఁ గలకత్తాకు వెంటఁజెట్టుకొని పోయెను. నిర్భాగ్యురాల నగు నేనుమాత్రము మృతసమానుడగు నాస్వామి వియోగమును భరింపఁ జాలక యెట్టి దుఃఖముతో దినములు గడుపు కొనుచుంటినిో, యంత ర్యామి యగు భగవానుని కొక్కసినకే యెటుక! ఇంతేకాక — అతి మలిసంబును, విషాదచ్ఛాయా మయంబును, చింతాక్లేశ విశిష్టంబునగు నా మొగమును నిరంతరమును గాంచుచుండిన మా యత్తగారికి గూడ నాదుఃఖ మించుక తెలిసియుండవచ్చును. శోభాశీఘోసంబులగు నా

కన్నులలో నా హృదయము ప్రతిఫలించి నా దుఃఖవార్తల నాపె
కెప్పుడును నివేదించుచునే యుండగా నామె యెట్లు గ్రహింపకుండును!

౬. క టూ క్తు లు

మానవుడు కేవలమింద్రియలోలు డైపోయినప్పుడు హితాహిత
జ్ఞాన మాతని కెంతమాత్రము నుండదు. ఆతఁడెల్లప్పుడును జీవితాశకూడ
వపలుకొని యింద్రియపరితృప్తి గావించుటకే సర్వవిధముల బ్రయ
త్నించుచుండును. నానాధు డప్పుడు కేవల మింద్రియలాంపట్యముచే
నల్లాడిపోవుచుండెను. ఆతఁడుకూడ నప్పుడు తనజీవితనౌక కాలసాగ
రమునంద్ని మునిగి పోవుటకుఁ దగినపాపకృత్యములనే నిరంతరమును
గావించుటకుఁ బ్రయత్నించుచుండెను. అట్టి యవస్థలో మా మామగారు
రాతనిని గలకత్తాకు మరల దీసికొనిపోయి చికిత్సను జేయించు
చుండెను. పుత్రునియందతి ప్రేమచే నాతఁ డెంతధనము న్యయమైనను
లెక్కచేయుటలేదు. తన కుమారుని ప్రాణజ్యోతి యెంత కళావిహీన
మైపోవుచున్నదో యంతభయముతో నాతఁడు గంగాజలముంబోలి ధన
మును వెచ్చించి గొప్పగొప్ప వైద్యులచే గుమారునకు వైద్యము
చేయించుచుండెను. అందువలన నానాధున కించుకంతయారోగ్యము
కలుగుచుండెను. క్రమముగా నాతఁడు తనయుద్యోగమునందుఁ బ్రవే
శించి సాధ్యమైనంతవరకు బనులు చేసికొనుట కారంభించెను. కాని
యాహారవిహారాదులయందు నియమమును పథ్యపానాదులయందు శ్రద్ధ
యును లేకుండటచే రోగము పూర్తిగా గుదురుట లేదు. అప్పు డప్పుడు
మామగారు “అబ్బాయికి క్రమముగా నారోగ్యము కలుగుచున్నది.
భయము లేదు” అని జాబులు వ్రాయుచుండెను. ఆవార్త నాలకించి
నేను మనస్సునందే యానందించుచు దయామయుడగు భగవానునకు

ధన్యవాదముల నర్పించుచుంటిని. నేను రహస్యస్థలమున గూర్చుండి యశ్రుసిక్తనయనములతో నిర్ద్వంధులును భయచంచలంబులు సగుచూపులతో నాకసమువంకఁ దిలకించుచుఁ గృతాంజలిపై పరమేశ్వరుని కృపాకటాక్షము నర్థించుచూ “ఓదయాభూః ప్రభూః నాశంఖసిందూరములు నిలుచున ట్లనుగ్రహింపుము. ఈ విపిత్యాగరమునందు నాకు నీకంటె దిక్కు మరియెవ్వరున్నారు.” అని ప్రార్థించుచుండును.

వై శాఖమాసము వచ్చినది. మాపల్లెటూరి యందు బ్రకృతిదేవి నూతనాలంకారములచే భూషితయై విరాజిల్లుచుండెను. తరులతలు ఫలపుష్పాదులచే నవనతములై యుండెను. ప్రతిశాఖయందును గల విహంగములు గానము చేయుచుండెను. ఆకసమునందు నవాంబుదములు వివిధాకృతులతో విహరించుచుండెను. అట్టిదినములలో నొక నాటి సాయంకాలమున కించుక ముందుగా నాభర్త కలకత్తానుండి మాయూరికి వచ్చి మాగృహము నలంకరించెను. ఆతని శరీరావస్థ యించుక బాగుగనే యున్న ట్లగపడుచుండెను.

తీవ్రవాహినినుండి కొట్టుకొనిపోవుచున్న చిన్నచీమ యీశ్రవాహము నందలి యొక చిన్నగడ్డిదుబ్బు నాశ్రయముగా బడసినంత మాత్రమున నించుక జీవితాశను వహించినట్లే నాకును నట్టియాశ కలిగెను. కాని యాచీమ కా గడ్డిపరక దొరికినంత మాత్రమున దాని యాధారముచే నది యొడ్డును జేరఁగలదా? అంతమాత్రమున నట్టియవకాశము లభింపదను విచారము చీమను బాధించుచునే యుండును. నాకుఁగూడ నట్టివిచారమే యుండెను. నాభర్తయెట్లు సంపూర్ణముగ నారోగ్య వంతుఁడై, శక్తిమంతుఁడై, తేజస్వంతుఁడై నాకన్నులఁ దనియించునో యనునాశ నాహృదయమంతటను నిండియుండెను. ఆయన వచ్చు నప్పుడు కలకత్తానుండి మందులనుగూడఁ దెచ్చుకొని యుండెను. ఆ మందుల నాతఁడు నిత్యమును నేవించుచుండెను. ఈవిధముగ గొన్ని

దినములు గడచెను.

ఆ సమయమునం దొకనాఁడు పూదేశస్థుఁ డొకఁడు మాయింటికి వచ్చి నానాధుని శరీరావస్థను బరిశీలించి “ఈనాఁడు కొన్ని దినముల వఱకును బూటకు మూఁడుచొప్పున నుంచుచిగుళ్ళను నేవించినచో సంపూర్ణముగ నారోగ్యవంతుఁ డగును” అని చెప్పెను. కాని యాపని యెవ్వరు చేయుదురు? విష్ణుదేవుని పూజకు దక్క నే యితరోపయోగమునకై నను దులసి చిగుళ్ళను ఛేదించుట మహాపాతకముగదా? అందుచే నట్టి పాపకృత్యముం గావించుట కెవ్వరు సంగీకరింపరైరి; కాని నేనుమాత్ర మూరకుండఁ జాలక పోయితిని. ఆయనకు సజముగా నారోగ్యమే కలిగినచో, రోగక్షిప్తమగు నాయన శరీర మెప్పుటివలె తేజస్వంతమే కాఁజాలినచో, వ్యాధినిషాద విషాండురం బగు నాయన యధరము మందహాస లేఖానికనిశము కాఁగలిగినచో - నేను తిప్పక యట్టి కృత్యమును గావించుటలో దోష మేమున్నది? నాస్వామి నా ప్రత్యక్షుడై నతము - నా ప్రాణప్రియుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడు; అతని తృప్తి కొఱకు నేను తులసిచయన మొనరింపఁ గూడదా? తులసిదేవి శీర్షచ్ఛేదమే యగుఁగాక? అయిననేమి? “శస్త్రిన్ తుష్టే జగత్తుష్టి -” అన్నట్లు ఆయన యారోగ్యమే నాసర్వస్వమును - అట్టి నాస్వామి కొఱకు నేను తులసిచయనము గావించినంత మాత్రమునఁ దదధిష్ఠాన దేవతయగు శ్రీమతి బృందాదేవి నన్నేల శపించును? నేను ప్రతిదినమును దులసి వచచుభ్యమునఁ జేగుకొని చేతులు జోడించి సమస్కరించెదను - క్షమాప్రార్థనమును గావించెదను. ఎందుకొఱకు? నాప్రాణేశ్వరుఁడగు స్వామికొఱకు - నా యిలువేలుపగు శ్రీమన్నారాయణుని కొఱకు - “అమ్మా! నీపల్లవముల ద్రుంచు చుంటి నని నీవు నాపైఁ గోపగింపకుము; నీపిలువై న నాయుండనుగ్రహించి నానాధుని కాలోగ్యమును శాంతిని గలిగింపు” మని భయభక్తి విషయములతోఁ

బ్రాహ్మించెదను.

నే నిశ్చే దినదినమును దులసీదేవిని బ్రాహ్మించుచు దులసీదశములను గోసి తెచ్చి నాధర్తచే నేహింపజేయు చుంటిని. ఆయన కలకత్తానుండి తెచ్చుకొన్న యశాపథమునుగూడ నిచ్చుచుంటిని. కాని రోగము మాత్ర ముపిశమించుట లేదు. ఇంతేకాక యాతని డెల్లప్పుడును, విరక్తుడగుచు, గ్రోధముచే మండిపోవుచుండెను. విశేషించి నా యెడలనే యావిరక్తి! నాయందే యాక్రోధము: మనోవాక్కాయములచే నేనెంతగా నాతని కుపచారములఁ గావించుచుంటినో యంతకంటె సధికముగా నాతడు సన్నోల్లని దానినలెను, కుక్కువలెను సనాద రించుచుఁ దననన్నిధినుండి దూరముగఁ దన్నివైచుటకుఁ బ్రయత్నించుచుండెను. నిత్యము సన్నాతఁ డేదోయొక విధముగాఁ దిట్టికొట్టుటయే యాతని కాసిందముగా నుండెను. సిర్పాగ్ధ్యురాల నగు నే నట్టి సమయములందు “ఆయనఁ కేమిచేసిన నానందముగ నుండునో యట్లే చేయనిమ్మ!” అని మనస్సహాధానము చేసికొనుచుందును. కాని నిరంతరము సంశయి తీవ్రములగు కటూక్తులను సహింపఁ జాలక యొక్కొక్కప్పు డే కాంతముగ నొకమూలఁ గూర్చుండి యేడ్పుచుందును. మరల నాయంతన నేనే మనసు కుదురుపఱచుకొని “వ్యాధి గ్రస్తు లగువారి స్వభావమే యీ విధముగా నుండును. ఇది యాతని వ్యాధిలక్షణమే కాని నాయందు నిజముగా సంతోషమెందుకు!” అని భావించుకొని సంతృప్తి పడుచుందును.

క్రమముగా నాతని కారోగము వర్ధిల్లుచుండెను. విశేషించి రాత్రి కాలములందు సహింపరానంతటి ప్రబలముగా నాతనిఁ బీడించుచుండెను. నిశ్శబ్దముగు నర్ధరాత్రివేళ, నితరులొక్కరునులేని పడకటింటి యందు బ్రకాశించుచున్న దీపపువెలుగున శయ్యపైఁ బడియున్న జ్వరరోగి పక్షిర్ణుంబగు నాతని శుష్కశరీరము కారోగముచే దగ్ధతక,

దగ్గలేక మూర్ఖావనస్నం బగుచుండ నాతని మంచముచెంతఁ బాద
తలమున నొంటిగఁ బడియున్న నే నా దృశ్యముంగాంచి మర్మాతికం
బగు నెంతటి దుఃఖవేదనల సనుభవించితి నో యంతర్యామియగు శ్రీ
భగవానుఁ డొక్కఁడు దక్క నితరు లెవ్వరెఱుంగుదురు? ఆయన యవస్థం
జూచి నిరంతరము నశ్రుజలము నా కన్నులనుండి ధారా హవమునఁ
బ్రవహించుచు నా హృదయమును దడిపివైచుచుండెను. ఒక్కొక్కప్పుడు
నేను “ఈ రోగము నాకేల కలుగఁ గూడదు? ఇట్టి దారుణ బాధ
లను బడలేక నేను మరణించినను నీలోకమునందు నాకొక కేడ్పువా
రెవ్వరుండరు? కాని నా స్వామి యింతటి కష్టముల సనుభవించు
చుండఁగా నే నెట్లుారక చూచుచుండఁగలను?” అని విచారించుచుండును.

జ్జరించిన రోగము! రాత్రులు నిత్యమును జాగరణమే. నాకించుక
సాయపడవలెనని యింటిలోనివా రెవ్వరును బ్రయత్నించుట లేదు.
నేనే యాతని మంచముచెంతఁ బడియుండి యుపచరించుచు రాత్రు
లన్నియు వేగించుచుంటిని. అయినను నాభర్త నాయవస్థం జూచు
చుండియు నెన్నిఁడు నొక్క మంచిమాటయైన నాడుట లేదు సరిగదా -
ఏమాత్రపు సౌరంబాటు కలిగినను నోటికిరానితిట్లు తిట్టుచు నన్ను
బాధించుచుండును. ఒక్కొక్కనాడు గదినుండి యావలికిఁ బొమ్మని
యదలించుచుండును. నేనెట్లు పోలేదని యెన్నియోతిట్లు, ఎన్నియో
తీవ్రభయభావ ప్రదర్శనములు గావించి కసరుచుండును. కాని నేనాయన
నెవ్వరి కొప్పగించి పోవుదును? రాత్రి యంతయును మేలుకొని యాతని
కుపచారము లెవ్వరు చేయుదురు? ఒకవేళ నెవ్వరైనఁ జేసినను నే
నాయనను విడిచిపోవుట యెట్లు? మానవజన్మ మెత్తినందుకు విధాయ
కర్మము నిర్వర్తింపవలయును. రమణీ ధర్మములందు శ్రేష్ఠవ్రతము
స్వామిసేవయేకదా! అట్టి వ్రతమునకు విఘ్నముంగూర్చు సామాన్య
ముల్లైన నాథుని కఠోర వాక్యములనే సహింపఁ జాలకున్నచో నేను

భారతమహిళనై హిందూదేశమునం దేల జన్మింపవలయును! బ్రదుకు నందును, చావునందును, స్వప్నమందును, జాగరమునందును, ఆనర మునందును, ప్రతారణము నందును, స్వామిసేవయే యేకమాత్ర స్వధర్మ మని హైందవరమణి యొక్కతెయే యెఱుంగును!

2. దైవ వాణి

దినములపై దినములు గడచిపోవుచుండెను. నానాధుని జబ్బుకూడ శరీరమునవ్యాపించి వర్ధిల్లుచుండెను. ఆయన యిటునటు లిరుగుచునే యుండెనుగాని పనిమాత్రము చేసికొనజాలకుండెను. రోగము జీర్ణించిన వారి యవస్థలో నాతఁ డాయానపడుచుండెను. దగ్గువచ్చుచునే యుండెను. ఆయనకు నామీది కోప మెంతమాత్రమును తగ్గుటలేదు. నాయెడల సనాదరమును, సన్నఁగూర్చి దుర్భాషలును గ్రమముగా హెచ్చిపోవుచుండెను. ఆయన యట్లు ప్రవర్తించుటకుఁ గారణ మేమో నాకించుకంతయును బోధపడుటలేదు. ఆయనసంతృప్తిగోరి నేనుచేయు చున్న యుపచారములుగాని, నేపలుగాని, సంభోషణములుగాని యాతని హృదయమును మండించుచుండెను. ఎక్కడలేక క్రోధమును దెచ్చుకొని యాతఁడు నన్ను నోటికిరాని తిట్లు తిట్టుచుండెను. నేను బాగుగ నలంకరించుకొని మంచిదుస్తులను ధరించి యెదుట నిలిచి నచో నాయెడల నెన్నియో దోషములను గల్గించి నన్నుఁ గఱూ క్తులతో బాధించుచుండును. నేను నిరలంకృత్త బట్టి నబట్టలతో నెదుటఁ బడినప్పుడు చూచి నన్న నేకవిధముల సహ్యాంచుకొనుచు “నాయెదుట నిలువక యావలికిఁబొమ్మ” అనిగద్దించుచుండును. నవ్వి నను దిట్లే - ఏడ్చినను దిట్లే - నే నెట్లున్నను నాకాతని దుస్సహదుర్భాషణములు తప్పటలేదు.

భర్త యాదరించుచున్నప్పుడే యింటివారందఱు నాదరించి గౌర

వించుచురు. భర్తృనాల్లభ్యమును బడయఁజాలని నిర్భాగ్యురాలిని దాసదాసీజనముకూడ లోకులఁగాఁ జూచును. ఇరుగుపొరుగువారు కూడ నామెను శౌరవించి మాటాడుట కిష్టపడరు. ఆమె యెంతటి సౌందర్యచిత్తమైనను నెంతటి నీతిమంతురాలైనను నెంతటి ధర్మాత్మురాలైనను నేమిలాభము? అందఱు నామె నసహ్యించు కొనుచునే యుందురు. అందఱు నామెను శతాపరాధములు చేసినదానివలెను లోకముచందలి పాపముల నన్నిటిని సంగ్రహించి యిందఱిని బాధించుటకై యింటికి వచ్చినదానివలెను శేయంబవల్లితరుల కేదయో యనిష్టముం గల్పించుటకే ప్రయత్నించుచున్న దానివలెను జూచుచుందురు. అందుచేతనే యిట్టినిర్భాగ్యురాలి నెవ్వరును బలుకరింపరు. ఎవ్వరు నాదరింపరు. ఆమె యందఱికిని బరిశ్రేణినియురాలు. అంతే కాని పాపముమె భద్రైరాశ్యముం బడయఁజాలక మఱియొక ముచే హృదయము దగ్ధమగుచుండ నెట్లు బాధపడుదుఁ గాలము గడపుచున్నదో యని యెవ్వరును జాలింపడు. అట్టిదురదృష్టము నాయొక్క శతకే కలిగినది. నాన్యామి నన్నాదరించుటలేదు. ఎప్పుడును దుర్భాషలచే నన్ను నిందించుచుండెను. అందుచేతనే చూయింటి వారందఱు నన్ను నిరాదరించుచుండిరి.

ఒకనాటి యొక సంఘటనవలనగూర్చి యిచ్చట మనవి చేయుచున్నాను — అది వేసవికాలము. అప్పుడు నాకు రెండు ముదుకచీరలును గొనియుండు. మగచీరకి సునునకంటకమునై యత్తమామల కూదరమున కపాత్రురాలైన యున్న నాకప్పు డింతటిజ్ఞానముకూడ లేదు. బాలికా సులభంబగు చపలబుద్ధిచే నేనప్పుడు “ఈచీరలు వేసవికాలమున గట్టుకొన దగినవి కావు. శీతకాలమున నుపయోగించుకొందును” అని యంటిని. ఈసామాన్యాపరాధమునకే, యెన్ని తిట్లు, ఎన్ని నిందనములు నెఱగందరగోళమో జరిగినది. ఆమాట

తలఁచుకొన్నచో నివృత్తికిని నాహృదయము పగలి పోవుచుండును. ఆయవరాధమునకు నన్నెన్నియో దుర్భాషలచేఁ దిరస్కరించివంత మాత్రమున దృష్టికలుగలేదు. ఆకటూర్ణులవలన శాంతి గలుగలేదు. నన్నాసలి కీడ్చినంతమాత్రమునగూడఁ దృష్టికలుగలేదు. నాస్వామి ధుస్రహక్రోధముతో నన్ను జానగొట్టి “ఈయిట్లు విడిచి నీయిచ్చ వచ్చినచోటికి వామ్ము!” అని వన్న గెంటివైచెను.

మాయత్తవారింటి కైదిండ్ల తరుచాతనే మా పుట్టికలున్నది. నేను కిక్కురుమనుండఁ గన్నీటిచే నాపల్లెటూరి తోనను జడుపుకొనుచుఁ బుట్టినింటికి బోయితిని. అక్కడికి బోయి యేమియు నెవ్వరితోడను జెప్పక నాలో నేనే దుఃఖించుచు నొకచోఁ గూర్చుండి నాదురదృష్టముం గూర్చి విచారించుకొను చుంటిని. అప్పుడు నాకుఁ గన్నీరే తోడు నీడయై యుండెను. ఆయవస్థలోఁ బడియున్న నాయోద్ధకు, మా యమ్మయు, నమ్మమ్మయును వచ్చి నేకట్లు దుఃఖించుటకుఁ గారణముం దెలుపవలయునని మాటిమాటికిని బ్రతినివ వారంభించిరి. కాని నేను వారి కెట్టి ప్రత్యుత్తరమును జెప్పజాలకపోయితిని. ఎంతప్రయత్నించినను నానోటినుండి మాట వెలువడుటలేదు. దుఃఖించుచేతను, త్రోధము చేతను, ననమానముచేతను, లజ్జచేతను, నాహృదయము పగిలిపోవుచుండెను. ధారాసూపమున నెడలుచున్న నానన్నీరుకూడ సంతింతగా బ్రవహించి పోవుచుండెను. ఎరాభవత్సుభితరబగు హృదయము ప్రబలవేగమునఁ గొట్టుకొనఁ దొడంగెను.

ఇంతలో నాభర్త మాయింటికి వచ్చెను. నేను పుట్టినింటికి బోయి నట్లు మాయత్తగారు చెప్పగా వినియే యాతఁ డిట్లు వచ్చియుండు నని యనుకొంటిని. అప్పుడాతని యాకారము మహా భయంకరముగా నుండెను. బాధితమై కేవల కంకాభి మాత్రావశిష్టమైయున్న యాతని శరీరము త్రోధాతిరేకముచే నిలుపునఁ గంపించిపోవు చుండెను, నయన

ద్యయ మూర్ధ్వగతమై రక్తమును జిమ్ముచుండెను. ఆతఁడు చటాలున
 మాయింటఁ బ్రవేశించి, మా యమృతోఁగాని మా మాతామహితోఁ
 గాని యేమియు మాటాడకుండగనే బలవంతముగ నన్ను బట్టుకొని
 తన యింటి కీడ్చుకొనిపోయెను. ఆడుదాననగు నన్నట్లాతఁడు వీధి
 వెంట సవమానకరముగా నీడ్చుకొనిపోవునప్పు డాతని పట్టు వదలించు
 కొనుటకు నేనెట్టిప్రయత్నమును జేయలేదు. మాటాడకుండ నాతని
 వెంటనే యత్తవారింటికిఁ బోయితిని. కాని యింటికివచ్చిన తరువాత
 గూడ నాతఁ డనేక దుర్భాషలాడుచు బహువిధముల నన్నవ
 మానింపఁ దొడంగెను. ఆతనితోఁ గలసి మా యత్తింటివారందఱును
 గూడ నన్నుఁ గటువచనములతోఁ బరాభవించుటలో నెట్టిలోపమును
 జేయలేదు. దుఃఖానమాన సంక్షోభములచే నా హృదయ ముడికి
 పోవుచుండెను. అప్పుడు నే నెవ్వరిమాటలకు నెట్టి యుత్తరమును
 జెప్పక కేవలము కన్నీటినే యాధారముగాఁ జేసికొని యెట్లో యట
 నుండి లేచి నా శయనమందిరమునకుఁ బోయి తలుపులు మూసికొని
 మేజాపైఁ బడి యిటునటు దొరలుచు నేడువ నారంభించితిని. దుఃఖ
 పూరితమగు నా యీ ఘోర దుర్దశను దూరము చేయుమని శ్రీ భగ
 వానుని చరణకమలములను ధ్యానించి ప్రార్థించుచుఁ గన్నీటి ధార
 లను విడిచితిని. గడ్గద స్వరముతోఁ బరమేశ్వరు నెన్నియోరీతులఁ
 బ్రార్థించితిని. తరువాత నిరాశ్రయుల కాశ్రయుఁడును, దుఃఖితులకు
 సహాయుఁడును, అనాధులకు నాధుఁడును, అశాంతులకు శాంతిప్రదా
 తయునగు యమధర్మరాజు నుద్దేశించి “ఓ కాలదేవా! నీవు నన్నుఁ
 దీసికొని పొమ్ము! నాధుని సయనద్వయమునకును గంటక స్వరూపి
 ణియు, సత్తమామల యాదరశౌరవములకు దూరగతురాలును, బంధు
 మిత్రాదులకు నాత్మీయులకుఁ దృణసీయురాలు నగు నిర్భాగ్యురాలికి
 నీకంటె దిక్కివ్వరున్నాడు! ఆమెకు మృత్యువుకంటె గతి యేమున్నది?”

అని ప్రార్థించితిని. అంతలోనే “పరమాయువు గలవారి చెంతకు సమవర్తియగు యముఁ డెన్నఁటికిని రాఁజాలఁడు. అట్టివాఁడు నా యొద్దకుమాత్రము వచ్చునా? నన్నిట్లే దుఃఖముతోఁ జిరకాలము జీవింపుమని విధాత విధించెను గాఁబోలును!” అని సంశయము కలిగెను. “ఇచ్చయున్నచో సకల ప్రయత్నములను గావించి నేనే కాలుని చెంతకుఁ బోవలయును.” అని యూహించి యప్పుడు నే నాత్మహత్య చేసికొనుటకు నిశ్చయించితిని. ఏకబిందు మాత్రంబగు నౌషధము వలనఁగాని, యొక చిన్న బాకువంటి యాయుధమువలనఁగాని జ్వాలా మయంబగు నీదుఃఖము నంతను నొక్క నిమిషములోఁ జల్లార్చుకొన వచ్చునని యనుకొంటిని.

కాని, యాకస్మికముగా నాహృదయమునందు “అత్మహత్య మహా పాతకము గాదా?” అని సంశయము గలిగెను. “పూర్వజన్మమం దెంతయో పాపము చేసికొనుటచేతనే యిప్పు డా పాపఫలము ననుభవించుచుంటిని. మరల నిప్పు డాత్మహత్యారూప మగు మహాపాపము గావించి మఱింత దుఃఖమును, గర్వమును, అశాంతిని నెత్తిఁ గట్టుకొని యుత్తరజన్మమునకుఁ బ్రయాణము గావించుటయా? కానిమ్మ! ఈ బ్రతుకింక నెంత కాలముండును? ఈజీవిత మున్నన్ని నాళ్లు నెట్లో యీదుఃఖాసల జ్వాలలను సహించి యీ కష్టములనోర్పి యెట్లో కాలము గడపివైచెదను.” అని మరల సమాధానపడితిని.

నేనీవిధముగా ననేకప్రకారముల భావించుకొను చుండఁగా నించుక మైమఱుపు కలిగెను. అప్పుడేదియో యొక కలకంఠస్వరమునుండి యతిమధురంబులగు నీక్రిందివాక్యములు నాకు శ్రుతిగోచరంబు లయ్యెను. ఎవ్వరో సన్నత్యాదరముతోఁ బలుకరించి “భయములేదమ్మా! ఇంచుక మనను కుదురు పఱచుకొనుము! శాంతిని వహింపుము! గ్రీష్మప్రతీప్తం బగు ధిరణీపక్షమున పర్ణావారిదము చల్లనినీరు చిలికించి చల్లఁబోవు

టను నీవు చూచుచుండుట లేదా? దారుణ శీతవాతవీడితమై శోభా విహీనంబగు ప్రకృతి ముఖంబున ననంతమలయ సమీరము చల్లగ వీచి మధురమందహాస చంద్రికలను నెలయించుట కనుగొనలేదా? పరివర్తనశీలంబులగు నిట్టి కష్ట సుఖంబులను వీక్షించుచుండియు ననాలోచితముగా నీవిప్పు డాత్మపాత్ర్య చేసికొనుటెందుకు! గాఢాంధకారము నకుఁ దరువాతఁ బ్రభాతాలోకము లేదా? మరణమునకుఁ దరువాత జీవనమును, దుఃఖమునకుఁ దరువాత సుఖమును, ఏడ్పునకుఁ దరువాత నవ్వును, రోగమునకుఁ దరువాత నారోగ్యమును గలుగుచుండుట ప్రకృతినయియును. ఇట్టిచో నీదుఃఖమునకు మాత్ర మవసాన మేల లేకుండఁ బోవును.” అని యుపదేశించినట్లయ్యెను.

ఇంతలో నాకుఁ దలచి వచ్చెను. నలుదెసల నవలోకించితిని. కాని ద్వాగ్రరుద్ధంబగు నా గడియం దితరులెవ్వరు నగునడలేదు. ఎచ్చట నెట్టి శబ్దమును లేదు. కేవలము గోడకుఁ దగిలించిన గడియారము మాత్రము నిరంతరమును టిక్కు-టిక్కుమని ధ్వని చేయుచు తన మనోవేదన నివ్వరికో తెలుపుకొన వలయునని నృథాప్రయత్నము చేయుచుండెను. అంతటి సుధామధురంబగు కలశస్వరముతో సాంత్వన వచనంబులు పలికి సీరాభిగ్యురాలినగు నన్నప్పు డట్లూఱడించిన వా రెవ్వరై యుండు రని యాలోచించితిని. పరమదయాళుం డగు పరమేశ్వరుడే నాకరుణా క్రందనము నాలకించి, నానిదీర్ఘహృదయమునుండి వెలువడిన శోకాకృతుల ప్రార్థనమునకు జాలిపడి నన్నట్లూశ్వాసింపి యుండునని విశ్వసించితిని.

కాని యంతలోనే నాహృదయమునందు “శ్రీభగవానుడే నన్నిట్లు కరుణించినచో సమయమునకు వేచియుండుమని బోధించుటెందుకు! ఇచ్చామయ్య! డగునాతని సంకల్పము చేతనే యీ విశ్వమునందు సృష్టిసతీ లయములు భరిగునుండునుగదా! అంగుఁ బరిమూల స్వరూపు గారి నగు నే నెంతటిదాసను, అతడు తలచుకొన్నచో నామగని

కింతలో మంచిబుద్ధి కలుగదా? ఆతడు తన చుట్టుప్రక్కలవారెవరినో సగ కభీర గుహముఖమునుండి నిమిషములో వెలువడినట్లు చూచి మంత్రము నాతడు తన రోగ రాశునకరాశు నదమునుండి వెలువడినట్లు చూచుట యెంతపాటిపని! అనాదృశము, సంతాపితము, నదనభిలము, నిర్జితము, ఉపేక్షితము, సింభాస్యములు నగు నీరొససి పుష్కరాశ్రియు రాలిగా గ్రహించి పరమసుఖానందములను జేకూర్చుచుండునా? అను సంశయము గలిగెను.

మానవుడు తనకర్మఫలమును దప్పక యభివృద్ధిచేసి తీరుచుండును. దేవుడుగాని మఱియెవ్వరుగాని జీవులనుఖిదుఃఖములకుఁ గారణము కాదు. కర్మఫలమే కష్టసుఖముల గల్పించుచుండును. నేను జన్మ జన్మాంతరములం దెట్టికర్మములను గావించితిను? యుక్తఫలములు ననుభవించుచుంటిని. అనుభవంపపలయును:— నీవేమే — కాని యుక్త రానుగ్రహమున జీవులు వివద్విముక్తులగుచు రనుచుంటు యునశ్యమేనా? అట్లయినచో దేవునకు వివన్నివారకుఁ డనువిఖ్యాత రోగు కలిగిఉండు! మానవుఁ డెప్పుడు సర్వసాహాయ్యములను పొందలేనిది, సమస్తజీవులు సమస్తాధారములను బరిత్యజించి కేవల మీశ్వరునియందు యాశ్రిత్య ర్పణము గావించుకొని యుండునో యస్పద యూహుఃఖత — ఆయోర్ము నకు — ఆవివన్నునకు — భగవద్రక్షణము లభించు నని యూహించెను. కాని నాకంతటి విశ్వాస మేది? అంతటి సాధనముదా? అట్లయినచో సింతకుముందు చల్లని యూరిడింపు బయకులను నాకు వదలించి యున్నారే! వారెవ్వరై యుందురు? ఆవివచయమునకున్న నీ సప్త దేవియును నిశ్చయించుకొనఁ జాలకపోయితిను. అందుచేయుఃఖములతో అంతటిమనస్సంక్షోభములో అంతటిపరాధవస్రత్యజివతిములొ దారుణ వృథావిదీర్ణవిషణ్ణావస్థలో వితర్కిమునకుఁ గాని సిద్ధాంతమునకుఁ గాని తోవెక్కడ నున్నది?

కాని నా యస్పటి యనుభవమునుబట్టి యీవిశ్వమంతయు దారుణ దుఃఖానలమును బ్రోగుచేసికొని జ్వాలామయముగఁ జేసి నన్ను భస్మము చేయుటకు వేగిరపడుచున్నట్లు నాకు బోధయగుచుండెను. నేనట్టి దుస్సహాస్థులో నాగృహభ్యంతరమున మేజాపై బొరలాడుచు దుఃఖిపడుచుంటిని. నాగదితలుపు లక్ష్మే మూయఁబడి యుండెను. సాయంకాలమువఱకును నేనెవ్వరికి సగుపడకుండటచే నింటివా రందఱును నాకొఱకు వెదకి కాసక తుదకు నా శయనమందిర ద్వారము నుపాయాంతరముచేఁ దెఱచి యందు నేనుండుటం గాంచి నన్నుఁ దీసికొనిపోయి నాలుగుబిందెలనీళ్లతో స్నానము చేయించి భోజనము చేయుమని బలవంతపెట్టిరి. మానవుఁడెట్టి దుస్సహాదుఃఖిముచే నవసన్నుఁడై యున్నను భోజనము చేయక యుండజాలఁడు. నేనును భోజనమును ద్యజింపఁజాలకపోయితిని. బ్రతికియున్నంతవఱకు దినవలసినదే - నేను నప్పు డేదోయొకవిధముగా భోజనమును గావించితిని.

౨. అవస్థ - భావము

ఇది యొకనాటి సంఘటనము! ఇట్లే నిత్యమును దుఃఖిఘటనములతో నీ యభాగ్యురాలిజీవితకాలము గడచిపోవుచుండెను. ఆయింటిలో నీ నిర్భాగ్యురాలి మొగము చూచువా రెవ్వరునులేరు. కేవల మెత్తిపొడుపు మాటలు అపహాస్యములు తిరస్కారములు - తిట్లు నాదుఃఖిముం గూర్చి జాలిపడువా రొక్కరునులేరు. నేను చేసినపని యెవ్వరికిని సచ్చుట లేదు. నావండిన వంట యెవ్వరికిని రుచించుటలేదు. కన్నులయెదుటఁ బడకుండఁ దప్పించుకొని తిరుగుచున్నను నింటిలోనివా రందఱును నాపైఁ గ్రోధముచే మండిపోవుచుండిరి. వికేషించి నానాధుఁడు నేచేయు ప్రతికార్యమునందు నేదోయొక తప్పు గల్పించి నన్ను కేయుంబవళ్లు

మాడ్చి భస్మముగా జేయుచుండెను.

మఱియొకనాఁడు నేనీయాతనలను సహింపజాలక మామేసమామ గారియింటికిఁ బాటిపోయితిని. వంట చేసి యింటివారందఱికిని బెట్టియే నేనుమాత్ర ముపవాసముతో నిల్లు వెడలిపోయితిని. అట్లుపోయి యాగృహమందొకగదిలో దాగియుంటిని. అక్కడకుఁ గూడ నా మగఁడు వచ్చి నన్నుఁ గొట్టి తీసికొనిపోవు నేమో యని భయపడు చునే యుంటిని. నాయత్తవారి యింటిలోని వారందఱును నాకోరికు బలుతావులు వెదకిరి. కాని నన్నుఁ గనిపెట్టఁజాలకపోయిరి. తుదకు సాయంకాల మైనతరువాత మామామయే నేను తనయింటికి వచ్చి నట్లును భోజనమయినతరువాత నన్ను మరలఁ బంపెదననియు నొక నేవకునిచే మాయత్తవారియింటికి కబురుపంపించెను. సరిగా నట్లే జరిగినది. భోజనానంతరము నన్ను మాయత్తవారింటఁ దిగఁబెట్టి యాతఁడు వెడలిపోయెను. అప్పుడు నేనెంతటి ఘోరశిక్షల ననుభవించితి నో తలఁచుకొనిన నాగుండెలు పగిలిపోవుచున్నవి. ఆకష్టములు మాటలతో దెలియఁ జెప్పఁదగినవి కావు. ఈవిధముగా నిరంతర దుస్సహ కష్టములతో నీదీనురాలి దై నందిసజీవితవాహిని ప్రవహించిపోవుచుండెను.

శ్రీధామ మగు సవద్వీపమునందు మాయత్తవారి కొక యిల్లున్నది. ఆమందిరమునందు మా మామగారి పితల్లి నివసించి యుండెను — అప్పుడు నానాధున కొకదున్నెధిపుట్టినది. నాపుట్టినిల్లుచు, సత్తవారిల్లును నొకగ్రామమందే యుండుటచే నేను నిత్యమును పుట్టినింటికిఁబోయి తల్లి మొదలగు నాత్మీయులు చెప్పినమాటలవలన దున్నెధి నై యత్తవారింటికి వచ్చి చేయఁగూడని పనులను జేయుచు దుష్టురాల సగుచుంటి నని యాతఁ డనుమానించెను. కాని పాప మాయన తనస్మాదయ మెంతటి పాపపంకిలమై పోవుచుండెనో యించుకంతయును గ్రహింపఁ జాలకుండెను. పూతిగంధమయంబగు పుంటిపైఁ జల్లని సురభిచందనము

మండుటయే గాక యదియును దుర్గంధమై పోయినట్లు భక్తిపూర్వకముగ నే జేయు ప్రతికార్యమునుగూడ నాతని కసహ్య మైపోవుచుండెను.

మోసకత్తెలగు నారాంగనల పాపబాహుబంధనమే సుఖకరముగ భావించువానికి కులాంగనలు లజ్జానంకుచిత హస్తములతో రహస్యముగ గావించు, పూజోపచారములు విరక్తిదాయకములు గాకుండునా? — ఏమైన నేమి? నానాధుఁ డప్పుడు దుర్బ్రాంతికి వశుఁడై నన్నీ గ్రామము నుండి యెక్కడికైనఁ దీసికొని పోయినచో నేనచ్చటఁ దాను జెప్పినట్లు చరింతు నని యుచుకొనెను. అందుచేతనే యాతఁ డొకనాఁడు నన్నుఁ బిలిచి “నిన్ను నవద్వీపమునకుఁ దీసికొని పోయెదను.” అని చెప్పెను. సరే యని నేనందు కంగీకరించితిని. అంగీకరింపకుండుటకుఁ గారణ మేమున్నది? సతి యుచునది పతికి ఛాయవంటిది గదా! స్వామి యెక్క డ్దూర బోవునో సతికూడ నక్కడకే పోవలయును. అచ్చట నాతఁ డెట్టి యత్నోపచారములు గావించినను సహించి యూరకుండవలయును. ఎట్టి కష్టముల నైనను సనుభవించుట నాకు క్రొత్తగాదు.

మఱి కొన్ని శృంగునతరువాత నానాధుఁడు నన్ను వెంటఁ జెట్టు కొని నవద్వీపమునకుఁ దీసికొనిపోయి నా మామగారి పినతల్లియొద్ద నుండి యామఱునాఁడే యాతఁడు కలకత్తాకుఁ బోయెను. పోవునప్పు డాయన నన్నుగూర్చి తన నాయనమ్మతో నేమనిచెప్పెనో, నాకుఁ దెలియదు; కాని యాతఁడు నాతో “సీవిచ్చట నై దేండ్లవఱకు నుండ వలయును.” అని చెప్పెను. “మీరు మరల నెప్పుడువచ్చెదరు?” అని నేను ప్రశ్నించితిని. ఆమాట కాయన యేమియు బదులు చెప్పలేదు. అది గ్రీష్మకాలము. ఆయన యారోగ్యము పూర్వముకంటె బాగుగనే యున్నది. కానకోసులకు శీతకాలమునకంటె వేసవి కాలమునందే యించుక యుపశాంతిగా నుండును.

స్వగ్రామమును దుండుటకంటె నవద్వీపమునందే నాకు సుఖముగా

నుండెను. ఆయవ్వగారు నన్నేమియుఁ గట్టపెట్టక యెల్లవిధముల నాదరించుచుండెను. నేనామెతోఁ గలసి నిత్యమును గలఁగా న్నానమునకుఁ బోవుచుంటిని. ప్రతిదినమును దేవాలయములకుఁ బోయి దేవతాదర్శనము చేయుచు నిత్యమును శ్రీ గంగాంగ నేమిది ముఖజ మూర్తిని నందర్శించుచుంటిని. ప్రతిదేవాలయ ద్వారముచేతను మోకరించి “ఓ దేవతలారా! నాకు మీనిత్యసందర్శనము లగు సుఖానందములను గలుగఁజేసి నానాధుని యెడల మీనినుగ్రహించి ఈతని హృదయమునఁ బాపాసక్తి నిదూరితమగునట్లును, అతని నడవడి బాగుపడునట్లును, ఆతనికి మనస్థిరుతమును, శాంతియు నభ్యుదయము గలూఁగింపుడు!” అని ప్రార్థించుచుంటిని. కాని యీ నిర్భాగ్యురాలి కట్టి యానందమును నట్టిసుఖమును నట్టిదైవ్యసందర్శనభాగ్యమును నెంతయో కాలము నిలువలేదు. రెండుమూసములైనఁ గాకుండఁగనే నాభర్తవచ్చి “నాలుగై రుదినములలో నెన్ని మరల న్యగ్రామమునకుఁ బంపివైచెదను” అని చెప్పెను.

అట్లుచేయుటకుఁ గారణమేమో నాకుఁ దెలియలేదు. కాని యాతనిం గూర్చి యేమని ప్రశ్నించుటకును నాకు నాహాసము లేకపోయెను. అయినను గొంచెముజంకుచు కింపిత కలతముతో విస్మయస్వరముతో “ఐదు వత్సరముల నతికు సన్నిహితులచేదనిని చెప్పితిగదా! ఈ రెండు మాసములలోనే మరల నింటికి బంపఁగలచితి దేమి? ఇంతేకాక “నవ ద్వీపమునందుంచి నీకుఁ దగినశాంతి చేసెదను.” అనికూడ మందలించి యుంటిరి. కాని నాకెట్టి కష్టములు గల్గింపలేదేమి? నా కిచ్చిన సుఖముగనే యున్నదే! నిత్యమును దేవాలయములకుఁ బోయి దేవవిగ్రహములను దర్శించి యానందము ననుభవించుచుంటిని. అట్లుయినచో నిక నాకుఁ గష్టములు ముగిసిపోయినవా? కాని నాకెట్టి యదృష్టమా? మీరింకను నెప్పటియట్లే యున్నారు. మీ కింకను సంపూర్ణారోగ్యము

కలుగనే లేదు. మీరు వ్యాధినిర్మూలము కానంతవఱకు నాకు సుఖమన నెక్కడిది?" అని యంటిని.

నే నిన్నిమాటలాడినను నాతఁ డెట్టి ప్రత్యుత్తరము నీయలేదు, కేవలము నాతఁడు "నేను నాయిష్టము వచ్చినట్లు చేసెదను. నీవు నాయిష్టానుసారముగా నడచుకొనవలయును. ఒక ముఖ్యమైన యుద్దేశముతోనే నిన్ను మరల స్వదేశమునకుఁ దీసికొని పోఁదలచితిని" అని చెప్పెను. భర్తయానతిని భార్య శిరసావహింపకుండు లెట్లు? ఏ సతీమణియైనను స్వామికి విరుద్ధముగ సంచరింపఁ గలుగునా? నేనును స్వగ్రామమునకుఁ బోవుటకు సిద్ధపడితిని.

ఆమరునాఁడే నాస్వామి నన్ను వెంటఁ జెట్టుకొని స్వగ్రామమునకుఁ దీసికొని వచ్చెను. ఆతఁడుకూడ రెండుదినము లింటనుండి మరలఁ గలకత్తాకుఁ బ్రయాణమై పోయెను. ఆయన యల్లెండుకు వచ్చెనో, యెండుకుఁ బోయెనో, నవద్వీపమునుండి నన్నంతతొందరగా నింటి కేల తీసికొనివచ్చెనో నా కెంతమాత్రమును గారణము బోధపడలేదు. ఆ విషయమై యింటిలోనివా రెవ్వరికైన నేమైనఁ దెలియునో, తెలియదో కూడ నాకుఁ దెలియదు. అప్పటి యాతని యాశార వికారములును, హావభావములును, గుణచేష్టలును సర్వమును గూడ విలక్షణములై యుండెను.

ఉదార ప్రకృతిగల మానవునియం దుండు గాంభీర్య మాతనికి మొదటినుండియును లేదు. అప్పుడాతఁ డేదియో ప్రియవస్తువును బోఁ గొట్టుకొన్నట్లు - ఎంతయో తీరని నష్టమును బొందినట్లు - ఏదియో దారుణ దావానలమునేఁ దనమందిరారామ మెట్టయెదుటనే మండి బూడిదయై పోవుచున్నట్లాతఁడు డిల్లపడుచు, దల్లడపడుచు నున్నట్లుండెను. ఆతని యత్యాచారముల చేతనే మర్కాతిక వేదన ననుభవించుచు దురపిల్లుచున్న నేను - అప్పుడాతని దుస్సహావస్థగాంచి వేయిరెట్లు

బాధపడి దుఃఖించితిని. పరమేశ్వరు నుద్దేశించి నానాధులకు నిత్య క్షేమమును, మనశ్శాంతిని జేకూర్చ వలయునని యనేకవిధములఁ బ్రార్థించితిని.

అతఁడు కలకత్తాకుఁ బోయి యెప్పటియట్లు దుష్కార్యము లందును, దుస్సంగమునందును నిమగ్నుడై యుండెను. అందుచేతఁ గొలది దినములలోనే యాతనివ్యాధి వృద్ధినందెను. క్రిమముగా నాతఁడు మంచము పట్టెను. ఈసారికూడ మామగారు నగరమునందలి ప్రఖ్యాతవైద్యులను బిలిపించి యాతనికిఁ జికిత్స చేయించుచు నీనమాచారమంతయు స్పష్టమగునట్లు మాయంటికి జాబు వ్రాసెను.

ఆయుత్తరమువచ్చినప్పటినుండియు నింటిలోనివారందఱును విచారించుచుండిరి. నేనును దుఃఖముతో గాలము గడపుచుంటిని. ఏమనినః— ఈసారి యాతఁడు జీవించు నను నాశ యింటివారి కెవ్వరికిని లేకుండఁ బోయెను. ఇంతకుఁబూర్వము మేము దుఃఖపడెదమేమో యని మామగారు తనకుమారుని రోగాధిక్యముంగూర్చి వ్రాయక జబ్బు కుదిరిన తరువాతనే క్షేమసమాచారములు వ్రాయుచుండెడివారు. ఇప్పు డట్లు కాక వ్యాధిమధ్యమందే జాబు వ్రాయుటచే మాకందఱికిని నిరాశ కలిగెను. కాని యీశ్వరానుగ్రహముచే మఱికొన్నిదినములలోనే “జబ్బు నివృత్తించినది. భయపడనక్కఱలేదు” అని మామగారు జాబువ్రాసిరి. అప్పుడు మాకు గలిగిన యానందమున కవధిలేదు.

ఆ తరువాత “రోగ మింకను బూర్తిగా తగ్గిపోలేదు. మునుపటి వలెనే యింకను గొంచెము దగ్గువచ్చుచునే యున్నది. పూర్వము వలెనే యెక్కువశ్రమపడకుండ నొకవిధముగా దనపని చేసికొనుచున్నాడు. ప్రస్తుతము భగవదనుగ్రహమువలనఁ బ్రాణభయము తప్పి పోయినది” అని మామగారు జాబువ్రాసిరి. అందువలన మాకెవ్వరికిని సంపూర్ణమగు సానందము కలుగలేదు. ఎప్పు డెట్టి జాబువచ్చునో

యనుభయమే బాధించుచుండెను. పెద్దగాలివాన మొత్తుచుండగా భయకంపితహృదయముతోఁ దలదాచుకొనుటకు బరుగెత్తుచుండు పథికు నకు దారిలో నొకపాశుపడిన భగ్గుగ్రహ మాశ్రయముగా లభించి నప్పు డాతని హృదయావస్థ యెట్లుండునో మాయవస్థయు నట్లే యుండెను. రోగశేషము ఋణశేషము అగ్నిశేషము నున్నచో నది మరలవృద్ధియై యమంగళమును జేకూర్చకమానదు!

అగ్నిజ్వాల కెంతటిదాహికాశక్తి యున్నదో పతంగము నాకర్షించు శక్తికూడ సంతకంఠె ప్రబలముగానేయున్నదని కీటకము బాగు గనే యెఱుంగును. వందఁకొలది స్వజాతికీటకములు దీపశిఖయందుఁ బడివినాశము సందుచుండుట యది చూచుచునే యున్నది. అయి సను కీటకము మందచుతియై జ్వాలాసమీపమునకుఁ బోయి తాపముచే శరీరము దగ్ధ మగుచున్నను మరలమరలఁ బదిసార్లులైన నచ్చటికే పరుగెత్తుచుఁ దుదకు గాలి మండి భస్మమైపోవు వఱకును దీపాకర్షణము నుండి విడివడఁ జాలకుండును. ఇది యేదేవతయొక్క యేమహా లీలయో యే సంకర్షణముయొక్క యేమహాకర్షణమో దానింగూర్చి తెలిసిన వారెవరును లేరు. కాని యిట్టి సంఘటనములు నిత్యమును జరగుచుండఁగా నందఱును జూచుచునే యున్నారు. అందఱుననుభవించు చునే యున్నారు. కేవలము కీటకమే కాదు—మానవ పతంగములుకూడ నింద్రియబాంపట్ట మనియెడి దారుణజ్వాలాసలమధ్యమున మాటి మాటికినిబడి యుడికిపోవుచున్నారు. మండిపోవుచున్నారు. తుదకు భస్మమై పోవుచున్నారు.

నానాధుఁడుకూడ నట్లే సురాపాయియు వేశ్యారమణీలోలుఁడును దుర్జన సహవాసియునై శారీరక మానసికరోగములచే బాధపడుచు జీవితసంశయావస్థయందుండియు మరలమరల నట్టిపాపకార్యా చరణము నందే యాసక్తుఁడై పోవుచుండెను. తనకుమారుఁ డీవిధముగాఁ జెడి

పోవుచుండె నని మామామగా రించుకంతయు నెఱుంగఁజాలకుండెను. ఇట్టిస్థితిలో నింతటి దూరదేశముం దొకపల్లెయుం దొకమూలఁబడి యున్న మాకెవ్వరికినిగూడ నాసంగతి తెలిసికొనుట కవకాశము కలుగలే దనుటలో నాశ్చర్యమేమున్నది?

౯. బా ధ్య త

వహ్నాకాలము వజ్రభీషణమై, విద్యుద్వికాసితమై, యమృతవర్షముచే నవనీహృదయమును జల్లఁ బఱచి యాసంవత్సరముకడ సెలవు గైకొని చల్లచల్లగాఁ గడచిపోయినది. ఆస్థానము నిప్పుడు శరత్కాల మాత్ర మించుకొని తన యధికారమును నెఱపుచుండెను. తామర విరిగొడుగులతో, కాశకుసుమ చామరములతో, మొగలిమొగ్గ బాకులతో, కదళీప్రసవకుంతములతో, నిర్మల జలవాహినులతో ఋతురాజమగు శరత్తు జగమంతయు నేకచ్ఛత్రముగఁ బరిపాలించు చుండెను. కుముద కల్పార జాతీ పారిజాత కుసుమ పరిమళములు దిద్దిగంతముల గుమగుమ లాడించుచుండెను. నిహృత నీరదంబగు నీలాకాశము శతసహస్రంబు లగు సముజ్జ్వల తారకామాలికలచే శోభాయమాన మగుచుండెను. చల్లనిపగళ్ళ చేతను, వెన్నెలరాత్రుల చేతను, బ్రకృతియంతయుఁ బ్రశాంతముగా నుండెను. మహాసమారంభముతో దేశమంతటను శార దోత్సవములు జరగుచుండెను.

ఆ పూజాసర్వదివసములకుఁ గుమారుని వెంటఁజెట్టుకొని యింటికి రౌపలయునని మాయత్తగారు, మామామగారికి జాబు వ్రాయించెను. ఆశ్వీజశుక్లపంచమి నాటికి మామగారు కుమారునితోఁ గూడ మా యింటికి వచ్చెను.

నానాధుఁడు వచ్చుననియు, నాతని దర్శించి నయనములను జరితార్థ

ములుగఁ జేసికొనవలయు ననియు భావించుకొని నాహృదయము పరమానందముతోఁ బొంగిపోవుచుండెను. నాప్రాణము విద్యుల్లతవలె విలాసభీలనము గావించుచుండెను. కాని యాతని దర్శించినంతనే నిరాశావిషాదము లను మంచుదెబ్బచే నాకన్నులును, హృదయమును, మనోవృత్తులునుగూడ కొఱడువాటిపోయెను. హృదయము దుఃఖ పూరిత మైపోయెను — ఆయన శరీరస్థితి యెంతమాత్రమును బాగుగ లేదు. మునుపటి కంటెను శుష్కించి యుండెను. మృత్యుభీకర మగు కానరోగ బాధ యింకను నాతని నాక్రమించుకొని వీడించుచునే యుండెను. ఒకసారి యాతని ముగమువంకఁ జూచితిని - దురాచార మహాపాతక సంబంధమగు, కరాళకాలాంతక నీలచ్ఛాయ గుంటలు పడియున్న యాతని కన్నుల యధోభాగమునందు మునుపటికంటె నధికముగనే కానవచ్చు చుండెను. అధరము సంపూర్ణముగఁ బాలి పోయినది. ఆకారమంతయు మహాపాపాచరణుల దుర్లక్షణములతో నిండి యుండెను.

అప్పుడు నేను పాపభయనివారకుండగు భగవానుని దలఁపునకుఁ దెచ్చుకొని, నిశ్శబ్ద ప్రార్థనాలాపములచే నాతని నెన్నియో రీతుల నాహ్వానించుచు, నెన్నియో విధముల విలపించితిని. నా స్వామికి సంపూర్ణారోగ్యము లభింపఁజేయు మనియు, నాతని నడవడి పరమ పవిత్ర మగునట్లనుగ్రహింపవలయుననియు నా జనార్దను నెన్నియో విధముల వేడుకొంటిని. దయామయుడగు నారాయణుడు నా దీనాలాపముల నాలకించెనో, లేదో నేనెఱుంగను. ఈనిర్భాగ్యురాలి విన్నపము శ్రీధరుని చరణకమల నన్నిధానమునకుఁ జేరినదో, లేదో నాకుఁ దెలియదు. అసంగతి నాకేవ్వరు చెప్పుదురు!

నానాధుఁడు దుర్బుద్ధియై దుష్క్రియాలంపటుడై యుండెనను సంగతి యితరులెవ్వరు నెఱుంగరు. ఎవ్వరికినిగూడ నట్టి యనుమాన

మైనఁ గలుగుటలేదు. అంతటి దుర్బలుడై శుష్కించి, వ్యాధిపీడితుడై యున్నవానికి భోగవిలాసిని లాలనత్వ మెట్లుండుననియు నాతనివట్ల నట్టి దుర్వ్యాపారము లసంభవము లనియు వారినమ్మకము! ఆతనితో గలసి యెల్లప్పుడును గలకత్తాయందే యుండియు మా మామగారే యీ విషయమును గ్రహింపలేదు. ఇట్లే విచ్చలవిడిగ నిచ్చవచ్చినట్లు సంచరించుచుండు మాదేశస్థులగు యువకులు గొందఱు కలకత్తాయం దున్నారు. నానాధుండు వారితో సహవాసముచేసి యింతటి పాప కార్యవ్యాసంగమునఁ బడిపోవుచుండెను. వారందఱునుమాత్ర మాతని దుష్ప్రవర్తనములం గూర్చి బాగుగ నెఱుంగుదురు. కాని నా స్వామి యవస్థం జూచిన వారుమాత్ర మిట్టివాని కట్టి దుష్ప్రవర్తనమున కవ కాశ ముండునని విశ్వసింపఁ జాలరు.

సృత్యగీత వాద్యాదులతో దుర్గాదేవి పంచమీ వష్ట్యత్సవములు నకలజన హృదయ నయనానందకరములై గడచిపోయినవి. సప్తమి నాటి విధివిహితంబులగు పూజలును సంపన్నంబులైనవి. మహాష్టమి నాటి దివాభాగమంతయు మహోత్సవ కోలాహలముతో నిండి పోయెను. ఆసాయంకాలము నానాధుండు పికారుగార్లు^{ని}లోనికిఁ బోయి సంధ్యానమయమునకు మరల నింటికి వచ్చెను. అప్పుడాతడు పిచ్చివాని వలె నాకన్నుల కగవడియెను.

ఆతని సర్వాంగములును కంపించిపోవుచుండెను. కాళ్లు తేలిపోవు చుండెను. మాటలు తడఁబడిపోవుచుండెను. అది యంతయును జూచి యింటివారందఱమును జాల భయపడిపోయితిమి. నేను తత్తరముతోఁ బోయి యాతని బట్టుకొని శయనగృహమునకుఁ దీసికొనిపోయి పరుండఁ బెట్టితిని. ఆతనితల తిరిగిపోవుచుండెను. అంతలో నాతఁడు వాంతి చేసికొనియెను. ఆవాంతి పటపంతటనునిండి యిల్లంతటనుజింది యన హ్యముగా నుండెను. ఆదుర్గంధము మహా రారవనరకగంధముకంటెను

దుస్సహమైయుండెను. ఆతని ప్రాణప్రదీపమునకు నిర్వాణసమయ మా సన్నమగుచుండెనని యింటివారందఱును భయపడిపోయిరి. మమ్మందఱిని మోసగించి మహాప్రస్థానము గావించుచుంటి నని యప్పు డాతనికిని సంశయము గలిగినది. చిరకాలమునుండి వీడించుచున్న రోగము ప్రబలమై మృత్యురూపమునఁ దన్ను మింగివైచుచున్నదని యాతఁడును బెగ్గడిల్లిపోయెను.

కాని యది యంతయు నిజము గాదని తరువాత మే మందఱమును దెలిసికొనఁ గలిగితిమి. రోగము వృద్ధి యగుటచే నట్లు జరుగలేదు. ఆతఁడు వీధిలోనికి పీకారుపోయి, స్వేచ్ఛాచారులును, పాపమతులు నగు తనన్నేహితులతోఁ గలిసి కంఠపూర్తిగా మద్యపానము చేసి యింటికి వచ్చెను. ఆతఁడు మొదలే గడ్డురోగముచే దుర్బలుడై యుండెనుగదా. దానిపైని విశేషముగ మద్యమును సేవించుటచే నది విషమించి గూఁబిధముగా వాంతి యయ్యెను.

నేనుగాని, మాయత్తగారుకాని, మద్యమన నెటువంటిదో, దాని దుర్గుణము లెట్టివో యిండుకంతయు నెఱుంగము. లోకులు కొందఱు సురాపానముచేసి మైమఱచి చరించుచుందు రని వినియుంటిమి. వారి యాకారవికారములను మేమెన్నఁడును జూచినవారము గాము. ఆమద్యమును భోజనముతో నుపయోగింతురో చిలుములోపెట్టి కాల్చియే పీల్చురో తాంబూలములో జేర్చుకొనియే సేవింతురో యెట్లుపయోగింతురో మాకు దెలియదు. ఆద్రవ్యమునుండి గులాబిపరిమళమే వచ్చునో చంపకగంధమే వెలువడునోకూడ మాకుఁ దెలియదు. కాని కొందఱు తమసర్వస్వమును వినియోగించి యిహపరసుఖములనుత్యజించి యైనను సురాపానము చేయుచుందురు. కావున నది భూలోకదుర్లభమగు నమృతమువలె నతిక్రియమగు పానీయ మనియు నందన మందార కుసుమపరాగమువలె మధురసౌరభవిశిష్టమైనదనియు సోమరసమువలె

నానందదాయకమగు పావనద్రవ్య మనియు భావించుకొనవలసి వచ్చుచున్నది.

కాని దానియం దట్టి గుణవిశేషము లెంతమాత్రమును లేవని యప్పుడు తెలియవచ్చినది. త్రాగుబోతులగువారు తమ యిహపర సౌఖ్యముల నన్నిటిని విసర్జించి దేనికొకకు రక్తమంతయును ధారపోసి గడచిన విత్తమంతయును జలప్రాయముగ వెచ్చపెట్టుదురో, బూడిద వలె నుష్ణుననూది పాటవేయుదురో, దేనికొకకు సమాజమునుండి నిందితులై బహిష్కృతు లగుదురో, ధర్మమునుండి పతితులగుదురో, తుదకు మానవత్వమునే పోగొట్టుకొందురో, దేనిని సేవించుటచే బ్రహంచమునందున్న వ్యాధు లన్నియు నొక్కసారిగా గుమిగూడి వచ్చి మానవు నకాల మృత్యుకబళముగా జేసివైచునో:- హరి హరీ! అట్టి దాని వాసన యమేధ్యముకంటెను దూషితమైనది! దానివాసనయే యంతటి యసహ్యమైనదని యప్పుడు వినియుంటిని. అయ్యో! అట్టి దుర్గంధదుర్వికార భూయిష్టమగు నామద్యమును ద్రావుట యెందుకు? మతిపోవుట కా? మరణమున కా?

అంతటి దుర్గంధ మయంబగు నాశయనమందిరమునం దామంచము నొద్ద, సజ్జానమై యవశమై, యవసన్నమై పడియున్న యా కళేబర సన్నిధానమున, నిరాశతో, గంపిత హృదయములతో, నెప్పటి కేమగునో యను దిగులుతో నేనును మాయత్తగారును రాత్రియంతయు జాగరము చేయుచుఁ బ్రతినిమిషమును యుగప్రాయముగాఁ గడపి వైచుచుంటిమి.

ఆ మహాష్టమినాఁటి పవిత్రయామిని మా కీవిధముగాఁ గడచి పోయెను. అనంతరము ప్రభాతశీతల పవనములు దుర్గాలయము నందలి యుషఃపూజా గీతవాద్యధ్వనులను మాదుర్గంధ మందిరమధ్యము నకుఁ దెచ్చి మాకు శ్రవణగోచరములఁ గావించెను. అప్పుడు నేను

మాయత్తగారి యాజ్ఞచే గృహకృత్యములం దీర్చుటకుఁ బోయితిని. తరువాత సూర్యోదయమై నవోదిత రవికిరణములచేఁ బృథివి యంతయు నాలోకితమై ప్రకాశించువేళకు మాయత్తగారుకూడ నాగదినుండి వెలు పలికి వచ్చిరి.

అప్పుడు నేను లోపలికిఁ బోయి గదిసంతను దుర్గంధకలితముగాఁ జేసినైచిన యాయసహ్యా వమన పదార్థమునంతను దుడిచివైచి, శయ్యయు, గదియును శుభ్రముగా, జేసివైచితిని. అప్పటికింకను నా భర్త మంచముమీదనే శయనించి యుండెను. కాని తెలివిమాత్రము బాగుగనే యుండెను. నిరాశాపూరిత మగు నాహృదయమున కప్పు డించుక యాశ కలిగెను. అప్పుడు నేను బెడరుచు నానాధు నుద్దేశించి గద్గదస్వరముతో “ఎట్లున్నది?” అని ప్రశ్నించితిని. ఆతఁడు నిర్లక్ష్య భావముతో నెట్టి సహానుభూతియును గానరాని స్వరముతో “బాగుగనే యున్నది!” అనియెను.

తరువాతఁ గొన్నినిమిషములలోనే నా కతిభయంకరంబగు చలి యును, దానివెంటనే యతిప్రబలంబగు జ్వరమును తగిలినది. అందుచే నేనొడలెఱుంగక పడిపోయితిని. సర్వాంగకములును దీప్రజ్వరముచేఁ గంపించి తూలిపోవుచుండ నొడలినిండ దుప్పటి మునుఁగువైచికొంటిని. ఆకస్మికముగా సంతజ్వర మెట్లు వచ్చెనో నేనప్పుడు తెలిసికొనలేక పోయితిని. ఆమద్య విషముయొక్క యసహ్యా దుర్గంధమే నా జ్వరము నకుఁ గారణమయ్యెనని తరువాత గ్రహించితిని. ఏమైననేమి? ఆ జ్వరము నన్ను సులభముగ విడువలేదు. డాక్టరువచ్చి చికిత్సచేయుచు నైదాఱు లంఘనములు చేయించిన తరువాతఁగాని జ్వరపీడ వదలినది కాదు. నా కారోగ్యముకలిగి స్మృతివచ్చి యప్పుడు మహామాయయగు ధుర్గనస్మరించి “నానాధునకు సంపూర్ణారోగ్యమును కలిగింపవలయు” నని ప్రార్థించితిని.

నానాధుఁడు మఱునాటియుదయముననే లేచి యెప్పటివలెనే తన దినకృత్యములను గావించుకొనుటకు మొదలుపెట్టెను. అట్లాతఁడు పడి పోవుట రోగముచేతఁ గాదుగదా! స్వయంకృత మగుమద్యపానమహా పాతకమునకు ఫలముగా దుర్బలదేహుఁడగు నాతఁడు మతిదప్పిపడిపోయి యట్లు వాంతిచేసికొనియెను.

నేను జబ్బుపడి లేచినప్పటినుండియు మనోవాక్కాయములచే స్వామియనుగ్రహమును, ఆరోగ్యమును గోరి యాతనిసేవ గావించు చుంటిని. కాని యాతఁడుమాత్రము నేను తనచెంతకువచ్చుట కన హించుకొనుచునే యుండెను. ఎందుక ట్లాతఁడు నన్నుఁ దిరస్కరించు చుండెనో నాయల్పబుద్ధికి గోచరము గాకయే యుండెను. ఇది నాపూర్వజన్మకర్మఫలము కాఁబోలునని యొకప్పుడును, దుష్ప్రియాసక్తుఁ డును దుస్సంగియు నగునాతనికంటికి నేనంతబాగుగ లేనుకాబోలు నని యొకప్పుడును, ఏనరరూపరాక్షసుఁడో ఏనారీషిశాచియో తన మంత్రబలముచే మాయీరువురికిని బొత్తు కలియకుండ వైమనస్య మును గూర్చియుండఁ బోలు నని యొకప్పుడును భావించుకొనుచు దుఃఖ పడుచుంటిని.

ఈయాతన - ఈదుఃఖము- ఈకష్టదశయు నెట్లువదలిపోవునని భావించు కొనుచున్నకొలఁదిని శ్రీభగవానుఁడే యాపదుద్ధరణమున కేక మాత్రశరణ్యుఁడనియు నాదయామయుని యనుగ్రహముకంటె గత్యంత రములేదనియు మఱింతవిశ్వాసము దృఢపడుచుండెను. అందుచే రేయుం బవళ్లు సేనాజగన్నాధునే స్మరించుకొనుచుంటిని. ఆపదలయందుఁ బడిన వారుగాని దీనశరణ్యుఁడగు దేవదేవుని మనఃస్ఫూర్తిగా స్మరింపఁజాల రను కొందును! మంగళమయుఁడగు నామధుసూదనుఁ డీభాగ్యురాలికిఁ జిన్న తనమునుండియు సశాంతిభారమును దలపై మోపుట తన్ను స్మరించుటకే యని నిశ్చయించుకొంటిని.

౧౦. అవస్థాంతరము

పూజాదివనము లైనతరువాత మామగారు నాభర్తను వెంట బెట్టుకొని కలకత్తాకుఁ దీసికొనిపోయిరి. అక్కడకుఁ బోయి యాతఁడు తన యజమానుని వ్యాపారములయందు నియుక్తుఁడై యుండెను. నా నాథుఁడు కూడ, దన యుద్యోగమునందుఁ బ్రవేశించెను. తరువాత నైదాఱునెలలకు మామగారు తనకుమారుని జీతమును దీసికొనుట కతని కార్యస్థానమునకుఁ బోయెను. అప్పుడక్కడ యజమానివలన నా మామగారు తనపుత్రుఁడు ప్రతిదినమును సమయమునకు సరిగాఁ బనిలోనికి వచ్చుటలేదను విషయమును దెలిసికొనియెను. కాని యాతఁ డింటియొద్దనుండి పనివేశకే వెడలిపోవుచుఁ జాల రాత్రియైనతరువాతనే యింటికి వచ్చుచుండుటను మామగారు కనిపెట్టుచుండిరి. కాని తన కుమారుఁడు సరిగా పనిలోనికివచ్చుట లేదనుమాట విన్నంతనే యాతని నడవడింగూర్చి నామామగారి కిదివఱకుఁ గలిగిన సంశయ మిప్పుడు విశ్వాసముగాఁ బరిణమించెను.

ఆ దినములలో మాదేశస్థుఁడగు నొక పెద్దమనుష్యుఁడు కలకత్తా మజుందారువీధిలో నొకయిల్లడైకుఁ దీసికొని సపరివారముగా నివసించి యుండెను. అప్పుడు నా మామగా రాయింటిలోఁ గొంతభాగము నద్దెకు మాటాడుకొని యొకనమ్మకమైన మనుష్యుని దోడ్చి కోడలిని వెంటనే కలకత్తాకుఁ బంపవలయునని మాయత్తగారి కుత్తరమువ్రాసెను. “ఇచ్చట నొక యిల్లడైకుఁ దీసికొంటి” ననికూడ నాజాబునందు లిఖించి యుండెను. ఆయత్తరముం జూచుకొని మాయత్తగారు నివ్వెఱ పడి పోయెను. ఎందుకొఱకు నన్నుఁ గలకత్తాకుఁ బంపవలయునని వ్రాసెనో యామె యెన్నివిధముల నాలోచించినను నిశ్చయించుకొనఁ జాలక పోయెను. కాని యామె నన్నప్పుడు మాత్రము కలకత్తాకుఁ బంపి

యుండలేదు.

నేను కలకత్తా కెప్పుడు వత్తునో యని కొన్నాళ్లవఱకును జూచి మామామగారు తనకూమారుని బిలిచి “నీవే మనయారికిఁ బోయి సీభార్యను వెంటఁబెట్టుకుని రమ్మ “నాయారోగ్యము బాగుగ లేకుండుటచేఁ గోడలిని దీసికొనిరమ్మని మాతండ్రిగారు చెప్పినారు” అని మీయమ్మతోఁ జెప్పము” అనిబోధించి పంపించెను. తండ్రియీసతి ననుసరించి నానాధుఁడు మాయింటికి వచ్చి తల్లిగారితో నెల్లనంగ తులను మాటాడి మఱి నాలుగైదుదినములకు నన్నుఁ గలకత్తాకుఁ దీసికొనిపోయెను.

కలకత్తాకుఁ బోయి యచ్చట నేనున్న సమయములో నొకదినమునం దొకముహూర్తమైనను సుఖముగాఁ గడవఁజాలకపోయితిని. ఆయన రాత్రిపడునొకండుగంటల కింటికి వచ్చుచుండెను. నేఁజేయుపను లేవియు నతనికి నచ్చుటలేదు. అందుచే నాతఁడు నిత్యమును నన్నుఁ గట్టాక్తులచే బాధించుచుండెను. ఇంతేకాక యాతఁడు రాత్రులయందు నిద్రలేక విపరీతమగు దగ్గుతో బాధపడుచుండుటం గాంచి నాగుండెలు పగిలిపోవుచుండెను. ఆ దుఃఖముచే నిరంతరము నాకన్నులనుండి ధారాపాతముగఁ గన్నీరు వెలువడుచుండెను. నేను విసుఁగుచే నేడ్చుచుంటి నని భావించి యాతఁడు మఱింతగా నన్న నేకవిధములఁ దిట్టిపోయు చుండెను. ఉభయలకును రాత్రులయందు నిద్రయనుమాట లేదు. దగ్గుబాధచే నాతఁ డొకనిమిషమైనను గన్నుమూయఁ జాలకుండెను. ఆయన నిద్రొంపకుండ నాకుమాత్ర మెట్లు నిద్దురపట్టును! అందుచేత నేనాతనిమంచమునొద్దనే పడియుండి రాత్రియంతయు వేగించుచుంటిని.

ఇట్లు కొన్ని మాసములు గడచిపోయెను. అప్పుడునేను మాదేశమునకుఁ బోవలసివచ్చెను. మాయత్తమామ లిరువురును తీర్థయాత్రఁ గావించి శ్రీజగన్నాథక్షేత్రమునకుఁ బోయిరి. పారితో నాభర్త

యును బయలుదేతెను. నేను నాభర్తగారి బామ్మయింటికి బంపబడితిని. నన్నచ్చట దిగజెట్టి నానాధుడు మరలఁ గలకత్తాకుఁ బోయెను. ఆయనకోరుకొనుచున్న క్లెవ్విరియడ్డమునులేకుండ స్వేచ్ఛగా సంచరించుటకు సమయము లభించెను.

నేనుమాత్ర మాయన శరీరావస్థంగూర్చి భావించుకొని యతికష్టముతో దినములను గడపుచుంటిని. ఎప్పటి కెట్లుండునో యని భయపడుచు “మీయాలోగ్యముంగూర్చి తెలుపవలయు” నని నాభర్తకు వారమునకుఁ రెండుసారులు జాబులు వ్రాయుచుంటిని; కాని యాతఁడు సరిగాఁ బ్రత్యుత్తరములు పంపుట లేదు. ఒకవేళ నెప్పుడైన నొకయుత్తరము వ్రాసినను వ్రాయనట్లే “నీయుత్తరములందినవి” అని యేదో రెండుపంక్తులు మాత్రమే వ్రాయుచుండెను. నే నాయుత్తరమునే మరల మరలఁ బఠించుకొనుచుఁ గన్నీటిచేఁ దడిసిపోయిన యాజాబును భద్రముగా దాచుకొనుచుంటిని. మఱి రెండుమాసములకు మా యత్తమామలు తీర్థయాత్రలు చేసికొని యింటికి వచ్చిరి. తరువాతఁ గొన్ని దినములకు మామగారు కలత్తాకుఁ బయనమై పోయిరి.

పూర్వజన్మమునందు గావించిన కర్మమునకు ఫలమే యీ జన్మమునందు మానవుల సుఖదుఃఖములకుఁ గారణమై యుండునని విని యుంటిని. అయ్యో! నాకుఁ బూర్వజన్మమునం దాత్మీయు లెవ్వరును లేనేకీరా? నేను కేవలమును బాపకృత్యములను జేయుచుండఁగాఁ జూచి నాకుఁ గావలసినవా రెవ్వరును బుద్ధులుచెప్పి నన్నట్టి దుశ్చర్యల నుండి మరలింప లేదు కాఁబోలును! ఈ జన్మమునందు నేనెన్ని దుఃఖములను, కష్టములనునుభవింపవలయునో తలఁచుకొన్నకొలదియు గుండెలు ఖగిలిపోవుచుండెను.

ఇంతపాటకును మీకు మనవిచేసిన సాదాచుకకష్టములును, దుస్సహ దుఃఖములును సంతటితో నాగి బాధించుచున్నను నేనెట్లో యొకవిధ

ముగా నహించి కాలము గడుపుకొనుచునే యుందును. ఇంతకాలము నకు మఱియొక భీకర దుఃఖిజ్వాల యపచారము, నవివేచనము నను నాలుకలు గ్రోలుచు భగభగమండి నా సర్వాంగకములను, హృదయమును దహింప నారంభించెను. అంతటి క్రూరంబగు నా విపత్సమాచారమును వినిపించినచో మీరు నా యభాగ్యత్వముంగూర్చి యొక్కకన్నీటి బిందువైనను విడువకుండ నుండ జాలరు. మఱియు మీరు నన్నుగూర్చి “నీవప్పుడు చావలేక పోయితివా? అంతటి దురవస్థలో బ్రదుకుటకంటె జచ్చుటయే సుఖముగదా!” అని యుపదేశించి యుందురు.

నేనును జావలయు ననియే యనేకపర్యాయములు ప్రయత్నించి తిని. కాని యప్పటి నాభర్తరోగోద్రేకముం జూచియు నప్పుడప్పుడు మంచము పట్టుచుండుటం గాంచియు నాతనిశుశ్రూష కెట్టిలోపము జరుగునో యనుభయముచే తెగించి చావ జాలకపోయితిని. అట్లే కాకున్నచో రేయుంబవ లీమరణబాధ ననుభవించుచు జీవించుట నాకేమి సుఖము!

ఆసమచారము విన్నచో మీరు ముక్కుపై వేలుపెట్టుకొని నివ్వెఱ పడిపోయెదరు:— అప్పుడు నాభర్తయార్తీయుల కందఱికినిగూడ నొక యపోహము కలిగెను. అందుచేత వారు “దీనియందు కులాంగనల కుండవలసిన గుణములలో నేదియో లోపమే లేకయున్నచో నీమెను భర్త యేల ప్రేమింపకుండును! నిజముగా నిది స్వైరిణి యగుట నాతఁడు పరిశీలించి యుండును” అని ప్రచారము చేయ నారంభించిరి.

అయ్యోదై వమా! ప్రతిదినమును ప్రతిప్రహరమును ప్రతినిమిషమును స్వామియారోగ్యముం గోగుటకంటె నితరకాంక్షితమున నితరోద్దేశమును గలలోనైన హృదయమునం దించుకంతయు లేదానియెడల నిట్టిదోషారోపణముం గావించి ప్రచారము చేయువాఁ జిహ్వలేల చీలికలై పోకున్నవి! ఓభగవానుడా! నీవుసర్వాంతర్యామిః

గదా. నమస్తహృదయములును నీవుపరీక్షింపనివిగావు. మొదలే యనేక విధముల దుఃఖించుచు ననేకకష్టముల ననుభవించుచు దుస్సహ దుర వస్థలోఁ దల్లడిల్లిపోవుచున్న నావిషయము నిట్టియపవాదమును బుట్టించి మరల నొకనూతనదుఃఖమును గల్పించి యాయభాగ్యురాలిని మరింత బాధించు క్రూరాత్ములకు నీవు తగినశాస్తి చేయఁజాలవా? నీవు నిజ ముగా దుష్టశిక్షింపఁడవును, శిష్టరక్షింపఁడవును గావా? అట్లయినచో నీమందభాగిని క కారణము గఁగలిగిన యాపదం గాంచుచు నూరకుంటివేల?

అయ్యో:- ఈమాటలు నాస్వామి వినియున్నచో నాప్రవర్తన ముంగూర్చి యనుమానించి నన్ను సంపూర్ణముగా దృఙింపక మానునా? అట్లు జరగినచో నీక నాకు గత్యంతర మేమున్నది? ఆతఁడు నన్ను వేయివిధముల గద్దించినను తిట్టినను కొట్టినను నిర్లక్ష్యముగ నుపేక్షించినను నాతనిసేవాభాగ్యమే నాకుఁ జాలుననియు నెప్పటికినిగూఁచి నట్టి సేవాధికారమునకు భంగము కలుగదుగదాయనియుఁ దృప్తిపడి యా యాశచేతనే యింతపఱకును జీవించి యుంటిని. ఈదుష్టప్రచారము విని నానాధుఁడుకూడ నట్లే షిశ్వసించినచో నాకిక నాతనిసేవాభాగ్యము లభించునా? ఇక నాతఁడు నన్ను దరికిఁ జేరనిచ్చునా?

నలుదెసలను దావాసలజ్వాలలు వ్యాపింపఁగా నడుమనుండి యెట్లును వెలువడఁజాలని హరిణివలె నేనాదుష్ప్రచారాసల ప్రాకారమధ్యమున బడి వేగిపోవుచుంటిని. నాప్రాణము లాయత్యాచారభారమును సహింపక క్రుంగిపోవుచు నట్టియపవాదమునుండి నిష్క్రమిం గాంచుట కనేక విధముల నాలోచించుచు నేమియుందోచక తల్లడిల్లిపోవుచుండెను. ఆదుర్భరయాతనకు నివారణోపాయ మేమున్నది? ఏమి చేయుదును? ఎక్కడకు బోవుదును? ఎవ్వరి నాశ్రయింతును? రాత్రొందినము లట్లే బాధపడుచు నాలోచించుకొనుచు దీనదయాభుండగుభగవానుని బ్రార్థిం చుచు దినములు గడపుకొనుచుంటిని.

ఈ నిధముగాఁ గొన్నాళ్లు జరిగిపోయెను. ఒకనాఁ డేకాంతముగా నాపన్న రక్షకుఁడగు మధుసూదనుం గూర్చి బహువిధములఁ బ్రార్థించి తన్మయావస్థలో మేనుమఱచి పడియుంటిని. అప్పుడెచ్చటినుండియో యేదోచల్లని మెల్లనివాణి వెలువడి నిరాశాదగ్ధుమగు నాశూన్య హృదయ మునం దాశా నీహారలేశమును జలుకరించెను. ఆసమయమునందు “ధర్మోరక్షతి ధార్మికమ్” అను సచ్చత మధురవాక్కులు నాచెవులఁ బడియెను. “ధర్మమే ధర్మాత్మని రక్షించును. అసత్య మెన్నటికిని సత్యమువలెఁ బ్రకాశింపఁజాలదు. మిథ్యయను నగ్నిజ్వాలా దుర్గము సత్యపూత్కారముచే నొక్కయునుటనుఁ దూలి యెక్కడనో యోజనాంతరముల దూరమందున్న సముద్రమధ్యమునఁ బడి నామ గూఢములు లేకుండ నశింపక మానదు.” అని యుపదేశించినట్లయ్యెను.

నే నా యాశనే, ఆయుపదేశమునే యాధారముగఁ జేసికొని ధైర్యముతోఁ గాలయాపనము చేసికొనుచుంటిని. కాని, సిగ్గుచేతను, నవమానముచేతను, సంక్షోభముచేతను బయటికి నచ్చి యెవ్వరి కంటను బడఁజాలకుంటిని. ఎవ్వరితోడను మాటాడఁ జాలకుంటిని. కాని స్నానాహారములు లేకుండ జీవితము జరగుట యెట్లు? ఇగుగుపొరుగు యవతులందఱు నే నిర్మల జలపూర్ణంబగు పుష్కరిణియందు స్నానము చేయుచుందురో నేనచ్చటికిఁ బోవుటలేదు. పల్లెటూల్లయందుఁ బ్రతిగృహస్థుని యింటను వెనుకభాగమునందు నాడుకొనుటకును, బట్టలుదికి కొనుటకును నొకదొరువుండును. తోటలోని యాకలము లన్నియు నా నీటిలోఁబడి మురిగి యాజలమును విషతుల్యముగఁ జేయుచుండును. అనీటి నెవ్వరును ద్రావరు. ఎవ్వరును వంటకుపయోగింపరు. ఎవ్వరు సందు స్నానము చేయరు. ఎవ్వరి మొగమైన నగపడునను భయముచే నేనుమాత్రమెక్కడకును బోక నిత్యమును మాయింటి దొరువునందే స్నానము చేయుచుంటిని.

మన కష్టసుఖములను వెనుదిరిగి చూడకుండ దినము గడచియే పోవుచుండును. కాని సుఖదినములు వడిగా జరిగిపోవును. కాని కష్టదినములు మాత్ర మెంతసేపటికిని గడలనట్లే యుండును. కాని నిజముగా నట్లు జరగుట లేదు. మన మనః పరిస్థితులంబట్టి యా విధముగా మన కనుభవ మగుచుండును. నాకట్లే యతికష్టముగాఁ గొన్ని మాసములు గడచిపోయెను. అవి బ్రహ్మరాక్షసులవలె నెంతటి భీకరములైయున్నను, నెంతటి దీర్ఘవికృత రూపవిశిష్టములై యున్నను గడచుచునే యుండెను. సుఖనంపన్నులకును, దుఃఖనివన్నులకును గూడ వాస్తవముగా దినములు సమముగనే జరిగిపోవును.

దినములును, మాసములును దిరిగి తిరిగి సంవత్సరముగ గడచి పోయెను. మరలఁ గార్తికమాసము వచ్చెను. మాయత్తగారు నవద్వీపమునందలి తమభవనమును జూచిరావలయు నని కాంక్షించి యాయుద్దేశమును మామామగారికిఁ గలకత్తా జాబులో వ్రాసి పంపించెను. ఆవెంటనే యాతఁడు మమ్ములను నవద్వీపమునకుఁ దీసికొనిపోవుటకై తన కుమారునింటికిఁ బంపించెను. నానాధుఁ డింటికి వచ్చినప్పుడెల్ల నిట నున్నన్నినాళ్ళును నన్నుఁ గనరుటయు, గద్దించుటయు, తిట్టుటయుఁ గొట్టుటయే కాని యించుకంతయైన నాదరించుట లేదుగదా! పూర్వానుభవమును బట్టి యీసంగతు లన్నియు నాకుఁ దెలిసియే యున్నవిగదా! ఇట్టి స్థితిలో నాభర్త యింటికి వచ్చెనని నాకంత యానంద మెందుకు? అతని కెందఱో యాత్మీయులున్నను, నాకాతఁ డొక్కఁడే సర్వస్వము నని నాదృఢవిశ్వాసము. కేవలమాయనను గన్నులారఁ జూచుచు జేతులార నాతని సేవించుటయే నాకుసుఖము.

కాని యానాఁ డాతని సందర్శించి సంతమాత్రముననే వాతోద్ధూత మగు వేతనీలతవలె సఖిఖిలాపర్యంతమును నాశరీరము కంపించిపోవుచుండెను. నాగుండెలు కొట్టుకొని పోవుచుండెను. నాప్రాణము తల్ల

డిల్లి పోవుచుండెను. కేవలము మిథ్యాకల్పితంబగు నాకళంకవార్త యోతని చెవులంబడి యాతఁడు సన్నఁగూర్చి యనుమానించి యెన్ని విధముల నిందించునో, ధిక్కరించునో, దండించునో, బాధించునో యట్లే జరిగినచో నేనెట్లు సహింపఁగలనని భయపడి పోవుచుంటిని.

గృహకృత్యముల నెట్లో తీర్చుచుంటిని గాని మనస్సునందు విప ద్రక్షుకుండును, వివన్నాశ్రయుఁడునగు పరమేశ్వరుని స్మరించుకొనుచునే యుంటిని. ఆనాఁడెట్లో జరిగిపోయినది. నానాధుని హావ భావముల యందుఁ గాని, సంభాషణముల యందుఁగాని, ధిక్కార తిరస్కారము లందుఁగాని, తర్జనభర్జనము లందుఁగాని నాకాభావము గోచరింపలేదు. మఱి రెండుదినములు గడచెను. నాలుగవనాటి మధ్యాహ్నము నేనా తని మొగము వంకఁ జూచితిని. ఆషాఢమాసమునందు మేఘచ్ఛన్న మగు నాకాశమువలె సప్త డాతని వదనము స్థిరగంభీరమై యుండెను. దర్పణముపై నావిరి ప్రసరించిన నెట్లుండునో యట్లే యాతని సర్వాంగ ములును స్వేదస్పృశములై యుండెను. అదిచూచి యగ్నితప్తమగు కదళీ పల్లవమువలె నామొగము విశుష్కమై వివర్ణమైపోయెను. రుంధ్రూ మారుతాహతిచే తెగిపడిన పువ్వుదీఁగవలె నేనప్పుడు తూలి పడిపోవుటకు సిద్ధపడితిని. కాని యెట్లో పదిలపడి పడకుండ కొయ్యపడి నిలచియుంటిని.

నానాధుఁడు మాశయనమందిర మధ్యమున నొంటిగాఁ గూర్చుండి సుదీర్ఘముగ నేమో యాలోచించుచున్నట్లుండెను. ఆ ప్రగాఢచింతా నిమగ్నతయం దాతఁడు నే నాయుంటఁ బ్రవేశించిన సంగతియే యెఱుంగఁజాలకుండెను. నేనుకూడ నెట్టిచప్పుడును జేయకుండ నూపిరి బీగఁబట్టుకొని ప్రాణహీనంబగు కొయ్యబొమ్మవలె నిలువఁబడి యాలో చనా విశిష్టంబును, విషణ్ణంబు నగు నాధుని వదనమువంకఁ దదేక దృష్టితోఁ జూచుచుంటిని.

నిశ్చయముగా నాతఁ డీయభాగ్యురాలి యసత్యకళంక సమీచార

మును వినియే ప్రాణాంతకమగు దుస్సహవిషాద జ్వాలల నావిధముగా ననుభవించుచుండె నని నాకు స్పష్టముగాఁ దెలిసిపోయెను. అప్పుడు నేను చటాలునఁ బోయి యాతని పాదములపైఁబడి “నాథా! ఈ మందభాగ్యురాలు మీ యెవల శత సహసాపచారములు గావించిన ధైర్యము గేవల మవిశ్వాసిని మాత్రము గాదు! మీమనసునకు వచ్చినట్లు దురదృష్టవతి మీ సేవోపచారములు చేయఁజాలకపోయినను నీమెకు నిరంతరధ్యానదేవత నీకంటె నితరులెవ్వరును లేరు. నా హృదయ మును జీల్చి పరీక్షింపుము. అందలి ప్రతిరక్తబిందువును, అందలి ప్రతి పరమాణువునందునుగూడ నీ మూర్తియే సుప్రతిష్ఠితమై యున్నది.” అని ప్రార్థింపవలెనని యాత్రపడిపోయితిని.

కాని యట్లు చేయుటకు నాహాసింపలేనైతిని. నా కంతటిధైర్యము లేకపోయెను — “రహస్యముగా వ్యభిచరించునట్టియు, నిగూఢముగా మహాపాతకముల నాచరించునట్టియు కామినులు నిజముగా నీమాత్రపు మొగమిచ్చకపు మాటలును శ్రీరంగనీతులును నేర్చుకొన కుందురా” అని యాతఁడు భావించునేమో యని భయము కలిగెను. అందుచే నేనప్పుడు తలపుచ్చి స కుక్కవలె నెక్కడకుఁ బోవలెనో, యేమిచేయ వలెనో నిశ్చయించుకొనఁజాలక త్రొక్కటపడుచు, సంకటం పడుచు నూరక చూచుచుంటిని.

సరిగా నాసమయమునకే యమునానదీ తీరమునుండి సంధ్యాకాల మురళీమోహన గీతము వినవచ్చుచున్నట్లయ్యెను. ఏకాకియైయున్న నాస్వామి యప్పుడొక్క దీర్ఘశ్వాసమును విడిచి తనకు దానే మృదు స్వరముతో “ఇది కేవలమసత్యము! నేనే చాల పొరవాటుపని చేసితిని. కఠోరంబులగు నా యపచారముల వలనను, అతి క్రూరంబగు నాయనా దరమువలనను గలిగిన దోషమే యీ విధముగా నితరు లొప్పుకొనఁగల విధానమును గల్పించుటకుఁ గారణము లయ్యెను. ఈ విషయ

మున నిదర్శనమును జూపువారెవ్వరు కనపడుటలేదు. కేవల మూహలనుబట్టి యనుమానించుట మాత్రమే - మగఁడు సరిగా నాదరింపకుండుటకుఁ గారణ మామె జారిణియై యుండుటయే యని భావించి యందఱు నీ విధముగా దుష్ప్రచారము చేయుచున్నారు. ఐదేండ్ల నుండి నేనామెవిషయమునఁ బైశాచిక కృత్యములను గావించుచుంటిని. ఆమె కనేక విధములగు ఘోరనరక బాధలను గల్పించుచుంటిని. అన్నిటిని సహించి యామెనాకు నిరంతర సంసేవనము గావించుచునే యున్నది. అట్టిదీనురాలి కిప్పటికైన నాశ్రయమియక, యింకను నాయెడల సత్యాచారములనే గావించుట ధర్మసంగతము గాదు” అని బహిరంగముగనే విమర్శించుకొనఁ దొడంగెను.

ఆ మధురవచనముల నాలకించి నేనిక నిలువఁజాలకపోయితిని. చటాలునఁ బోయి నానాధుని పాదములపైఁబడి వేడి కన్నీటితో నా చరణకమలములను దడుపుచు “స్వామీ! నీవే నా కులదైవతమవు. నీవే నా పరమాశ్రయుఁడవు. నీవే నాయంతర్యామివి. అంతయును నీవే. గ్రహింపఁ గలిగితిని. ఇంతకంటె నేచునీకు విన్నవింపఁదగిన దేమున్నది? నీనామముకంటె, భగవన్నామము కంటె నితరు లెవ్వరిపేరును నానోట నేనెన్నఁడు నుచ్చరించుట యైన లేదు. ఇంతకాలము నుండియు, మీ కటూక్తుల వలనను, ధిక్కార తిరస్కారముల వలనను, తాడన వీడనముల వలనను భౌతికంబగు తాత్కాలిక దుఃఖాతిరేకముచేఁ బ్రతప్తంబగుచున్న నాహృదయ మిప్పుడు సుధారసధారలచే జల్లనైన ట్లున్నది. దురాలోచనముచేఁ గావించిన మీపరీక్ష - మీసిద్ధాంతము - శ్రోత్రపేయముగ జేసికొనుటచే నాజీవితము ధన్యమైనది. జన్మజన్మాంతర పుణ్యపరిపాకము చేతనే నేను ప్రేమసురభిళ ప్రసూనమాలికచే మీగళసీమ నలంకరింపఁ గలిగితిని” అని ప్రార్థించితిని.

ఈసంఘటనము జరిగిన రెండుమూఁడు దినములకు నానాధుఁడు

తనతల్లిని, నన్నును వెంటఁబెట్టుకొని నవద్వీపమునకుఁ దీసికొనిపోయెను. పోవునప్పుడు స్వదేశమునుండి యొక సేవకునిగూడఁ దీసికొనివచ్చెను. మాయుంటిపనులు నిర్వర్తించు చుండుటకు వానిని మాకుఁ దోడిచ్చి నాస్వామి మరలఁ గలకత్తాకుఁ బ్రయాణమైపోయెను.

౧౧. క్రొత్త వెలుగు

అప్పుడు నవద్వీపమంతయు రాసలీలోత్సవములతో నిండియుండెను. హేమంతాగమావృతప్రకృతి శారదాకృతిని బరిత్యజించి విగతసురభిశం బయ్యును మల్లికాప్రసూన మాలికలను ధరించియే యుండెను. ఆకాశ మండలము నందు జంద్రబింబము మంచుకావిరులచే నించుక మలిన ముఖం బయ్యును దనయమృత కిరణధారలను తరంగ సంక్షుభితం బగు గంగావక్షము నందును, శ్యామసుందరంబులగు తరుశాఖాగ్రముల మీఁదను, నగర ప్రాసాదశిఖరములందును, వినిర్ముక్తగవాక్ష ద్వారం బులయందును, విశాలపుర పీఠులయందును బ్రసరింపఁ జేయుచు శోభఁ గూర్చుచునే యుండెను. ఆతని ప్రేమానురాగములచే సొగసియున్న తారకానహస్రము లాతనితోఁ గలసి వచ్చి నవద్వీప రాసోత్సవ మధురలీలలను దర్శించుచున్నవా యన్నట్లుండెను. వివిధ నగరముల నుండి వర్తకులు వచ్చి తమ యంగడుల నాపురపీఠులనిండ విస్తరించి యుండిరి. రాత్రులయం దా యంగడులలోని దీపములు కన్నులపండు పుగాఁ బ్రకాశించుచుండ వాని రమణీయకాంతలు జాహ్నవీ విమల జలంబులలోఁ బ్రతిబింబించు చుండెను.

నవద్వీప నగరమంతయు నప్పుడు రేయుంబగళ్ళు నృత్యగీతాది వినోదంబులతోడను, భజనలతోడను, గరతాళములతోడను, హరినామ కీర్తనములతోడను నిండి నిబిడికృతమై యొకానొకయవ్యక్తమధుర నినాదముతో నెవ్వరినో ప్రార్థించుచున్నట్లుండెను. మేము రాసపూర్ణిమ

నాఁడు గంగాస్నానము గావించి రాసోత్సవమును దర్శించి యెంతయో యానందించితిమి.

కార్తిక పూర్ణిమనాఁడు నవద్వీపమునం దెట్టి మనోహర దృశ్యమును దర్శింతుమో యట్టి దృశ్యము నెన్నఁడు నేనగరమునందును దర్శింపఁ జాలము. ఆదినములలో నచ్చట శాక్తవైష్ణవాది మతభేదము లన్నియు మాయమై పోవును. అందఱు నేకీభవించి రాసలీలోత్సవానందముతో స్త్రీలును, పురుషులు నైకకంఠ్యముగా మధురగానములు గావించుచుండ నయ్యన్మృత మధుర స్వరతరంగములచేఁ బ్రకృతియందలి ప్రతివర మాణువునుగూడఁ బులకించి పోవుచుండును. పతితపావని యగు భాగీరథి యంతయు నట్టి పులకోచ్ఛ్వాసములచే నుప్పొంగిపోవుచు కలుష దూషితులగు సహస్రసహస్ర సరనాశీమణులను మహాపాపవిముక్తులం గావించుచుండును.

మూఁడుదినముల పర్యంతము నప్పుడా నవద్వీపమునందు జరగుచుండు వేడుకలను వర్ణించి యథాయాపమున వ్యక్తపరచుట కెంతవారి కిని గూడ సాధ్యము గాదు. ఆ నగరమునందుండు శివుఁడు, శక్తి, విష్ణువు, గణేశుఁడు, బ్రహ్మ, సూర్యుఁడు, శ్రీ రాధాకృష్ణుఁడు, గౌరాంగ దేవుఁడు, మున్నగు దేవతల యెన్నెన్నియో మూర్తులు, వివిధభావ ద్యోతకములగు నెన్నెన్నియో విగ్రహములు విభిన్న విలాసములతో, వివిధభావ ప్రకటనములతోఁ జిత్రించిన యెన్నెన్నియో ప్రతిమలు మందిరములందును, మఠములందును, దేవళములందును, బూజా గృహములందును సుప్రతిష్ఠితములై యారాధితము లగుచుండు వాని సంఖ్యను లెక్కించుట కెంతటివారును శక్తులు గాఁజాలరు. ఆ దివ్య విగ్రహములం గాంచినంతనే యెంతటి పాపాణుహృదయము లైనను భక్తిరసమయంబులు గాకమానవు.

ఇంతేకాక యా దినములలో నచ్చట శ్రీ పశుశ్వరీపూజలు జరగును,

ఆ దివ్యవిగ్రహ మెంతయందముగాఁ జేయఁబడి యలంకరింపఁ బడి హృదయ నయనానంద కరముగా నుండునో చూచితీరవలసినదే కాని చూడనివా రెంతవర్ణించినను గ్రహింపఁజాలరు. దేశమునందలి ప్రఖ్యాతి గాంచిన కుంభకారులు మృణ్మయముగు నాప్రతిమను జక్కగా నిర్మింతురు. ఆవిగ్రహమును కృష్ణనగరమందలి యారి తేరిన శిల్పులు వచ్చి స్వహస్తములతో ననేకవిధములగు వసనభూషణాదులచే నలంకరింతురు. ఆ యలంకార రచన, ఆశోభ, ఆవిలాసము, ఆసౌందర్యమును దర్శించినంతనే మతాంతరులుకూడ ముగ్ధులు గాకమానరు.

అట్టి పరమానంద దామకములగు మహోత్సవముల దర్శించుచు నచ్చట మే మా మాసమును గడపితిమి. తరువాతఁ గూడ నాలుగు మాసములవఱకు మే మాసగరమునందు శాంతిసుఖము ననుభవించుచు నివసించియుంటిమి. అప్పుడు నా హృదయమునందు “నే నింతకాలము వఱకు నే దేవతా శాసముచేతనో, ఏపైశాచిక నిర్బంధముచేతనో యింతటి ఘోర యాతనలకుఁ బాలుపడిపోతిని! ఇంత కాలమునకు శ్రీ భగవానుఁడు నా ప్రార్థనమును మన్నించి, నాయందుఁ గరుణించి నానాధుని గురుస్వరూపునిగాఁ జేసి నన్నిచ్చటికిఁ బంపించెను. ఆతఁడే మహానరకమునుండి నాచేయిపట్టుకొని లేవనెత్తి భూలోకస్వర్గముగు నీ పుణ్యభూమియందలి యానందోత్సవ కోలాహల మధ్యప్రదేశమునందుఁ బ్రవేశపెట్టినాఁడు. అందుచే నా సకల దుఃఖములును దూరములై పోయినవి.” అని భావించుకొనుచు నప్పుడు నేను శ్రీపరమేశ్వరుని చరణ కమలముల యపారమహిమంగూర్చియు, నానాధుని యమేయకరుణంగూర్చియుఁ గీర్తించుకొనుచు “సాధన పలననే సిద్ధియగును; సహనమే సర్వసిద్ధి ప్రదాయక మైనది!” అని నిశ్చయించుకొంటిని.

ఒక్కటే భావన - ఒక్కటే విచారమును నాహృదయమునం దంకి తమై ముద్రితమై చిత్రితమై దృఢబంధితమై యుండెను. అదియేమనిన -

నాస్వామి యారోగ్యవంతుడు కావలయు ననియే. కేను ప్రతిదినము వేకువనే లేచి గంగాస్నానముచేసి యూర్ధ్వముఖుడై చేతులు జోడించి పూర్వార్థముఖులుగ నిలిచి సహాదితుండును, అరుణకమల ప్రభుండు నగు సూర్యదేవునుద్దేశించి నానాధుని రోగనివారణ మొనరింపవలయు నని యనేకవిధములఁ గ్రంథించు చుంటిని. తరువాత నెన్నియో దేవమంత్రిగ ద్వారములఁ జొచ్చి నిలిచి దర్శించిన దేవతా విగ్రహముల కన్నిఁటికిని తదే కాకాగ్రహణోడ కేస్తామ్రాంగప్రణామములఁగావించుచుంటి.

మేము నవద్వీపమునందున్న దినములలోనే నానాధుఁ డొకనాఁ డచ్చటికి వచ్చెను. హేమంతకాలమునందు శీతవాతబాధలచేఁ దల్ల డిల్లిపోవుచున్న ప్రాణములకుఁ గోకిల కుహూకారమును, మలయశాయ సంచారమును శ్రోత్రస్పర్శ గోచరములై యద్యతసభావి వసంతాగ మానుభవముం గల్పించి యించుక సుఖశయ్య, సుత్సహాయును వర్ధిల్లఁ జేయునో సరిగా నాస్వామి యవస్థఁగాంచి నాకప్పిడట్టి సుఖోత్సాహ ములు గలిగి నాహృదయమునకు శాంతి లభించెను.

రోగవిశ్లేర్లంబగు నాతని శరీర మింకను బలవిశిష్టము కాలేదు గాని యంతటను నించుమించుగాఁ గ్రొత్తరక్తము ప్రవహించుట కారంభ మైనట్లును, జీవనైత్య మించుక జాగరితమై కళావిశిష్టమై యున్నట్లును గానవచ్చుచుండెను. ఆకన్ను లింకను గుంటలుపడి రాహుగ్రహగ్రస్త చంద్రకళలం బోలి న్యాధి గ్రస్త లక్షణములను బ్రకటించుచునే యున్నది. కాని యోష్ఠాధరముల యందు శుభ్రరక్తలేఖలు గానవచ్చుచుండెను. దుస్సహబాధాకరంబగు కాసరోగోదేక మించుక శాంతించినట్లే యుండెను. మునుపటివలె సంతగాఁ బీడించుట లేదు.

అప్పుడు సేనాక యేకాంతస్థలమునం గాతని దర్శించి మనసుకుదురు పఱచుకొని, ధైర్యము వహించి మృదుమంద కంపితస్ఫరముతో

“ఇప్పుడు మీ కేదియైన నూతనాషధమును సేవించుచున్నారా? ఈ సారి మీజబ్బు పూర్ణముగాఁ గుదురునని యాశ కలుగుచున్నది. మీ యనుభవముంబట్టి యెట్లు తోచుచున్నది?” అని ప్రశ్నించితిని.

అందుపై నాతఁడు “ఇప్పుడు నేనెట్టియాషధమును దీసికొనుట లేదు. ఇన్ని వత్సరములనుండియుఁ గలకత్తాయంబు డాక్టరులు, కవిరాజులు మొదలగువా రందఱిచేతను జికిత్స చేయించుకొంటిని. యోగులు, జోగులు మున్నగువారి నాశ్రయించి వారి యుపదేశానుసారము పథ్యపానములు గావించుచు నెన్నియోషాట్లు పడితిని. కాని యెందు వలనను గూడ నించుకంతయైనను లాభము గలుగలేదు. ఇక సర్వభూత శరణ్యుడగు పరమేశ్వరుఁ డొక్కఁడే నాకు గతియై యున్నాఁడు. అతని చరణ కమల నన్ని ధానమునందే యీదేహభారతమంతయు నర్పించి జీవితకర్తవ్య కర్మములం గావించుచు నాపద్బంధుడగు నాతని యనుగ్రహమునందేయభారపడి యుండఁ దలంచితిని. ఇక నేనెట్టి యాషధమును సేవింపదలంచు కొనలేదు!” అని చెప్పెను.

నా యొడలంతయును బులకించిపోయెను. ఎవ్వని ముఖము నుండి యెట్టిమాటలు వినవచ్చుచున్నవి! ఎవ్వని ఘదనమునుండి నురాపాన దుర్గంధము వెలువడి వాయుమండలమునంతను గలుష దూషితముగఁ జేయుచుండెనో యట్టివాని జిహ్వించలమునుండియే శ్రీభగవానుని కరుణార్ద్రహృదయమం గూర్చిన సంకీర్తనములు వెలువడుచుండెనే! ఏ హృదయము వేశ్యాలాంఛల్యమను ననలజ్వాలచే నాక్రమితమై సమస్త సద్వృత్తులను, సద్గుణములను భస్మీభూతములుగా జేసికొని శాపదగ్ధులగు సగరపుత్రుల భస్మరాశివలెఁ బరిణమించిపోయెనో, యట్టిహృదయమునం దిప్పు డేభగీరథుఁడు వచ్చి భ్రహ్మకమండులుపునందలి శ్రీమన్నారాయణ చరణకమలామృతధారను బ్రవహింపఁజేసి పరమ పావనత్వమును మూర్తిభవింపఁజేసెను! — నేను పరమానంద పులకితగర్జద స్వర

ముతో “ఈసారి మీకు నిశ్చయముగా సంపూర్ణారోగ్యము లభించును!” అని నుడివితని.

ఆతఁ డప్పుడు నాయానంద బాప్తాశ్రమపూరిత సయనాంచలములపై నేనెన్నఁడు నెఱుంగని యపర్యాచ్యంబులగు తన యుదార నిశ్చల నితాంత మధురంబులును, సుధారస నిష్కంధంబులును, ప్రేమరసాధారంబులు నగు దృష్టులను బ్రసరింపఁజేసెను. నా జీవితకాలమునం దిదివఱ కెన్నఁడు సంతటిసుఖమును, అంతటియానందమును, అంతటి హర్షావేశ విహ్వలత్వమును నొక్కసారిగా ననుభవించి యుండలేదు. పూర్వజన్మ జన్మాంతరములయందైన నెన్నఁడు ననుభవించి యుండను. “ఇక నేనీయానందముతో మరణించినసేమి?” అని యనుకొంటిని. ఔను! ఈసుఖస్వప్నమునకు భంగము గలిగినచో నిక నీ జన్మమునం దట్టి శుభముఘోరము నాకెట్లు లభించును?

కొలఁది నిమిషములలో నట్టి నా సుఖస్వప్నము తెరమరుగై యా మోహమయ పరమానందమయ ప్రేమమయ ప్రియకటాక్షావలోకనము చెదరిపోయెను. అప్పుడాయన నన్ను ద్వేషించి “ఇక నా కారోగ్యము కలుగు నని నీవెట్లు గ్రహింపఁ గలిగితివి?” అని ప్రశ్నించెను.

నే నించుక మనసు కుదురు పఱచుకొని “ఎట్లు తెలిసికొంటినో చెప్పుఁ జాలను. కాని నాహృదయమున కట్లు స్ఫురించినది” అంటిని.

నానాధుఁ డప్పుడు నాప్రత్యుత్తరముంగూర్చి యంతగా నాలోచింప లేదు. “నేనిచ్చుటనుండి మిమ్ముఁ గలకత్తాకుఁ దీసికొని పోవుటకై వచ్చితిని” అని చెప్పెను.

నేను - ఎందుకు?

ఆతఁడు - కలకత్తాయందొక యిల్లదొక్కఁ దీసికొంటిమి. మన మందఱముఁ సక్కడకే పోయియుండము. కొండఱొకచోటయు, మరికొండఱొక చోటయు నుండుట యిబ్బందిగా నున్నది.

నేను — మేమచ్చటికి వచ్చి యెట్లుండఁగలము. వెనుకటిసారి మనమున్న యెట్లేమియు బాగుగ లేదు. అట్టి గృహమునకు మమ్ముగమ్మనుట యెంతమాత్రము నాకు సచ్చలేదు.

ఆత — కాదు, కాదు! ఈసారి చంపాతలమునం దొక మూడంతస్తుల మేడ నొక యేడాదివఱకు నద్దెకుఁ దీసికొంటిమి. అక్కడ నందఱమును సుఖముగా స్వేచ్ఛగా నుండవచ్చును.

ఆరాత్రి నాకెట్టి సుఖానందములతోఁ గడచిపోయినదో, మాటలతో మీకెట్లు వర్ణించి చెప్పఁగలను? మేఘావృతంబగు సమావాస్య నాటి నిశీధగాఢాంధకార సమయమునం దాకస్మికముగాఁ బూర్ణచంద్రోదయమై దిద్దిగంతము లన్నియు సమృత చంద్రికాలోకముచేఁ బులకితము లై నట్లును, ఆకస్మికముగా బహుకాలము నాటి పురాతన శృళాన వాటికయందు, సాధకిరీటాలంకృతంబును, సర్వజన సమాక్షీర్ణంబును, సకల సంపద్విరాజితంబును, దేవబ్రాహ్మణ మందిరాక్షీర్ణంబును, నృత్తగీతవాద్య కోలాహల ముఖరితంబు నగు సగరరాజము సుప్రతిష్ఠితంబై నట్లును మహానందముగా నుండెనని చెప్పినచో నాయుపమ నే నెన్నఁడును గలనైన నెఱుంగని నాయప్రతర్క్యాగంతు కానందమునకు సరిపడదనియే సంశయించు చున్నాను.

కాని నేనంతటి మహా సుఖయామిసని గూడ జాగరావస్థలోనే గడపివైచితసి. మాంసపుండు శ్రేభగవానుని చరణపద్మములం దాత్మార్పణము గావించుకొని యెట్లో పిపత్కాలమును గడపుకొనుచుండఁ గలిగినచో నెప్పటికైనఁ గరుణామయుండగు నాతఁడు తన కటాక్షరస సేచనమున నట్టిభక్తుని సమస్తకష్టములను దొలఁగించి యాతని పుణ్యకర్మ ఫలములను బ్రసాదించి సుఖానంద పులకితునిగాఁ జేసి యనుగ్రహింపక మానఁడు! కలుషదూషిత మగు సువర్ణము వైశ్వానరశ్వాలాంతప్తమై స్వచ్ఛలం గాంచును. నా జీవితమే యట్టి సంఘటనమునకు ప్రధాన

నిదర్శనమైనది.

నిజముగా నేను నాసకలకష్టములను దుఃఖములను సహింపజాలక శ్రీభగవానున కాత్మసమర్పణము చేసికొని యట్ట కష్టసమయమున నిశ్శబ్దముగఁ గన్నీరువిడుచుచు గడపి శుభసమయముకొఱకుఁ బ్రతీక్షింపక — శాస్త్రములయందలి మహోపదేశములను దిరస్కరించి యప్పు డాత్మహత్యయే చేసికొని యున్నచో నేనంతటి సుఖానంద చంద్రికా వికాసము నెట్లునందర్పించి యుండఁగలుగుదును? ఆత్మహత్యామహాపాప భారమును వహించి ప్రేతపురంబునఁ బ్రతప్తమర్గంధ జలప్రపూర్ణంబగు నే వైతరణీ నదీకూలంబుననో కంటకసమాకీర్ణపథంబునఁ బడి నడవఁ జాలక గోలుగోలున నేడ్చుచుఁ దిరుగాడవలసిన దాననేగదా! ఏమహా రౌరవసరకంబుననో దుర్గంధమయ ప్రదేశంబున నూపిరి బిగఁబట్టుకొని జ్వాలాభీలంబులగు దారుణయాతనల సనుభవింపవలసిన దాననేగదా!

౧౨. దేవీప్రసాదము

తరువాత మేనుండఱమును నాస్వామితోఁగూడఁ గలకత్తాకుఁ బోయి యచ్చట నివసించి యుంటిమి.

దినములపై దినములు గడచిపోవుచుండెను. మా సంసారసుఖమును, సంపత్సమృద్ధియు, స్వేచ్ఛయు దినదిన ప్రవర్ధమాన మగుచుండెను. ఇతరులయొద్ద నాకరీ సేయుచున్నంతవఱకు విశేషోన్నతి లభించుట కవకాశము లేదని యూహించి మా మామగారు స్వయముగాఁ బెద్దబజారునం దొకకొట్టు తీసికొని వ్యాపారము చేయుట కారంభించిరి. కాని తా నిదివఱకు పనిచేయుచున్న చోటనుండి మాత్రము, సంపూర్ణముగా సెలవు తీసికొనలేదు. ఆయన యజమాని మరణించెను. అందుచే యజమానుని భార్యయు, కుమారులును “మీరు మావ్యాపారము వదిలిపోయినచో మాపనులు జరుగవు.

మీరు పెద్దలగుటచే దిరిగివనిచేయుటకు శక్తియుండదు| కావున గావల
సిన కర్మచారులను మీచేతిక్రింద బెట్టుకొని వారిచే బనిచేయించు
కొనుచు మావ్యవహారములు సక్రమముగా జరుగుచుండునట్లు పరీక్షించు
చుండుడు మీకంటె మాకెవ్వరును విశ్వసింపఁదగిన యువ్యోగులు
లేరు” అని ప్రార్థించుటచే మామగారి కాయుద్యోగమును వదలు
కొనుట కవకాశము లేకపోయెను.

అందుచేత నాతఁడు తనకుమారునియుద్యోగమును మాన్పించి
నూతనిచే సొంతవ్యాపారమును జేయించుచు నప్పుడప్పు డాయనవచ్చి
యెల్ల వ్యవహారమును బరీక్షించుచుండెను. కొలఁదిదినములలోనే మా
వ్యాపారమునందు విశేషలాభము కలుగుటయే కాక బజారునందు
ప్రఖ్యాతికూడ వర్ధిల్లెను. మేమందరమును సుఖముగా గాలక్షేపము
చేయుచు బరమానందములోఁ గలకత్తాయం దుంటిమి.

పరమేశ్వరుఁ డెంతగాఁ బ్రసాదించుచున్నను మానవున కింకను
నభావములు వృద్ధి యగుచు నే యుండును. మే మెప్పుడేదికోరుదుమో
యప్పుడు దేవుఁడు మాకన్నియును బ్రసాదించుచుండెను. అయినను
మాకెప్పటికప్పుడే నూతనాభావము లనుభవమునకు వచ్చుచుండెను.
అట్టిసమయములందు మరల మాదీనప్రార్థనముల నతికరుణముగ నా
భగవానుని శ్రీచరణపీఠసన్నిధానమున నివేదించుట కారంభించుచుంటిమి.

మాయత్తమామలు మాయప్పటి సంసారసుఖలోక మధ్యమునం
దెట్టిగాఢాంధకారము ననుభవమునకుఁ దెచ్చుకొనుచుండి రనఁగా
వారికన్నలవెలుగుగా నాకు సంతానము గలుగలేదనునట్టి హృదయ
వేదనయే వారిని బీడించుచుండెను. నాకు సంతానము గలుగువయ
సంతయు నూరక మితిమీరిపోవుచున్నది. అందుచేతనే వారు తమ కిరఁ
జాత్రముఖసందర్శనభాగ్యము లేకపోవునేమో యనియే నిరంతరమును
నిఱచించుచుండిరి. అప్పుడు మాబంధువులలోఁ గొందఱు “సంతానార్హమై

సీకునూరునకు మటియొకవివాహము గావింపుము!” అని మామామ గారికి మహోపాయమును, బోధించి నాకెంతయో మహోపకారము గావించినట్లు సంతోషించుచుండిరి.

నేనింత వఱకెన్నఁడును సంతానాభావముం గూర్చిన విచారము ననుభవించి యుండలేదు. నాకు సంతానము లేకపోవుటచే మాయత్త మామల వంశమునకు లోపము గలుగనను కారణమున నాకు నాభర్తను మటియొక భాగ్యవతికి స్వామిగాఁ జేసి నన్నుఁ బరాయదానిగాఁ జేయ వచ్చును. అప్పుడు నాహృదయాంత రాశమున వెలుంగుచుండు సుఖ జ్యోత్స్న సంతపూర్ణముగ నస్తమించి నన్ను గాఢాంధకారమున ముంచి వైవకుండునా? ముంచివైచును. నేను మరల భయకంపిత కరుణస్వరముతో దయామయుడగు భగవానుని చరణకమలములం గూర్చి “ప్రభూ! సీవు నాకన్నియును సమకూర్చితివి. కాని యింతలోనే యేమియు లేని దానిగాఁ జేయు లెందుకు? నాకు సంతానమునిచ్చి నామూసాభాగ్యమును నిలుపుము. నా మామగారి వంశమును విస్తరింపఁ జేసి రక్షింపుము.” అని ప్రార్థించుట కారంభించితిని.

ఆసమయము నందు నేనొకనాఁడు కాళీఘట్టమునందలి జగన్మోహినియు, జగన్మాతయు నగు శ్రీ కాళికాదేవిని దర్శించుటకుఁ బోయితిని. మందిర ప్రవేశద్వారము మొదలుకొని యొక్కటే ప్రార్థనము. “అమ్మా! నాకు సంతానమును దయసేయుము. ఈ నిర్భాగ్యురాలికి నర్వమును బ్రసాదించి సంతానము మాత్రము గలిగింపక హాహాకార భీకరంబగు దుఃఖనముద్రమునఁ ద్రోసివైచితి వేమి! దేవీ, నీ విచ్చామయివి. ఈసృష్టిస్థితి విలయములు నీయిచ్చాను సారముగనే జరగుచుండును. ఒక్క సంతానమును నా కనుగ్రహించుట నీకెంతపాటిపని దయామయీ! తల్లీ! దీనరక్షణీ! నీద్వారముకడ నిలువఁబడి భిక్షమును పొంపించుచుంటిని. నా మనోరథమును సంతూర్ణము గావింపుము” అని

ప్రాధింబితిని.

తరువాత నేను మందిరమునకుఁ బ్రదక్షిణము గావించి వచ్చి మాతృ మందిరమున బ్రవేశించితిని. మందిర మంతయును భక్తబృందములతోఁ గిక్కిరిసియుండెను. స్త్రీలును బురుషులునుగూడ నప్ప డాత్మవిస్మృతులై తమతమ పద గౌరవములనుగూడ బాటింపక తమ బలాబలములను గణింపక యొకరి నొకరు త్రోసికొనుచు దేవీపాదపద్మములను దర్శించుటకై యధికాయాసముతో మందిరమున బ్రవేశించుచుండిరి. జన మంతయు నినుకవై చిన రాలకుండునట్లుండెను. ఒండొరుల నొరసికొనుచు నమ్మర్దముచే నలగిపోవుచు, స్నేహసిక్తగాత్రములతో, నారక్తస్థూన వదనములతో దర్శనాకాంక్షతో విరానుము లేకుండ ముంగటికిఁ ద్రోసి కొని పోవుచుండిరి.

నేను మాతృదేవీనన్నిధానమును జేరినంతనే ప్రప్రథమునఁ గాళికా దేవి చరణకమలములను, దరువాత నతిభయంకరంబైనను మధుర మోహనంబగు నామాతృమూర్తిని, దర్శించితిని. చూచినంతనే భక్తి భరంబున నొడలు మఱచిపోయితిని. అప్పుడనాహృదయమునందు “నిజ ముగాఁ ద్రిగుణాత్మిక యగు నీజనని నాయభిమతమును బ్రసాదించుటకే యీమందిరమున వెలసి యున్నది.” అని భావించుకొని యాజగన్మాతకు బ్రణామము చేయుచు నొక్కటే ప్రార్థన — సంతానమును దయచేయు మను నాప్రార్థనమును దేవీచరణకమల సాన్నిధ్యమున నివేదించితిని. తరువాత నేను లేచి వచ్చుచుండఁగా నేదియో యొకవస్తువొక్క విసరునఁ గిందినుండి దొరలి వచ్చుచు నాపాదములకు దగిలెను. సరిగ నా సమయమునందే “నీవు దీనిని దీసికొనిపోయి స్నానము చేసి భుజింపుము ! నీవాంఛితము నఫలము కాఁగలదు” అని యెవ్వరో బోధించినట్లు శ్రవణగోచర మయ్యెను.

వాంఛాకల్పవల్లియు, గరుణారాశియు, నగు కాళీమాత దయా

దానముచే నిదిలభించె నను విశ్వాసముతో నేను దానిని దీసికొని పయ్యెడ చెరగున ముడుచుకొని మరల నందఱితోడను గలసి యింటికి వచ్చి యేకాంతముగా నావస్తువును విప్పి చూచుకొంటిని. అది యొక దోరమామిడిపండు ! ఆనంగతి నేనప్పు డెవ్వరితోడను జెప్పలేదు. చెప్పుట మంచిది యనికూడ నాకుఁ దోచలేదు. దేవతానుగ్రహ విషయములును, మంత్ర విషయములును నితరులకుఁ జెప్పినచో నవి ఫల ప్రదములు గావని పెద్దలవలన నేను వినియుంటిని.

ఇంతేకాక యీవిషయమును వేడుకపడి యెవ్వరితోనైనఁ జెప్పినచో నందువలన నొకవేళ నాకోరిక తీరుటయే తటస్థింపనిచో వారియెదుట నేను హాస్యాస్పదురాలను గానా ? ఇదినిజముగా భగవత్కృతాక్షమే యని నాకు సంపూర్ణ విశ్వాసమున్నది. కాని యొకవేళ నది యీశ్వరాదేశముకాక కేవలము నా మనోభ్రాంతిమాత్రమే యైనయెడలను ఈఫలము దేవీప్రేతముకాక యెవ్వరి పదాఘాతముచేతనో, కొట్టుకొని వచ్చి నాకాలికిఁ దగిలినదైనయెడలను నేను గొప్పగా నీనంగతి యెవ్వరికైనఁ జెప్పినచో వారు నన్నుఁ బరిహసింపక మానుదురా ?—కాని యారాత్రియందే జరిగినసంఘటనమును బట్టి యిది నిశ్చయముగా దేవీప్రసాదమే యని గ్రహింపఁగలిగితిని.

* * * * *

కాని యెప్పుడు నెడతెగని సుఖానుభవముతో మానవజీవితము గడచుట యసంభవము. మానవ కుటుంబములందలి దైనందిన జీవితములు సుఖదుఃఖముల హాతప్రతిఘాతములతోనే జరగిపోవుచుండును. సుఖదుఃఖముల హాసశోకములతోనే మానవలలాటలిపి లీలామయుఁడగు నీశ్వరునిచే లిఖింపఁబడి యుండును.

నానాధుఁడు నిజముగా రోగవిముక్తుఁడై యుండె నని నేనప్పు డనుకొంటిని. నాభర్త దుస్సాంగత్యమును బరిత్యజించి తనవ్యాపారములను

శ్రద్ధతోఁ జూచుకొనుచుండె నని యానందించితిని. అపవ్యయము చేయ కుండ నానాధుఁడు ధనసంపాదనమునందే యాసక్తుఁడైయుండెనని విశ్వ సిందితిని. అప్పు డాతఁడు మూర్తీభవించిన పిశాచమునంటి పాపభావము నకు లోబడక యాత్మసంవరణము గావించుకొని స్వధర్మప్రవర్తకుఁడై చరించుచుండె నని యూహించితిని. కాని నిజముగా నట్టిపరిణామ మాతనియందు గలుగలేదని నేను తరువాత గ్రహించితిని. నదీజలము నందలి యంతఃప్రవాహమువలె నాతనిహృదయాంతరమునఁ బాపలీల వ్యాపించియే యున్నది. ఒకనాటిరాత్రి నేనించుక యనారోగ్యముచే మాయత్తగారికి విన్నవించి నాపడకటింటఁ బ్రవేశించి శయనించి యుంటిని. అప్పు డింకను నిద్రపట్టలేదు. నిద్రించుచున్నట్లే పరుండి యుంటిని. నాపడకటిల్లు చాల నిడివియు, వైశాల్యమును గలిగియుండెను. అందుఁ గొంతభాగము నానాధుఁడు దర్శనగృహముగా జేసికొనియెను. నడుమనడ్డముగానొక చూపుతడక కట్టబడియుండెను. ఆతడక కీవల నేను పరుండు మంచమున్నది. ఆవలివైపున నాభర్తయుండి తనన్నేహితు లకును, బంధువులకును దర్శన మిచ్చుచుండును.

ఆనాడొకమిత్రుఁడు నానాధుని దర్శింపవచ్చెను. ఆతని నొకకుర్చీపైఁ గూర్చుండఁ జేసి నాభర్త నేను శయనించి యున్నచోటికి వచ్చిచూచెను. కాని నన్ను బలుకరింపలేదు. నేనును బలుకరింపలేదు. అందుచే నాతఁడు నేను నిద్రించుచుంటి ననిభావించి మరల దన మిత్రుడున్నస్థానమునకుఁ బోయి యాతనితో నిస్సంశయముగా సంభాషింపనారంభించెను. అప్పటి వారి వాక్యోపవాక్యము లన్నియు, వారి పాపప్రవర్తనములం గూర్చియే జరుగుచుండెను. ఆమాటలను వినుచున్న సర్వావయవములందును నగ్ని జ్వాలలు రగులుకొనుచున్నట్లుండెను.

ఆ సీచభాషణములను గూర్చి - ఆమహాపాతక జ్వాలాలీలలం గూర్చి నేను నానోటితో వచింపఁజాలను. ఉన్మిషితంబులగు నానయనము

లశ్రుపూర్ణము లైపోయెను. నాయొడలు గడగడ వడఁగిపోయెను. నా సర్వాంగకములును స్వేదసిక్తము లైపోయెను. ఎంత యడంచుకొనిన నడంగక నిట్టూర్పులు వెలువడఁ దొడంగెను.

అప్పుడు నేను దుఃఖావేగముతో భగవానుని స్మరించుకొని “దేవ దేవా! ఈదీనురాలి బ్రదుకంతయు నిట్టి పాపభాషణముల నాలకించి దుఃఖించుటకేనా? అందుకేనా నన్ను సృజించి బ్రదికించు చున్నావు! నేనెన్ని యెన్నియాశా చంద్రికాకాశలను సేకరించుకొని నా యీ సుఖ వాసరములను నిర్మించుకొంటినో వాని సన్నిటిని గూడ నీవొక్క ఝణములో దారుణ వజ్రాఘాతముచేఁ గూలఁ ద్రోయుటకై ముచ్చట పడు చుంటివేల! ప్రభూ! ఇట్టి దుఃఖము మరలఁ గలుగక మునుపే నాకేలమరణము ననుగ్రహింపవైతివి? నాస్వామి విశ్వసింపఁ దగినవాఁడు కాఁడు, హీనచరిత్రుఁడు; సురాపాయి; వేశ్యాసక్తుఁడు - ఇంకను నిట్టిమాటలు వినుచు నేను బ్రతుకవలసినదేనా? ఎవ్వతె భర్తయిట్టి మహా పాతక రాశియో యట్టిదాని కింకను బుణ్య కర్మాచరణమున కవకాశ ముండునా? స్వామీ! నిన్నుఁ బ్రార్థించుటకైన నామె కధికార మెక్కడిది? అట్లు ప్రార్థింప ననర్హమైన యీజీవనముతో నాకుఁ బనే మున్నది? రమణి యనిన స్వామి సహధర్మిణి. స్వామితోగూడి ధర్మాచరణము గావించుచు నీశ్వర చరణరేణు ప్రసాదమును బడయఁ గలమును నాశతోనే నారీమణులందఱును సంసారభారమును నిర్వహించుటకుఁ బ్రయాసపడుచుందురు. వారికి తమది యనున దొక్కటియును లేదు. భర్తృధర్మముం గూర్చి సాహచర్యముం జూపుటయే వారి విధి. వారి ధర్మము. కాని యెవ్వతెభర్తృ మహాపాపాత్ముఁడో యామె బ్రదుకెందుకు? ఆమె ధర్మాచరణము గావించుట కన్యోపాయ మేమున్నది? పతంగ పశుపక్ష్యాది కోటికోటిజన్మము లెత్తియెత్తి తుదకు బరమదుర్లభంబగు సీమానవజన్మమునుబడయఁగలిగితిని. ఇట్టిస్వోత్కృష్ట

జీవితము మరల సతి వినిందితంబగు పాశవధర్మ నిర్వహణమునకే పాలు గావలసి నప్పుడు నిర్ధక్మముగ నీబ్రతుకుతో బ్రయోజన మేమున్నది? అని యనేకవిధములఁ బ్రార్థించుచు వితర్కించుకొనుచు విలపించితిని.

నా భర్తన్నేహితుఁడు వడలిపోయెను. నానాధుఁడు భోజనాదిక మును దీర్చుకొని నా గదిలోనికి వచ్చెను. నేనిక నూరకుండఁజాలక పోయితిని. నేనువిన్న సంగతులన్నియు నాతనికిఁ దెలిపి “స్వామీ! నేనిక నిశ్చయముగా నాత్మహత్య చేసికొందును. ఎవ్వతెభర్త మహా పాపాసక్తుఁ డైపోవునో, యాతని భార్యమాత్రము పాపాత్మురాలు గాకుండునా? భార్య యనిన భర్తకు సర్థశరీరమే గదా! దేహమునందు సగపాలు మహాపాపాసల జ్వాలాప్రతప్త మైపోవుచుండఁగా, మఱియొక పాలెప్పటికైనఁ బుణ్యశీతల సుగంధ జలసించితమై శాంతిసుఖము ననుభవింపఁ గలదా? అట్లేన్నఁటికిని గానేరదు. ఇంక నే నీయాతన ననుభవింపఁజాలను. తప్పక యాత్మహత్య చేసికొందును!” అని దృఢనిశ్చయముగాఁ బలికితిని.

ఎంతటి పాపాత్ముఁడైనను దన దుష్ప్రవర్తనమును రహస్యముగాఁ గప్పిపుచ్చుకొనఁ బ్రయత్నించుట సామాన్యలోకధర్మము. అట్లే నా స్వామియు మిథ్యావగుంతనమునందు సత్యమును గప్పివైచి యెన్నియో కల్లమాటలతో నన్ను మఱపించుటకుఁ బ్రయత్నించెను. కాని నే నెంతమాత్రము నాతని మాటలు వినిపించుకొనలేదు. ఆనాటి నా మానసికావస్థ యత్యంతమును శోచనీయముగా నుండెను. నేను హృదయావేగముచేఁ దల్లడిల్లిపోవుచు నాత్మహత్య చేసికొనుటకెంత గింజ కొనుచున్నను నాభర్త నన్ను బలవంతముగా నడ్డగించి తప్పించుకొని పాటిపోవుట కొక్క యడుగైనను గదలనీయలేదు. ఆయాసముచే నేనచ్చటనే కూలఁబడిపోయితిని. నారెండుచేతులు నప్పటికి నాతని ముష్టిబంధమున నిఱికికొని యుండెను. అందుచే నేనటనుండి కదల

లేక పోయితిని. అప్పుడు నేత్రద్వయమునుండియు దుఃఖాశ్రుధారలు ప్రవహించి యాతని హస్తములనుండి జారి పాదములను దడిపి వైచుచుండెను.

కన్నీటికిఁ గఱకుఁజూయైనను గరఁగకమానదని పెద్దల వలన వినియుంటిని. ఎంతటి కఠినహృదయమునైనను గన్నీరు దయార్ద్రముగాఁ జేసివైచును. అట్లే నానాధునిమనసు కరుణనస్థావిత మైపోయినదోలేదో చెప్పఁజాలనుగాని యప్పటి యాతనిమాటలుమాత్రము నిజముగాఁ గృపారసశీతలములై యుండెను. ఆతఁడు నాచేతు లట్లే పట్టుకొని మృదుస్వరముతో “నీవేల యాత్మహత్య చేసికొందువు? ఇంతవఱకును నీవెన్ని యో కష్టములను సహించి యాతనల ననుభవించితివి. ఇప్పుడు నీవింతగాఁ దొందరపడి మనసు చెదర గొట్టుకొనుచుంటి వేమి? ఆత్మహత్య మహాపాతక మని నీవునిశ్చయముగా నమ్ముము! అదికాక సీగర్భమునం దిప్పుడొక శిశువుకూడ నుండెనుగదా! నీచిది యాలోచింపక మరణించి నచో శిశుహత్యాదోషముకూడ నీకు దటస్థింపఁగలదు. ఈమహాపాతకములమూలమున నీవెన్ని యో ఘోరనరకయాతనల ననుభవింపవలసి వచ్చును” అని బోధించెను.

ఎట్టివానినోటినుండి యెట్టిమాటలు! నరకమా? స్వామి! ఇహము, పరము, స్వర్గము, నరకము ననునవి యున్నవనుజ్ఞానము మీకు గూడ నున్నదా! అట్లే యున్నచో మీరు నిరంతరమును నరకావాసమే కావించుటెందుకు! గృహస్థధర్మమనియెను స్వర్గాలోకమయజ్ఞోత్తి నార్చి వైచుకొని, వేశ్యలాంపల్యము, దుర్జనసాంగత్యము, సురాసేవనము ననుఘోర నరకాంధకారమునఁ బడి ప్రాకులాడుటెందులకు? అయ్యో ప్రభూ! నీవునిత్యమును వేశ్యాసక్తి యను నరక బాహుబంధనమున బద్ధుఁడవై ప్రేతమూర్తివలె జీవనయాత్రగావించుచుంటివి. నీవు సురాసేవనమును విమభుక్తిచే బ్రమత్తుఁడవై పిశాచగణయుక్తుఁడవై మహారౌరవమునందలి దుస్సహదుర్గంధమును బరమానందముగా భావించి సేవించుచుంటివి

ఇంతటి నీనరక యాతనకంటెను నానరకజ్వాల యధిక కష్టదాయక మగునా! అగుంగాక! ఆత్మబలిమూలమున నేనట్టి నరకావాసము సంగీకరించినిన్ను నీనరకమునుండి యుద్ధరించెదను. విగతజీవితమగు నాప్రేత శరీరముం గాంచుటవలన నీహృదయమునందు జ్ఞాన చైతన్యోద్రేకము గలుగునను నాశయే యున్నచో నీదుర్మతి, నీదుష్ట వర్తనము, నీబుద్ధి, నీచిత్తవృత్తులను మాగుట్ట కవకాశమే యున్నచో - నీ పాపాసక్తియు, దుష్టానురక్తియు, బరిణతములై నిన్ను సన్నార్థమునఁ బ్రవేశపెట్టఁగలిగినచో, నీవు మానవుఁడవై యిహ సంసారమునందు మానవధర్మము నవలంబించుసాధనము నీకు లభింపఁ జేయఁజాలినచో నేను సిశ్చయముగా నీకొఱకు నరకమునందలి యసహ్య యాతనలను సహించి నరకమునందుండియే సదాచారసంపన్నుఁడవగు నీదివ్యసందర్శనముం గావించుచు సుఖముగాఁ గాలయాపనము చేయఁ గలుగుదును!” అని యనేకవిధముల భావించుకొనుచుంటిని.

పిమ్మట నేను “స్వామీ! స్త్రీజాతికెట్టి స్వాతంత్ర్యమును లేనేలేదు! స్వకీయమగు నెట్టి యవలంబనమును లేదు. భర్తపుణ్యమే యామె పుణ్యము! భర్తసుఖమే యామెసుఖము! భర్తయానందమే యామె యానందము! నాస్వామివగు నీకు మాత్రమీ సంగతి తెలియదా? నిన్నుద్ధరించుటకే నేనీయాత్మహత్య చేసికొనుచున్నాను. ఇది కేవలము హాహాకార సమన్వితమగు నార్తనాదముతో నిండిన నిష్ఫల రోదనము మాత్రముగాదు! స్వకీయమగు వెన్నెముక మూలమున స్వర్గనాయకుని వజ్రాయుధమును గల్గించుటకై కావించిన దధిచి దేహ త్యాగమువంటిది! అట్టి యీ నాయాత్మహత్య యను వజ్రాయుధముచేఁ జరకాలసంచితమును, సంసక్తమునగు నీపాపమును వృత్రాసుర జీవితము విధ్వస్తం బగుఁగాక! ఇఁక నన్ను విడుపుము! నే నాత్మహత్య చేసికొందును!” అని ప్రార్థించితిని.

ఎంతగా నెన్నివిధములఁ బ్రార్థించినను నన్నప్పు డాతఁడు విడువ లేదు. ఆతని దృఢముష్టిబంధమునం బడియున్న నాచేతులు చెమరించి పోయెను. నాసర్వాంగకములునుగూడ స్వేదసిక్తము లయ్యెను. వికచ కుసుమశోభితం బగు వేణీబంధము విడివడి విశ్లేర్ణకుంతలములు ఘర్మ సంసిక్తంబగు వెన్ననను, భుజంబులను, వదనమండలంబునను వ్యాపించెను. అట్టిసమయంబునఁ దెఱచియున్న గవాక్షమునుండి, మలయ పవన డింభకములు చొరఁబడి చెదరినకుంతలముల దూలించుచు, వెలుఁగుచున్న దీపమును వడఁకించుచు, జెమర్చియున్న నాయంగకముల చెమ్మటల నార్చుటకుఁ బ్రయత్నము గావించుచుండెను.

ఆరాత్రియంతయు మేమిరువురమును గూర్చుండియుండఁగనే గడిచి పోయెను. ఎవ్వరమును శయనింపనైన లేదు; నిద్రించుటయునులేదు!

౧౩

కీటకము దీపశిఖయందుఁబడి భస్మమైపోవును. దానిని బ్రత్యక్షముగ జూచుచుండియు మఱియొకశలభము తానుగూడ భస్మమైపోవుటకై అగ్నిజ్వాలవైపునకుఁ బరుగెత్తుటెందుకు? దీనిమీమాంస యెవ్వరుచేయుఁ గలరు? ఎక్కడిమాట! వేశ్యాలోలు రగుపురుషులు సర్వవిధములచేతను విధ్యన్తులై పోవుచుందురు. ప్రకృతిమహాదండముచే శిక్షితులై యారోగ్యము నశించి యతికఠినంబులగు రోగములచే బీడుతులై జీవితమంతయు నుపదంశము, రాజయత్న, మేహము, వాతము మొదలగుక్షయకారక రోగములచే గబళితులై నానా యాతనల ననుభవించుచుండియుఁ దమ దుర్వర్తనమునుండి యించుకంతయును మరలలేకుందురు. సహధర్మిణి లోకాతీత ప్రేమను, తల్లిదండ్రుల యపారవాత్సల్యమును, అక్కచెల్లెఁడ్రయు నన్నదమ్ములయు సపూర్వ భక్తిశ్రద్ధలును, బాలబాలికాసంతతుల సకరుణాహృదయములను బాదములతో దన్నివైచుచుందురు. సామాజి

కులు గావించునిందలను నీచాతీసీచములగు నవవాదములను సహించుచుఁ బితృపితామహాదుల స్వకీయ కష్టాజ్ఞిత ద్రవ్యముల నన్నిటిని నాశనము గావించి మోసకత్తెలగు వారకాంతల మాయాజాలములందు మానవులు బంధితులై పడిపోవుచుందురు. ఇట్లెంతకాల మీదురాచారము మానవ లోకము నాక్రమించి యుండునో యెంతభావించినను బోధపడకయే యున్నది. ఒక్కొక్కప్పుడు నేనీవిషయంగూర్చి యెంతయో యాలోచించునప్పుడు “మోహము మానవున కొక ప్రబల శత్రువై యున్నది. ఆశత్రువు భీకరాకారముందాల్చి మానవుని గూరనరక గభీరగర్తసమునఁ బడఁద్రోసి బాధలపాలు గావించుచుండును. ఒకసారి యానరక కూప మునఁ బడిపోయిన వా రింక బైకి రాజాలకుందురు. బయటఁబడ వలయునని యాకాంక్ష యున్నను వారికట్లు చేయదగిన సామర్థ్యము గలుగదు. నీటిలోఁ బడిపోయిన వాఁ డట్లే తేలి యీదుటకఁ బ్రయత్నము చేసినను శక్తిలేక మునిగిపోవును. ఆవిధముననే మోహప్రవాహ మునఁ బడినవాఁ డెంత ప్రయత్నించినను దీరమును జేరలేక కొట్టుకొని పోవుచుండును. కావున మానవుఁడు ముందుగానే — అనగా మోహ వివశుఁడు కాకముందే సావధానుడై యుండవలయును” అని నిశ్చయము చేసికొంటిని.

పెద్దలవలన నేనొకసారి వినియుంటిని. ఏమనినః — “వార విలాసిను లను రమణీశిశువులు, పురుష సమూహమును దమ నరకబాహు బంధమునందుఁ జిక్కించుకొనుటకై యనేకహాసభావములను బ్రదర్శించుచు, వివిధములగు వేషభూషణాదులచే నాకర్షించుచు వేటకాఁడు వనమధ్యమున సంచరించునట్టి భోగకాంతలు సమాజమధ్యమున నిరాఘాటముగఁ దిరుగాడు చుందురు.” అని. ఇప్పుడు విచారింపవలసిన నిషయ మేమనగాః— ప్రకృతకాలమున సభ్యసమాజ స్థానమునందే యీ పడపు పడఁతుల విహారములు సీరంతరాయముగా జరిగిపోవుచున్నవి.

సమాజమునకు వేరు ఘరుగులవంటి యీవేశ్యకాంతల విరూప ప్రచారములు సమాజము కంటఁబడకుండఁ బెద్దలగువారు వీరిని సగరముల నుండి వెడల నడపినచో వందలకొలది బంగారమువంటి సంసారములు చెక్కుచెదరక సుఖానంద వాహినులలోఁ దేలియాడు చుండునుగదా! అట్లే జరిగినచో వేలకొలది సాధ్యమణుల చక్షుర్జల ధారలచే నీవిధముగా రజనీవక్షములు స్లావితములైపోవునా? వృద్ధులగు సహస్ర సహస్రమాతాపితరుల దుఃఖపూరత శుష్కపవాసము వింతగా నుండునా? కోటికోటి పుత్రికాపుత్ర సంతతుల నిరాశ్రయత యీరీతిగా సతీశయించి యుండునా?

సమాజ శుభాకాంక్షులై యిప్పుడు వేలకొలది విద్యానిధులును సమర్థులు సగువాగు నడుములు కట్టుకొని బహువిధములఁ బాటుపడు చున్నారు. అందుఁ గొందఱు విధవా వివాహనిర్వహణము, మఱి కొందఱు నరపక్రయ దురాచార ఖండినమును, గావించుటకై సభా సమితులను నిర్మించుచున్నారు. కొందఱు గ్రామమార్గముల సంస్కరణమునకును, గొందఱు రక్షకభద్రోద్యోగుల యత్యాచార నిరసనము లకును, గొందఱు పల్లీప్రజాచ్ఛిద్ర సంశోధనమునకును బ్రయత్నించు చున్నారు. కాని సమాజమునకు మహావిపత్కారిణులును, సంఘ విధ్వంస నోపద్రవ కల్పనాధురీణులు సగు నీదుష్టరాక్షసీగణము సమాజము గుండెలపైఁ దాండవించుచు వంశధరులగు నుకుమారుల వక్షః పిండములను బగులగొట్టి భక్షించుచుండఁగా నావంక కొక్కరై నను గటాక్షక్షేపము గావించుటలేదు.

నాభర్తకు ప్రవర్తనమునం దించుక దోషముండిన నుండవచ్చును గాని యాతఁడు నాయెడలఁ జూపుచున్న విరూపభావ మాతని శరీ మునం గలిగిన యన్వస్థతచేతమాత్రమే యని నేనిదివఱ కనుకొంటిని. కాని యాతఁడు నన్నెందు కింత యసభ్యముగాఁ జూచుచుండెనో

యేవ్వుడు సంపూర్ణముగా గ్రహింపఁగలిగితిని. పైశాచిక సరకావాస పార్శ్వమున దేవతామందిర ముండుట యాపిశాచమున కీష్టముగా నుండదు. ఒక సత్యవిషయము నిప్పుడు చెప్పఁదలఁచితిని. అది మీ రాలకించి నన్ను నిశ్చయముగా నిందింపక మానరు. కాని నా హృదయ కవాటమును సంపూర్ణముగాఁ దెరచి నా సత్యచరిత్రమును స్పష్టముగా మీకు నివేదింపవలయునని సిద్ధపడి యున్నప్పుడు, నా దుఃఖవృత్తాంత మంతయు మీకు నివేదింప సంకల్పించియున్న నాకు -- ఏది యెట్లుజరిగినదో, యేది సత్యమో దానిని దవ్వక చెప్పితీరవలసినదే--

నాభర్త నన్నంతవఱకును బ్రేమించి యుండలేదు. నాతోఁ బ్రేమముగా సంభాషించుట లేదు. నావంకఁ గన్నెత్తిచూచుట యైనను లేదు. కాని నాకుచూత్ర మాతనియెడల నేముహూర్తమం దైనను సవిధేయత గాని, యభక్తిగాని కలిగియుండలేదు. కాని యానాఁ డాతని మిత్రునితోఁ గలసి యాతఁడు తమ దుర్వ్యాపార ములంగూర్చియు, వారకాంతా విలాసములం గూర్చియు, మద్యపానా సక్తిం గూర్చియు సంభాషించుచుఁ బైశాచికోన్మాదముచే నానంద తాండవము చేయుచు నాడిన మాటలు పినినప్పటినుండియుఁ గ్రమక్రమముగా నాకాతని యెడలంగల భక్తిభావము నశించిపోవుచుండెను. క్రమముగా నాతఁడనిన నా కసహ్యాభావము గలుగుచుండెను.

ఇది నాపక్షమున సతివినిందితమగు మహాపాతక మే యని నాకుఁ దెలియును. అయినను నేనెన్నివిధముల బ్రయత్నించినను హృదయావేగము నడంచుకొనలేక స్వామిభక్తి యను పరమపుణ్యవ్రతదీక్షనుండి క్రమముగ వంచితరాల నై పోయితిని. నాభర్తను దర్శించినంతనే “ఈతఁడు పరమ సుఖదంబగు స్వర్గభామమునుండి పదచ్యుతుడై పోయినాఁడు. ఈతఁడు మాయాకాశమునందలి విషఫలముల నారగించి పిశాచరూపియై పోయినాఁడు! ఈతఁడు సరకలోకమునందు నీచాతినీచంబగు నధోభాగముం

దున్న దుర్గంధమయద్రవపూరిత మృద్భాండమును నెత్తిపైఁ బెట్టుకొని నాయెదుట గంతులువై చుచుఁ బరిభ్రమించుచున్నాఁడు!” అని నామనసు నకు దోచుచుండెను. అట్టిస్థితిలో నాతఁడు పరమేశ్వరుని ప్రతినిధిస్వరూపుఁ డని నేనెట్లు భావింపఁగలను? ఎట్లాతని పాదపీఠసన్నిధిని నాహృదయకమ లమునర్పించిభక్తి కుసుమమాలికలచే నలంకరింపఁగలను? ఎట్లాతనినాజీవిత మార్గదర్శియగు శ్రీకృష్ణభగవానునిగా నెంచి సంసేవనము గావింపఁగలను.”

అయినను నామనసు కుదురుపరచుకొనుట కెన్ని యోవిధముల ప్రయ త్నించితిని. కాని నామనసు తేరుకొనుట లేదు. అందువలనగూడ నాకు మఱియొక దుఃఖము సంభవించెను. “ఈ మానవజన్మమే దుర్లభ మైనది. అంతకంటెను నుత్తమంబగు రమణీయజన్మముం గాంచియు నెట్టి యున్నత మార్గమును బడయఁజాలక యథోగతికిఁ బాత్రై పోవుచుంటిని. ఈ స్త్రీజన్మము సామాన్యమైనది గాదు. శాంతభావముతో ననంతఁ డగు పరమేశ్వరునిగా నెంచి ప్రాణేశ్వరుని సేవించు మహాభాగ్యము - అట్టి యధికారము మానసిమణికిఁ గాక మఱి యెవ్వరికున్నది?” అని భావించుకొనుచు నామనశ్చాంచల్యముం గూర్చి నిందించుకొనుచు నిర్భాగ్యురాలనై దినములు గడపుకొనుచుంటిని.

అప్పుడప్పుడు నానాధుని కించుక బోధింపఁబోయి యాత్మనితాడన పీడముల ననుభవించుచుంటిని. ఒక్కొక్కప్పుడు సురాపాన మదమత్త ప్రలాపియు, వికృతాకారుఁడును నగు నాధుని వైశాచిక భావభంగులన దర్శించి మొత్తుకొనుచు నాతని శయ్యాపార్శ్వమునం బడి యతిదుఃఖ ముతో రాత్రులు వేగించుచుంటిని.

మానవులు సుఖంతురుగాక! దుఃఖంతురుగాక! ఎట్లయినను దీన ములు గడచి పోవుచునే యుండును. అట్లే నాకుఁ గూడఁ గాలక్షేప మగుచుండెను. కొన్నాళ్ళకు మామామగారు నన్నును, మాయత గారిని పెంటఁ బెట్టుకొని కలకత్తానుండి స్వగ్రామమునకుఁ దీసికొగ

వచ్చెను. అచ్చట నామామగారు స్వగృహమునందు దన యభీష్టాను సారముగా నాచే బంచామృత సేవనము చేయించి బ్రాహ్మణ సంతర్పణ మును మహానై భవముతోఁ గావించి మరలఁ గలకత్తాకుఁ బోయెను.

మరల నాశ్వజమానము వచ్చినది. మరల దేవీపూజా మహోత్స వాదులు దేశప్రజల కన్నులుపండువుగా జరగుచుండెను. ఆపర్వదినము లలో నాభర్త మాయంటికి విచ్చేసెను. కొన్నాళ్ళు స్వభవనమందు నివసించియుండి యాతఁడు మరలఁ గలకత్తాకుఁ బోవుటకై ప్రయత్నము చేయుచుండెను. అప్పుడు సేనాయన యుద్దేశము గ్రహించి మెల్లగా “నన్నుఁగూడఁ గలకత్తాకుఁ దీసికొనిపొండు” అని యడిగితిని.

ఆతఁడు — నీవిప్పుడు కలకత్తా వచ్చుటెందుకు?

సేను — ఇప్పుడు నాశరీరస్థితి బాగుగ లేదు. ప్రసవసమయమున నెట్టి కష్టము గలుగునో చెప్పజాలను.

ఆత — అట్లయినచోఁ గలకత్తాలో నెవ్వరైన నీనంతప్రసవించి నీకష్ట మును నివారింపఁ గలరనియూ నీయుద్దేశము!

సేను — అది యెట్లు జరగును?

ఆత — జరుగనప్పుడు నీప్రయాణ మెందుకు!

సేను — ఇచ్చట మంచిమంత్రసానులు దొరకరు.

ఆత — అట్లయిన నీగ్రామమందెవ్వరును బ్రసవించుటయేలేదా?

అప్పుడాతనిమాటలలోని స్వరభంగినిబట్టిమాడఁగా సేనుకలకత్తాకుఁ బోయి యాతనితో నున్నచో నాతనినిశ్శ్రమహాపాతక ప్రవర్తనముల కంత రాయమగునని యాతఁడు భావించుచున్నట్లు తోచుచుండెను. ఏమైన సేను! ఆతఁడుకొన్నాళ్ళమాత్ర మిటనుండి తరువాత నొక్కండును గలకత్తాకుఁ బోయెను.

తరువాత నొకటిరెండుమాసములకు నాకుఁ బ్రసవసమయము తట స్థించెను. “ఈసమయమునందుఁ దప్పక మీరింటియొద్ద నుండుట నుంచిది.

ఇంట మగవా రెవ్వరును లేరు. కోడలిశరీరస్థితిమంతయు జబ్బులతో నిండియున్నది. ప్రసవసమయమునం దెట్టికష్టము గులుగునో యని భయముగానున్నది. ఆడువాండ్ర మేమి చేయగలుగుచును!” అని మాయత్తగారు మామగారికి జాబువ్రాసి పంపెను. ఉత్తర మందినంతనే మామగారు తమకుచూరునింటికి బంపుటకు బ్రయత్నించిరట. కాని యాతఁడు తనపిశాచభేలనప్రేతభూమియగు కలకత్తాను విడువజాలక తాను లేకున్నచో నప్పటివ్యాపార సంబంధములగు పనులన్నియుఁ జెడిపోవునని చెప్పి యంగీకరింపలేదట! ఈసంగతులు నాకుఁ దరువాతఁ దెలిసినవి. ఆయనచెప్పిన యసత్యవచనము లన్నియును సత్యములే యనుకొని నమ్మి స్వయముగా మామగారే బయలుదేటి యింటికివచ్చిరి.

మామగారు వచ్చిన కొన్నాళ్లకు నేనుప్రసవించితిని. మగశిశువు కలిగెను. ప్రసవించినప్పటినుండియు నేనతికష్టతరింబగు జబ్బునపడిపోయితిని. అంతవఱకును లోపల నడిగియున్న రోగము లన్నియు నొక్కసారిగా విజృంభించి శరీరమంతటను వ్యాపించినన్న నేకవిధములబాధించుచుండెను.

మా పల్లెటూరియందు సాధ్యమైరంతవఱకు మాయత్తగారు వైద్యులను బిలిపించి నాకుఁ జకిత్సలను జేయుచుచునే యుండెను; కాని యందు వలన నాకెట్టియారోగ్యమును గలుగుటలేదు. మాచుట్టుప్రక్కలనెచ్చటను ఆడుడాక్టరులేదు. మంచివైద్యులునులేరు. అంతేకాక యేసాడురోగము లన్నియు నాశరీరము నలమిగొని బాధించుచున్నచో వాని నన్నిటిని గూర్చియు వైద్యులకు స్పష్టముగా జెప్పటకు నేను సిగ్గుపడుచుంటిని.

ఈవిధముగా గొన్నాళ్ళు గడచిపోయినవి. అప్పుడు మామగారు తనకుమారునకు “సీవొకసారి యింటికివచ్చి కుమార ముఖసందర్శనము చేయవలయును. ఇది గృహస్థులకు బరమధర్మము” అని యుత్తరమువాసెను. ఆజాబు జూచుకొనియును నాభర్త యింటికిరాలేదు. ఒక నెలదినములకు నేను దుర్గాపూజాదీకమును దీర్చికొని పురిటింటినుండి బయటబడితిని.

ఆయన యింటికివచ్చుటగాని, కుమారుని దర్శించుటగాని లేకపోవుటచే నేనప్పుడెంతగా మనోవేదన ననుభవించితి నో స్పష్టముగా మీకెట్లు నివే దింపఁగలను? కాని యాతని కెంతమాత్రము నావిషయము తోచనేలేదు. మానవోచితంబగు సదుద్దేశము లాతని యందు గొంచమైనను లేవు. ఏమైనను నేను కొన్నా శ్రీరీతిగా విచారించి యెన్ని యోవిధముల నాలో చించుకొని తుదకాయన కొకయుత్తరమును వ్రాయ నిశ్చయించితిని. “స్వామీ! మీరింతకాలమైనను మీకుమారు నొకసారి చూటకైనను రాలేదు. ఇందువలన నాకును మీతల్లిదండ్రులకును జాలమనఃకష్టముగా నున్నది. విశేషించి నాదేహము వివిధరోగములచే విశీర్ణమై యున్నది. ఆజబ్బులనుగూర్చి మీకిదివఱకే మనవి చేసియున్నాను; కాని మీరంతగా లక్ష్యము చేయలేదు. నేనిప్పుడా జబ్బులచేతనే బాధపడుచున్నాను. ఇప్పుడునాకు మరణము సుఖదాయకమును వాంఛనీయము నైయున్నను జచ్చినచో నీకుమారుఁడుకూడ నేమైపోవునో యనుభయముచే మరణ బాధ లనుభవించుచు నెట్లో జీవించియున్నాను; కాని బ్రతుకుదునని యాశలేదు. నామాట కేమి? మీకుమారుఁడు బ్రతుకవలయునని మీకుఁ గోరికయేయున్నచో నీయుత్తర మందినతోడనే యింటికి రావలయును. నాకిప్పుడు గలజబ్బులన్నియు మీకేకాని యితరులకు దెలియఁజేయఁదగి నవి కావు!” అని వ్రాసిపంపితిని.

నాయదృష్టముచే నైననేమి, కుమార ప్రేమాకర్షణముచేనైననేమి! యుత్తరమందగానే బయలుదేరి నాభర్త మాయింటికి విచ్చేసెను. తరు పాత నాతఁడు నావలన నాజబ్బులంగూర్చి విని తనతల్లితో “కల కత్తాకుఁ బోయినగాని నీకోడలి జబ్బుకుదురుట కవకాశము లేదు. అచ్చటఁ జాలమంది మంచి డాక్టరులున్నారు” అని చెప్పెను.

ఇంటివారందఱునుగూడ నాతనియాలోచన సంగీకరించిరి. పంచాం గము కూచి యొకశుభదినమున మేమందరము బయనమై కలకత్తాకుఁ

బోయితిమి. అచ్చట నొకవిశాలమైనగృహము నద్దెకుఁ దీసికొని యచ్చట నివసించుచుంటిను.

తరువాత రెండుమూడుదినములలో నొక యాడుడాక్టరును పురుష వైద్యుడునుగూడ వచ్చి నారోగమును బరీక్షించి “ఇటువంటి యింటిలో నున్నచో నీజబ్బు కుదురుటకష్టము. మంచిగాలియు వెల్లుగునుగల ప్రశస్త మైనభవనము కావలయును. కొంతవఱకు శస్త్రచికిత్సచేయవలయును. కొన్ని ఖర్చు మందులను సేవింపవలయును. అట్లుచేసినచో నీశ్శరాసుగ్రహ మున నీమె కాఠోగ్యము గలుగవచ్చును” అనిచెప్పిరి.

వారి యుపదేశాను సారముగా మామగారు సర్వకార్యములను గావించిరి. కాని యీవిషయమున నధిక ధనవ్యయ మగుచుండెనని నాభర్తకుమాత్రము మనఃకష్టముగా నుండెను. అదిచూచి నే నాతనితో “ఇప్పుడుమీరు కర్చెక్కువ యగుచున్నదని విచారించిన నేమిలాభము! గోటితోగిల్లి తీసివేయవలసినదానిని గొడ్డలితో నరకవలసినచ్చినది. ఇది వఱకు నేను మీతోఁ జెప్పినప్పుడే నన్ను మీరు కలకత్తాకుఁ దీసికొని వచ్చినచో నాకింతజబ్బును జేయకుండును; మీకింతడబ్బు కర్చుగుచున్న దను విచారమును లేకయుండును” అని చెప్పితిని.

14. ప కా గ్ర త

నేను రోగశయ్యయందుఁ బడి యతి దుస్సహంబులగు యాతనలఁ బడుచుంటిని. అందుచేత నాబిడ్డకుఁ జేయవలసిన యుపచారాదిభారము లన్నియు మాయత్తగారి నెత్తిపైఁ బడియెను. చికిత్సకులు చెప్పిన యకాషధములు, పథ్య వస్తువులు మొదలగువానిని సమకూర్చుటకై మామగారు కష్టపడుచుండిరి. ఇంక నాస్వామియో, నూతనముగాఁ గుమారునిగన్న తండ్రి, నాయిహపరంబుల కాశ్రయుఁడు, నా ప్రత్యక్ష

దేవతామూర్తి - నిత్య నియమానుసారముగా వేశ్యాసక్తుడై సురాపానలోలుండై యభేచ్ఛముగఁ బ్రవర్తించుచునే యుండెను.

మర్కాతికంబగు నప్పూనానునోవేదనను, హృదయ విదారకంబగు నాదుఃఖావేగమును బురుషపాఠకులు గ్రహింపఁజాలరు. సోదరీమణులగు స్త్రీ పాఠికలలోఁ గూడఁ జాలమంది తెలిసికొనఁజాలరు. వారవనితాజ్ఞానుగామియు, సురాపాన మదచిహ్నాలుఁడును, స్వజనాభిమాన శూన్యుఁడును, గురుశవనేవా విహీనుఁడును. భృత్యపోషణ కృపారహితుఁడును, కుటుంబోపయుక్త ధనాగ్జ్ఞానావిముఖుఁడును. అమితవ్యయ సహస్రహస్తుండును, సహధర్మిణీ విరక్తుండు నగుభర్తచేఁ దిరస్కృతయగు యువతి కింక నాశాధారము లేమున్నవి? ఆమె దుఃఖదైన్యముల కవధి యెక్కడ నున్నది?

ఔషధములకును, బధ్యపానములకును, నెట్టిలోపమును జరగుట లేదు. కాని నానోగముచూత్ర మించుకంఠయు నుపశమించుట లేదు. నేనెంతప్రయత్నించినను నాహృదయచారమును దూరము చేసికొనఁ జాలకుంటుంది. ఆశ్రయతరుమూలము కీటకదవ్వుమై పోవుచున్నప్పుడు తదాశ్రితములగు శాఖాసహస్రము లెట్లు పల్లవకునుమశోభితములు కాఁగలవు?

నాకు మొదటఁ దెలియలేదు-తెలిసినచో నీయాపరక్షేత్రము నందు మరణశయ్యను స్వహస్తములతో నవరించు కొనకయే యుండును. అయ్యో “నాకిదివఱకుఁ దోచలేదు - తోచినచో శ్రీ భగవానుని పాదసన్నిధానమున సుఖప్రార్థనమును గావింపకయే యుండును. సుఖమును వాంఛించినచో దుఃఖమునుగూడ ననుభవింప వలసివచ్చు నని నాకప్పుడు బోధపడలేదు. సుఖముతో దుఃఖమును, జీవితముతో మరణమును గలసియే యుండును.

నేను పూర్వము కష్టపడుచుండు దుర్దినములలో శ్రీభగవానుని చరణ

కమలసాన్నిధ్యమునందు నాసుఖముంగూర్చియు, నానాధునియాలోగ్యముంగూర్చియు, సంతాపముంగూర్చియు, కుటుంబదాయముంగూర్చియు, భోగవైభవములంగూర్చియు, నాకాంత్యించి ప్రాప్తింపకయేయుందునేని, కేవల మిశ్వరనామస్మృతము గావించుచుఁ దదేకాయశ్చిత్తనైమాత్రమే యుండఁగలిగితినేని పరమేశ్వరుఁడు నాయెడలఁగరుణించి నాయాత్మోన్నతసథమును జూపించి వాంఛనీయం బగు నిరవధికసుఖసథమునే ప్రసాదించి యుండునుగదా!

దేవుఁడప్పటి నాప్రార్థనానుసారముగా సుఖమును దయచేసెను; సుఖానుభవమున కవకాశమును గల్పించెను — నాప్రార్థనమును మన్నించెను. కాని సుఖమును గోరినచో దుఃఖమును వచ్చునని చెప్పియుంటినిగదా! అట్టిచో నిక సుఖభోగములనుమాత్ర మనుభవించుచు ననివార్యములగుదుఃఖములను ద్యజించుట యెట్లు?

దారి తప్పిపోయిన గ్రుడ్డివాఁడు ప్రాంతర మధ్యమునఁబడి దిక్కుతెలియక పరిభ్రమించు చుండును. ఎంతతిరిగినను నాతని కాశ్రయస్థానము లభింపదు. అయినను నాశఁడు గంతవ్యచూర్ణము కొఱకు తడవులాడుకొనుచునే శ్రమపడుచుండును. అట్టి సమయమునఁ గన్నులున్నవాఁ డెవ్వఁడైన దూరమునుండి యాతనిం జూచి పిలిచి మంచి త్రోవ నీకుడిచేతివైపున నున్నదని బోధించును. అయినను నాతఁడు వినక తన యిచ్చవచ్చినట్లే పోవుచో తనస్థానము నెట్లు చేరఁగలఁడు. అట్లే దుష్కర్మ పరాయణులగువారు తాంశిశమునకై బోధించిన సదుపదేశములను ఘటించి యసన్మార్గమునే యవలంబించి యథోగతు లగుచుండురు. నానాధుని కట్టిదుర్దశయే సంభవించెను! మోహంధ నయనుండై యాతఁడు తనజీవితసత్పథమును గానలేక యసన్మార్గము నాశ్రయించి పోవుచుండెను. అత్మీయులయొక్కగాని, పెద్దలయొక్కగాని, నాయొక్కగాని సదుపదేశము లాతనిచెవులకు విష్ప్రప్రాయము లై పోయెను,

మరియొకమాట - మానవుఁ డేకాగ్రచిత్తముతోఁ బ్రాణపణముగాఁ బ్రయత్నించి యేది వాంఛించిన దానిని బడయ గలఁడు. ఇదినిత్యసత్యము! ఆసమయమునందు నాస్వామి త్రికరణశుద్ధిగా నొక నూతనమహాపాతకప్రలిప్తుఁడై తదనుభవముం గాంచుచుండెను. రాత్రులయం దాతఁ డింటియం దుండుట లేదు. కాని యంతమాత్రముచే నేనాతనియెడల నది యొకదోషముగా భావింపలేదు. అత డేదోషము గావించిన నేమి? దానింగూర్చి తెలిసికొనవలసిన ప్రయోజనము నాకెంత మాత్రమును లేదని యూరకుంటిని. భోజనమైనతరువాత నాతఁ డింకొక యింటిలోనికిఁ బోయి శయనించుచుండెను.

భోజనమైనతరువాత రాత్రులయందు నాభర్త తనమిత్రులతోఁ గలసి నిజముగా నెచ్చటనో విలాసముగా స్వేచ్ఛగాఁ గాల క్షేపము చేసి మునుపు మేమద్దెకుఁ దీసికొన్నయింట శయనించుచుండెను. మేము వెనుక కలకత్తానుండి వచ్చునప్పుడు మా సామానంతయు నెచ్చటనే యుంచి యుంటిమి. ఇప్పు డావస్తువులన్నియు మేమున్నయింటికిఁ దెచ్చుకొంటిమి గాని యేఁడాదియద్దెయు ముందే యిచ్చటచే నాయిల్లింకను మాయధీనమందే యుండెను. అది మావ్యాపారస్థలమునకు దగ్గఱ. అందుచే నానాధుఁ డెచ్చటనే శయనించుచుండెను.

15. వి ప రీ త మార్గ ము

ఆసమయమునందలి సంగతులు తరువాతఁ జాలకాలమునకు నేను నానాధునివలన వినియుంటిని. అట్లు నేను విన్న విషయములు వినిన విధముననే విన్నవించుచున్నాను.

నాభర్త రాత్రులు శయనించుచుండు గృహమున కుత్తరపార్శ్వమునందలి యొకమందిరమునం దొక పెద్దమనుష్యుఁడు తనకటంబముతో వాసము చేయుచుండెను. ఆయింటియం దొకసుందరీమూర్తి నానాధుని

దృష్టిమార్గమునకుఁ బధికురా లయ్యెను. అప్పు డాతని చిత్తవృత్తి యితరవిషయములను చటాలున మఱచిపోయెను. పాపాన క్తచిత్తులగు వారి మనోవృత్తు లన్నియును బాపభావాపన్నములే యైయుండును. మేఘగర్జనముచే నదీజలము కలఁగి యుచ్ఛ్వసితమైకూలముల దాటి తటోఽరిభాగమున కెగసిపడునట్లే, నాస్వామిసౌందర్యోపభోగవాంఛ పొంగిపొరలి యొడ్డుద్రెంచుకొని యామార్గమునఁ బ్రవహింపఁదొడంగెను. ఆతఁ డాసురాంగనరూపరాశింగాంచి మనసు త్రిప్పుకొన జాలకపోయెను. సతీమణిసతీత్వమును భంగపరుపఁజూచినచో, కులాంగన కులగౌరవమును ధ్వంసము గావించఁదలఁచినచో, దుదకు నిశ్చయముగా దుఃఖము నను భవింపవలసి వచ్చునని యాతఁ డూహించుకొనలేదు.

కొన్నిదినములపఱకు నాతఁ డామెనుగాంచుచుఁ గాంచుచు నెప్పుడు హృదయజ్వాలచే మిగుల దగ్ధుఁ డగుచుండెనో యప్పుడే యామె నెట్ల యిసఁ దనమాయాజాలంబున నిరికించుకొని తనఘోరపాపాభిలాషను దీర్చుకొనఘలయునని ప్రయత్నించుట కారంభించెను. అందుకొఱ కౌత డాయింటిదాసి నాశపెట్టి తనకు, సహాయురాలిగాఁ జేసుకొనెను. ఒకనాఁ డాదాసి యింటిపనులను ముగించుకొని వీధినిబడి పోవుచుండఁగా నాతఁడు దానిని బిలిచి యాదరించి తనయింటికిఁ దీసికొనివచ్చి యతి మధురంబులగుపలుకులతో “సివు పనిచేయుచున్నావే! ఆయింటివా రేజాతివారు?” అని ప్రశ్నించెను.

కలకత్తా యందలిగృహపరిచారికలలో మంగలికత్తెలు చాలవఱకు ధూర్తలక్షణములు గలవారును, దుశ్చరిత్రలు నైయుండురు. విశేషించి బజారునందు క్షౌరములు చేయుజాతివారే యీవిధముగా సంసారుల యింటిపనులను జేయుచుండురు. ఆమాటవిని యామె “ఏమిబాబూ అట్లుదుగుచున్నారు?” అనియెను.

స్వామి - చెప్పఁగూడదా?

మంగ - కాయస్థులు.

స్వా - వారు కాయస్థులైనచో హిందువులేకదా! కైస్తవుల మాదిరిగా దుస్తులను ధరించుచున్నారేమీ? స్త్రీపురుషులదుస్తు లన్నియు నట్లే యున్నవి. వీక్షించండి పోవుచున్నాడు నేను తలచుగాఁ జూచుచున్నాను.

మంగ - వారుహిందువులే. కాని యిప్పటి కలకత్తానగర వాస్తవ్యులలో, జాలమంచి యనేకపిథములగుదుస్తుల నిట్లే యలంకరించుకొని జాతీరీతులు తెలియకుండ సంచరించుచుండుట నీవు చూడలేదు కాబోలును! దుస్తులేకాదు. భౌతికభాజనాదులలోఁగూడ వారిపద్ధతి యటువంటిదే. ఏమి! ఇప్పుడు మీ రాయితీవారిఁగూర్చి యిట్లు ప్రశ్నించుటకుఁ గారణ మేమి?

స్వామి - కారణ మేమో నీకుఁ దెలుపవలయు ననియే నిన్నుఁ బిలిచితి! కాని యిప్పుడు నేను నీతోమాటాడిననంగతు లెవ్వరికిని దెలుప నని యొట్టుపెట్టుకొనవలెను. నీవు చేయఁగలిగినచో, నాకోరికను దీర్చఁగలిగినచో, నామరణమూతనను దొలఁగించుటకు నమర్థురాలవు కాఁగలిగినచో నీకుఁ గావలసినంతధనము నిచ్చెదను. నీవు నేను చెప్పినపని చేయఁజాలకపోయినచో నీసంగతిమాత్ర మెవ్వరికిని దెలియనీయకుము. నీవు చేయఁ జాలకపోయినను శ్రమపడినందుకుఁ నీకు గొంత పురస్కార మిచ్చెదనులే!

మంగ - (మందహాసము చేయుచు) ఈకలకత్తానగరమునందు దాసీజనము చేయఁజాలనిపని యుండునా బాబూ! సూదిదూరఁజాలనిచోట గునపమును బ్రవేశపెట్టునంతటిశక్తి మాయొద్ద నుండును.

స్వామి - అందుచేతనే నిన్నుఁబిలిచితిని. చూడుము; ఈయింటి యందొకమనోహరభావన మోహినిమూర్తి నివశించియున్నదే; ఆమెను నేనంతప్రయత్నము చేసినను సంపూర్ణముగా దర్శింపనైనలేకపోయితిని.

వచ్చుచుఁ బోవుచుండఁగా నొకానొకప్పు డలక్తరాగరంజితంబులగుచరణ కమలములు మొదలుగ దుకూలవసనావృతంబులగు నూరువులపర్యంత మును - మఱియొకప్పుడుగవాక్షరంధ్రములనుండి యాకర్ణవిశ్రాంతము లగు సయనకమలద్వయమును, మఱియొకప్పుడు వినిర్ముక్తకవాటద్వార పార్శ్వమునుండి కమనీయనితంబగౌరవసౌధాగ్యములను, మనోహరగ్రీవ భంగీవిలాసమును మాత్రమే చూచిచూచి ముగ్ధుడనై తపించిపోవు చున్నాను.

ఆమాటలు విని యా దాసి - ఆమంగలిది - దుశ్చరిత్రయగు నాపిశాచి నాస్వామిని వలలో నైచుకొనఁ దగినసమయము లభించినదిగాదా యని సంతోషించుచుఁ తనలో “ఈతఁడు తరువాతయన్ముండగు స్వతంత్రుఁడు; ధనవంతుఁడు; బంగాళీబాబు; శలభమువలె సన్నిజ్వాలలోఁ బడుటకు సిద్ధముగా నున్నాఁడు; ఈసమయమున రత్ననిధివలె నాకంటఁ బడి నాఁడు: నేనీతని వశపఱచుకొని యీతని రుధిరమాంస మజ్జాసహితముగ సర్వాంగకముల నెంతవఱకుఁ గబళింపఁ గలుగుదునోగదా! కాళీ మాతయు, జాహ్నవీ జననియు నెన్నఁ గటాక్షించినారు; ఇతనింతటి నుండిఁ నాకు బ్రతిద్వారము నాశ్రయించి గోల్లితీయుట, తలలుదువ్వుట, మొదలగు సీచవృత్తిచే శ్రమపడి పొట్టనింపుకొనవలసిన దౌర్భాగ్యము వదలిపోవును!” అని నిశ్చయముగా భావించుకొని యానందించి యుండును. అందుచేతనే యీమె మృదుల స్వరముతో “ఏమిబాబూ! నుందరి యగు నారమణీమణితో నీకేమి పనియున్నది?” అనిప్రశ్నించెను.

స్వామి - నీకు మొదటనే చెప్పితినిగాదా! ఆమెను గాంచి నప్పటి నుండియు నామనసు నాలో లేదు.

మంగలిది పకపక నవ్వెను. ఆహాసము భీకరాశని గర్భితమై యున్నను, దానిప్రథమ వికాసము దాహార్తుని శుష్కకంఠనాళమునందు శీతలమధుర జలధారాసేచకముబోలి యాశాద్యోతకమై యుండెను.

అట్లే నవ్వుచు, నవ్వుచు నామె “బాబూ! నేను మంగలికత్తెను; ఇంటింటికిని బోయి కావలసిన గొప్పవారి యిల్లాండ్రను నఖి శిఖాంతము నలంకరించుచుండుట నావని. ఈప్రక్కయింటికిఁ గూడఁ దఱచుగ వచ్చుచు బోవుచుందును. నీవా నుందరీమణి యెవ్వరో యెఱుంగవు. ఆమెపేరైన నీకు దెలియదు. ఆమెను సంపూర్ణముగఁ జూడనైనలేదు. ఇటునటు దిరుగుచున్నప్పుడు మెఱపువలెఁ దభుక్కున మెఱసి చటుక్కున మాయమైపోవు చుండుటచే నీప్రాణము చలించి పోవుచున్నది! ఇంతేనా నీవుచెప్పినది?

స్వామి — బేను. భగవంతుఁడు నాకుఁ దగినదాన వగు నీపరిచయమును గలిగించినాఁడు. ఇఁక నాయాశఃఫలించునని తోచుచున్నది. నీవు కేవలము మంగలికత్తెవే కావు! రసికురాలివలెఁ గూడ నగపడుచున్నావు!

మంగ — ఇఁక బాబుగారి పప్పుభోజనము వలన రసమంతయు నింపి శర్కర గాఁగలదు. నా యీ దినకృత్యమువలన గడుపే నిండుట లేదు. విశేషములేమి! చెప్పుఁడు!

స్వామి — చెప్పుట కేమున్నది నామొగము? ఇంతటి సరసురాల వయ్యను దెలిసికొనలేవా?

మంగ — తెలిసినదిబాబూ! తెలిసినది! ఆయువతి నీకుఁ గావలయును. ఇంతేనా?

స్వామి — నేను నిన్నింతగాఁ బ్రార్థించు విషయ మదియే — ఇప్పుడు నేను నీదయాధీనుఁడనై యున్నాను. నీవు నాకోరికను దీర్చినచో నీకుఁ దగినబహుమానము చేసెదను. నిన్ను సంపూర్ణముగా సంతోషపెట్టెదను.

మంగ — ఇప్పు డామెసంగతి చెప్పి పోయెదను; తరువాత బ్రయత్నించి చెదను. ఏదినమున నేమిజరిగించితి నో యెప్పటికప్పుడు వచ్చి మీకుఁ తెప్పించుదును. ప్రయత్నము బాగుగ జేసినచోఁ బులికన్నయినను

సంపాదించవచ్చును. ఏమి జరుగునో చూతము!

సాపవికారచిత్తుఁ డగు నాస్వామి యప్పుడు తొందరగా దన ప్రక్క నున్న పెట్టెను దెరచుచు మరల నాత్రముతో “చెప్పము? ఆమె యెవ్వరో నాకు జెప్పవా?” అనియెను.

మంగ - ఆమె యీగృహయజమానుని సోదరి.

స్వామి - సధవయా? విధవయా?

మంగ - పేరునకుమాత్రము సధవయే కాని, యునికిని బట్టి విధవ యనియే చెప్పవచ్చును.

స్వామి - అదియేమి?

మంగ - ఆమెకు భర్తయున్నచు నిచ్చట లేడు. చిరవియోగిని! ఆమెభర్తయూరు మీదేశమునందే యున్నది. ఆతని తండ్రి సకుటుంబ ముగ నిట నుద్యోగమునం దున్నప్పు డీయువతి నాతని కిచ్చి పెండ్లి గావించిరి. తరువాతఁ గొన్నాళ్ళ క్కాతని తండ్రి మరణించెను. అప్పుడు వారందఱును స్వదేశమునకుఁ బోవుచు నీమెచుగూడఁ బంపవలయు నని యడిగిరి. కాని దూరదేశమగుటచే ఏరామెను వారితోఁ బంపలేదు. ఆకారణముచే నీయుభయ కుటుంబములకు మనస్ఫుర్ధలుకలిగినవి. వారు తమదేశమునకు బోయిరి. తరువాత నాతఁడు మఱియొక వివాహము చేసికొనియెను. అప్పటినుండియు నీమె భర్తృపరిత్యక్తయు, స్వామిపరి గ్రహమున కనర్హయునై యున్నది.

ఆమాటలు వినుచున్న నాస్వామి యప్పుడే మోహంధకార నిమగ్నుడై పోయెను గాని యట్లే కాకున్నచో మంగలికత్తె ముఖభావ మును, స్వరభంగియుఁ గనుపెట్టి యిదియంతయు ససత్యమునే చెప్పుచుండె నని నిమిషములో గ్రహించియే యుండును. కాని ముగ్ధుఁడగు నాతఁ డప్పుడు మంగలికత్తె యసత్యము నెందుకు చెప్పునని యను కొనెను. నాయదృష్ట దేవత యెల్లయెడల సుప్రసన్నయై యున్నట్లే యీ

విషయముకూడ సుఖముగనే యున్నదని భావించి. “అవ్వా! అట్లయినచో ననుకూలముగనే యున్నది. నీవించుక ప్రయత్నము చేసినచో దప్పక నాయాశఫలించును!” అనియెను.

మంగ - అట్లుకాదుబాబూ? ఈకార్య మంత సులభమైనది కాదు. ఆమె నడవడి చాల మంచిది! శివపూజ చేసుకొనకుండు మండినీళ్ళయినద్రాగదు. దేవబ్రాహ్మణభక్తి, గృహ కృత్యానురక్తి, సన్న్యాస పఠనానక్తియు నామెకున్నంత మఱియొక కుండునని తోచుట లేదు. సూపముమాత్ర మప్పరస్సాందర్యము! కాని యావంక జూచువా రెవ్వరు? అడవిపువ్వుల నెవ్వరును వికసింప జేయుట లేదు. సమయము వచ్చినప్పుడు తమయంత దామే వాయువాహినియందు వికసించి రాత్రియంతయును సుగంధదానముచే బాటసారులకు ప్రాణతర్పణము గావించుచుండును. ఆమెకూడ నటువంటిదే.

ఆమె యిట్లు నానాధుని మొగము చూచి చెప్పుచుండనలో లోపల నవ్వుకొనుచు నీవంటి పాపానర్తుడగు నున్నట్లునితలపగుల గొట్టుచుండును” అని యనుకొని యుండును.

ఆమె పైకి జెప్పుచుండుమాటలను విని యాశపడి నానాధుఁ డొడలు మ్రచిపోయెను. అతఁడు చంచలచిత్తముతో “అట్లయినచో నీవు మరల నాకెప్పు డగపడియెదవు?” అని ప్రశ్నించెను.

మంగ - ఇప్పుడు సెలవిండు! ప్రయత్నించి యెంతవఱకు సాధ్యమగునో చూచెదను.

స్వామి - నీవు ప్రయత్నముచేసితివో లేదో నాకుఁ జెలియుట యెట్లు?

మంగ - నేనెప్పుడప్పుడు వచ్చి మీకుఁ జెప్పుచుందును. బాగుగఁ బ్రయత్నించినచో నీకార్యము సాధ్యము కాకపోదు. అంతవఱకు ధైర్యముగాఁ జెప్పఁ గలను.

స్వామి యాక్షణమునందే పెట్టెచుండి పదికూపాయలను నీకు

మంగళికత్తై ముందటఁ బెట్టి “ఏనో యిప్పుటి కీ హూయలను దీసి కొనుము. కార్యము ఫలనమ్మైచెనో నిన్ను సంపూర్ణముగా సంతోష పెట్టెదను. ఒక్కమాట — నీపిల్లని యెట్లును ననుకూలముగఁ జేసి నచో నిక నీవు దినదినము నింటికికి, దిగి కూలిపని చేసినవలసిన యావశ్యకము లేకుండఁ జేసెదను” అని చెప్పెను.

ఆకులటాపిశాచి చటాలున నాహూపాకులను దీసి కొంగున ముడుచు కొనుచు “బాబూ! ఇప్పు డీహూపాచు లెందులకు? ఇందు డబ్బు ప్రసంగ మేమున్నది? నీవంటి పెద్దమనుష్యుఁడు నావంటికాని నాచరించి చెప్పినప్పుడు నేనీమాత్రపుఁ బని చేయుటకుఁ బ్రయత్నింపఁగూడదా? అది యంతయు నాపని! చిత్తము, రేపటి ప్రాతఃకలముననే మరల వచ్చి దర్శనము చేసెదను. ఏమి జరిగినది చెప్పెదను!” అనియెను.

స్వామి — ఏమి చేసెదవో? నాప్రాణము లైదును నీచేతిలో నున్నవి!

మంగళికత్తై సెలవుఁ గైకొని వీధిని బడి గల్గిరగమనముతోఁ బోయెను. నానాధున కాదినమున నేపనియును దోచలేకు. నూతన ప్రేమసంబంధమగు క్రొత్తగాలివానలోఁబడి తల్లడిల్లిపోవుచుండెను. వ్యాపారస్థలమునకుఁ బోయెనుగాని యేపనియును జూచుకొనుటలేకు. అందుచేతఁ గర్మచారు లవకాశముచూచుకొని తమకు దొరికినవానిని సంగ్రహించుకొని పోవుచుండిరి.

౧౬. బీజము

మఱునాటి సాయంకాలమునఁ గలకత్తా నగరపక్షమునందలి ప్రతప్త వాయువులు శీతలములై వీచుచున్నప్పుడు - శ్రాంతులగు కర్మచారులు విశ్రామార్థము తమతమ నివాసముల కేతెంచుచున్నపుడు - నిరుద్యోగులగు విలాసపురుషులు, మనోహరవేషభూషణాలంకృతులై తమగృహంబులు వెలువడి బండ్ల సథిరోహించియు, కాలినడకను వీధులు

వెంట గమనాగమనములు గావించు చున్నప్పుడు నానాధుడు తానుండు చిన్నయింటి కెదుటనున్న రాజమార్గమునందు నిలువ బడి వ్యాకులోద్భాంత హృదయముతో మంగలికత్తె రాకకొఱ కెదురు చూచుచుండెను. ఆమె యెప్పుడు వచ్చును? ఇందఱు వచ్చుచున్నారు. ఇంతమంది పోవుచున్నారు! ఆమెరాలేదేమి! రాదా! ప్రాణము చలించిపోవుచుండెను. ఎందఱో స్థూలకాయులు సుదీర్ఘలలాటలు, శ్వేతాంబరధారులు, కమనీయమూర్తులు, ప్రియదర్శనులు నగు పండితులు గానవచ్చుచుండిరి. ఎందఱో స్థూలోదరులు, తేజోమయులు మధుర మందహాసవదనులు, నంగరక్షకపరివృతులు నగు జమీందారులు బహుమూల్య యాసనాహనాగూఢులై వాయువేగముతో గమనాగమనములు గావించుచుండిరి. ఎందఱో యవిశ్రాంతకార్య భారావన్నలగు పెద్దతరగతి కర్తచారులు స్వేదసిక్తవసనములతో మెల్లమెల్లగఁ బాదచారులై కర్మస్థానములనుండి యిండ్లకుఁ జనుచు నుండిరి. కూలివాండ్రు, పాకీవాండ్రు, వారు వీరననేల ఎందఱో యా వీధిని రాకపోకల గావించుచుండిరి. అందఱుగపడుచున్న నాతని యభావము తీరలేదేమి? ఇంకను నెవ్వరిని జూడవలసియున్నది! చూచుట యెట్లు! మఱియు నెందఱో సాయంకాలమునందలి యరవిచ్చుకమ్మ కమ్మమొగ్గలవలె సుందరులగు యువతులు గుట్టపుబండ్లను, ద్విచక్ర శకటములను నారోహించి కన్నులపండువు సేయుచుఁ జనుచుండిరి. కాని యాతనికి సంతృప్తి గలుగుటలేదు. ఆమెవచ్చుటలేదని క్రమక్రమముగా నాభర్తవృద్ధయమునం దభావవిచారము వర్ధిల్లుచుండెను. అందుచే నాతఁడెంతయో నిరాశావిచారము ననుభవించు చుండెను.

ఇందఱు వచ్చుచు బోవుచున్నను నాతనికానందము గలుగలేదేమి! ఆతఁడు వెదకుకొనుచున్నవస్తువు లభింపలేదు! కాని యా వెదకొను వస్తువున్నవస్తువేది? మంగలికత్తెయో? మఱియొకతెయో? మఱియొకతెయో?

యనుకొందును. ఆమె యెవ్వతె? ఆయింటిప్రక్కను బ్రతిదినము నగ పడుచున్న సుందరియే - ఆమెను జేకూర్చుననియు, నామెవార్తను గొని తెచ్చుననియు నామెనుబడయు మార్గమును బోధించుననియు సంతమాత్రమునకే మంగలికత్తె ప్రయోజనము! కాని యామంగలి కత్తె యీసుందరిని జూచినదో లేదో నామెతో మాటాడినదో లేదో ఆరమణీమణి యామెమాటలకు బ్రసన్నయై యనుగ్రహించినదో లేదో యావిషయములంగూర్చి యాతఁ డాలోచించుకొనుటయే లేదు. మంగలికత్తె మాయమాటలు సత్యములే యనినమ్మి యాతఁ డాపీఠి మొగను నిలువఁబడి యాపిశాచిరాక కెదురుచూచుచుండెను. అప్పటి నానాధునిహృదయావస్థకును స్వధర్మాచరణాసక్తులగు మానవుల ప్రవృత్తికిని బోలిక యున్నదా? నారీపిశాచి యగు నామంగలికత్తెను ధర్మప్రచారకులగు గురుపురోహితులకును సంతయంతరమున్నది?

ఆతనియాశ తీరనేలేదు - ఆరాకాసి రాలేదు. సంధ్యాకాంత తనధూళి ధూసరిత చేలాంచలముచేఁ బ్రకృతివదనమును మలీమనముగఁ జేసివేయ వలయునని వ్యర్థప్రయత్నమును జేయుచు గలకత్తానగరముపైఁ బడు చుండెను. కాని నగరవాస్తవ్యులగు మానవు లాకార్యమును సాగనీయ లేదు. ఆకాశమునందలి విద్యుత్తేజమును భూలోకమునకుఁ దీసికొనివచ్చి సంధ్యావసనాచ్ఛాదిత మగు ప్రకృతి ముఖమండలమును దేజోవిభాసిత ముగఁ జేయుచుండిరి. అంతసేపు త దేకదృష్టితో నానాధుఁడు నిలువఁబడి చూచుచున్నను, బిశాచస్వరూపిణియు, నిత్య దారిద్ర్యదుఃఖి పన్నయు, వికృతశుష్కదీర్ఘస్థాన శరీరిణియు నగు మంగలికత్తెను దర్శింప జాలకపోయెను. అప్పుడాతఁడు హతాశుఁడై దీర్ఘశ్వాసములను విడుచుచుఁ దననివాస మందిరమునఁ బ్రవేశించెను. అట్లు వచ్చియు మనసు కుదురు పఱచు కొనలేక ధైర్యమును వహింపఁజాలక దుస్తులను మార్పుకొని, తనవ్యాపారస్థానమునకుఁ బోయెను. అచ్చటి కర్మచారు లాతని రాక్ష

గాంచి యెంతమాత్రమును జలించుటలేదు; ఆతనినంతగా లక్ష్మ్యము చేయుటలేదు. నోటికివచ్చినట్లైనాఁడు తాము గావించిన పనులనుగూర్చి యెఱింగించుటయే వారిపని. ఆతఁ డామాటలను వినుటయే లేదు. వినినను గ్రహించుట లేదు. అప్పటికి వారియొద్ద నున్న ధనమును మాత్రము తీసికొని తన దినకృత్యములను దీర్చుకొనుట తోడనే నానాభుఁడు తృప్తి పడుచుండెను. ఆదినములలో నాతని వ్యాపారపద్ధతి యీవిధముగాఁ బరామరీక లేక పాడైపోవుచుండెను.

నేడుకూడ సళ్లే జరిగినది. నాభర్త యచ్చటికిఁ బోయి యటనున్న ధనమును దీసికొనిపోయి తన హృదయజ్వాలను జల్లార్చుకొను వాంఛలో మఱియొక నరక ద్వారమునఁ బ్రవేశించెను. అచ్చటికిఁ బోయి కావలసినంత వృద్ధాపాపము గానించి పైశాచికానంద తాండవ విలాసములలో జాలసేపు మేనొంతుంగక విహరించి యపసన్నుడై తుదకు రెండుజాముల రాత్రికి నిజనివాసమున కరుగుదెంచెను. చిరకాలమునుండి దర్శింపని యప్పటి యాతని సురాపాన మదవికృతాకారము గాంచి నేను దుఃఖ సంక్షుభితహృదయ నైపోయితిని. ఇఁక నేనెంత యాసించినను, నెన్ని విధములఁ బ్రయత్నించినను దుర్వర్తనములనుండి యాతని నెన్నఁటికిని మరలింపఁ జాలనని యనుకొని చాలదుఃఖించితిని. ఒక్కసారి పాపమార్గమున ప్రవేశించినవారు, ఆదారి ననుగమించి పోవువారు మఱియెన్న టికిని మరలఁజాలరు!

చాలసేపటిపఱకు నేనాతనితో మాటాడఁజాలకపోయితిని. దుఃఖము చేతను, ధ్వేషముచేతను, సభిమానముచేతను నాగుండెలు పగిలిపోవుచుండెను. ఆతఁ డింటఁ బ్రవేశించి యందరివలెనే మనులుటకుఁ బ్రయత్నించెను గాని యట్లు చేయుటకు సమర్థుఁడు కాఁజాలకపోయెను. ఆతనిపాదములు తడఁబడుచుండెను. చేతులు వడకుచుండెను. తల తిరుగుచుండెను. ఒడలంతయుఁ గంపించుచుండెను. పలుకులు తొట్టుపడు

చుండెను. ఇన్నిటిని గప్పిపుచ్చుటకై యాతఁడెంతయో వ్యర్థప్రయత్నము చేయుచు నన్నుఁగాంచి “నేడు వ్యాపారస్థులు చాలమంది వచ్చినారు. వారిపనులను దీర్చి పంపివేయునప్పటి కింత రాత్రియైనది. వారితో సంభాషణలవలననాకుఁ దలనొప్పి వచ్చినది. నేనిప్పు డేమియు భుజింపఁ జాలను. ఊరకపరుండినచో సుఖముగా నుండును!” అనియెను.

ఆతని మొగము వాడిపోయెను. కంఠస్వరముకొంచె మనుతాప సూచకముగా నుండెను. అందువలన నేను నామనసునందు “ఈతనికిఁ బాపానక్తిపూర్ణముగా నున్నను, వివేకశక్తిమాత్రము కేవలము నశించి పోలేదు” అని యనుకొంటిని. ఆ మొగము చూచి, యాకంఠస్వరమును విని నేనుచాల విచారించితిని. అప్పుడు నాలోనేనే “అయ్యో! నేనెంత నిర్భాగ్యురాలను! ఎవ్వని కానందమును జేకూర్చుట నాజీవితఫలమగు శ్రేష్ఠధర్మమో యట్టి నా స్వామి యనుతప్ప హృదయముతో నా యెదుటఁ దనతప్పునుదాచుకొనుటకై భోజనాదికమును మాని శయనింపఁ బోవుచుండెను. ఇంకను గొంతసేపు నాతోమాటాడుచు నిటునటుఁ దిరుగుచు భోజనముచేయుటకుఁ బూనుకొన్నచోఁ దాను పాపముచేసిన మద్యవిషము తనశక్తిని బ్రకటింపఁజేయకమానదు. అట్లుకాక భోజనము మాని పరుండినచో నాకుఁ దానుచేసిన తప్పు తెలియకుండఁ బోవునని యాతఁ డూహించెను. అయ్యో! ఎంతకష్టము!” అని భావించుకొనుచు నాభర్తనుద్దేశించి “స్వామీ! పాపానలమును రగిలించుకొనుచుండు మానవుఁడు దాని తాపమును దానే యనుభవించుట సనియు, ఆజ్వాలయితరు లెవ్వరిని బాధింపదనియు, నట్టి తాపమును దా సనుభవించుచున్నను జాగ్రత్తగా నున్నచో నెవ్వరికిని దెలియకయే యుండు ననియు భావించుకొనుచుండును. కాని యట్లుగాదు ప్రభూ! ఆతఁడెవ్వరితోఁ గలసి కాపురము చేయుచుండునో వారి కా వికృతచేష్టలన్నియు ననుభవమునకుఁ దోచుచునే యుండును. తెలిసిపోవుచునే యుండును. విశేషించి

హైందవరమణి తననాథుని ప్రతిరోమకూషమునందలి స్వేదబిందువును ప్రతి చరణ మృత్తికయందలి ధూళికణమును ప్రతిదీర్ఘ శ్వాసమునందలి యణు లేళమునుగూడ గ్రహింపఁ గలదు! చూడఁ గలదు. నాయొద్ద నీ వే విషయమును దాఁపఁ బ్రయత్నించుచుంటివో, యేపాపకీలను గొంగు చెంగునముడిచి యగపడఁ జేయకుండుటకుఁ బాటుపడుచుంటివో యది యంతయును నాకుస్పష్టముగాఁ దెలియకుండుట లేదు. ఇదియంతయు నీదోషముగాదు. నీవు దోషివి కావు. నానుడుటివ్రాత! నాకర్మఫలము వలననే నీకిట్టిదుర్బుద్ధులు పుట్టుచున్నవి! నీవిప్పుడు భోజనముమాని బాధపడుటెందుకు? ఒక మహా విషపానముచే నొడలు మండిపోవు చున్నది. దానిపై నిరాహార తాపముకూడనా? ఇట్లయినచో నీదేహ మెంతకాలమునిలుచును?" అని మృదుస్వరముతో బోధించితిని.

నామాటలు విని యాతఁడు క్రోధోద్బిష్టతుఁడైపోయెను. పాపము చేసిన వాఁడు తనలోపమును స్మృతికి దెచ్చినంతనే మండిపడిపోవును. నాభర్త హృదయమునం దింకను నాచుచేఁ గప్పఁబడిన గీష్మ నదీగర్భము నుండి ప్రవహించు నన్న నిసీటిచాయవలె క్షీణవివేకవాహిని ప్రసరించు చుండెను గాని యదినామాటవలన నుద్భవించిన క్రోధాగ్నిచే నొక్క సారిగా నింకిపోయెను. అప్పు డాతని హృదయమున రజోగుణము రగులుకొనెను. ఇంతవఱకును మదవిహ్వలతచే వినతములగునయనము లింతలో విప్పారి రక్తకాంతులను విరజమ్మఁ దొడంగెను. అతఁడు క్రోధ కంపితస్వరముతో, మదవికల భాషణములతో నన్నుద్దేశించి "ఓసీ! నీవు నాపాలిటి దౌర్భాగ్యదేవత! నానయనకంటకమవు! దురదృష్టవశ మున నీవునాకు జ్యేష్ఠాదేవవలె దాపురించితివి. నిజము చెప్పవలసి వచ్చినచో నా యీ దుర్గతికి ముప్పాతికభాగము నీవే కారణమవు! నీయొద్దకు జేరినంతనే నాయూనంద మంతయును జచ్చి విరక్తి యుద యించుచున్నది. అందుచేతనే , దినమంతయును శ్రమపడుచున్న

నాకు విశ్రాంతికై పరగృహద్వారము నాశ్రయింపవలసి వచ్చుచున్నది. నిరంతర కర్మక్లాంతమగు నా యీకంటక జీవితమునందు విశ్రాంతికొఱ కొక కామాగాని సెమికోలనుగాని యెచ్చటనున్నది? మనోరమయు, సంకల్పగుసారిణియు నగు భార్యగలవానికి కామాసెమికోలనులకొఱ కితరద్వారముల నాశ్రయింప వలసినపని యేముండును? అట్టివాఁడెంతటి శ్రమజీవియైనను నిల్లు చేరినంతనే సంపూర్ణానందము ననుభవింపఁగలిగి యుండును. ఇకనావంటి నిర్భాగ్యుఁడు జ్యేష్ఠాదేవివగు నీవింటి భార్య గలవాఁడు నిత్యము నిటువంటి పాపపంకిలపథమునఁ బడిపోవలసినదే!” అని గద్దించెను.

నాకెంతయో దుఃఖమువచ్చెను. నామనసులో నేనే “అయ్యో! నేనేల చావక బ్రతికియుంటిని? నాచెంతకు వచ్చుటయే యాతనికసహ్యమైనప్పు డీక నాబ్రదుకెందుకు? ఈనారీదేహమును నేను భరించు టెందుకు? ఆతని మనోవృత్తియు నామనోవృత్తియు నొకవిధమైనవి కావని తెలిసియే యుండెను. ఆయన నిజమే చెప్పినారు. హృదయానుసారిణి యగు భార్యలేని మానవుఁడు సుఖంపఁజాలఁడు. అతఁడు మద్యపానముచేసి యింటికి వచ్చుచుండును. ఇక నేను కోతివలె పండ్లికిలించుచు నాతని వాసగముంబోలి గంతులు వేయించుచు నశ్లేలభాషణములతో మంత నములాడి యాతనియిష్టము వచ్చినట్లు ప్రవర్తించినచో నాతఁడు నాతో గలసి సుఖంపఁగలఁడు. నిర్భాగ్యురాలనగు నేనట్లు చేయఁజాలక నా ప్రత్యక్షుడైనతమగు నాభర్తదినమంతయును గార్హస్థ్యకర్మయజ్ఞమునందు బూర్ణాహుతికూడ ముగించుకొని నాచెంతకు వచ్చినప్పుడు నేను శీతల సలిలముతో సహస్రధారాభిషేకము గావించి, చిన్న జలకలశమునందలి యమునాజలమును బ్రోక్షించి, ప్రేమసోమరసమును బానీయముగ నివేదించి, యాత్మార్పణమును హంసతూలికాతల్పమున శయనింపఁ జేయువలయు నని హృదయపూర్వకముగ నేనభిలషించుచుంటిని. అట్టి

నాదురాశను నదలుకొని యాతనిసుఖానంద వర్ధనార్థమై నాచిత్తవృత్తుల నేల మరలించుకొనఁ జాలనైతిని? ఆతనిమనసు వచ్చినట్లే వానరివలెఁ జరించుచు నాతనిఁ గ్రోతవలె నాడించుచు నేల సుఖంప జేయలేనైతిని? స్వహస్తములతో మాంసమును నండిపెట్టి చాలినంతమద్యమును నీవే దించి యేల సేవింపలేక పోవుచున్నాను? హఠోన్నియమును వాయిం చుచు నసభ్యగీతముల నుచ్చస్వరముతో మందిరమంతయు బ్రతి ధ్వనించి కంపించిపోవునట్లు పాడుచు మదవిహ్వలచిత్తుడగు నాతని నానందింపఁ జేయుట కేల ప్రయత్నింపనేరనైతిని? అట్లు చేయఁగలిగి నచో నొక్కసారిగా నాతనిగుష్కార్యములకు సహాయపడి యత నితోఁగూడ బ్రేతపురమునందు నరకమందిర భగ్నప్రమోద ద్వారము చెంత నిలుపురమును విహరింపవచ్చునే! ఆతని కదియే సుఖమైన నేనట్లు చేయఁగూడదా? చేసినదోష మేమున్నది?

ఉన్నుక్తగవాక్షమునుండి వీలెంచుసమీరము “హహ్వాహ్వా” అని నవ్వు చున్నట్లును, నాయెడలననన్య భావమును దిరస్కారమును బ్రకటించు చున్నట్లు నాయలకదామమును జిందరవందరగఁ జేసినైచుచుండెను. గగనాంతరాళమునఁ గళాధామండు హరించుచుండెను. తారకా మాలికలు స్థూనవదనములతో నీలాకాశపటమున మునుఁగునైచు కొన్నట్లుండెను. అందు గొన్ని మేఘములమాటునకుఁ బోవుచుండెను. అప్పుడు దిక్కాంతలు నెల్లనై న మొగములతో గటుస్వరములతో “ఓసీ నీవుభారతరమణివి కావా! నీవృద్ధయమునందు దేవకాంతాదుర్లభమగు నమితపావన తేజోరాశి నిరంతరమును బ్రకాశించుట లేదా? నీవు నిత్య మును స్వామి సంతృప్తికొఱకు బలిపశువును సిద్ధపఱచుకొని కూర్చుం టివా? ఏమి యీ భ్రాంతి! ఏది స్వామికి సుఖ మని చెప్పుచున్నావు? పాపము సుఖమా? ఎంతమాట! ఈమాట నీయొకతె నోటినుడియే క్రొత్తగా వినుచున్నాను. నాధునియసత్కార్యములకుఁ దోడుపడుచు

నెట్లయిన నాతనినుఖపెట్టుటకే భారతకాంతలు జన్మించుట లేను. హైందవయువతులు భర్తృసహచారిణులుగారు - వారెల్లప్పుడును సహ ధర్మిణులు! ధర్మకార్యములకు సహాయపడువారేకాని పాపకృత్యములకు దోడగువారు కారు. నాధుడు పాపపథానుసారియై పోవుచున్నప్పుడు సతీమణి ప్రాణపణముగఁ బ్రయత్నించి యాత్మగర్హమును బలి యొసంగి యైనను నాతని మరలింపవలయును. నీవట్టిసాహసమును, నట్టి గట్టి ప్రయత్నమును జేయఁజాలవా? నీకట్టియుపాయములు లేకపోయినవా!” అని తూలనాడుచున్నట్లును, బ్రబోధించుచున్నట్లును నాకుఁ ద్యోతక మయ్యెను.

నేను తడేకచిత్తముతో నిన్నిమాటలను వినుచుంటిని. ఇంతలో నాభర్త కోఠోత్తేజితకంఠస్వరము నా ధ్యానభంగమును గావించెను. అప్పుడు నానాధుడు కోపముతో “ఇక నీనీతులను గీతులను గట్టి పెట్టుము! నావడక సిద్ధపటచితివా? నేను నిద్రింపవలయును” అనియెను.

నేను బాగుగఁ బరిశీలింపఁగా నాతని యవస్థ యింకను బాడుగా నుండెను. తల వాలిపోవుచుండెను. మాటలు తడఁబడుచుండెను. సురా పానమదోత్తేజనము తగ్గుచుండుటచే దేహ మవనన్న మగుచుండెను. ఇక నూరకుండిన లాభములేదు. నేను చటాలున లేచి దుస్తులను విడుపు మని యాతని బ్రార్థించితిని. కాని యాతఁడు విడుచుటకు సమర్థుఁడు కాజాలకపోయెను. తుదకాతఁడు తాను గూర్చున్న మేజామీఁదనే పడిపోయెను. చెమటచేఁ దలయంతయు దడిసిపోయెను. సర్వాంగము లును జెనుర్చుటచేఁ గట్టుబట్టలన్నియును నానిపోయెను. ఆతఁడట్లు విస్మృతుడై పడిపోవుటవలన నాకు భయము గలిగెను. ఇంటివారి నెవ్వరినైనఁ బిలిచి చెప్పుదునా యనుకొంటిని. ఈస్థితిలో నెవ్వరినైన బిలిచినచో వారువచ్చి యాతనివదనమునందలి మద్యదుర్గంధముం గాంచి యసహ్యించు కొందురనియు, నీతని దుష్ప్రవర్తనము స్పష్టముగా

బెల్లడియైపోవుననియు, నందువలన నందఱు నీతని ననాదరింతురనియు నాకంఠలో నభిమానము గలిగెను. అందుచే నేనెట్లు చేయక గత్యంతరము నెఱుంగక స్వయముగనే యాతనిదుస్తులను వదల్చి విసనకట్టతోఁ గొంతనేపు వినరితిని. శరీరమునందలి చెఱుట లాఁగిపోయెను. పొట్ట తడిమి చూచితిని. లోపల నేమియును లేదు. అప్పుడు కొన్ని భత్యములను దెచ్చి తినిపించుటకుఁ బ్రయత్నించితిని. కాని ప్రయోజనము లేక పోయెను. మరల వినరుట కారంభించితిని. తరువాత బల్ల కైనుండి యాతని నెట్లో మంచముమీఁదికిఁ జేర్చుటకుఁ బ్రయత్నించితిని కాని యట్లు చేయలేనైతిని. ఇకఁ జేయునది లేక దగ్గలఁ గూర్చుండి వినరుచుంటిని. ఇంతలోనాతని నాసికాగర్జనము నాచెవులఁ బడియెను. అప్పుడు స్వామికిఁ నిద్రపట్టినదనియు, నిశఁభయములేదనియుఁ దెలిసికొని స్వస్థచిత్తమైతిని.

అప్పటికిఁ జాలరాత్రి యైసది. గవాక్షద్వారమునుండి శుక్లదశమీ సుధాకరుఁ డస్తమించుచుండుట యగపడియెను. నాథుఁడు బల్లపైఁ బడియుండగా నేను మంచముపై శయనించు లెట్లు! అందుచే నేనాబల్ల యొద్దనే యాతనిపాదములపైపున గ్రింద నొకమూల, బరుంటిని. కొన్ని నిమిషములలోనే నకలదుఃఖసంహరిణియు సర్వతాపప్రశమననియు నగు నిద్రాదేవి నన్నుఁ దనయొడిలో జేర్చుకొనియెను.

౧౭. అంకురము

మరునాడు నామగఁడు నాతో సంతగా మాటలాడ లేదుగాని సంసార కృత్యములనుగూర్చి చెప్పుట తప్పదు గావున నేవోకొన్ని విషయములనుగూర్చి యొకటిరెండు ప్రశ్నలువైచి స్నానాహారములను గావించి తనవ్యాపారస్థానమునకుఁ బోయెను. కాని యక్కడిపనులైనను జూచుట లేదు. నిష్కారణముగాఁ గర్మచారులనుగూర్చి విసిగొనుచుఁ దుదకుఁ దనకస్వస్థతగా నున్నదని చెప్పి తాను తరచుగానుండు నదై

యింటికిఁబోయి మంగలికత్తెరాకకై మరలమరల వీధిలోనికివచ్చి యెదురు చూచుచుండెను. ఒక్కొక్కమాటు కిటికీని దెఱచి యాసుందరి యగు పడునేమో యని కన్నులు చింపుకొని దృష్టుల నాభవనమధ్యమునకుఁ బ్రసరింపఁజేయుచుండెను. కాని యాగృహమం దారఘ్నినిగాని, వీధిలో మంగలికత్తెనుగాని కానకుండుటచే నాతని కతికష్టముగా నుండెను. ఎంతప్రయత్నించినను లాభములేకపోవుటచే వికలహృదయుండై యా తఁడు తనమంచముపై బడియుండెను. కాని మనశ్శాంతి లేదు - అట్లు పరుండుటవలన సుఖము గలుగలేదు, లేచి కూర్చుండెను. ఎదుట నొక చిన్నబల్లపైఁ జనిగిపోయిన భారతగ్రంథము పడియుండెను. దాని నందుకొని యాతఁడు చదువనారంభించెను గాని యొకపుట చదువు నప్పటి కాతనికి విసుగువుట్టెను. అందుచే నాపుస్తకము యథా స్థానమునందుంచి మరలనొకసారి కిటికీతలుపులను దెఱచెను. ఈసారి యాతనిపుణ్యము పండినది. ఆతనిగుండెలు దడదడ గొట్టుకొన దొడంగెను. రక్తనాళములు సృత్యముచేయ నారంభించెను. పాదాదిశిరః పర్యంతము విద్యుత్తాడితమైసల్లుండెను. ఆతఁడు జూచెను. ఆయువతీ రత్నము తనగదియందలి యొకకవాటమును దెఱచి ద్వారపార్శ్వమున నిలువఁబడి మంగలికత్తెతో మాటలాడుచుండెను. అగి సెప్పు వన్నెగలిగి మృణాలకోమలం బగు నామెహస్త మొకటిరెండుసారులు సాగి యామంగలికత్తె నన్నిధానమునకుఁ బ్రసరించెను. అట్లెందుకుజరిగెనో యాతనికిఁ దెలియదు. అయినను ఆతఁడు తనలో “నామనోహరిణి నిశ్చయముగా నన్నుఁగూర్చియే మంగలికత్తెతో మంతనము చేయుచున్నది.” అని నిశ్చయించుకొని యావెంటనే గవాక్షమును మూసి దైచి సమీపమందున్న కుర్చీపైఁ గూర్చుండి మాటిమాటికిని వీధి దైపునకు దృష్టిని మరలించుచుండెను. అతిత్వరితముగాఁ దనచెంతకు మంగలికత్తె రావలయు నని యాతనియాశ.

అయాశయు ఫలించినది! అరగంటనేపై నఁ గాకుండఁగనే మంగలికత్తె యింటిగుమ్మమునొద్దకు వచ్చి పిలిచెను. నానాధుఁ డులికిపడి “రమ్ము! రమ్ము! నేనిచ్చటనే యున్నాను!” అనికేకవైచెను. చేరవైచియున్న తలుపులను దెఱచుకొని మంగలికత్తె నామగనిచెంతకు వచ్చెను. బాబుగారిఁ దాళలేకపోయెను. ఆశానయనములతో వెట్టివానివలె నామెమొగము వంక దృష్టిపాతముగావించుచు “నిన్నప్రాద్ధుననే వచ్చెద నని చెప్పితివి. రాలేదేమి? నేను రాత్రి తొమ్మిదిగంటలవఱకు నిచ్చటనే నీకొఱ కెదురు చూచుచుంటిని నీవు రాలేదేమి?” అని ప్రశ్నించెను.

లోకానుభవజ్ఞయు, దుష్ప్రియాచతురయునగు నామంగలిది “పక్షి వలలోఁబడినది; ఇఁక దాటుకొని పోలేము!” అని సంతోషించి “బాను బాబూ! నేను వచ్చెద నన్నమాట నిజమే. కాని నాకొకగొప్పయావత్తు సంభవించినది. అందుచేత నాకేమియుం దోచకయింటనే పడియుంటిని” అనియెను.

బాబు — నీకుఁ గష్టము వచ్చినదా! ఏమి కష్టము?

మంగ — అనంగతి నీకేమని చెప్పుదును బాబూ! నీవుకోరిన ప్రకారము కష్టపడి యెట్లో నీపని చేసితిరవలయును. కాని యదియంత సుకరముగా నగపడుటలేదు. చాల కష్టతరమైన కార్యము! దృఢ ప్రయత్నమును జేసినగాని త్వరలో నిన్ను సంతోష పెట్టఁజాలనని భయపడుచున్నాను. సామూహ్య యత్నమువలన నీపనిజరగునని నాకు నమ్మకము లేదు.

బాబు — కానిమ్ము! నా యోగ మెట్లున్నదో యట్లుగను. ఇప్పుడు నీకుఁ గలిగిన యాపద యేమి?

మంగ — చెప్పెనను తెండు! చెప్పినంతమాత్రమున నేమిలాభము!

బాబు — ఇట్లురమ్ము! ఈకుర్చీపైఁ గూర్చుండుము. మనసుకుదురు నఱుచుకొని నీకష్టమెఱా యది యెట్లునివారణమగునో చెప్పుము!

సాధ్యమైనంత వఱకుఁ బ్రయత్నించి చూతము. నీవు నాకోరికఁ దీర్చుటకై యిట్లు శ్రమపడుచుండఁగా నేను నీకష్టనివారణమునకుఁ దోడ్పడకుండుట ధర్మమా!

“ఉరిలోఁబడినపిట్ట చచ్చినట్లే పడియున్నది” అని యనుకొని మంగలిది లోలోపల నవ్వుకొనుచు “మొట్టమొదట నీవలన నాపని యెంత వఱకుసాగునో యంతవఱకు జేయించుకొందును. తరవాత మఱియొక కుట్రపన్ని నీకు సర్వనాశము గావించెదను. నీవంటిధనవంతుఁ డగు బంగాళీబాబు నాచేతిలోఁ బడకున్నచో దుఃఖభూయిష్టమగు నాయీ దారిద్ర్యమెట్లు దూరమైపోఁగలదు? వయసువచ్చినప్పటి నుండియు వెదకుకొనుచున్నాను కాని లభింపలేదు. ఇప్పటికి విధి యారత్ననిధిని గన్నుల యెదుటఁ బెట్టినాఁడు. ఇంక నేనీతని నూరక విశువజాలను, మెల్లమెల్లగా రక్తమాంసములను బీల్చి పిప్పిచేసివైచెదను.” అని యనుకొనెను.

పిమ్మట నామె బాబువంకఁ జూచి దీనకరుణ స్వరముతో “బాబూ! నీవు చాలదయాళునివలె నగపడుచున్నావు. గొప్పయింటి బిడ్డవని నీచేతలే చెప్పుచున్నవి. నేను మీ అమృతమునుదాసను. నీ కసహ్య భావము లేకున్నచో - నన్ను దాసి యనక యవ్వయని పిలుచుట నీ కపమానముగఁ దోచుకున్నచో నన్నింతటినుండి యవ్వాయని పిలుచుచుండుము! ఈకలకత్తాయందలి గొప్పయింటివారిలోఁ జాలమంది మంగలికత్తెల నవ్వాయనియే పిలుచుచుందురు. గొప్పయింటి పెద్దలు, పిల్లలు, స్త్రీలు, పురుషులు, పరిచారకులు, గొల్లలు నందఱును గూడ నన్నట్లే పిలుచుచుందురు.” అనియెను.

బాబు = నేనుగూడ నిన్నేమని పిలువవలయునో యని యూహించి కొనుచునే యున్నాను. సరే. దానికేమి! ఇప్పుడు నీకుఁ గలిగిన కష్టమెమో చెప్పుము!

మంగ = బాబూ! నాకోరిక మేనల్లుఁ డున్నాఁడు. వానికంటె నీ

లోకమునందు నాకు నావారనువా రెవ్వరును లేరు. అందుచే నేను వాని నెంతో గారాబముతోఁ జూచుకొను చున్నాను. వాఁడు, నేను కూలి నాలిచేసి తెచ్చిపెట్టిన ధనముతోఁ గల్లుగంజాయిలను గొని నేవించి యొడలు దెలియకుండ నాతతాయులతోఁ గలసి గంతులు వైచుచు జూచువారి కందఱకు ససహ్యముగా సంచరించుచుండెను. అందుచే నాతని నేపనియందైనఁ జెట్టినచో బాగుపడునని యెంచి యొకగొప్పవారింట భృత్యునిగాఁ బ్రవేశిపెట్టితిని. వింటిరా? వాఁడా యింట నొక బంగారునగను దొంగిలించి యంగడిలో దానిని విక్రయించు చుండగాఁ బోలీసువారు పట్టుకొని వానిని జైలులోఁ జెట్టెరి.

ఇప్పుడు పోలీసువారికి రెండువందలు లంచ మిచ్చినఁగాని వారు వానిని విడిచిపెట్టరు. తెలిసినదా? నేను కష్టపడి యిరువదిరూపాయల వఱకును సంపాదించితిని. ఆసొమ్ము వారికి చెల్లించినచో రేపటినుండి నాపొట్టకు గతిలేదు. కాని యీసొమ్మెంత. ఇది ఇచ్చినను వారు ఏదలెదరా? తక్కిన సొమ్మంతయు నేనెక్కడనుండి తేగలను? నేను పని చేయుచుండు పెద్దవారియింట్లకుఁ బోయి యావించితిని. వారందఱును ఒకటి రెండు రూపాయల చొప్పున దయచేసినారు. మీరు ప్రేమించితిరే! ఆయువతీమణి మీవలెనే దయాభురాలు! నాసంగతి యంతయు మనవిచేసి నేనేడ్చుచుండఁగా దానును విచారించి “అవ్వా! నాయొద్ద నున్నచో సంతయు నీకిచ్చియే యుందును. నేనిప్పు డెక్కడనుండి తెచ్చి యియ్యగలను? ఇరువదిరూపాయలు మాత్రము నాయొద్ద నున్నవి. వీనిని దీసికొనుము!” అని నాకిచ్చినది. అన్నియును గలసి యేఁబది వఱకును బోగుపడినవి. ఇక నూటయేఁబది కావలయును! ఎక్కడకుఁబోయి యెవ్వరినడుగుదును బాబూ! ఏమి చేయుదును! అడవి దట్టివచ్చిన యాఁడులేడివలె నిన్నటినుండియుఁ బరిభ్రమించుచున్నాను.

బాబు = ఇంతేనా? ఇంతమాత్రమునకేనా యీశ్రమ! నిన్న నే సేపు

నాయొద్దకు రాలేకపోయితివా? అప్పుడే నీవని జరిగిపోవునే!

మంగ — రావలెననియే యనుకొంటిని బాబూ! సిగ్గును భయమును నాగుండెల నదిమి నన్ను రానిచ్చినవి గావు. ఇంకను మీకును నాకును విశేష పరిచయము కలుగలేదు. నేనెటువంటిదానినో మీకింకను దెలియనే లేదు. పోనిండు! మీరుచెప్పిన పనియైనను జేయుట కింకను ననకాశము కలుగనేలేదు. ఎట్లువచ్చి మిమ్ము సొమ్మడుగుదును? అడిగినచో నన్ను మీరెంతగా నసహ్యించు కొందురోయని భయపడి సిగ్గుపడి రాజాలక పోయితిని.

బాబు — అదియేమవ్వా! ఇంతకష్టములోనుండి నాకుఁ జెప్పటకు సంశయమా? కానిమ్ము! ఎవ్వరిని యాచింపనక్కఱలేదు! నేనే యిచ్చెదను. సరే! నామాట యేమి చేసితివో చెప్పుము!

మంగ — అబ్బో! ఆమెకఠినపర్వతము! ఆపూజయేమో, చదువేమో అంతేకాని సామాన్యముగ నామాట వినిపించుకొన్నదా? ఎన్నియో బోధించినతరువాత, నీహుపగుణాదికములు వర్ణించి చెప్పినతరువాత, యిండుక మనసిచ్చి మాటాడినది. ఈ సాయంకాలము నిన్నామె తన డాబామీడికి వచ్చి దర్శించెదనని చెప్పినది. నీవు కారన్వాలిన్ వీధి 20 నెంబరు గృహమున కెదురుగా నిలిచియుండుము! నే నామెతోడనే యుండెదను.

బాబు — సాయంకాలమెప్పుడు? సరియైనవేళ చెప్పగూడదాయవ్వా?

మంగ — నాకంత తెలియదుబాబూ! నీవు సరిగా సంధ్యాకాలమున కచ్చటికి వచ్చియుండుము. నేనప్పటి కామెను దీసికొని వచ్చెదను.

అజ్ఞానాంధుడగు నానాధుడు నింద్యచరిత్రయు, నసత్యవాదినియు నగునామె మాయమాటల వలనను, కపటనటనములవలనను వంచితఁడైపోయెను. అప్పుడాతఁడు తనపెట్టెనుండి పదిరూపాయల విలువగల యిరువదినోట్లనుదీసి సంతృప్తిచిత్తముతోఁ బ్రసన్నపదనముతో మంగలి

దాని కర్పించెను. ఆమె చేతులుచాచి వానిని దీసికొని చెంగున ముడుచుకొని రొండిని దోపుకొనియెను. అపిమ్మట “బాబూ! నీకు జయమగుఁగాక! వ్యాపారము లభించుఁగాక! నీకార్యము సంపన్నమై నీ వామెతోఁ గలసి యానందించెదవుగాక! నేనిక నాలస్యము చేసినచోఁ బోలీసులు విచారణ కాతని నొప్పగింతురు. మధ్యాహ్నమే యాపని చూచుకొని సంధ్యాసంతర మేమిజరిగినదియు నీకు మనవిచేసెదను” అని చెప్పెను.

బాబు — చూడు నీవిప్పుడు చెప్పినమాట మఱచిపోకునుమా, నా ప్రాణములు నీచేతిలో నున్నవి. నిన్నాధారముగఁ జూచుకొనియే నేను ప్రాణములను ధరించియున్నాను.

మంగలికత్తె హర్షచిత్తముతో, హాసవదనముతో వెడలిపోయెను. నాభర్త హృదయముకూడ సప్పుడు మిగుల నానందముతో నుండెను. “ఇప్పుడు నేనేమిచేసి యామెను సంతోషపెట్టఁ గలుగుదును. ఏవిధముగా నేనలంకరించుకొని యాసుందరిని మోహపెట్టఁగలను! ఏమిచేసి నచో నన్ను జూచినంతనే నాకువశురాలై యామెనన్ను బ్రేమించును?” అని యాలోచించుకొనఁ దొడంగెను.

అప్పుడాతఁడు మంచిపరిమళముగల సబ్బును దీసికొని కొళాయివద్దకు బోయి మొత్తమురెండు గంటలనేపాసబ్బుతో సర్వాంగకములను రుద్దుకొనుచు తృప్తిదీరునట్లు స్నానము గావించెను. తరువాత సుగంధ తైలమును దలకు రాచుకొని మరలస్నానము చేసి దుస్తులనుదొడిగికొని యాయిల్లువెడలి తలుపు తాళమువైచి తనవ్యాపారస్థలమునకుఁబోయెను.

ఆతఁడానాటిమధ్యాహ్న మింటికి భోజనమునకురాలేడు. అప్పుడప్పుడు పనినిబట్టి మధ్యాహ్న భోజన మక్కడనే చేయుచుండుట కలదు. నే డెట్టిపని లేకపోయినను భోజనమునకుమాత్ర మింటికిరాలేడు. ఆవ్యాపారమం దెంతలాభసప్తములు గలుగుచున్నవో యెవ్వరెఱుంగరు.

అచ్చట భోజనముచేసి వర్తకస్థానమునుండి నూరు రూపాయలను దీసి కొని బయటికి వచ్చి యొకబండి సెడ్డకు మాటాడుకొని యధిరోహించి క్యానింగుస్త్రీటునకుఁ బోయెను. అచ్చట నొక మాపులోనికి బోయి మంచివిలువగల ప్రశస్తమైన నబ్బులపెట్టెను గొనియెను. తరువాత నొకలవండరు బుడ్డియు, ఇయుడిలామ్మనీసాయను, పొగడ, గులాబి, మల్లెమున్నగు సత్తురునీసాలను గొనియెను. పిమ్మట రెండు మూడురకముల దువ్వెనలను బెద్దయద్దమునగొని మరల బండినెక్కి చొరంగీకిఁ బోయి వైట్ వేకంపెనీ భవనమును ప్రవేశించెను. అట గాతఁడు మూడురకములు మూడుడజనులు జేబురుమాళ్లను, ఒకడజగు పర్వలను మిగులనందమగు వేస్తుకోటును చక్కనివెల్వెట్టుబూటులను, మనసునకునచ్చిన మేజోళ్లను గొని బండినెక్కి తిన్నగా దాను శయనించుచుండు నద్దెక్కిట్టునకు వచ్చెను. చెప్పట మరకపోయితిని. చొరంగీయందే యొకదొరగారిమాపులో నొక బాటిలు మధురమగుంధకలితమగు మద్యమునుగూడఁ గొనితెచ్చుకొనుట కాతఁడు పరాకుపడలేదు. కారణమేమన సామాన్యమద్యమును సేవించినచో నెట్టిచక్కనిమస్తులను ధరించినను దేహకాంతి యంతివికాసముగా నుండదు. అట్టిత్రాగుడు వలన మానవునికన్న లంతగాఁ దళతళ మెఱయవు. చెక్కులపై సంతగా గొజ్జంగిపుపురంగులు మిలమిలలాడవు! సర్వాంగకముల నుండియు వన్నెవన్నెల వెన్నెలనిగ్గులు బయలుదేఱవు.

ఆతఁడట్టింటికి నచ్చినప్పటికి మధ్యాహ్నము మూడుగంటలవేళయయ్యెను. ఇత మూడుగంటలలో నాతఁడు తన యలంకార రచన ముగించుకొని సంకేతస్థలమును జేరుకొనవలయును. అతని కాదినము పరుగెత్తుకొని పోవుచున్నట్లుండెను. ఇంకనునాతఁడు బట్టలమాపునకుఁ బోయి చక్కని దోపతులను గొని తెచ్చుకొనవలసి యున్నది. హరిసన్ రోడ్డునం దొకటి రెండు కొట్లలో మంచిబట్టలు దొరకునుగాని, జోడా

సాంకోయందలి స్వదేశవస్తుములవంటివి మఱి యెచ్చటను లభింపవు.
అవి బాబూఫసందుబట్టలు!

ఆతఁడు తనగదిలోఁ బ్రవేశించి తాను గొన్నవస్తువుల నన్నిటిని మంచముపై జాగ్రత్తపెట్టెను. తరువాత జేబులో చేయిపెట్టి యింక నెంతసొమ్ము నిలువ యున్నదో చూచుకొనఁగాఁ బదుమూడణాలకాని మాత్రము మిగిలి యుండెను. అప్పుడతఁడు తొందరగాఁ బెట్టెలో నుండి యిరువదిరూపాయలను దీసికొని యతివేగముగా వీధిలోనికి వచ్చి ట్రామునెక్కి జోడాసాంకోకుఁ బోయెను. ఆతఁడు బజారునుండి యింటికి వచ్చునప్పుడే యొకదొంగముండకొడు కాతనిస్థితిగతులను బాగుగఁ గనుపెట్టి యాతని ననుసరించియే వచ్చెను!

నానాధుఁడు మరల బజారునకుఁ బోయిన సమయము చూచి యా దొంగ యాకొట్టునందుఁ బ్రవేశించెను. ఆ ప్రక్కలనున్న నాలుగైదు కొట్లును దాళములు వేయఁబడియుండెను. ఆయిల్లంతయు నొక్కరిదే కాని యొక్కొక్కగది నొక్కొక్కరద్దెకుఁ దీసికొని యుండిరి. వారందఱును వ్యాపారస్థులు నుద్యోగులును! అప్పుడెవ్వరి పనులకు వారు పోయి యుండిరి. ఆయిండ్లలో నెవ్వరును విలువగల వస్తువుల నుంచుకొనుట లేదు. చాలమంది యా గడులనద్దెకుఁ దీసికొనుటవలన రాకపోకలకై బహిర్ద్వార మెప్పుడును దెరచియే యుండును.

ఆచోరుని జేబులోఁ గొన్నిరకముల తాళములున్నవి. ఒక్కొక్క దానినే యుపయోగించి తుదకాతఁ డాయింటితాళమును దెఱచివైచెను. తరువాత నాతఁ డొక్కయుదుటున లోనఁ బ్రవేశించి రెండుజాముల వేళ నెండలో శ్రమపడి నానాధుఁడు తెచ్చిపెట్టుకొన్న యీవస్తువుల నన్నిటి నొకమూట గట్టుకొని ప్రక్కనున్న క్యాఫుపెట్టెను బగుల గొట్టి చూచెను. అందు నలువదిరూపాయలు మాత్రముండెను. దొంగ యా సొమ్మును జేబులోఁ బడవై చుకొని యామూట చేతబట్టుకొని వెలుపలఁ

బడి యేత్రోపను బోయెనో యెన్నరికిని దెలియకుండ మాయమై పోయెను. ఆసమయమున నాయుండ్లలో నొక్కపిట్టయెనను లేడు. అందఱును దమతమపనులకుఁ బోయి యుండిరి. మరల సాయంకాల మైదుగంటలకుఁగాని యిండ్లకుఁ జేరరు!

18. వృక్షము

నాస్వామి జోడాసాంకో చేరుకొని యచ్చట పాల్బ్రదర్పవారి దుకాణమునందు జలువ చేసిన రెండుపంచెలను పదు నేడురూపాయల యెనిమిదణాలకుకొని యొకసారి వాచివంకఁ జూచెను. మూడున్నర గంటలయ్యెను! తన శుభ దర్శనముహూర్త మెప్పుడువచ్చి యెప్పుడు తనకు దెలియకుండ దాఁటిపోవునో యని యాతనిభయము. అందుచేతనాతఁడు త్వరపడి లేచెను. కాని కంపెనీవారికి రెండుపదిరూపాయలనోట్ల నిచ్చెను. వారియొద్దఁ జిల్లరలేదు. పోనీ దానిని నడలివైచి పోవుదమనియే యనుకొనెను. కాని యజమాని చిల్లరకొఱ కొకసేవకుని ప్రక్కఁపాపునకుఁ బంపించెను. వాడింకను రాలేదు. అందుచేత నానాధుఁడు తొందరతో “అయ్యా! నాకుఁ దొందరపని యున్నది. ముఖ్యమైనపని యున్నప్పుడే కాలము వేగముగాఁ బరుగెత్తిపోవుచుండును.” అనియెను. ఆమాట విని యజమాని నవ్వుచు “అది పరుగెత్తదుబాబూ! అట్టి యుబలాటములో మనమనసే పరుగెత్తుచుండును. కాని యసంతమగుకాల మెప్పుడు నొక్కలాగే నడచుచుండును. మనకష్టసుఖములను గూర్చి యది గ్రీగంటనైనఁ జూడదు!” అనియెను.

నా భర్తయేదో ప్రత్యుత్తరము చెప్పఁదలఁచెను గాని యట్లు చెప్పలేదు. ఇంతలో సేవకుడు చిల్లర తెచ్చుటచే వానియొద్దనుండి రెండు రూపాయల యెనిమిదణాలను దీసికొని వెలుపలికి వచ్చెను. ట్రాము బండి యప్పుడే కదలిపోవుచుండెను. అప్పుడాతఁడు చావుబ్రదుకుల

నాలోచింపక యీ బండి వెనుకనే పరుగెత్త నారంభించెను. బండి యీగనులేదు; ఆశోడు పరుగును మానునలేదు. ఇట్లుకొంతదూరము పోవునప్పటి కతని కాలిజోడూడిపోయెను. చేతిలోని చిల్లర క్రింద పడిపోయెను. ఇంతలో రెండుబండ్లును, నొకగుట్టపు బండియు నాతని కడ్డముగ నచ్చుచుండెను. ఆప్రమాదావస్థంజూచి బలిష్ఠుడగు నొక పురుషుడు చటాలునబోయి యాతని బలవంతముగఁ బట్టుకొని ప్రక్క నున్న కాలిబాట కీడ్చుకొనిపోయి “నీకుఁ జాపుబ్రదుకుల లక్ష్యము లేదా? ఇప్పుడీ నడివీధిలో నీశవమునకుఁ బంచాయితీ జరిగింప వలసినదే కదా! కలకత్తా వీధులవెంటఁ బోదలచినవాడు బయలు దేలునప్పుడే పెండ్లాముబిడ్డల కిప్పగింతలు చేసిరావలయును. మరల భగవదనుగ్రహమున నిల్లుచేరఁగలిగినవో నేటి కీగండము గడచినదని సంతోషింపవలయును! తెలిసినదా?” అని యదలించెను.

ఆమాటలకు నాభరత్తురై యాతనిపైఁ గోపించి “నీవు నాకు బుద్ధులు చెప్పనక్కఱలేదు! కలకత్తానగరి నాకుఁ దెలియనిది గాదు! ఏదోగాప్పవని చేసినట్లు నీవు గర్వపడనక్కఱలేదు. పోపో” మ్మనెను.

ఆపథికుడు నామగనివంకఁ జూచి తిరస్కారసూచకముగా గంభీర స్వరముతో “ఒహా! నీవు భాగ్యవంతుడవగు బంగాలీబాబువలె నగ పడుచున్నావే! అయితే యింతటి మిడిసిపాటు!” అని యెత్తిపొడిచి తినదారిని బోయెను. తరువాత నాభరత్తు క్రిందఁ బడిపోయిన డబ్బులను వెదుకదొడంగెను. కొన్ని మాత్రము దొరకెను. తక్కినవి మట్టిలోఁ గూయింపబోయినవో, కాక దానిబోవు నెవ్వరిజేబులోనైన దూరిపోయినవో తెలియలేదు. ఆసమయమున వెనుకనుండి ట్రాము వచ్చుచున్న శబ్దము వినవచ్చెను. ఆతఁడు తత్తరముతోఁ గాలిబాట ప్రక్కకువచ్చి నిలువఁబడి బండి సమీపించినంతనే దాని నధిరోపించెను.

ఆతఁడు బండి నెక్కినంతనే కండక్టరువచ్చి టిక్కెట్టునకు సొమ్మడిగెను.

నాస్వామి జేబులో నదివఱకుఁ బదుమూడణాలచిల్లర యున్నట్లు చెప్పితిని గదా. అది మొదటి ట్రాముబండి వెనుకఁ బరుగెత్తునప్పుడే క్రిందఁ బడిపోయినదో, అపాయఁసు తప్పించుకొని కాలిబాటకు జేర్చబడినప్పు డాగొడవలో నేజేబుదొంగ చేతిలోనో పడిపోయినదో కాని యెంత వెదకినను జేబులో నొక్కకానియైన నగపడలేదు. అందుచే నాతఁడు మిగుల విచారించి దారిలో దొరికిన రూపాయనుదీసి కండక్టరునకిచ్చి తక్కిన చిల్లర యిమ్మునెను. వాఁడారూపాయను మ్రోగించి చూచి “ఇది మంచిదికాదు ! ఇంకొక్కటి యిమ్ము !” అనియెను.

ఆయనయొద్ద నింకొకరూపాయ యెక్కడిది? గత్యంతరము లేక ఈరూపాయ మంచిదేనయ్యా !” అనియెను.

కండ - మంచిదికాదు. మఱియొకటిమ్ము !

బాబు - ఇక నాయొద్ద లేదు.

కండ - అట్లయినచో దిగిపొమ్ము !

బాబు - మీరుభాగుగ బరిశీలింపుఁడు! ఇది మంచిదే. ఇప్పుడే పాక్ బ్రదర్సువారు నాకిచ్చినారు.

కండ - మీనంటిబాబు లిట్టిరూపాయలను దీసికొన్నఁ దీసికొందురు. కాని మాయజమాని యిట్టివానిని ద్రిప్పి వైవక మానఁడు.

అనుటయు బాబు తనప్రక్కనున్న యొకపెద్దమనుష్యునకు దానిని జూపి “అయ్యా! ఇది మంచిదగునోకాదో చూడుఁడు!” అనియెను. ఆతఁడు దానిని దిరుగమరుగవైచి చూచి బల్లపైఁ గొట్టి మ్రోగించి “మంచిదికాదు ! ఇది సత్తురూపాయ!” అనియెను.

ఇక నొకచిల్లిగవ్వయైన నామగనియొద్దలేదు. అందుచే నాతఁడు దిగిపోయి కాలిబాటను నడచుట కారంభించెను. అప్పు డాతనికి “ఓయీ నీవు పోదలఁచుకొన్న దుర్మార్గమున మొదటి యడు గింకను మోపక మునుపే చేతఁ దమ్మిడియైన లేకుండఁ బోయితివే, యీవిధముగా నింక

నెన్ని సార్లు ధననాశనము గావించుకొని జీవితకాలమునంతను గడపఁ గలుగుదువు?” అని బోధించునారు లేకపోయిరి.

నడచిపోవుచుండుట యాతనికి మొదట గష్టముగ నే యుండె గాని క్రమముగా సంతోషింబ్బంది లేచిపోయెను. ఆశనిష్ఠానయపటమునం దొక మనోహరచిత్ర మంకితమై పరమానందమును జెకూర్చుచుండెను. అప్పు డాతఁడు తనలో “ఇక నేనింటికిఁబోయి గులాబినబ్బుతో సర్వాంగము లను రుద్దుకొని స్నానము చేసెదను. నేను కొని తెచ్చిన యత్తరులను రాచుకొందును. వాసననూ నెలోఁ దలదువ్వుకొందును. సుందరవస్త్రముల నలంకరించుకొందును. జోళ్ళుతొడిగికొందును. అత్తరుపరిమళముల గుబాళించు చేతిరుమాలును జేబున నుంచుకొందును. మీసములను బాగుగదిద్దుకొందును. మునిజనులుగూడ సన్నజూచిమోహించునట్లుగా నవమన్మథునివలెనలంకరించు కొందును?” అని భావించు కొనుచుండెను.

మునిజను లనియెను గాని, మునికన్యలనుకొనిన బాగుగ నుండు నేమో! కాని యాతఁ డట్లుభావింపనప్పుడు నేను మునికన్యలని యన త్యముచెప్పి టెందుకు? కాని నేనొక్కమాట చెప్పమఱచితిని. ఆతఁడు కాలిమేజోళ్ళు మొదలు, పరిధేయవసనము, సుత్తరీయము, జేబు రుమాలుసహితముగా సుగంధద్రవసక్తములుగాఁ జేసికొనవలయు నని భావించుకొనుటలో లోటు చేయలేదు. తరవాత జేబులో వాచి నుంచు కొని, బంగారుగొలుసు మొఖమల్ వేస్తుకోటుపై మెఱయుచుండఁ గుడిచేతితో నన్నని బెత్తమును నెడమచేతితోఁ జదివినను జదువకపోయి నను, అణాపెట్టికొనిన దినపత్రికను బట్టుకొని వీధివెలుహల నిలువబడి తురక వానిచే జఫాచేయుటకు సిద్ధముగనున్న కోడిపుంజువలె కురుకురు మనుచుఁ దనప్రణయినికిఁ బ్రథమదర్శన మీయవలెననియు, నారాత్రికి మాత్రము దుస్సహవియోగ విహానలజ్వాలల సనుభవించుచు వేగింప వలసి వచ్చినను మరునాడు మాత్రము శుభసమ్మేళన మహానందము

తప్పకలభింపఁగలదని యాతఁడు భావించుకొనుచు నుబలాట పడుచుండెను.

కాని పాపనూమోహంధుడగు నానాధుని సుఖచింతనమునందెట్టి యశుభసంశయ భేదమైనను బొడకట్టుటలేదు. ఆప్రాసాద ప్రాంగణమునందాసుందరి నిలువఁబడి సనమస్కధాకారుఁ డగు తన్ను గాంచినంతనే మోహపరవశమై చటాలున నెట్టిహాసాంతగముం గాంచునో యాయవ స్థల సన్నిటిని భావించుకొనుచుఁ బొంగిపోవుచుండెను.

ఏమైన నేమి! ఆతఁడప్పుడు తనకుఁ దోచిన స్థల నారమణీనందర్శన కల్పనానందము సనుభవించుచు నడచినడచి క్రమముగా దసనివాన గృహద్వారముకడకుఁ జేరుకొనెను. ఇంకినైపు చూచునప్పటి కతని స్వేదస్పృశ కళేబరమంతటను ముచ్చెమటలు గ్రమ్ముకొనియెను. “ఏమది? గృహద్వారమున బీగమేది? గొల్లమే వేయ బడలేదే. పోవునప్పుడు నేను గొల్లెమును బీగమునువేయుట మఱచితివా?” అని నివ్వెఱపడి చటాలున లోనఁ బ్రవేశించెను. చూడఁగా నాతనినర్వ స్వము సనహృతమైపోయెను. ఎంతయో కష్టపడిఁ తెచ్చుకొన్న ప్రియసస్తువులన్నియును బోయినవి. ఇక నుపాయమేమున్నది? మరల దెచ్చుకొనుటకు వేళకూడ లేదు. ఆతఁడు తనసెట్టె తెఱచి చూచు కొనియెను. దానితాళమును బగులఁ గొట్టినట్లేయుండెను. అందుంచిన డబ్బుతోనైన సమీపమునందలి యంగళ్లలో మరలఁ గావలసిన వానిని గొనఁదలఁచెను గాని యందొక గమ్మడియైనను లేకుండఁబోయెను. హతాశుడగునాతఁడు వికలహృదయముతో మేజాపై బడి పొరలుచు నేడువనారంభించెను.

“అయ్యో! ఇంతటి శుభదినమునం దీ విషాదసంఘటన మేమి! ఇట్టిదొంగపని చేసినవాఁ డెవ్వడై యుండును? అట్టిదుర్మార్గుఁడు నా వస్తువులు ముట్టినంతనే యేల చానలేదు. దేవుఁ డున్నాడా లేడా! ఉన్నచో నపరాధులను శిక్షింపనక్కఱలేదా? ఇంతటి పాపకృత్

మును గావించి చల్ల గా వీధినిఁబడిపోవుచున్న యాచోరునితలపైఁ బడుగు పడలేదేమి?” అని యనేకవిధములఁ జోరునుద్దేశించి శాపములను, దేవునింగూర్చి తిరస్కారములను గావింప నారంభించెను.

ఆసమయమున నెవ్వరైన సమదర్శనులగు ధర్మబోధకు లచ్చట నుండుటయే తటస్థించినచో “ఓయీ! దేవుడున్నాఁడు! ఆతని ధర్మ శాసనమును లేకపోలేదు. సాపాత్ముల తలలు బద్దలగుటయు వాస్తవమే కాని యందఱు నాన్వష్టితోఁ బరీక్షింపఁజాలరు. అందఱు నారీతిగా ననుభవింపఁజాలరు. అందుచేతనే యీదుఃఖము నీవిప్పు డేమిచేయుటకు నిశ్చయించుకొని యుంటివో యిండుక భావించి చూచుకొనుము! ఒకరులా నను ఒకనటీనుణి పావనచరిత్రమును గళంకితముగ జేయుటకై దొంగపాపాత్మురాలిని నియోగించి నీవును నామెయడుగు జాడలనుబట్టి ముందఱికి బోవుచుంటివి. మోసము ప్రలోభనము ధనదానము మున్నగు నసత్కార్యములలో నెట్టిలోపమును గావించుటలేదు.” నీవిప్పుడు గావింజీఁదలఁచిన మహాపరాధము నెదుట సామాన్యములైన నీవస్తువులను దొంగిలించిన దరిద్రుఁడగు యోరునియపరాధ మెంత పాటిది? ఆచోరుఁడు పాపబుద్ధి వగు నీవస్తువుల నపహరించి పరమేశ్వరుని ధర్మశాసనమునకు వికాసమును గల్పించినాఁడు! ఇప్పటికైన బుద్ధి తెచ్చుకొనుము. అనంతమహిమామయుఁడగు మహాదేవుని ధర్మశాసనమును స్మరించుకొనునశక్తి యింకను నీలో నింకిపోలేదు. కావున బాగుగ నాలోచించుకొని యనుభవమునకు దెచ్చుకొనుము. ఇంకను నీవీదుర్మార్గమునఁ బడిపోయినచో నిట్లే తుదివరకును దుఃఖ భోగము ననుభవింపవలసియే యుండును” అని బోధించి యుండురు.

కాని - అయ్యో! అచ్చట నెవ్వరును లేకపోయిరి. అందుచే నాతని కప్పటికి మిగిలియున్న వివేకలేతము సాపాచరణోత్సాహోద్రేకముచే నంతరించిపోయెను. అంతలోనే యతఁడాక్క నిట్టూర్పువిడిచి

లేచి మరలఁ దన వ్యాపారస్థలమునకుఁ బోయి మఱియొక నూఱు
నూపాయలు తీసికొని ట్రాముబండినెక్కి చిత్పూరురోడ్డునకుఁ బోయి
యచ్చట పాక్ బ్రదర్సు కంపెనీలోఁ దనకుఁగావలసిన యన్ని వస్తువులను
దీసికొనియెను. తరువాత నింటికివచ్చి హర్షవిషాద హృదయముతో
జగురీతి సుస్వత్తుఁడై సాయంకాల మైదుగంటలకుఁ దలుపుతాళము
వైచుకొని మంగలికత్తె నియమించినచోటికిఁ బోయి యావీధిలో
నటునిటు పచారుచేయుచుండెను.

౧౯

క్రమముగా సూర్యుఁ డస్తంగతుఁ డగుచుండెను. క్రమముగాఁ గల
కత్తావీధులన్నియు సంధ్యాభమణకారులగు ప్రజలచే నిండియుండెను.
అంగళ్లన్నియు మెఱుపు దీపములచే విరాజిల్లుచుండెను. సంధ్యాంధ
కారము క్రమముగా ఘనీభవించునప్పటికి కలకత్తానగర మహాోపద్రవ
ధూమపటలము సుఖినమీరము నాచ్ఛాదించి పథికులకు దృష్టిభ్రాంతిని
గల్పించుచుండెను. అంతవఱకు నాతఁడచ్చటఁ గనిపెట్టుకొని యుండి
తరవాత మరలి తనవిడిదికిఁ జనుదెంచెను. ఎప్పు డేమునూర్తమునఁ దెవ్వ
రాతనినందర్శించిరో, దర్శింప నేలేదో యాతనికెంతమాత్రమును దెలియదు.

ఆతఁ డింటికి వచ్చి యావిషయమునే యాలోచించు కొనుచు,
జేబులోనుండి విలువగల యొకసిగరెట్టును దీసి దానిమొగమున
నిప్పుంటించి ధూమపానము చేయఁ దొడంగెను. సరిగ నానమయమునకు
నగు మొగముతోఁ గార్యసాధల్యమును సూచించు గర్జితపదవిక్షేప
ముతో మంగలికత్తె వచ్చెను. బాబు దానిని జూచినంతనే నోటియందలి
సిగరెట్టును జేతఁ బట్టుకొని, వదనాంతరాళమునందలి ధూమము నూది
వాయుచుండలమున మిళనము గావించి “వచ్చితివా? ఈకుర్చీపైఁ గూర్చుం
డుము! విశేషములేమి? నేను రాలేకపోయినందుకు క్షమింపుము. ఇక

ముఖ్యకార్యముంగూర్చి పోవలసినప్పుటచే నిట్లు జరగినది!" అనియెను.

నానాధుఁ డప్పు డాపాపాశ్చురాలిని ఒరీక్షింపవలయు నని యట్లు చతురతతోఁ బలికెను. కాని అయ్యో! ఆతనివంటి కామపిశాచగ్రస్తులగు తగుణ వయస్కులకట్టి తొర్చకత్తెల మ్హాయాజాలములు, విడిపించుకొనఁ దగినవే యెవ్వఁ ఁ గలకత్తాయుండలి బహుసాధుకుటుంబములు హాహారవప్రతిధ్వనితము లగుట కవకాశ మెట్లుండును! అప్పుడా మంగలికత్తె నవ్వుచు "ఇదేమిబాబూ! అవ్వతో హాస్యమాడుచున్నావా? నీవు నచ్చుటకుముందే మేము డాబాపైకెక్కి చూచుచుంటిమి. నీచటనుండి మరలినంతనే నేనును మేడదిగి వచ్చితిని" అనెను.

బాబు పరమానందముతో "నిజమే! నీకార్యమునం దెట్టి సంశయమునులేదు." అని చెప్పుచు నామెవలన సర్వవృత్తాంతమును దెలిసికొనవలెనని యుజ్ఞుట లూరుచుండెను. మంగలికత్తె నవ్వుచు "నేను నీపనిలో లోటు చేయుదునా? వెట్టివాఁడా! నిన్ననీయొద్ద సొమ్ము దీసికొని పోయి నలుగురు పెద్దమనుష్యులసాయమున పోలీసువ్యవహారమును దీర్చుకొంటిని. ఆపెద్దమనుష్యులకుఁ బదునెనిమిదిరూపాయ లీయవలసి వచ్చినది. ఈయకుండ నింటికినచ్చుట యెట్లు? ఊరివా రందఱికిని నాయం దధిక మగు గౌరవమున్నది. ఆసొమ్ము సాయంకాలమునకుఁ దెచ్చి యిచ్చెదనని వారి నొప్పించితిని. కాని యావ్రయత్నము చేయనేలేదు. ఈనాడంతయు నీపనిమీఁదనే తిరుగుచుంటిని. కావలసిన సహాయ మంతయును నీవేచేసితివి. బాబూ! ఈలోటుకూడ నీవేతీర్చుము!" అనియెను.

బాబు వికలచిత్తముతో "అవ్వా! ఆలాగే చేయుదును. కాని నాపని యేమి చేసితివో చెప్పుము!" అనియెను.

మంగలికత్తె నవ్వుచు "వెట్టివాఁడా! ఈయన్వ చేయిచేసికొన్న పనియం దెన్నఁటికిని లోటు జరుగదు! కాని నీవొకపొరపాటు చేసితివి. మస్తులుమాత్రము - " అనియెను.

బాబు - దుస్తులవిషయమున జెప్పవలసినగోల చాలగా నున్నది. తరువాతఁ జెప్పెదను. నాయదృష్ట మేమనిన - నాప్రాణియతము రాలు నాజీవనసర్వస్వము, నాహృదయేశ్వరి యగునా సుందరీమణి నిమిషమాత్రమైననేమి నన్ను దర్శించినది! అదియే పదివేలు!

మంగ - నిమిషమేమి? పూర్తిగా నొకగంటసేపు! నీవు మరలిపోవు నప్పు డామెతరళనయనములు నీదర్శనార్థమై నిన్నే చాలనే పనుసరించి నవి. చేతిలోనియాటవస్తు వాకస్కికముగ నెచ్చటనో పడిపోయినప్పుడు దిగ్రాభింతుఁడై పోవుబాలకునివలె నీవు కనుమఱు నైనంతనే యా బాలిక యస్థిరచిత్తయై తల్లడిల్లిపోయినది.

బాబు - నిజమేనా? నిజమేనాయవా! నేనెంతయదృష్ట వంతుఁడను! నేనుమాత్ర మామెచు జూడఁ జాలకపోయితిని. అట్టి శుభముహూర్తము నాకు లభించునా! అందుకొఱకు నాప్రాణములనైన నిచ్చటకు సిద్ధముగా నున్నాను.

మంగ - ప్రాణము లీయనక్కఱలేదు బాబూ! ఈనాచేతులయందుఁ గార్యభారముంచితివి! ఇది యెన్నఁటికి నిచ్చలము గాదు.

బాబు - మరల నెచ్చట దర్శన మొనంగునో యడిగితివా?

మంగ - అడుగకేమి?

బాబు - ఎక్కడ?

మంగ - కాళీఘట్టమునందు - నీవిచ్చటనుండియే తిన్నగా కాళీ ఘట్టమునకుఁ బోయి దేవిసాట్యమందిరమునం దుండవలయును. అప్పు డామె యచ్చటికి వచ్చును. నిన్ను దర్శించును. తరువాత నేవోకొన్ని వస్తువుల గొనుటకు వెలుపలికిఁ బోవును. అచ్చట నీతో నొకటి రెండు మాట లాడును. ఇంక నా నాటికంతే.

బాబు - ఆమెతోఁగూడ నెవరైన నుందురా?

మంగ - ఆమె పినతల్లియుండును, తల్లి లేనియామెను పినతల్లియే

పెంచినది. ఆసుందరి “అమ్మా!” అని యామెనే పిలుచుచుండును.

బాబు — ఎంతమందియువతులూ కాళీదర్శనమునకు వచ్చుచుండును. వారిలో నే నాసుందరి నెట్లానవాలు పట్టఁగలను.

మంగ — ఏమి! నేనెక్కడకుఁ బోయెద ననుకొన్నావు?

బాబు — అట్లయినచో నింకేమి? కాని బయటికి వచ్చి వారు బజారుచేయుచుండఁగా నేను వెనుక నే యుండి యొకటిరెండు మాట లాడినచో వారేమియు ననుకొనరా?

మంగ — నేను పరిచయము చేసెదను. నామెచ్చుడు మీయొద్దనే పనిచేయుచుండెనని చెప్పెదను.

బాబు — మంచిది. అప్పుడు నే నేవియైన నొకటిరెండు భక్ష్యముల పొట్లములు వారి కిచ్చినచోఁ దప్ప లేదుగద.

మంగ — తప్పలేదు. అంతకు నేనున్నానుగదా ఇదిగోచూచుము. తరువాత మీరిద్దఱు నొకచోటఁ గలిసికొని స్వేచ్ఛగా సంభాషించు కొనుటకుఁ దగిన యేర్పాటుకూడఁ జేయుమను.

బాబు — ఎట్లు చేయుదువు. నేను నీదయాభిక్షుకుఁడను.

మంగ — ఆలిపురోద్యానమును దర్శించుమిషమీద వారిని కాళీ ఘట్టమునుండి పయనము చేయింతును. అప్పుడుమీకు మహాను కూల ముగానుండును. వారితోఁ గలసి రెండుమూడుగంటలు తిరుగుటకును, సమయముదొరికినప్పుడు మాటాడుకొనుటకునుగూడ సవకాశముండును. నీ వా సుందరితో మాటాడుమాట లామెపినతల్లి తెలిసికొనఁజాలదు. ఆమెకు గొంచెముచెప్పుడు.

బాబు — అవ్వా! ఇంకనీవంటి వారు నాకీజీవితమునం దెవ్వరు కలరు. బ్రదికియున్నంతవఱకు నేను నీదాసుఁడనై యుందును. ఆమెపిన తల్లి నేనుగూడ నాయుద్యానమునకు వచ్చుటకు సమ్మతించునా?

మంగ — నీవు బండికుదుర్చుకొని వచ్చెదవుగాదా ఇంక నుద్యాన

మునకుఁ బోవుటకు కర్చక్కఱలేదు. అందుచేత నొమెయు సంగీత రించును. ఒకవేళ సంశయించినను నేను సరిది చెప్పెదను. అదికాక పట్టణములోని గొప్పయింటి యాడువాండ్రు త్రాడువిప్పకొన్న యావుల వలె నిల్లువదలినంతనే షికారులు చేయుటకు నెక్కడికి బోవుటకును సందేహింపరు. యజమానులు ఉబ్బియ్యకపోయినను ధియేటరులు, కాళీఘట్టము, మ్యూజియము, గంగాతీర్థము, మందిరములు, మఠములు- ఇవి యవి యననేల యిష్టమువచ్చినట్లు తిరుగుదురు.

బాబు — ఎప్పుడు బయలుదేరెదరవ్వా!

మంగ — నీయిష్టము వచ్చినప్పుడు.

బాబు — రేపు?

మంగ — ఆవ్రసంగము వచ్చినది. బయలుదేలుదురు. ఎప్పుడో యింకను నిశ్చయము గాలేదు. నే నాసుందరితోఁ జెప్పవలెను. ఆమె పినతల్లిని బట్టుకొనును. పినతల్లి యింటివారందఱి నడుగవలెను. ఎట్లయినను రేపో యెల్లుండియో తప్పదు.

బాబు — మంచిది.

తరువాత నెన్నియో మాటలు జరిగెను. అంతట నామగఁడు తన హితాకాంక్షిణి యగుమంగలికత్తెకుఁ బదునేను రూపాయలను సమర్పించి సెలవిచ్చి పంపెను. పగలంతయు నెన్నియోపాట్లుపడి యలసి పోయిన నాభర్త యారాత్రి యచ్చటనే యుపవాసముతోఁ గలతనిడ్డు రతో గడపివైచెను.

20. పుష్పము

పదిగంటలయ్యెను. కాళీఘట్టమున మాతృమందిరమునకు జనుల గమనా గమనములు విశేషించుటచేఁ జీమ దూరుటకు సందైన లేకుండెను. అదినమున జనసంఘము క్రిక్కిరిసిపోవుటచే నాట్యమందిరమున గొందఱు

చండిస్తోత్రములను బఠించుచుఁ గూర్చుండిరి. కొందఱు మాతృనామ స్మరణము చేసికొనుచుండిరి. కొందఱు హోమాదులను గావించుచు మాతృకృపాకర్షణము చేయుచుండిరి. నాట్యమందిర దక్షిణభాగమునఁ బెద్దపెద్దమేకల ఖండిశకంఠములనుండి రుధిరధారలు వెలువడి యావ్రదేశమును బంకిలముగఁ జేసివైచుచుండెను. అంతటను జనసమృద్ధిమే. అంతటను గోలాహలమే.

నానాధుఁడు చాలసేపుక్రిందటనే వచ్చి యామందిర పశ్చిమభాగమున మూడవస్తంభమునొద్దఁ గ్రిందిసోపానముపై గూర్చుండి స్తబ్ధహృదయముతో “ఆమె వచ్చును!” అని గంపెడాసతో నెదురుచూచుచుండెను. తొమ్మిదిగంటలకే వారు రావలసినది. పదియైనను మంగలికత్తెదర్శనము కూడ లేదయ్యెను. రారేమో యని యాతనిగుండెలు కొట్టుకొని పోవుచుండెను. పదేసినిముషములకొకసారి యాతఁడు “వత్తుగా, రారా!” యను తర్కవితర్కములతోఁ గొట్టుకొనిపోవుచుండెను. ఎంతయో యాశలో నెంతయోనిరాశ మృత్యుబాధకంటెను ఘోరమైనది. ఇంకను గనుపెట్టుకొని యుండవలయునా, లేచిపోవలయునా? ఏదియు నిశ్చయించుకొనలేక ద్వారమునొద్ద నిలువఁబడి నలువంకలఁ బరిక్షించుచుండెను.

ఇంతలో దాహముచే శుష్కించిపోయిన కంఠముగల చాతకమున కాకాశమున మేఘదర్శన మైనట్లు నాస్వామికి మంగలిదాని దర్శనము లభించెను. ఆమెచుట్టుప్రక్కల జనసంఘము నిండియుండెను. తనమనోహరిణి యందున్నదియో లేదో? ఆమేఘమునందు జలమేయున్నదో పెళపెళగర్జించుచుఁబడు పిడుగే యున్నదో చాతకమున కింకను బోధపడలేదు. ఆమంగలికత్తెమేఘము కర్ణకఠోరభీకరధ్వనితో “ఆమె రాలేదు” అనుపిడుగువంటి వార్తనే తలపైఁ బడవైచినచో నిక నాచాతకము జలాశయము వదలుకొని భయదనిర్ఘాతానలజ్వాలలోఁబడి భస్మము గావలసినదే. కాని చాతకమున కిప్పు డాభయము వదలిపోయినది. ఆ నీల

మేఘము జలభారానతమై చాతకమును సమీపించెను. అందుచే నావాన కోయిలహృదయ మానందనర్తనము చేయఁదొడంగెను. అప్పుడు ద్వారమునందలి జనసమూహము పాయవిడిచి గుంపులుగుంపులుగాఁ దమస్పృష్టసాసములకుఁ జేరుకొనుచుండెను. అప్పుడు తాను చెప్పినట్లు మాడన స్తంభమునొద్దఁ గూర్చుండియున్న నాస్వామిని మంగళికతై దర్శించెను. ఆమె వెనువెంటనే యతనీకునును సునర్ణాంగియు, పరిపుష్ట మనోహరావయవయు, నీలిడనితంబయు, ఘనజఘనయు, పయోధర భరాంతయు, అలక్ష్మనుయచరణయుగళయు, మదమరాళగమనయు నగు నారచుణీమణి దర్శనీయమై యుండెను. వేషభూషణాదులచే నాయువతి యాపువాల్చిన సౌందర్యదేవతవలె నాతనికన్నులఁ దనియించుచుండెను.

నాస్వామి యామె నెమ్మొగమువంకఁ దిలకించెను. ఆకర్ణవిశ్రాంతము లగు నానయనములు, ప్రవాళమణిసన్నిభంబులగు నాయధరోష్ఠములు, గులాబిపువ్వులఁ దులకించు నాచెక్కుటద్దములు నాతనికన్నులపండువు గావించుచుండ నాతనిస్వర్వాంగకములును విద్యుత్తాడితము లైతల్లుండెను. ఒక్కసూట యామె నోటినుండి యాలింపవలయునని యాతనిప్రాణములు తల్లిడిల్లిపోవుచుండెను. ఆమె తన్నుఁ బలుకరింపకన్నచో నాతఁడు జన్మ మెత్తినందుకు ఫలమేమున్నది? అందుచేతనే కాబోలు మానవజన్మము దుర్లభ మని పెద్దలు వక్కాణించుట! పశ్వాదిజన్మములయం దిట్టి సౌంద ర్యమును నిట్టిసుఖానుభమును లభించుట యెట్లు? ఆమె యేమియును మాటాడక తనపని చూచుకొని చల్లగాఁ దనదారి నే పోయినచో నిత నుపాయ మేమి? ఉపాయమా? గొంతుక కురిత్రాడు బిగించుకొని చావవలసినదే!

కాని యావిచారముకూడ నాతని నెంతయోసేపు బాధింపలేదు. ఆ యువతి పినతల్లి నామగని కతినమీపమునందే నిలిచియుండెను. ఆమె వెనుకనే యా మనోహరిణియగు సుందరి నిలువఁబడి యుండెను.

ఆమె పార్శ్వముననే చంచల నయనయు, దూరదృష్టి సంపన్నయు, ఖర్వాంగియు ప్రాథవ్యస్థ వయోమధ్యస్థయు నగు మంగళికతై యొక గుడ్డమూటను చేతబట్టుకొని నిలిచియుండెను. నాస్వామి తత్తరముతో లేచి ముందుగా నానుందరి పినశిల్పికి నమస్కారము చేసెను. కాని యాయువతికిఁ బ్రణామము చేయలేదు. అందుచే నాయువతి యప్పు డేమనుకొనియెనో సరిగాఁ జెప్పఁజాలము.

ఇక దేవతాదర్శనము చేయించుభారము నాస్వామిపైఁ బడియెను. ఇదివఱకు మంగళికతై చెప్పినప్రకార మాతఁడు దేవీమందిరమునం దానాటవంతువా డగుపండాను దర్శించి యాతనికిఁ బదిహూపాయలు నమర్పించి జననమృద్ధము లేకుండఁ దమకొక్క నిమిషసూత్రము దేవీదర్శనము చేయించునట్టి యేర్పాటు గావించియుండెను. అందుచేత పండా కొందఱు సేనకులతో వచ్చి బలవంతముగా జనసంఘము నొత్తి గించి వారిని నలుగురిని కాళీమందిరమునకుఁ దీసికొనిపోయెను. వారు సుఖముగాఁ గాళీమాతను దర్శించి నెలపలికి వచ్చిరి.

అప్పుడు పెద్దపూజారి నామగనిచెంతకు వచ్చి “అయ్యా! మీవంటి వారికి మనవి చేయనలసిన దేమున్నది? నేఁడు మీరు కాళీమాతకు భోగము చేయింపవలయును. ఆపుణ్యకార్యము మీకొక లెక్కలోనిది గాదు - ఏబదిహూపాయలు చాలును. తరువాత షోడశోపచార పూజ చేయింపవలయును.” అని చెప్పెను.

అంతటి నుందరీమణియు, నవప్రణయినియు నగుయువతి చెంత నుండఁగా డబ్బునకు వెనుదీయుట యవమానము గాదా! నాభర్త యొకటి రెండుసార్లు వలదని వారించెను గాని తుదకాతని కేబది రూపాయల ముడుపును బూర్తిగాఁ జెల్లించినై చెను.

పిమ్మట వారు మందిరసోపానములను దిగివచ్చుచుండఁగా కాళీఘట్ట మునందలి కుమారికలును, బ్రాహ్మణులును భిక్షార్థులై వారిని జుట్టఁ

జెట్టుకొనిరి. మఱియు సనేకవిధములగు బిచ్చగాండ్రు గుంపు గుంపులై వచ్చి వారి నావరించి కాలుగడలనీయకుండఁ జేరి. ఇది గన్గొంతరము లేక నాభర్త మరల నాపండాను బిలిచి మఱి పదిసూపాయ లాతనిచేతఁ జెట్టి మమ్మీచెరనుండి తప్పించుమని వేడుకొనియెను. ద్విగుణిత మగు సంభావనను గ్రహించి యాపండా యతిసులభముగా వారి నా విపత్తు నుండి యుద్ధరించెను.

ఇక గావలసినది విశ్రాంతియు సంభాషణమును - అప్పుడు నాభర్త యా యువతిపిఁతల్లి నుద్దేశించి “అమ్మా! ఇక మీభోజనాదికము మాట యేమి?” అని ప్రశ్నించెను.

పిస - మేము బండిపై వచ్చితిమి. ఆబండివానికి మొదటిగంట కైనిమిదణాలును దక్కినగంటల కొకటి కారణాలచొప్పునను నద్దెయిచ్చుట కేర్పాటు చేసికొంటిమి. కావున మేమింటికిఁ బోయియే భుజింతుము.

బాబు - మూఱ్ఱమును జూచుటకుఁ బోరా?

ఇంచుకదూరమున నిలిచియున్న యువతీమణి యామాట నాల కించి మంగలికత్తెను సమీపించి మృదుస్వరముతో “పోవుదము!” అనియెను. ఆమాటవిని నానాధుఁడు స్వర్గమునుండి కిన్నరీగీతము నాలించి నట్లు పరమానందభరితుఁడై “అట్లయిన రండు. పోవుద” మనియెను.

అదివిని పిసతల్లి యించుక సంశయించుచు “ఎక్కడి మూఱ్ఱము మమ్మా!” అనియెను.

సుందరి - ఇక్కడనే! ఆలిపురమునందు. నీవెప్పుడును చూడలేదు. నేను నాచిన్నప్పడు చూచితిని. అది యెంతయో రమణీయమైన దృశ్యము! అనేకజంతువులు, పక్షులు, పాములు, పెద్దపులులు, సింహములు జీవముతో నచ్చట నున్నవి. ఆయుగ్యానమునం దెన్నియో జలాశయములు, పుష్పలతానికుంజములు, జలయంత్రములు హృదయనయనానందకరములై యుండును. జన్మ మెత్తినందు కట్టి మనోహరోద్భావ

మును జూచి తీరవలయును.

పిస - ఇంటిలో నెవ్వరితోడను జెప్పలేదు. అంతవఱకును బోయి వచ్చుటకై బండియద్దెక్కినను సొమ్ములేదు. పోవుట యెట్లు?

ఆమాట విన్నంతనే నాస్వామి విసితస్వరముతో “మీరావిషయమున సంశయింపనక్కఱలేదు. నేనున్నాను. చూడవలె నను కోరిక యున్నచో బయలుదేలుము! కర్పూలకోసు లెండు!” అనియెను.

సరే యని నిశ్చయించుకొని యప్పుడు వారందఱును ఒజారు చూచుటకు బయలుదేరిరి. కాళీమండీరము నెదుట నున్న దుకాణము మొదలు తుదివఱకును గల యంగశృన్నియు దిరిగి యెవరికిఁ గావలసిన వస్తువులను వారు కొని తీసికొని నెచుకనే వచ్చుచున్నబండిలోఁ బడవైచుచుండిరి. ఆవస్తువుల కీయవలసిన సొమ్ముంతయు నామగఁడు చెల్లగట్టుచుండెను. కాని యావస్తువు లాయువతివియు, నామెపినతల్లివియు, మంగలి దానివియును - అంతేకాని నామగని కొక్కటియును లేదు. తరువాత వారందఱును కాళీవఱాటలునకుఁ బోయి కావలసిన యుపాహారముల నారగించిరి. అనంతర మా మువ్వురు యవతులును జక్కగా శకటా రూఢు లైరి. బండివాని ప్రక్కను నానాధుఁడు కూర్చుండెను. బండి బయలుదేటి పోయెను.

సకాలమునకు వారు జూలాజికల్ గార్డెనుచేరుకొని యందలి చిత్రవిచిత్ర వస్తువులను సందర్శించుచు దిరుగుచుండిరి. ఆసమయమునఁ బ్రణయినీ సహితముగ నట్లు సంచరింపఁ గలుగుట నానాధునకు స్వర్గసుఖము లభించినట్లుండెను. కాని ప్రతికార్యమునందును విరతియు, వ్యవధానమును, వ్యవధానమునం దభావమును గానవచ్చుచుండును. మూఁడుగంటల వేళకు వారు మ్యూజియమునుండి బయటికి వచ్చిరి. ఎప్పటివలె బండి నెక్కి పయనమై ధర్మతలావీధికిఁ జేరుకొనిరి.

నాస్వామి యచ్చట దిగి వా రింటివద్ద బయలుదేరినది మొదలప్పటి

వఱకునైన యద్దె యంతయు బండివాని కిచ్చి తా నా చుంగులయొద్ద సెలవు గైకొనెను. వారితోఁగూడ సెంటివఱకును బండి నెక్కిపోవుట కాతని కధికారమేదీ? అతఁడు గూడ వారితోఁ బోయినచో నింటివారందఱు నేమనుకొందురు? — బండి యుత్తరాభిముఖముగ గడలి పోయెను. నానాధుఁడు ట్రాముబండికొఁకుఁ బ్రతీక్షించుచుండెను. వియోగ విచారముచే నప్పుడాతని ప్రాణములు తల్లడిల్లి పోవుచుండెను. అప్పు డాతఁడు తనలో “ఓషశ్వము! నీకించుకంతైన నంతస్సారము లేదేమి? నీయందలి యేపదార్థమునకును స్థిరత్వమునుమాటయే లేదే? నేటి దినమంతయు నెంత యానందముతో వికసించినదో యావికాన మంతయు నింతలోనే యనశితమై పోయేనేమి? ఆనందరస వాహిని యందు ద్విగుణీకృతమగు దుఃఖానలబ్ధుల యంతస్థి నమై యున్నదని యెవ్వ రెఱుంగుదురు?” అని యనేకవిధముల తర్కవిత్తర్కములు చేసి కొనుచుండెను.

“సుఖానందానుభవముతో హాయిగాఁ గడవిన యా శుభ దిన మెప్పుడు నల్లె యుండవలయునని యాతని యభిలాష! ఏది సుఖముగఁ దోచునో యట్టి కార్యము నాచరించుటయే మానవస్వభావము. అటు బిడ్డలుగాని, బంధుమిత్రులుగాని మరణించినచో నెవ్వరును గూడఁ బోఁ జాలరు. అంతయును మూఁనాళ్ళముచ్చట! జనుఁడు మరణించినచో శ్మశానము స్వాగతమిచ్చును. అంతేకాని యాతనివెంట నెవ్వరును బ్రయాణము చేయరు. కావున బ్రదికియున్న నాలుగు దినములలోను దిన మనను వచ్చినట్లు సుఖభోగముల ననుభవింపవలసినదే!” అనికూడ నాతఁడు నిశ్చయించుకొనెను.

చాలకాలమునుండి పాపకార్యానర్తుడైయున్న యాతనికి వివేకశక్తి చాల దుర్బలమైపోయెను. అతఁడు తనయవివేకోక్తులకును నవివేకాలోచనలకును లోబడి తలయెత్తఁ జాలకుండెను. అట్లు చాలియేయున్నచో

జీవనమునకు మరణ మున్నదనియు, నాలుబిడ్డలెవ్వరు నప్పుడు వెంట
రారనియు జ్ఞానమే యున్నచో నింకను నూతనబంధములచే బద్ధుడగు
టయు, నూతన పాపకృత్యములం దనొత్తుడగుటయు నూతన హృదయ
బాల్లలలో దగ్ధుడగుటయు నెందుకు? కొలదిదినములలోనే యంతయు
బోధపడకమానదు. ఈపాపకర్మముచే బ్రజ్వరిల్లు పరితాపానలము
భగభగమండుచు సర్వాంగకములను దగ్ధములుగాఁ జేయుచుండ నుఖా
వాసమును ఆశాసాధమును దుఃఖాశ్రువాహినులలో దేలిపోవుచు
నెన్నడు నెఱుంగని యేయంధ కారక్షేత్రమున మునిగిపోవునో యను
భవమునకు రాక మానదు. ఈజగత్తునం దానందము త్యాగమం
దున్నదిగాని భోగమునందు లేదు.

ఇంతలో బ్రాముబండి వచ్చెను. ఆతడు దాని నధిరోహించి పోవుచు
నానాటికర్చులను లెక్కవ్రాసుకొనుచుండెను. మొత్తముమీఁదఁ గాళీ
దర్శనప్రయాణమున కైన కర్చు రెండువందల డెబ్బదియేడు రూపాయలు!!

౨౧. ఫలము

ఇక సహింపలేకపోయెను. మూడుదినములైనను మంగలికత్తె
రాలేదు. విరహవికారముచే నాభర్త మిగులఁ జిరాకుగా నుండెను.
వ్యాపారమునందు బుద్ధియే లేదు. కర్మచారులు చెప్పుమాటలను విని
పించుకొనుట లేదు. ఎప్పుడు నున్నట్టునివలె నొక్కఁజుద్ధప్రీతితో వీధి
వైపునకే చూచుచుండెను. ఆమూడుదినములలోఁ గొన్నినిమిషములు
మాత్రమే తనయంగడికొట్టునం దుండఁగలిగెను. ఒకనాటిరాత్రి పది
గంటలప్పుడుమాత్ర మొకసారి యింటికి వచ్చెను. తక్కినకాలమంతయు
దాను ప్రత్యేకముగ నుండు నద్దెయింటనే పడి యుండెను.

ఆమంగలిదాని యిల్లెక్కడనో యాతనికి జేలియదు. అందుచే నాతఁ
డామెను వెదకి కనుగొనలేకపోయెను. కిటికీతలుపులు తెఱచియే యుండు

కొనెను గాని మునుపటివలె నానుందరి దర్శనమును లభించుట లేదు. అప్పుడప్పు డాయింటిలోనుండి కలహసంభాషణములును విధినిర్బంధ వాక్యములును సగముసగముగా నాతని చెవులఁ బడుచుండెను. కాని వాస్తవ మాతనికి భోధకాకండెను. అందువలన నాతని కెన్నియో విపరీతాలోచనలు పుట్టుచుండెను.

క్రమముగా నాతనిస్రవర్తనమంశయు నామామగారికిఁ దెలియ వచ్చెను. ఆయన యెంతయోప్రయత్నించి చూచెను గాని కారణ మాతనికిఁ దెలియరాదయ్యెను. అప్పు డాయన నన్నడిగెను. నాకును దెలియదని నేను చెప్పితిని. మామగారు చాలవిచారించుచుండిరి. ఎట్లయిన నేమి! అదృష్టవశమున నాభర్త రాత్రి యింటికి వచ్చెను. ఎప్పటివలెనే యుండెను. గాని భిన్న భావమేమియు నగపడలేదు. ఆతఁ డారాత్రి సురాపానముకూడఁ జేయలేదు. కాని యాతని చింతాన్విత మగు స్థానముఖమును, సంకుచిత దృష్టులును మాత్ర మాతని మనో వికారమును బయటఁబెట్టుచుండెను.

ఆతనియవస్థను భావభంగిని గనిపెట్టి యాతనికి వ్యాపారమునం దేదియో వ్యాఖ్యాతము కలిగెనని యనుకొంటిని. కాని యావిషయముం గూర్చి నేనప్పు డేమియు మాటాడలేదు. ఎప్పటివలె గాలునేతులు గడుగుకొనుటకై జలము నందించి లోనికిఁ దీసికొనిపోయి కూర్చుండఁ జేసి రుచ్యములగుభక్ష్యములతో భోజనమును వడ్డించితిని. అప్పుడాతఁడు భోజనము చేయుచుండఁగా నేను మృదుస్వరముతో “అదియేమి యుట్లున్నాను?” అని ప్రశ్నించితిని.

నాభర్త విరక్తభావముతో వికృతముఖభంగితో “ఎట్లున్నాను?” అనియెను.

నేను — మీష్టానవదనముం బట్టిచూడఁగా మీ మనసులో నేదియో విచార మున్నట్లు లోచించుచున్నది.

స్వామి - నాకు విచార మున్నట్లు నీ వేదిధముగా గ్రహించితివి!

నేను - మీ గండస్థలములందలి కాళిమను, మీలలాటమునందలి నాడీసంకోచనమును, మీ దృష్టలయందలి చాలచల్యమును మీమనసు లోని విచారిమును సూచించుచున్నవి!

స్వామి - చాలుఁజాలు! ఇక నీకవిత్వమును గట్టిపెట్టుము! క్రయ విక్రయములు చేసికొనుచుండుమాకుఁ గవితామాధ్యక్షము బోధపడదు! వ్యవహారమునందలి లాభనష్టములు, క్రయవిక్రయములందలి హెచ్చు తగ్గులు చూచుకొనుటతో నే మాసర్వశక్తులును సన్నగిల్లిపోవును. అందుచే దేహమునం దించుక యారోగ్య నారోగ్యములు గానివచ్చుచుండును. ఇవియున్నియు నింటిలోనియాడువాండ్రకు నివేషింపవలయునన్నచో నిక జెప్పవలయునా?

నేను - నేనూరక యట్లు చెప్పటే లేదు. మీయొద్ద నాకెట్టిరహస్య మును లేదు. మీరు నాకుఁ బ్రత్యక్ష దేవతాస్వరూపులు. దేవతలనన్నిధి నాత్మగోపనము చేసికొనుట మహాపాతకము. మీరు స్వకార్యముల యందు విముఖులై యుంటిరి. సకాలమునకుఁ గర్మస్థానమునకు బోవుట లేదు. కొట్టునుండి తీసుకొన్న ధనము నందు కర్చుపోగా మిలిగిన సొమ్మును దిరిగి యిచ్చుటలేదు. లెక్కకూడ సిచ్చుట లేదు. రాత్రులు సరిగా నింటికి వచ్చుటలేదు. కర్మస్థానమునందైన నున్నట్లులేదు. ఈ సంగతులన్నియును మీ బాబుగారు కనుపెట్టి యేమియుఁ దెలిసికొననేరక యీవిషయముంగూర్చి నన్నడిగినారు. నాకును దెలియదని నేను బదులు చెప్పితిని - నిజము చెప్పుఁడు! మీకెట్లున్నా రేమి?

నాభర్త నా మొగమువంకఁ జూచి, కుటిలభ్రుకుటియై వికృతస్వర ముతో “చెప్పనా? నిజము చెప్పనా? - నాకు లోలోపల నేదియో రోగ మంకురించినది!” అనియెను.

నే నదరిపడితిని. తత్తరముతో “ఏమి జబ్బు చేసిన?” దంటిని.

స్వామి - చిరాకుతో “ఏమిజబ్బా? మృత్యురోగ” మనసు.

నేను - మృత్యురోగ నును నొకవిధమైన జబ్బున్నదని నేనిదివఱకు వినియుండలేదు. శిశ్చయముగా నిది కోపముతో నన్ను చూటయా; కాక యసలుచూటయేనా?

స్వామి - అసలుచూట యొకటి నకలుచూట యొకటియుండునా? రోగము ఘట్టమని చెప్పినప్పుడు తెలిసికొనలేనిదాని కసలుచూట యింకేమని చెప్పుదును?

నేను - రోగమే యెనచో మంచిడాక్టరునకు జూపించి మందుతీసి కొనఁగూడదా? కొంతకాల మేపనియును జేయక ఇంటనుండి విశ్రాంతి తీసికొనఁగూడదా?

స్వామి - డాక్టరునకు జూపించుటయు నైనది. మందు తీసికొనుటయు నైనది. కాని యేమియు లాభము లేకపోయినది.

నేను - అట్లయినచో నిక నుపాయమేమి?

స్వామి - ఇది యేమిచేయఁ గలదో చూచుచుండుటయే.

ఆరాత్రి యీవిషయమైన సంభాషణలోనే గడచిపోయినది. సత్య విషయము మాత్రము లేశమైనను నేను గ్రహింపలేకపోయితిని. అయినను నేనాతని పాదములుపట్టుకొని “స్వామీ మీరు పగలంతయు నెచ్చుటెచ్చటనున్నను రాత్రులుమాత్రము తప్పక యింటికి వచ్చుచుండుండు! రాత్రులు మంచిభోజనమును, నిద్రయు, నుపచారములును లేకున్నచోఁ బగలంతయును శ్రమపడువ్యాపారుల కనారోగ్యము గలుగక మానదు! మీరు దయయించి నాచూట వినవలయును!” అని యనేకవిధముల బ్రతిమాలుకొంటిని. ప్రాణపణముగఁ బ్రయత్నించి యెన్నియో యొట్లు పెట్టుకొని యెంతయో ప్రార్థింపఁగా దుదకాతఁడు నావిన్నపమును మన్నించెను.

తెల్లవారినంతనే యాతఁడు పోవుటకు సిద్ధపడుచుండఁగా “పదిగంట

లకు హాయిగా భోజనముచేసి పొండు!” అని ప్రార్థించితిని. ఆతఁడు నామాట వినిక “భోజనముకొఱ కింటియొద్దఁ గనుపెట్టుకొనియున్నచోఁ బను లెట్లు సాగును?” అని వీధిలోనికిఁ బోయెను. కాని యాతఁడు సరిగాఁ గర్మస్థానమునకుఁ బోలేదు. తాను నిత్యము నుండు నాచిన్న యింటికి పోయెను.

ఆనాఁడు తొమ్మిది గంటలకు మంగలికత్తె యచ్చటికి వచ్చెను. కానియప్పటి యామె మొగము వెలవెల పోవుచుండెను. ఆమొగము చూచి నానాధుఁడు చాల దిగులుపడిపోయెను. మంగలికత్తె పిలువకుండ గనే లోపలఁ బ్రవేశించి నిద్దేశింపకుండఁగనే కుర్చీని దనచెంతకు లాగి కొని కూర్చుండెను. అప్పుడు నాభర్త “ఏమియవ్వా! మంచివార్త యేమియును లేదా?” అని ప్రశ్నించెను.

మంగ - లేదుబాబూ! ఉన్నచోఁ దెలుపుటకు నేనిన్నాళ్లును రాక యుండుదునా? అని తనముసలిముడుతల మొగమును బైటచెంగుతో మూసి కొనియెను. తరువాత నాయరువురికిని సంభాషణ యారంభ మయ్యెను.

బాబు - దుర్వార్తయేనా అవ్వా!

మంగ - అంత వ్యతిరక్తమైనది కాదు. ఇప్పుడారమణీమణి తన మామగారియింటికిఁ బోయియున్నది. కాళీఘట్టమునుండి వెడలివచ్చిన నాటిరాత్రియే యామె యటకుఁ బోయినది. ఎంతయో వేడుకొనుటచే నేనుగూడ నామెవెంటఁ బోయితిని. నిన్నరాత్రియే పదిగంటల కింటికి వచ్చితిని. కాని యామెమాత్ర మచటనే యుండిపోయినది.

బాబు - ఆమెమామగారి యిల్లెక్కడ?

మంగ - ఫరాసుడేంగాలో.

బాబు - అచ్చట నామె యెన్నాళ్లుండును?

మంగ - సరిగాఁ జెప్పలేను. కొన్ని మాసము లుండవచ్చును.

బాబు - వచ్చునప్పు డామె నీతో నేమైనఁ జెప్పినదా?

మంగ - చెప్పకేమి? నేను బయలుదేలుచుండ నామె నన్ను రహస్యముగఁ బిలిచి యేడ్చుచు “అవ్వా! ఇంతప్రయత్నమును వృథయై పోయినది. నన్నింత యాశ గొలుపు తెందుకు? ఆతని నాకంటఁ బెట్టు తెందుకు? ఇక నేనెట్లుచూడకుండఁ గలను? నీవే నాశత్రురాలవైపోయి తివి! నీమూలముననే నాప్రాణములు చలించిపోవుచున్నవి. నేను పంజరమునుండి విడివడినపక్షివలె స్వేచ్ఛగా బ్రదుకుచున్నాను. అట్టివాకు నీవీ నూతనజ్వాలను రగులుకొలిపితివి. ఇక నుపాయ మేమి?” అని యెన్నియో విధముల విచారించినది.

బాబు మెల్లగాఁ బడకనుండి లేచి తెలియకుండగనే పరాకుగా, మెల్ల మెల్లగా మంగలికత్తై సమీపమునకు వచ్చి యాలించుచు నామెమాటల నారగించుచున్నట్లుండెను. ఆమాటలన్నియు నొక్కముద్దయైనచో నామంగలి పిశాచిబుట్టకాయతోఁ గూడ గుటుక్కున మ్రింగివేసి యుండును. ఆమెయు నాయుబలాటమును గ్రహించి కుర్చీని కొంచెము దగ్గఱగఁ జరపుకొని చెప్పవలసిన మాట లన్నియును జెప్పి ముగించెను.

హతాశుఁ డగు నాతఁడు వ్యధితహృదయముతో నిట్టూర్పులు విడుచుచు దీనార్తస్థరముతో “తగువాత నేమిజరిగినది?” అని ప్రశ్నించెను.

మంగ - తగువాత నిక నేనేమిచేయఁగలను? ఆమెకుఁ గొంచెము ధైర్యము చెప్పి కఠినహృదయముతో మరలివచ్చితిని.

బాబు - అవ్వా! ఎంతసర్వనాశనమైపోయినది! నాపనులన్నియును జెడిపోయినవి. నిద్రాహారములు లేకుండఁ బోయినవి. ఇట్లు తటస్థించునని యెఱిగియుండియు నీ సమ్మేళన మేల చేసితివి! ఇక నుపాయాంతం మేమియును లేదా?

మంగ - ఒక్క యుపాయము మాత్రమున్నది.

బాబు - చెప్పుము! నాకోరిక తీర్చఁగలవేని నాప్రాణములు నీచేతఁ బెట్టుమనినను బెట్టెదను. ఆమెను బడయకున్నచో నేనిక బ్రదుకజాలను.

మంగ - చూడుబాబూ! మీయిరువురికిని గల మనస్సంబంధము నామెపినతల్లి గ్రహించినది. జాలిపడి యామె తోడుపడకున్నచో నా నాడు కాళీఘట్టమున మీయిరువురికిని బరస్పరసందర్శనము లభించి యుండదు. నేనీయుదయముననే పోయి యామె కెల్లసంగతులును దెలిపి వచ్చితిని. నీపనిలో నేనొకనిమిషమైన నేమరియుండుట లేదని యెఱుంగుము! నాయుంట వియ్యములేవు. కూరలులేవు. బజారుచేనుకొనుటకు పైసలేదు. అయినను నీపనిలోనే పడి కొట్టుకొను చున్నాను. ఆమెయే నాకొకయుచాయము సూచించినది. విని నీవేమిచేసినను జేయవచ్చును.

బాబు - ఆమె యేమని చెప్పినది?

మంగ - మంచి యుచాయమే. ఆమె చాలబుద్ధిమంతురాలు! ఆమె నాతో “ఇరువురును స్వేచ్ఛగా నీయింటిముందుఁ గలిసికొనుట యసంభవము; అదికాక యిప్పుడామె యిచ్చటలేదు. ఉన్నను బ్రక్కనున్న యిండ్లన్నియు బెద్దమనుష్యులు గలవి; ఆమె గౌరవకుటుంబములోఁ బుట్టినది; అన్నలు, తమ్ములు, అక్కలు, చెల్లెండ్రు, పిన్నలు, పెద్దలు, దాసదాసీజనులు - పదిమందిగల యాడుబిడ్డ; తనపరివారమునంతను గన్నుగప్పి చరింతుట కామె కవకాశము లేదు - నేను చాలదినముల నుండి కాశికిఁ బోవలె నని యనుకొనుచున్నాను. ఆ బిడ్డను నేను పెంచి తిని. అయిననేమి భాగ్యహీనురాలు! ఆమెనుగూడ నావెంటఁ దీసికొని పోయెద నని చెప్పియుంటిని. రెండుమూడు దినములలో నాప్రయాణము సాగినచో నామెనుగూడ నాతోఁ దీసికొనిపోవుదును. ఆబాబునకు డబ్బు లోపము లేదు. రెండువేల కంటె నీప్రయాణమున కెక్కువకర్చుగాదు. ఆయన యట్లు చేయఁ గలిగినచో నాబిడ్డను వెంటఁబెట్టుకొని నీవు నేనును ఆయనయును గలసి కొన్నాళ్ళు తీర్థయాత్రలు గావించుచు స్వేచ్ఛగఁ గాలక్షేపము చేయవచ్చును. కాశి, బృందావనము, ప్రయాగ, హరి ద్వారము మొదలగు క్షేత్రముల దర్శించి రెండుమూడు మాసములలోఁ

దిరిగి రావచ్చును. మీ బా బిందుకిష్టపడినచోఁ జెప్పుము. ఈరహస్యము మనముగ్గిరిలోనే యుండవలెను” అని చెప్పినది!

బాబు కొంత నేపాలోచించి “చాలనుత్తమమైన యుపాయము! నేను సిద్ధపడుటకుఁ బ్రయత్నింతును. నీవును జాగ్రత్తపడుము! ఎప్పుడు బయలు దేఱవలయునో నాకుఁ గొంచెము ముందుగాఁ దెలుపు” మనియెను.

మంగ - బాబూ! నీపనితోనే కాలము గడచుచుండుటచే నావృత్తి యేమియును సాగుటలేదు. నన్ను పోషించుభారము నీవు వహింపవలె నని సిగ్గుపడిచి కోరుచున్నాను. ప్రస్తుతము బజారు చేసికొనుటకు డబ్బు కావలయును. బయలుదేఱవలసియే యున్నచో నేవోబట్టలని, పెట్టె లని కావలసినవస్తువులు కొనుక్కొనవలెగదా. ఆమెకుఁగూడఁ గొంత ధనము కావలసియుండును. అదియును నీవే భరింపవలయును.

బాబు - ఇప్పుడే బయలుదేఱి పోవుట లేదుగదా! శే'పోయెల్లం డియో ప్రయాణము చేయవలసియుండును. ఏవేవి కొనవలెనో, నీకెంత కావలెనో, యామెకెంత కావలెనో కొంచెము ముందుగా నాకుఁ తెలిపి నచోఁ గావలసినసామ్మ నిచ్చెదను. నీకు గావలసినవి నేనీయకున్నచో బాపము నీవు నాపనియెల్లు నిర్వహింపఁగలవు!

మంగ - నే నాసంగతు లన్నియును దెలిసికొనియే వచ్చితినిబాబూ! ఎంతో యాయనక్కఱలేదు. ఆమె కర్చుల కొక యేబదిరూపాయలు చాలును. ఇంక నాకా! పదునేనురూపాయలతో సరిపెట్టుకొందును. ప్రస్తుతము బజారుచేసికొనుటకుఁ గొంతడబ్బు కావలెను.

ఆమెంటనే బాబు పెట్టెను దెఱచి యైదురూపాయలనుదీసి మంగలి దానిచేతఁజెట్టి “ఇవి నీయింటికర్చునకు - సాయంకాలము మరల వచ్చి నచో నప్పు డామెకీయవలసిన యేబదియును, నీ కీయవలసిన పదునేను గూడ నిచ్చెదను. ప్రయాణ మెప్పుడో యామె నడిగి తెలిసికొనిరమ్ము. నీనును బ్రయత్నమునం దుండెదను” అని చెప్పి యామెను బంపివైచెను.

౨౨. భోజనము

నాటిరాత్రి పదిగంటల కాతఁ డింటికివచ్చెను. పరిమిశముగా మద్య పానము చేయుటచే నాశనికన్ను లించుక వికసించి యుండెను. ఆతఁడు స్వభావముగనే యగపడుచుండెను. ఆశనిరాక నిశ్చీంచుచు నేనొక మేజాపైఁ బడకయందు బిడ్డను బరుండఁబెట్టుకొని హరివంశమునందలి కృష్ణావతారఘట్టమును జదువుకొనుచుంటిని. ఏచాపము నెఱుంగని నాబిడ్డ శయ్యయందు హాయిగ నిదురించుచుండెను. నాభర్త లోనికి వచ్చినంతనే దుస్తులను దీసివైచి యథాస్థానమునందున్న జాముతోఁ గాలుసేతులు గడిగికొని నాయొద్దకు వచ్చి కూర్చుండి “నీకింకను నిద్ర రాలేదా? ఇంటివారందఱును దలుపులు మూసికొని నిద్రించుచున్నారే” అనియెను.

నేను - ఎప్పుడు నిశ్చే నిద్రించుచుందురు. మీరువచ్చుట యాలస్య మగునని వారు భోజనములు చేసి తమతమ శయ్యలయందు శయనించు చుందురు. నేను మాత్రము మీభోజనమును గంచములో వడ్డించి మీకొకటకు రాత్రి రెండు జాముల పఱకును వేచియుండును. అప్పటికిని మీరు రాకపోయినచో నాశనియైనచో రెండుమెదుకులు నోటవైచి కొనియు, లేకున్నచో నూరకయుఁ బరుండి యేదోవిధముగా నిద్రించు చుండును. మీభోజన పదార్థము లెక్కడి వక్కడనే పడియుండును. మీరు రానిరాత్రి నేనెంత కష్టముతో వేగింతునో నాప్రాణేశ్వరులు, నాయిష్టదైవతములు, నాపరమ గురువులు నగు మీకేమని తెలుపుదును! మీసంసారమును సక్రమముగ నిర్వర్తించుకొనుచు, మీయాత్మీయులను ద్రికరణశుద్ధిగా నేవించుచు, మీసంతానము సతిశ్రద్ధతోఁ బాలించుచు నీనిర్భాగ్యురాలెట్లు జీవితమును గడుపుచున్నదో మీరు కన్నులతోఁ జూచుటయైన లేదేమి! మీరు సంతుష్టి నందినచో నాదేవత లందఱును

తృప్తలగుదురు. మీత్మప్రియే ముజ్జగములకును తృప్తి. ఇట్టిభావముతో నారాధించుటయే నేను మీవిషయమునందుఁ గావించు గౌరవాపూజ! మీ పాదములను గడిగి, మీకభిషేకము గావించి మీచే భోజనాదికమును గావింపఁజేయుటయే నాకు ముఖ్యపూజ! అట్టియారాధన మీనిర్భాగ్యురాలికి నిత్యములభింపకుండ మీరేలవంచించుచున్నారు? ప్రతిదినము నింటికి రాకుండుటకుఁ గారణ మేమి? నీవు నాప్రభుఁడవు! నాస్వామివి! మీసేవకురాలనగు నాకు నాయధికారమును లేకుండఁజేయఁ గారణమేమి?

స్వామి - (గంభీరస్వరముతో) నీవితగొడవ పెంచుట బాగుగలేదు. ఏదో కంపెనీలో గుమాస్తాగా పనిచేయువాఁడు కలము క్రిందఁబెట్టి కార్యస్థానము విడివడినంతనే యింక నాబాధ్యత వదలుకొని యింటికి వచ్చి హాయిగా నిల్లాలితో నిష్టాలాపముల నాడుచు సుఖంపఁగలిగి యుండును. కాని స్వకీయమగు వ్యాపారభారమును వహించి యుండు వాని కది యెట్లు సాగును. నేను చెప్పినమాట విని నాకిప్పు డేమైన

నేను తక్షణమే భోజనపాత్ర నాతనిచెంత నిడితిని. ఆతఁడు భుజించుచుండఁగా “మీ రేదో మాట చెప్పెద నంటిరే! చెప్పుడు!” అని ప్రశ్నించితిని.

స్వామి - నేను కొన్నాళ్ల వఱకును బళ్ళిమడేశమునకుఁ బోయి యుండెదను. నాశరీరము క్రమక్రమముగా శుష్కించిపోవుచున్నది. జీవశక్తి యంతకంతకు క్షీణించిపోవుచున్నది.

నేను - మంచిది. ఆరోగ్యముకొఱ కేమైనను జేయవలసినదే! మీతోఁగూడ నేనును వచ్చెదను.

స్వామి - నీవెందుకు?

నేను - భర్తతో భార్య నిరంతరమును ఛాయవలె ననుసరించి యుండవలయును. నన్ను మరచించి మీరొక్కరును బోయి తీర్థయాత్ర లను నేవించి వచ్చెదరా? నేనుమాత్ర మేల రాఁగూడదు! తప్పక

నేనును వచ్చెదను.

స్వామి — వలదు! నేను నిన్నుఁ దీసికొని పోజాలను. నీవుకూడ నున్నచో నాకు స్తిమితముగా నుండదు. స్తిమితము లేనప్పు డారోగ్య మెట్లు గలుగును.

నేను — నేనున్నంతమాత్రాన మీకంత యశాంతి కలుగుటకుఁ గారణ మేమి? నిజము చెప్పుడు. నన్నుఁ జూచుట మీకసహ్యముగా నుండునా?

స్వామి — అసహ్యమో, సహ్యమో యామాట వేటు. ఆడు వాండ్రను వెంటఁబెట్టుకొని విదేశములకుఁ బోవుట నాకిష్టములేదు. ఊరక లేనిపోని ప్రసంగములు చేయవలదు. ఎన్ని చెప్పినను నిన్నుమాత్రము వెంటఁబెట్టుకొని పోవుట తటస్థింపదని నిశ్చయముగా నమ్ముము.

అభిమానముచే నాహృదయము సంక్షుభిత మైపోయెను. హృదయంతోఁగూడ మంతయు దుఃఖమేఘాచ్ఛన్న మైపోయెను. నేనిక నేమియు మాటాడఁ జాలకపోయితిని. ఆదిన మచ్చటకే యామాటలంగూర్చిన సమస్తాలోచనములును పరిసమాప్తము లైపోయెను.

నాఁటికి మూడవదినమున రెండుజాములవేళకు నాస్వామి యింటికి వచ్చెను. సాధారణముగా నట్టివేళయం దాతఁ డింటికి వచ్చుట లేదు. ఏదియో ముఖ్య కార్యముండుటచే వచ్చియుండు నని భావించి నేను నివ్వెఱపడుచు “ఏదియుఁ గానివేళ నిప్పుడు వచ్చితిరేమి?” అని ప్రశ్నించితిని.

స్వామి — నేడే ప్రయాణము. అందుకుఁ గావలసిన పరికరములను నరుదుకొనుటకై వచ్చితిని.

నేను — ప్రయాణ మెన్నిగంటలకు!

స్వామి — సాయంకాలమందే!

నేను — మరల నేప్పుడు వచ్చెదరు?

స్వామి - ఏమో! ఇప్పుడు సరిగా జెప్పజాలను.

నేను - ఇచ్చటి వ్యాపారమంతయు నేవిధముగా జరగును. పంటలు వచ్చు కాలము! కావలసిన సరకులను గొని నిలువలు చేసికొనవలయును గదా! సంవత్సర వ్యాపారమున కంతకు నీసమయమే యాధారమై యున్నది. మీత్రోనను మీరు పోయినచో నీ క వ్యాపార మెట్లుజరగును?

స్వామి - తగిన యేర్పాటు చేయకున్నచో, ఒనులు జరుగవనియు, నందువలన వ్యాపారమున కించుక నష్టము గలుగుననియు ననుకొనుట వలన నుపయోగము లేదు. దినదినమునకు శరీరారోగ్యము చెడిపోవు చుండగా నారోగ్యము కొఱకుఁ బ్రయత్నించుటకంటె వ్యాపార మంతముఖ్యమైనదిగాదు. ధనమైనను, నైభవమైనను భార్యాపుత్రులైనను వ్యవసాయ వాణిజ్యము లైనను బ్రదుకునకుఁ దరువాతివిగదా!

నేను - మీకిప్పుడు సంభవించిన ముఖ్యమైనజబ్బేమి?

స్వామి - దానినిగూర్చి యిట్టిదని చెప్పజాలను. కాని నాశరీరమం దేదీయో రోగముండుట మాత్రము నిశ్చయము. కొన్నాళ్ళు పశ్చిమ దేశమునకుఁ బోయి యుండనిచో నారోగము నన్నుఁ జంపుననుట కూడ నిశ్చయమే.

నేను - మీయేమాటయందును నాకు నమ్మకము కలుగుట లేదు. మీరు ముఖ్యవిషయములను రహస్యముగ నుంచుకొని నన్ను మరపించుటకై యసత్యము చెప్పుచుంటి రని నాయూహ. మీరెప్పుడు దేశాంత రము పోయెదననియు, నిన్నుఁ దీసికొనిపోవుట జరుగదనియుఁ జెప్పితిరో. యప్పుడే - నిజము చెప్పుచున్నాను. అప్పుడే నామనసులో “నా యాశ్రయమందారము నన్నుఁ ద్యజించి బోవుచున్నది! నాప్రాణప్రదీపము నాజ్ఞానసేత్రములకు దూరమై యేగుచున్నది!” అని సంశయము కలిగినది! స్వామి నాసంశయమును దీర్చుడు! ఈ నాయూహ నిజమా, భ్రాంతియా? నేనూరక యనుమానపడుచు మీయొడల ననేకాపరాధము

లను గావించుచుంటినేమో! మీరు నా పరమగురువులు! కాని మీ యీగురువచనములందుఁ బరమేశ్వరాదేశము లను విశ్వాసము నాకుఁ గలుగుట లేదేమి?

స్వామి — అది నేనెట్లు చెప్పఁగలను? నీనత్యానత్యములు నీకుఁ దెలియ వలయును. నాని నాకుఁ దెలియవలయును. నేనిప్పుడు నాయుష్టము ననుసరించి పోవుచుంటిని. మరల నిష్టము గలిగినచో నప్పుడు తిరిగి వచ్చెదను. ఈవిషయమున నీకు సందేహమే కలుగుచుండెనో, మఱి యేమగుచుండెనో నాకుఁ దెలియదు. మేము వర్తకులము! మాకు నత్యానత్యవిషయమున సంతపట్టుదల లేదు.

అనిచెప్పి యాతఁడు తనపని చూచుకొనఁ బోయెను. నేనా యింటనే కొయ్యనలె నిలువఁబడి చింతింప నారంభించితిని. మొట్ట మొదట నాకిట్లు తోచెను. “నీవేల విచారించెదవు? ఆతఁడు మగవాఁడు! తన వ్యాపారమును కట్టుదిట్టముగఁ జేసికొని శరీరాశోగ్యముకొఱకు విదేశమునకుఁ బోవుచుండెను. కొంచెము నెమ్మదిపడినచో మరల వచ్చును. ఇందుకొఱకు నీమనసు పాడుచేసికొనుటెందుకు?” అని — కాని యాతని చరిత్రము దోషయుక్త మగుటచేతనే నాకిన్ని సంశయములు కలుగుచుండెను. ఏపాపాత్మురాలో, ఏపిశాచియో యాతనిఁ దనవలలో వైచుకొని దేశాంతరమున కీడ్చుకొనిపోవుచుండెనేమో యని నాయనుమానము! ఆసంశయము నెట్లయిన మనసునుండి దూరము చేయవలయునని ప్రాణపణముగఁ బ్రయత్నించి యీవిధముగా మన స్సమాధానము చేసికొంటిని — “కలకత్తానగరమునందలి వారసుందరులు తమకుఁ గావలసిన పనులన్నియు నిర్బాధకముగాఁ దమవిలాసభవనములనుండియే తీర్పుకొనుట కవకాశ ముండఁగా నే పడపుపడఁతికైన నీతని విదేశమునకుఁ గొనిపోవలసిన పని యేల తటస్థించును?” అన్ని.

కాని యీయాలోచన మొదటియూహకడ నిలువఁ జాలకపోయెను.

మొదటియాహ దీని నెదిరించి యుచ్చస్వరముతో “వారకాంతల స్వభావములును, విలాసములును, సుటసములును, వంచనలును గులకాంత వగు నీవెట్లు గ్రహింపఁగలుగుదువు?” అని యదలించెను. రెండవ యూహ త్రీణస్వరముతో “అచూట నిజమే - కాని నాస్వామి యింటనేయుండి వ్యాపారమును జూచుకొనుచు దనయిష్టమువచ్చినరీతిని సంచరించుట కెవ్వరియడ్డమును లేదుగదా! ఇట్టిచో నిచ్చటనే యుండక విదేశములకుఁ బోయి కష్టపడవలసిక పనియేమి వచ్చినది?” అని యెది రించుటయు మొదటియాహ యవనస్నహీనస్వరముతో “నీభర్త సంపూర్ణముగ సభోగతుఁడగుట కీచ్చట నవకాశములేదు. ఆయభావ మును ఆయసంపూర్తిని సంపూర్ణముగఁ జేయుటకే యేపాపాత్మురాలో యాతని గృహపాపబాహుబంధమున నిరకించుకొని దేశాంతరముల కీడ్చు కొనిపోవుచున్నది!” అని బదులుచెప్పెను.

ఆవెంటనే నాకన్నలనుండి యశ్రుధారలు ప్రవహింపఁ దొడంగెను. “నిశ్చయముగా నాస్వామి యధఃపతితుడై పోవుచున్నాఁడు! నిజముగా నాతని నేపాపాత్మురాలో వంచింది తనవెంట నీడ్చుకొనిపోవుచున్నది!” అని నాకుఁ నమృతము గలిగెను.

ఇంతలో నామగఁడింటిసేవకుని బిలిచి యొక ట్రంకుపెట్టెను దీయించి దానినిండఁ దనకుఁ గావలసినదుస్తులు మొదలగు పరికరములను జేర్పించి తాళము వైచుకొని బండిని దీసికొని నచ్చుటకై వానిని బంపించెను. తరువాత నాతఁడు తనప్రయాణముంగూర్చి తల్లికి నివేదించెను. ఆమె యదరిపడి పోవలదని యెన్ని యోవిధముల వారించెను. కాని యాతఁ డెవ్వరిమాటలను వినిపించుకొనలేదు. ఆసమయమునకు సరిగా బండివచ్చి ద్వారముచెంత నాఁగెను. ఆతఁడు నేవకునిచే ట్రంకుపెట్టెను బండిలో వేయించుకొని తాను బండినెక్కి “తోలుము!” అనియెను. బండి కదలి పోయెను.

అతఁడప్పుడు శౌభజారునందున్న మాయంగడి యొద్దకుఁబోయి యచ్చటనుండి రాత్రియెప్పుడో హారాస్తేషము చేరి యటనుండి వచ్చిమమునకుఁబోవు నే రైలు మీఁదనో ప్రయాణము చేయు నని మేమందఱము ననుకొంటిమి.

అప్పుడు నేను నామనసులో “అతఁ డెప్పుడు వచ్చునో యెవ్వరితోఁ గలసి వచ్చునో యేబాడ్కిపైఁ బోవునో రహస్యముగా నుండి చూచి రమ్మని పరిచారకుని హారాస్తేషమునకుఁ బంపవలయు” నని యను కొంటిని. కాని నాయాలోచన యంతయు వ్యర్థమైపోయెను. అతఁ డిచ్చటనుండి తిన్నగా వాసగృహమునకుఁ గాని, దుకాణమునకుఁ గాని పోలేదనియు, ఆరెంటితాళములను గూడఁ బ్రార్థననే కర్మచారులచేతి కిచ్చివై చెననియు భోజనము చేయకుండ నామధ్యాహ్నపు బండిమీఁదనే యాతఁడు ప్రయాణమై పోయెననియు సాయంకాలమే నాకుఁ గలుగు తెలిసెను. అది విని యందఱు నాతఁ డేమాయలాడి వెంటనో తప్పక పోయి యుండునని నిశ్చయించుకొనిరి.

నాగుండె గుభిల్లు మనిపోయెను. అప్పటిరాహృదయవేదనను స్పష్టముగాఁ దెలుపుట కేభాష నుపయోగింపవలయునో నాకుబోధపడుటలేదు. దేనితోఁ బోల్చి చెప్పుటకును నాకేదియు స్ఫురించుట లేదు. కాని యంతవఱకు మాత్రము చెప్పెదను. మేజాపైఁ బడి పొరలుచు నప్పుడు కన్నులు వాచునట్లు చాలనే పీడ్చితిని. నాలుగైదుసారులాయనను నిశ్శబ్దదుఃఖ స్వరముతోఁ బిలిచి నిరాశాహృదయాంతరాళమును బ్రతిధ్వనితముగా జేసివైచితిని. అప్పుడు నాకెంతమాత్రమును స్మృతి లేకుండఁబోయెను. ఒకటి రెండుసారులు మాయత్తగాను నాగదిలోనికి వచ్చి నాతల్లిపై జలనేచనము గావించి పోయెనట!

ఒకవారముదినములు గడచిపోయెను. కాని నాస్వామి యొద్దనుండి జాబు రాలేదు. ఏవార్తయును లేదు, మేమనుకొన్నమాట నిజమే యని

యప్పుడు మాకు నిశ్చయ మయ్యెను. నిజముగా నాతఁడొకవెలయాలిని వెంటఁబెట్టుకొనియే పోయెను. కాని కలకత్తాను విడిచి పోవుటకుఁగారణ మేమైయుండును? కలకత్తానగర వారాంగనల సావభవనములం దెన్నియో యకార్యకరణము లగుచుండును. అతఁ డాయొడ్లకుఁదరచుగ రాకపోకలు గావించుచుండుటచే నట నేదుష్కృత్యమును గావించిన వాగో యొకరు తమనేరము నాతనిపై మోపయుందురు. అందుచే నాతఁడు పోలీసువారల కన్నగప్పి తప్పించుకొనుటకై యీనగరమును ద్యజించి యుండును. అని చాలమంది కనుమానముగా నుండెను.

ఆమాటలు మామామగారు విని మిగుల విచారించిరి. ఆయన చిరకాలమునుండి వర్తకవ్యాపారముచేయుచున్నను సత్య వర్తనఁడై సాధుపురుష విఖ్యాతిని గాంచి యుండెను. ఈయనుమానమే సత్యమైనచో నాతఁడు తనప్రాణప్రియుఁడైనపుత్రుని నట్టియుపాయమునుండి యేయుపాయముచేఁ దప్పింపఁ గలఁడు! ఆదినమున మాయింట నెవ్వరును భోజనముచేయలేదు. పనిపాటులన్నియు నిలిచిపోయెను. ఒక్కసారిమాత్రము మామగారు కొట్టువద్దకుఁ బోయి యంతలోనే తిరిగి యింటికివచ్చి మాయత్తగారిం గాంచి “కుఱ్ఱవాఁ డీనడుమ నప్పుడప్పుడు కర్చుపెట్టిన సొమ్ము రెండువేల రూపాయలు! నిన్నటి దినమున మనకాతాదారులయొద్దనుండి వసూలు చేసిన సొమ్మెంతయో లెక్కలో వ్రాయించలేదు. అది యించుమించుగ మూడువేలవఱకు నుండును. ప్రస్తుతము వ్యాపారము సాగించుటకు దమ్మిడియైనను నిలువ లేదు. ఇంక గతియేమున్నది? ఈముసలితనమునం దేవైపు చూచినను, సర్వనాశనమే సంభవించునట్లు ద్యోతక మగు చున్నది.” అని విచారింపఁ దొడంగెను.

అప్పుడు నామఱదిగారు తనతండ్రితో “ధైర్యము సవలంబించి భవిష్యత్కార్యమునకుఁ గడంగవలయును గాని యిట్లువిచారించుట పురుష ధర్మముగాదు. అన్నగారిపోఁబడి తెలిసికొని యాతని నెట్లయిన నింటికి

రప్పింపవలెను. అంతవఱకును వ్యాపారము నెట్లో సాగించుచుండ వలయును” అని చెప్పెను. ముసలితనముచేతనే క్రుంగియున్నమామగారు పుత్ర వియోగ విచారముచేతను, సర్వస్వవిశాళనముచేతను మిగుల నవసన్నుడై “నాయనా! ఇప్పుడు పంటలన్నియు నింటికిఁ జేరుదనములు! చేత నొక దమ్మిడియైన లేనప్పుడు సరకులను గొని వ్యాపారము సాగించుట యెట్లు?” అనియెను.

మఱదిగారు నామొగముపంకఁ జూచెను. అప్పుడు నేను “వ్యాపార మెట్లును జరుగవలసినదే కాని దాని నాపగూడదు. ధనము కావలసియున్న నానగలను విక్రయించి యుపయోగించుకొనవచ్చును” అనిచెప్పితిని.

ఆమాట విని నామామగారికన్ను లశ్రుపూరితములైపోయెను. ఆతఁడు నిట్టూర్పు విడిచి “హరిహరీ! నేను బ్రదికియుండఁగా నాకోడలి నగ లమ్ముకొని జీవింపవలసినగతి పట్టినదా!” అని విచారింపఁదొడంగెను.

నేను - అదేమి యట్లనెదరు? వస్తువు లమ్మి తినుట యేమి? వ్యాపార స్థులు సమయానుసారముగా భార్యలకును గోడండ్లకును నగలు చేయింతురు. అదియే వారికి మూలధనము! మరల నావశ్యకమైనప్పుడు వానిని దాకట్టుపెట్టియో, విక్రయించియో సొమ్ము తీసికొని వ్యాపారము చేసికొనుచుందురు. లాభము వచ్చినప్పుడు మరల రెట్టంపు జవాహరీ చేయించు చుందురు. ఇట్టిస్థితిలో మీరీవిషయమున సంతగా సంశయించుటెందుకా!

గుంటలుపట్టిన కన్నులనుండియశ్రువులను గంపితకరములతోఁ దుడుచుకొనుచు మామగారు నిట్టూర్పువిడిచి రుద్ధకంఠమునుండి హీనస్వరముతో “అమ్మా! నీవుపాయము చెప్పఁగా గ్రహింపఁదగినట్టి వయసేనా నాది? నేను తలపండువఱకును గలకత్తానగరమున వ్యాపారము చేసి మంచిపేరును స్వాస్థ్యమును సంపాదించితిని. నాహృదయరుధిరమును నీరుచేసికొని కష్టపడి నేను సంపాదించినధనము నానిర్భాగ్యుఁడు దుర్వ్య

యము. గావింపకయే యున్నచో వ్యాపారపుఁబెట్టుబడి కింత చిక్కుపడు
 టెందుకు తటస్థించును? నీనగలను గుడువపెట్టుటకుఁగాని నేను దుఃఖపడు
 టకుఁగాని యావశ్యక మేముండును? అమ్మా ముప్పుగాలమున నాకీగతి
 పట్టినది. ఆతనిపై నేదియో యపరాధమును మోపి పోలీసు వారాతని
 బట్టిబంధించుటకుఁ బ్రయత్నించి యుందురు. ఇష్టమువచ్చినంతధనమును
 వారికి లంచమిచ్చి యాతఁడువారిచేఱ వదల్చుకొని యెక్కడకో పారి
 పోయియుండును. ఇక నేనో? ఈముసలితనమునందు చేతులుముడుచు
 కొని రాతిబొమ్మవలె నింటఁ గూర్చుండి కోడలియొడలినగలను విక్ర
 యించి వ్యాపారము నడుపుటకుఁ బ్రయత్నము చేయుచున్నాను. ఆతని
 కష్టమును నివారించుట కెట్టియుపాయమును జేయఁజాలకున్నాను. అగతి
 కుండను వృద్ధుండను నేనెక్కడకుఁ బోగలను? ఏమిచేయగలను? ఏ శక్తిచే
 నాతని వెదకి గనుఁగొనఁ గలుగుదును? ఇచ్చట వ్యాపారస్థు లెందఱికో
 సమాధానము చెప్పవలసియున్నది. మంచిమాట లాడి వారియొద్దఁ
 గొంతసొమ్ము తీసికొనవలసి యున్నది. అట్లు చేయుటకుఁ దగిన తెలివి
 యున్నది గాని శక్తి యేమియును లేదు.

అమ్మా! నాజీవితకాలమునందే కష్టపడి పెంచుకొన్ననా మందిరా
 రామ మీవిధముగా ఘోరదావానలదగ్గఱమైబోవునని నేను స్వప్న
 మందైనభావించి యుండలేదు.

అప్పటి నామామగారి యవస్థయు, కంతస్వరమును, సంభాషణభంగి
 యునుఁ గాంచి జాలిచే గోడలును, గవాటములును గూడఁ బగిలిపోవు
 చుండెను. అప్పుడింటివారందఱమును గోలుగోలున నేడువనారంభించితిమి.
 కాని మామగారింకను నన్నదైర్యపడిపోవుదు రని భయపడి నేను దుఃఖా
 వేగము నడంచుకొని “ఆయన యేదియో రాజకీయవిషత్తునఁ బడి పాఠి
 పోయియుండురనుట కేవలమును మనయనుమాన మాత్రమేగదా!
 సత్యము మనకుఁ దెలియలేదు. మనయాహమాత్ర మసత్యము గాఁ

గూడదా? ఆయన యింకను భోగినీవిలాసానుభవమునందుఁ దనివి తీరక యేషిశాచినో వెంటఁజెట్టుకొని దేశాంతరమునకుఁ బోయియుండెనేమో?” అని సమాధానపఱచితిని.

మామగారిండుకనే పాలోచించి “అట్లు జరగియుండదమ్మా! దుకాణమునందలి డబ్బంతయుఁ దీసికొని సగరము విడిచిపోవునంతటిమూఢుఁడు గాఁడువాఁడు? వాఁడు చిరకాలము నుండి మనసువచ్చినట్లు తిరుగుచునే యున్నాఁడు. కాని యెన్నఁడు నింటికి రాకుండఁ బోవుటలేదు. ఇంత కాల మీవిధముగా నెవ్వరియడ్డము లేకుండ సంచరించుచున్నవాఁడాకస్మికముగా నిల్లువిడిచి, యాత్మీయులను విడిచి, వ్యాపారమును విడిచి దేశాంతరమున కేలపోవును! అది కాదమ్మా! తన యొద్దనున్నంతవఱకు సొమ్ము పోలీసువారికిచ్చి వారిబారిని దప్పించుకొనుట కింక నవకాశము లేకయే వాఁడు బంధుమిత్రులను సర్వమును బరిత్యజించి పాటిపోయి నాఁడు!” అనియెను.

సహకారచ్యుతమగు మాధవీలత బహుజనపదదళితమై ఛిన్నభిన్నమై మధితమై చూర్ణమై శుష్కించిపోవునట్లే యామాట విన్నంతమాత్రాన నాశరీరమునందలి ప్రత్యవయవమును సస్తవ్యస్తమైపోయెను. అప్పుడు నామనసునందు “నేనేల యాత్మహత్య చేసికొనఁ గూడదు? ఇంక నేను సహింపఁ జాలను — కాని వృద్ధులగు నాయత్తమామలగతి యేమి? వారాయనతల్లిదండ్రులుకదా! ఆత్మసుఖమునకై నేను ప్రాణత్యాగము చేసికొన్నచో, సత్తమామలనేవయెడల లోపముచేసినదాన నగుదును.” అనుభావనలు కలుగుచుండెను. నేను కొంతసేపటివఱకును మానముగ్ధురాలనై యుండి యనంతరము “మామగారూ! మీరు మాకాశ్రయతరు న్వరూపులు! ఇట్టిమీరు చలించిపోయినచో మిమ్మాశ్రయించియున్న మేమందఱము నెట్లునిబ్బరముగా నుండఁగలము? ఈ విపత్సమయమున మీరు ధైర్యమువహింపవలయును. ఈనాయలంకారములన్నియు మీరు

లములై వికసితకుసుమములతో దిద్దిగంతముల కామోదముం గూర్చు చున్నప్పుడు “అహా! ఇవి యెంతటిసుఖస్వర్గము ననుభవించి యానందించుచున్నవి! ఇట్టిసుఖము వైకుంఠమునందుగాని, గోలోకమునందుగాని యుండునా” యని నామనసునకుఁ దోచుచుండును. ఆ యభావస్మృతి యందు “స్వామీ! ఇక నీవు రావా? ఎక్కడకుఁ బోయితివి? ఏమి యవచారము చేసితి? మమ్మందఱిని విడనాడితివి? ఈదాసి గావించు నీసేవలయందేమిలోపము కలిగినది? రమణీజీవితమునకు సారమును, సతీలోకమునకు నిత్యభోగ్యమును, నిత్యవ్రతమును నగు పతిదేవతారాధన భాగ్యము నాకేల లేకుండఁజేసితివి? ప్రభూ! నాప్రాణమానధనంబులు నీయధీనము గావించి నీరాకకుఁ బ్రతీక్షించుచు దుఃఖపడుచున్నాను. నీనీవిషయమును గ్రహించుటయే లేదేమి? రమ్మప్రభూ! నాప్రత్యక్షమైనతనూ రమ్మ!” అని తలపోసికొనుచుంటిని.

కాని యెవ్వరును రాలేదు. ఎవ్వరును నన్నుఁ బలుకఁగించుట లేదు. నాభర్తవృత్తాంతమును దెలిసికొనుటకై నియోగించిపంపిన మనుష్యుడు కాశి, గయ, ప్రయాగ, బృందావనము మొదలగు పుణ్యక్షేత్రములకుఁ దిరిగితిరిగి వెదకి యెందు నాతనిజాడ తెలియఁజాలక తిరిగి కలకత్తాకు వచ్చెను. ఆతని నింకను వెదకఁబంపినచో నామనుష్యునకు నాలుగైదు మాసముల జీతమాను, కర్పులు నిచ్చి పంపవలసియుండును. అంతేకాక నానాధునివార్త తెలిసికొనివచ్చినందుకు బహుమానముకూడ నీయవలయును. అయినను నేటిమధ్యాహ్నమాతః డోకపెద్దయుత్తరమును వ్రాసిపంపెను. అది గౌహతినుండి వచ్చినది. ఆయుత్తరము గూర్చి నామఱుది నాతోఁజెప్పెను. “అంతయు నీశ్వరానుగ్రహము!” అని నే నూరకుంటిని.

నామఱుది నామొగమువంకఁ గొంతసేపువీక్షించి నాస్థితిగతులను బరీక్షించి విస్మితుడై “ఏమి వదినే! నీవీమాటవిని యాత్రముతో నన్ను

తోందరపెట్టి యెంతోయాశతో నెంతోదీనముగా నాతని నెట్లయినఁ దీసికొనిరావలయునని ప్రార్థించి బతిమాలి పంపింతువని యనుకొంటిని. కాని నీవల్లేమియుఁ జే నుక యిట్లుగకుంటివేమి?" అనెను.

నేను — (శుష్కహాసముతో) దాదా! ఇవి యట్టిదీనములుగావు! అనేకదుఃఖములను, కష్టములను ననుభవించి యావిషవిషమానుభవము వలన, మానవమాత్రులెన్ని ప్రయత్నములు గావించినను నేమియు లాభము గలుగదనియు నెవ్వరికైనను శ్రీగోవిందకృపాకటాక్షముకంటె గత్యంతరము లేదనియుఁ దెలివి తెచ్చుకొనఁ గలిగితిని. అధమురాలను, నల్పురాలను నగునేనెంత? అట్టినే నెంతకొట్టుకొని యెంతగా నేడ్చిన నేమి లాభము! — సరే. ఆసంగతి యటుంచుము! ఇప్పుడు నీయన్న గారిం గూర్చి వచ్చినసమాచారమేమో తెలుపుము!

తత్తణ్ణమే యాతఁడు లోనికిఁ బోయి దీపమును వెలిగించి తెచ్చి మేజాపై నుంచి తనజేబులోనియుత్తరమును బైకిఁదీసి దీపమునొద్దఁ గూర్చుండి యీక్రిందివిధముగాఁ జదువనారంభించెను.

“ప్రస్తుతము నేను మీవేతనము కైకొను కర్మచారినిగాకపోయినను నిదివఱకుఁ గొంతప్రయత్నించి విఫలుఁడనైన కారణముచే నెట్లయినఁ గార్యసాధనము గావింపవలయునని పట్టుదలవహించియుంటిని. ఈనడుమ నొకనాఁడు నేను మీయన్ననివసించు నింటికెదుటనున్నరాజవీధి యందలి కాలిబాటనుబట్టి పోవుచుంటిని. అప్పుడాయింటి ప్రక్కగుమ్మమునుండి యొకపెద్దమనుష్యుఁడు బయలుదేరి నావెంటనే వచ్చుచుండెను. ఆయన కాశము చూచుకొని నేనాతనిం గాంచి “అయ్యా! మీ రీయింట నెన్నాళ్ళనుండి యున్నారు?” అని ప్రశ్నించితిని.

పెద్ద — ఏమయ్యా! నాలుగై దేండ్లనుండి యున్నాను.

నేను — మీకు విసుగుగాఁ దోచినను నాకువయోగము లగుటచే నేను మీ మొక్కుకట్టెండు మాట లడుగఁదలఁచితిని. అందుకొఱకు మీరు

నన్ను క్షమింతురని విశ్వసించుచున్నాను.

పెద్దమనుష్యుడు నావంకఁ జూచి వడఁకిపోయెను. అట్లు కంపించుచునే యాతఁడు కంపితస్వరముతో “మీరు పోలీసువారా?” అని ప్రశ్నించెను.

నేను — కాదు. మీరట్లుసంశయింపనక్కఱలేదు.

పెద్ద — అట్లయినచో మీరిప్పు డడుగఁదలంచినదేమో యడుగుడు!

నేను — మీరున్నయింటి కుత్తరమందున్నయింటిలో నివసించుచుండెడి బంగారీబాబుతో మీకుఁ బరిచయ మున్నదా?

పెద్ద — ఉన్నది.

నేను — ఆతఁడు కొన్ని మాసములనుండి యగవడుటలేదు. ఆతఁడేదియైన నేరము చేసియున్న క్లీపట్టణమునఁ గాని మఱి యెచ్చటను గాని వినియుండలేదు. తీర్థయాత్రలకుఁ బోయె ననుకొందమన్న నచ్చటను వెదకితిమి. ఆతని జాడ లేదు. ఏ యాఁడువాండ్ర యపరాధమో యాతనిపైఁ బడుటచే నాతఁ డూరువిడిచి పారిపోయియుండు నని యనుకొనుచున్నాము.

పెద్ద — (గంభీరస్వరముతో) మేమును మొట్టమొదట నట్లే యనుకొంటిమి. ఆయింటికిఁ జేరియున్న గృహమునం దొక సుందరియగు యువతి యున్నది. ఆమెను దీసికొని యాతఁడు పలాయితుఁ డయ్యెనని యనుమానపడితిమి. కాని యది సత్యము కాదు. ఆరమణీమణి మిగుల ధర్మాత్మురాలు ఒక్కనాడైన నిల్లువిడిచి యూవల నడుగుపెట్టునది కాదు. ఆమెను గూర్చి యిరుగుపొరుగులవారి నందఱి నడిగి తెలిసికొంటిమి. ఆమె నడవడింగూర్చి వ్యతిరేకముగఁ జెప్పినవా రెవ్వరును లేరు.

నేను — ఆతఁ డెనిమిదిమాసములై పోయినాఁడు. వాని సమాచార మేమియు నింతవఱకుఁ దెలియుట లేదు. ఆతఁడు కొంచెము జారవృత్తి కలవాడే కాని ప్రస్తుతమాతని పలాయనమునకును జారత్వమునకును

నంబంధ మున్నట్లు తోచుట లేదు. ఆతని దుర్వర్తనములకు సాయ పడుచుండు మిత్రులందఱు నిచ్చటనే యున్నారు. ఆతనికిఁ బరిచిత్రై యున్న వారాంగనల యిండ్లకుఁ బోయి యన్వేషించితిని. ఎక్కుడివార లక్కడనే యున్నారు గాని యెవ్వరును గ్రామము విడిచి పోలేదు. ఇట్టి స్థితిలో నాతఁడెందుకుఁ బోయెనో, యెచ్చటికిఁ బోయెనో తెలియరా కున్నది.

పెద్ద - అయ్యా! చూడుము! నీతో నొకమాట చెప్పు చున్నాను. దానిని బట్టి ప్రయత్నించినచో నీకాతనిజాడ తెలియవచ్చును.

నేను - చెప్పుడు బాబూ! ఏమాత్రమవశాశము దొఱకినను నేను సాధింపఁగలను!

పెద్ద - అప్పుడప్పు డొకమంగలికత్తె యీతని యింటికి వచ్చుచు నుండుట జూచితిని. ఆతఁ డీయూరువిడిచి పోయినప్పటినుండియు నది యగపడుటలేదు. అది యాయీరుగుపొరుగిండ్లలోని యువతుల కలంకార రచనలు గావించు చుండెడిది. ఈయెనిమిది మాసముల నుండియు దాని జాడ యగుపడుట లేదు.

ఈసూత్రము నాధారముగఁ జేసికొని కార్యసాధనము గావింపఁగల నని నాకు ధైర్యము తోచెను. “మీదయవలస నాకుఁ గొంతయాధారము లభించినద” అనిచెప్పి నేనాతనికడ సెలవుగైకొని దక్షిణపువ్వి ననుసరించి పోయితిని. ఆతఁడును దనత్రోవను బోయెను.

మరునాటి ప్రాతఃకాలముననే లేచి నేను మీయన్నగారి యాయుంటికి వెనుక నున్న యింటిగుమ్మము కడకుఁ బోయి తలుపు తట్టితిని. కొంతసేపటి కొక తొమ్మిదేండ్ల చక్కని బాలిక వచ్చి తలుపు తెఱచి “మీరెవ్వరు?” అని ప్రశించెను.

నేను - అమ్మా! నీవు నన్నెఱుంగవు - నీపేరేమి?

బాలి - నాపేరు విరజ.

నేను - మీయింట నేనొక సంగతి తెలిసికొనవలె నని వచ్చితిని.
పెద్ద లెవరైన నున్నారా?

అమాట విని బాలిక లోనికిఁ బోవుచుండఁగా ద్వారముప్రక్క
నున్న గదియందుండి పురుషకంఠస్వరముతో “ఎవరుమీరు? ఈగదిలో
నికి దయచేయుడు!” అనుమాట వినవచ్చెను.

నేనాయితఁ బ్రవేశించితిని. అచ్చట నొక పఱపుపై నైదుమూళ్ళ
వస్త్రమును గట్టుకొని కూర్చుండి యొక బాబు తేనీటిని ద్రాగుచుండెను.
ఆతని ప్రక్కనే యున్న యింగ్లీషు దినపత్రికను జూచుచుండెను. ఆతఁడు
నన్నుఁ జూచి “అయ్యా! మీరు వచ్చినపనియేమి? అనియడిగెను.

నేను - పనియేమియును లేదు. ఒకసంగతి తెలిసికొనవలె నని
వచ్చితిని.

బాబు - అది యేమో తెలుపుడు!

నేను - ఎనిమిది మాసముల క్రిందట నొకమంగళికత్తై తరచుగా
మీయింటికి వచ్చి పని చేసి పోవుచుండెడిది. ఆమె యిప్పుడు మీ
యింటికి వచ్చు చున్నదా?

బాబు కొంచెమునే పాలోచించి యొక గ్రుక్కెడు తేనీటిని ద్రావి
విరజవంకఁ జూచి “ఇంటిలోనికిఁ బోయి తెలిసికొనిరమ్మ!” అనియెను.

ఆబాలిక లోనికిఁ బోయి వెంటనే వచ్చి “లేదు! అది యీనడుమ
మనయింటికి వచ్చుటలేదు!” అని చెప్పెను.

అప్పుడు నేను బాబుం గాంచి “అయ్యా! నాకొక సమాచారము
తేలియవలసి యున్నది. తమరొక్కసారి లేచి యాడువారి యొద్దకుఁ
బోయి నేను కోరినవిషయములను దెలిసికొనివచ్చి చెప్పినచో న న్నను
గ్రహించినవారగుదురు. దయచేసి శ్రమయని యెంచక నాప్రార్థనమును
మన్నింపవలయును” అని వేడుకొంటిని.

బాబు - అయ్యా! మీరు కోరినట్లన్నియు దెలిసివచ్చి చెప్పి

నను. కాని నిజము చెప్పుచున్నాను. మీవంటి పోలీసుకర్మచారులకు సాహాయ్యముచేయఁ బోయి గొప్ప గృహస్థులనేకు లనేకసమయము లందు సపరివారముగా కడగండ్లఁ బడుటను జూచి యుంటిని. గొప్ప యింటి యాఁడువాండ్రుకూడఁ గోర్టులలో సాక్ష్యము లీయవలసి వచ్చు చుండెను.

నేను — బాబు! నేను పోలీసు వాఁడను గాను. ప్రస్తుతము బాగుగ జరుపుకొన్న పోలీసు కర్మచారులుకూడ నంతతెలివి తక్కువగాఁ బని చేయరు. అట్లు చేసినచో వారి యనుసంధానమార్గములు బద్ధములై పోవా!

బాబు మారుమాట చెప్పక తేసీటిని బూర్తిగాఁద్రాగి లేచి “ఏమి తెలిసికొనిరావలెనో చెప్పుడు!” అని ప్రశ్నించెను.

నేను — ఆమె యెన్నాళ్ళనుండి వచ్చుట లేదో, దానినివాస మెచ్చటనో, యేయూరికిఁ బోయెద నని చెప్పియుండెనో యింకను దాని విషయమై విశేషము లేమి తెలిసినను తెలిసికొని రాఁగోరెదను.

బాబు లోపలికిఁ బోయి కొన్ని నిమిషములలోఁ దిరిగివచ్చి “ఆ మంగలికత్తె గూర్చి విశేషవిషయము లేవియు, మాయాఁడువాండ్రకుఁ దెలియవఁట! శివపురమునందలి చౌదరీ మందిరమున కెదురుగా నామె యిల్లున్నదట!” అని చెప్పెను.

నే నానాటిమధ్యాహ్నమే శివపురమునకుఁ బోయితిని. దాని యింటి నెట్లోవెదకి కనిపెట్టితిని. దానినిబట్టుకొని యెల్లనంగతుల నడిగితిని. కాని యది తనకేమియుఁ దెలియ దని బొంకెను. అప్పుడు నేను చౌదరీబాబు నొద్దకుఁ బోయి యెల్లవిషయముల నెఱింగించి “అయ్యా! నాకీ విషయ మునఁ దమరు సాహాయ్యము చేయక తప్పను.” అని బతిమాలు కొంటిని. నేను పోలీసుకర్మచారిని గానని యాతఁడు విశ్వసించి యా మంగలికత్తెను బిలిపించి ధిక్కరించి యడుగుటయు నామె “అతఁ డోక

వేశ్యను, వేశ్యమాతను వెంటఁ దీసికొనిపోయి గౌహితీనగుమున నివసించుచుండెను; ఆ వెలయూలి పూర్వనివాసము కలకత్తాయందలి యుద్యాన ద్వయపార్శ్వమునం దున్నది!” అని యావీధిపేరును, నింటినంబరును గూడఁ దెలియఁజేసెను.

ఆసమాచారము తెలిసికొని యామాటఁ గ నిజమో కావో తెలిసికొనఁదలఁచి మరలఁ గలకత్తాకు వచ్చి వెదకితిని. పాపమది యసత్యము చెప్పలేదు. నిజముగా నాతఁ డాయింటి వేశ్యను దాని తల్లిని దీసికొని పోయినట్లు సమీపస్థులవలన వినియుంటిని. ఇంక నీసంగతి మీకెవ్వరికిని దెలుపకుండఁగ నే యారాత్రి బయలుదేటి కేను గౌహతికిఁ బోయితిని.

నేచచ్చటికి వచ్చి యొకటి రెండుదినములు శ్రమపడి వెదకితిని. తుదకు మీయన్నను దర్శించితిని. ఇప్పు డాతఁడు చేత దమ్మిడియైన లేక యున్నాఁడు. చాల కష్టముతో దినములు గడుపుకొనుచున్నాఁడు. ఆతఁ డావేశ్యను గులాంగనయనియే భావించు కొనుచు నామెతో సంసారము చేయుచున్నాఁడు. నేనెల్లసంగతులను స్పష్టముగాఁ దెలిపితిని. కాని యాతఁడు నిష్వేషపడియు నామె కులకాంత యనియే నాతోఁ జాలసేపు వాదించెను. మంగలికత్తె చేసిన మాయయంతయు నాతనికిఁ దెలిపి యామె నిన్ను భ్రమపెట్టి కులకాంతయని యీవెలయూలిని నీకంటఁగట్టి నీయొద్ద డబ్బులాగినదని పూర్వోత్తర సందర్భము లన్నిటి నెఱింగించితిని. అప్పటికాతనికి విశ్వాసము గలిగెను. అంతటనుండి మీయన్న యాయింటికిఁ బోవుట లేదు. ఎక్కడకో నాయుష్టము వచ్చినచోటికిఁ బోయెద నని నాతోఁ జెప్పియున్నాఁడు. ఈయుత్తరము చూచి నంతనే కొంతసామ్మ తీసికొని నీవు బయలుదేటి రావలెను. ఇచ్చట నాతఁడు చేసినఋణములను దీర్చి యాతని వెంటఁ దీసికొని పోవచ్చును”

నేనాయుత్తరమునంతను వింటిని. నానాధుఁడు జీవించియుండెనని తెలిసి

కొంటిని. అయినను నాకప్పు డంతయానందము గలుగలేదు! భర్తను బోగొట్టుకొన్న భార్యకు - స్వామివియోగ విధురయగు సాధ్వికి నాధుఁడు చెంతకు రాగలఁడను వార్త యెంతయానందముగా నుండును? నాకప్పుడట్టి యానందలేశమైనను గలుగలేదు! హృదయమంతట నావరించియున్న దుఃఖానల ధూమపటలము మఱింతఘనీభూత మై పోయినది! ఈ వార్త విన్నమాత్రాన లోపలిదుఃఖజ్వాల యొక్కసారి తళుక్కున వెల్లి విరిసినది. అంతేకాని యంతలోనే పొగచూరిపోయినది. క్రమముగా నాకన్నీరు మున్నీరైపోయెను. అక్కటకట! నేనికను జావక యేల బ్రదికియుంటిని! నాభర్త వేశ్యాలంపటుఁడు! వెలయాలినివెంటఁబెట్టుకొని పోయి దూరదేశమున నివసించియున్నాఁడు. నిత్యవేశ్యాసాహచర్యము వేశ్యాభోజనము నాతనికి బ్రయదాయకములై యుండెను. జీవిత కాలమంతయు నాతనికి వేశ్యాసక్తిలోనే గడచిపోవుచుండెను. అట్టి మహా పాపప్రవర్తకుని యిల్లానికి - అట్టి పతనయన కంటకమగు పిశాచికి నర కమునందైనను నిలుచుటకుఁ దావుండునా? ఎవ్వనితండ్రి వృద్ధుఁడయ్య నింకను వడకుచేతులతో గృహకృత్యములను గావించుచుండెనో, ఎవ్వని తల్లియు నిల్లాలును పోవ్యవర్గమునుగూడ నావృద్ధజనకుని లాలనపాలనము లపై నాధారఁడి యుండెనో యట్టి నాభర్త నాప్రత్యక్షుడైవతము నగు నాతని కేనరకమునందు జోటున్నది. ఓనారాయణా! నీచేతిచక్ర మెవ్వరి కొఱకు? నావంటిపిశాచిపైఁ బ్రయోగించినచో నానుదర్శనమున కవ మానము సంఘటిల్లునా? - నాకన్నులనుండి దుఃఖాశ్రువులు వరదవారుట యేకాని యీ నాప్రశ్నల కెట్టి సదుత్తరమును బడయఁజాలకపోయితిని.

నామరది యాయుత్తరమును వినిపించి దానిని మరల జేబులో నుంచు కొని తనతల్లిచెంతకుఁ బోయెను. నేనచ్చటనే కూలఁబడి నాజీవిత మింకను నెంతగా మండి బూడిద కానున్నదో యనువిషయముం గూర్చి భావించు కొనుచుంటిని.

౨౪. పరిణతి

ఆమరునాడు బయలుదేటి నామరది గౌహతిపోయి యతికష్టముతో నన్వేషించి నానాధు నింటికి దీసికొనివచ్చెను. ఆతడుపోయి వచ్చిననమూ చారములన్నియు నేనాతనివలన విన్నవి విన్నట్లు మీకుమనవిచేయుదును.

“స్వేషనున కనతిదూరముననే యతివిశాల మగు బ్రహ్మపుత్రానది ప్రవహించుచుండెను. అనధీగర్భమునం దస్తంగత రవిప్రతిబింబము రక్త కాంతులతో దరంగాందోళితమగుచుండెను. వాయుతాడితములగు నా తరంగములు గంభీరధ్వనులతో నెగసిపడుచు పశ్యతినంతను భీకరముగ జేయుచుండెను. ఆవలియొడ్డు చేరి యాతనిజాడ నన్వేషింపకున్నచో నిక నాతని దర్శనము లభింపదని వినియుంటిని. కలకత్తానగరవాసులైనచో నాసమయమం దానదిని చాటుట కెంతయు భయపడెదరు. కాని నేను తూర్పుబంగాళపువాడనగుటచే నెంతమాత్రము జంకలేదు. మా దేశము నందు అనేకనదులు ప్రవహించుచుండును కావున నేను నిర్భయముగా నా దరికిఁ జేరితిని. కాని యెక్కడకుఁ బోయి యన్న నన్వేషింతును. నాకు వ్రాసినయాతఁడైనను నాతని విలాసముంగూర్చి తెలుపలేదు. ఎట్లో కష్ట పడి తిరిగితిరిగి యావేశ్యానుందరి యింటిని జేరుకొంటిని. అన్నగారి యిల్లనక నీవుకూడ వేశ్యామందిర ముచుంటి వేమని నీవునన్నడుగవలదు. నిజముగ నాయిల్లుదానిదే. ఆఘోర గుస్సహ దుఃఖ తమాచారమును విన్నచో నీవును మిగులదుఃఖింతువు. కాని నీవు నీవేరిమీద నొట్టుపెట్టు కొని యెల్లవిషయములను స్పష్టముగా నొక్కముక్కయైనను దాప కుండఁ జెప్పవలయు నని నిర్బంధించితిని. అందుచే నమస్తవృత్తాంత మును సంపూర్ణముగ దెలుపుచుంటిని.

దాదా చేతఁ బట్టుకొని పోయిన సొమ్మంతయు నాశనమైపోయినది. ఆవేశ్యమాయలకు జక్కికొలఁది దినములలోనే యాతఁ డాసొమ్మంతయు

సానిదాని చరణవీరముచేత సమర్పించివైచెను. అప్పు డాటెక్కులాడి స్వస్వరూపమును బ్రదర్శించెను. కప్పుకొన్న మేషచర్మమును దొలగించు కొని యాకలిగొన్న పెద్దపులి నిజరూపమును బయటబెట్టునప్పుడు గోపాల కుడు గాంచి యెట్లు భయపడునో యామెం గాంచి యన్న గారు తన సర్వస్వమును నామెకుసమర్పించివైచెను. ఇప్పుడు వారి సత్యవృత్తాంతము గూడఁ దెలిసికొని నిర్విణ్ణుఁడై యామె పేరుచెప్పిన భయపడిపోవుచుండెను.

ఆయన మొట్టమొదటఁ దాను దీసికొనిపోయిన సొమ్మునంతను దన యొద్దనే యుంచుకొనెను. కొన్నాళ్ళ కావెలయాలు “నాయందు నీకు సమ్మకములేదా” యని పొలయలుక వహించి యాతనియొద్దనున్న ధనమంతయుఁ దనవశము గావించుకొనెను. ఆ తరువాతనే తారువుగత్తె యగుమంగలిది మరల గలగత్తాకుఁ జేరుకొన్నది. అప్పటినుండి యాసాని మాయన్నతో నిత్యకలహమున కారంభించినది. దినవెచ్చమైన గడప లేని నీకీ తేరమాగతన మెందుకని యీసడించినది. “నేనెక్కడను చాకిరి చేసి యెఱుంగను- తెచ్చినసొమ్మంతయు నీకేయిచ్చితిని. ఏవ్యాపార మైనచేసి గడింతమన్నను పెట్టుబడికి డబ్బుకావలయును. నీకిచ్చిన సొమ్ములోఁ గొంతమూలధనమునకై యిమ్ము! అని యన్నగా రామెను వేడుకొనుచుండిరి.

కాని యాలంజె యొక్కపై నయైన నీయలేదు. తుదకునాయన్నగారు దానికృపాచరణములకు నేవకుఁడై బికారియైయన్నదాసుఁడై యదిచెప్పిన పనులను జేయుచు నీజాతినీచజీవితమును గడుపుకొనుచుండెను. అన్నిసం గతులును విమర్శించి నీకుఁ జెప్పటకుఁ సిగ్గుచున్నది. ఆతఁ డేవిధముగా మనలుచుండెనో, యెట్టియవస్థల ననుభవించుచుండెనో యావిషయముం గూర్చి పెద్దమనుష్యులయెదుట వెల్లడించుట యంతగౌరవమైనపనిగాదు. నీవు కులాంగనవు. మాతల్లివంటిదానవు! కావున నింతకంటె నీకు విస్తరించి మనవి చేయఁజాలను.” అని చెప్పెను.

ఆతని యుద్దేశమును నేను చాలవఱకు గ్రహించితిని. ఇంకఁ జెప్పవలదని వారించితిని. ఎట్లయిన నేమి కొందఱు పెద్దమనుష్యుల సాహాయ్యమువలన నామరది నాస్వామిని వేశ్యాపిశాచినీ సరకబాహుబంధమునుండి వదలించి ఇంటికిఁ దీసికొని రాగలిగెను. ఇంటికిఁజేరుకొన్న తరువాత నైనను నామగనికిఁ బూర్వప్రవర్తనము మారలేదు.

ఆతఁడు క్రమముగాఁ బ్రకృతిదేవి కళోరదండనములచే శిక్షితుఁడగుట కారంభ మయ్యెను. జ్వరము మొదలగుననేక నీచరోగము లాతని నాక్రమించి సంపూర్ణముగా నాలుగైదుమాసములవఱకు బహువిధముల బీడింపఁదొడంగెను. నేను నిత్యము సతిజాగరూకతతో నాతనికి శుశ్రూషలు గావించుచుంటిని. ఒకనాఁ డాతఁడు సన్నఁగాంచి “నేను నీయెడల ననేకాపరాధములను గావించియుంటిని. కాని నీవు ప్రాణపణముగా నాసేవ చేయుచు నింతశ్రమపడుచుంటి వేమి ? నిద్రాహారములను విసర్జించి నాయుపచారములతోనే దినమంతయు గడుపుచున్న నీకు నేనెట్టి గారవమును జూపించితిని? నేను నీకెవ్వఁడను? నిజముచెప్పుము!” అనియెను.

నేను సత్యము చెప్పుచున్నాను. త్రికరణశుద్ధిగా నాతనికిపచారములు గావించుపట్టున నాకెట్టికష్టమునుదోచుటలేదు. సరిగదా - ఆయుపచారము లందే నాజీవశక్తి యంతయు నిరంతరమును వర్ధిల్లుచుండెను. కాని యాతని వృత్తాంతమంతయు నాలకించుటవలన నా కాతనియెడల ననన్యభావము మాత్రము గలుగకుండఁ బోలేదు. “ఆస్వామిమూర్తి నా హృదయ ఫలకమం దంకితమగుట కేమికారణము? ఆతఁడు నాకెవ్వరు?” అని నా మనసునఁ దోచుచుండెను. - నేను కన్నులువాల్చి మొగమువంచుకొని “నాకర్తవ్యమును నేను చేసికొనుచున్నాను. ఇదియే నాపతిపూజ! దీనినే నేను నిర్వహించుకొనుచున్నాను.” అని చెప్పితిని.

ఆతఁడు మరి నాలుగు మాసముల కారోగ్యవంతుఁడయ్యెను. ఇంక నాతఁడు పాపపథమును బరిత్యజించునని నేనంతయో యాశపడితిని.

ఏకార్యమునకై నను గొంత యవధి యున్నదిగదా - ఈరీతిగా దిర స్కృతుండై యింతటియపకీర్తికి బాలై యింతసీచముగఁ బ్రవర్తించి యప హృతసర్వత్వమునై యనేకకష్టముల ననుభవించి యాత్మీయులచే నప మానితుండై యామయగ్రస్తుడై పోయిన యాతఁడు శురల నట్టి దుష్కృ త్యములలోఁ బ్రవేశించునా! పడినపాటులన్నియు నాతని తలఁపునకు రాకుండఁజూపునా! - నే నీవిధముగా భావించితిని.

కాని యాతఁ డారోగ్యము కలిగినంతనే యెప్పటివలె సంచరించుట కారంభించెను. నాయాశయంతయు నడుగంటిపోయెను. ఇతఁ జెప్పట కేమున్నది? నామగనియత్యాచారములు, నపచారములు ననాచారము లును మునుపటికంటె నినుమడించిపోయెను. విదేశములకుఁ బోయి నేర్చుకొనివచ్చిన విద్యలన్నియు నిప్పుడు విజయగర్వముతో నుపయో గించుకొనుట కారంభించెను.

ఆతఁడుగొంత సేపుమాత్రము సొంతవ్యాపారమునుజూచుకొని యెప్పటి వలె జీవడినదిసంతనే యిల్లు విడిచి పోవుచుండెను. రాత్రియంతయు స్వేచ్ఛగ నుండి యే తెల్లవారుజాముననో యింటికివచ్చుచుండెను. ఒకప్పు డింటికి వచ్చుటయే లేదు. ఇంటివారందఱు నెవరికి దోచినట్లు వా రాతనికి బోధించుచుండిరి. నేనాతనిపాదములపై బడి యేడ్చుచుంటిని; ప్రార్థించుచుంటిని. బోధించుచుంటిని; వీనినన్నిటినిగూడ లెక్కచేయక యాతఁడు తనయిచ్చవచ్చినట్లు సంచరించుచుండెను.

ఇట్టి దుర్భరావస్థలో, నిట్టి దుఃఖవేదనలతో నాకింకొకయేడు గడచి పోయెను. ఆతఁ డింతనిర్లక్ష్యముగా మనలుచున్నను దైవానుగ్రహముచే మావ్యాపారము మంచియున్నతస్థితికి వచ్చెను. బియ్యపువ ర్తకములో మాకు లక్షరూపాయలలాభము వచ్చెను. క్రమముగా వర్తకము వృద్ధి యగుచుండెను.

ఆసమయమునందు నాకొక యాడుబిడ్డ కలిగెను. ప్రసవించినప్పటి

నుండియు నేను రోగగ్రస్తనై మంచముపట్టితిని. మంచముపై నొత్తి గిలుటకుగూడ నాకు శక్తి లేకయుండెను. నామగని దుర్వ్యాపారములు దినదినమును వర్ధిల్లుచుండుటచే విచారమువలన నాకు రాత్రులు నిద్ర పట్టుటలేదు నామంచముప్రక్కనే యొకకిటికీ యున్నది. అది యెప్పుడును గాలికోటకుఁ దెరవఁబడియే యుండును.

రాత్రిగాఢాంధకారము నేను కిటికీదార్యమునుండి వెలుసలికిజూచుచు విచారించుచుంటిని. ఆకస్మికముగా నాకసమునం దొకమెఱపు మెఱ సెను. మేఘము గర్జించెను. వాయువు పిచ్చియైత్తినట్లుగా చెలరేగెను. వానితోగూడ నతివేగమున వర్షము కురియుట కారంభించి కలకత్తా నగరవీధులనన్నిటిని ముంచివైచుచుండెను. ఈవిధముగా గొంతసేపటి పఱకు దైవదుర్యోగము ప్రచారిత మగుచుండెను.

ఆవర్షప్రవాహమునుగాంచియాకస్మికముగా నాహృదయమునం దొక దుర్విచారము గలిగెను. “అయన ఇప్పుడు బయటనుండరుగద! ఉన్న యెడలఁ దడిసిపోయి యెంతో కష్టపడుచుందురు” అని — అంతలోనే మరల “అట్లుజరుగదు వర్షము రాకముందే యాతఁడు తన వానగృహము చేరుకొని నిద్రించుచుండును. అట్లు గాకున్నచో నాతని యిష్టము వచ్చినచోట నెక్కడనో సుఖముగా నుండి యుండును.” అని సమాధానపడితిని.

కాని మొదటి యూహయే సత్యమయ్యెను. మఱికోన్నినిమిషములకే యాతఁడు స్నానముచేసినట్లు తడిసి యిల్లుచేరుకొనెను. ఆతనిపాదములు పంకిలములై యుండెను. తడిసిన పాదరక్షలను జేతితో బట్టుకొనియెను. బట్టలన్నియును పూర్ణముగ దడిసిపోయెను అప్పు డాతనిం గాంచినంతనే నాకు దుఃఖము వచ్చెను. లేచి పొడిబట్టల నిచ్చుటకై నను నాకు శక్తి లేదు. అందుచే నాతఁడే వస్త్రపరివర్తనము గావించుకొని యేదియో యుపయుక్త కార్యము చేసి వచ్చినవానివలె నిస్సంశయముగా నా

చేంతకు వచ్చి కూర్చుండెను. అప్పుడు చంటిబిడ్డలేచి యాకలిచే నేడువ నారంభించెను.

ఆబిడ్డయవస్థయు జాలిగొలుపు దాని యేడ్పును నాలేవలేనితనమును మూఁడును గలసి నా హృదయమును సంక్షుభితముగ జేసివైచెను. నాకన్నలనుండి దుఃఖాశ్రువులు ప్రవహించి తలదిండునంతను దడిపి వైచెను. పిల్లయేడ్పు క్రమముగా వర్ధిల్లుచుండెను. అత్తగారు చాలా రాత్రివఱకును శిశువుచేతనే యుండి పాలుపోసి కొన్నినిమిషములక్రింద టనే పోయిశయనించెను. వృద్ధుగాలును చాలసేపుమేల్కొని నదియు నగుటచే నామెకు వెంటనే నిద్రపట్టెను. నా క్షీణకంఠస్వరముతోడి పిలు పామెకు మెలఁకువ కలిగింపఁజాలకపోయెను. పైగా నాకంఠస్వరము విని బడ్డ మరింత యేడ్పుట కారంభించెను. అందుచేత నాకన్నీరు మఱింత వేగముగఁ బ్రవహించఁ దొడఁగెను. దుఃఖముచేత నాగుండెలు పగిలి పోవుచుండెను. నాకప్పుడు దేవునిపై గోపము గలిగెను. నేనార్తస్వర ముతో “హ భగవానుడా! ఎవ్వతె కన్నియు నుండి ఎవ్వరును లేవో యెవ్వతెభర్త పరకాంతా నిరతుఁడో, యెవ్వతె కదలలేనంతటి రోగ ముతో మంచముపట్టియు నున్నదో యట్టి నిర్భాగ్యురాలికి సంతానము నేలప్రసాదించితివి? ఇదియును నాకొకవిధమైన శాస్తియేనా!” అని వదరితిని.

తరువాత నాబిడ్డంగూర్చి “దురదృష్టవంతురాలా! జన్మించుటకు నీకు మరి యేస్థానమును లభింపలేదా! తండ్రి నరకసుఖ నిమగ్నుఁడు! రోగార్తయగుతల్లి యెత్తి చన్నిచ్చుటకై నను శక్తిలేనిది. ఆకలిచే నారి పోవుచున్న కంఠమునం దొక పాలచుక్కయైన బోయువా రెవ్వరును లేరు. ఇట్టి నీవు జన్మించుట దుఃఖమునకు గాక మఱి యెందుకు? అయ్యో! నీగొంతార్చుకొని పోవుచున్నది. ఆకలి మండుకొని పోవు చున్నది. నీవొక ప్రక్కను బడి యేడ్చుచున్నావు. నీ ప్రక్కకుఁ దిరు

గుట్టకైన శక్తిలేక నిర్భాగ్యులనగు నేనూటక చూచుచు నేడ్చుచున్నాను. చెవులతో జాలితో నీయేడుపు వినుచున్నాను. అయ్యో! వై వమా!" అని యేడువ నారంభించితిని.

ఇదియంతయును విని నా మగఁడు బిడ్డను లేవ నెత్తి యొడిలోనికి జేర్చుకొని నన్ను ద్వేషించి "పాలెక్కడ నున్నది? నేనైనను బిడ్డకు బోసెదను?" అనియెను నాకప్పుడు నిజముగా గోపము వచ్చెను. "ఇదియేమి! మీరంతకష్టపడుటెందుకు?" అంటిని. ఆతఁడించుక త్సుణ్ణమును బరుషమునగు కంఠస్వరముతో "నీ వేమనుచున్నావు?" అనియెను.

నేను - అనుటకేమున్నది? అంతయు నాప్రార్థము ఇప్పుడెంత రాత్రియైనది!

స్వామి - మూఁడుగుంటలైనది. ఏమి?

నేను - ఇంతరాత్రివేళ నెచ్చటనుండి తఱిసివచ్చితిరి?

స్వామి - పనియున్న చోటినుండి.

నేను - ఒకమాట చెప్పెదను మీకు గోపమురాదుగద!

స్వామి - మాట వినకుండ గోపము వచ్చునో రాదో యెట్లు చెప్పఁగలను?

నేను - చూడుఁడు. నేను మీయిల్లాలను. భార్యకు భర్తకంటే నితరాశ్రయ మేదియును లేదు. నేను చావునకు సిద్ధముగ నున్నాను. వైద్యుఁడు శస్త్ర చికిత్స చేసి కేవలము పాలు మాత్రమే పథ్యముగా నియోగించి యున్నాఁడు. బ్రదికెదనో లేదో యాతఁడుకూడ నింకను నిశ్చయింపఁ జాలకున్నాఁడు. మీరునాయనస్థ కన్నెత్తి చూచుటయైన లేదు. వృద్ధులగు మీతల్లిదండ్రులు నన్ను నీచంటిబిడ్డను బెట్టుకొని చాలదినములనుండి యనేక కష్టములకు లోనగుచున్నారు. ఈచిన్ని బిడ్డ ఈ నెత్తురుకందు తల్లియొడియైన నెఱుంగనిపసికూన - నీకన్న సంతానము దీనినైన గడకంటలైనఁ జూచుచుంటిరా? ఇంతేకాక మీ

శరీరావస్థనైన మీరు జూచుచున్నారా? రేపేకానరోగము విజృంభించి బాధించునోయని భయపడుచున్నారా? ఈశ్వరానుగ్రహమున నీనాలుగు నెలలనుండియు గొంచె మాగోగ్యముగా నున్నారు. మీయొడలియందలి రోగము లెంతటిభయంకరమైనవో యనుభవించిన మీకుఁ దెలియదా? కాని మీరు వీనింగూర్చి యెంతమాత్రమును లక్ష్యము చేయుట లేదు. లేదు! ప్రేమ, భక్తి, మైత్రియనునవి యెంతమాత్రమును లేక బ్రదుకు నంటే యుదాసీనత నహించి యెవ్వరికొఱకు - మఱి యేసుఖముకొఱకు రాత్రులనక పగళ్ళనక తిరిగి తిరిగి బాధపడుచున్నారు. మానవత్వము మాట యటుండ నిండు? పశువైనను గన్న బిడ్డలను గాపాడుకొనుటకు బ్రాణపణఁబుగాఁ బ్రయత్నించునే. ఇట్టి చో మీరాటుబిడ్డల మాటయే మఱచి తిరుగుచుంటిరే. ఇంకమిబిడ్డలకు గతి యేమున్నది! వారి బ్రదుకెట్లు!

నామాటలు విని యాతఁడు చాలసేపటివఱకును మాటాడఁ జాలక పోయెను. తరువాత నించుక కర్మ-శమును నించుకయుగము నగు స్వరముతో “నేను పనులమీదఁ దిరుగుచున్నాను. నీరోగమున కెంతడబ్బు కర్చుచున్నదో యెఱుగుదువా? అడబ్బంతయు నెక్కడనుండి వచ్చు ననుకొన్నావు?” అనియెను. నాకాఘోరదుఃఖము నందుఁగూడ నవ్వు వచ్చెను. నేనట్లు నవ్వుచునే “రాత్రులయందు గలకత్తానగర ప్రజలందఱును నిద్రించుచున్న వేళ మీరు ధనసంపాదనముకొఱకు ద్వారము ద్వారము చెంతకును బోయి బ్రయత్నించుచుంటిరా? మీకు డబ్బిచ్చుటకై యానగరమునం దెవ్వఁడు రాత్రిమూడుగంటలవఱకు మేల్కొని వేచియుండునో నాకు బోధపడుటలేదు.” అని యంటిని.

ఆతఁడు నామాటకుఁబదులు చెప్పలేదు. నేనును మఱిమాటాడలేదు. మానముతో నుంటిని గాని నాహృదయమునందు మాత్రము వేయి తేళ్లు గుట్టినట్లు వేదనానుభవ మగుచుండెను. మృత్యుముఖమునఁ బడినఁ

గాని యీ ఘోరబాధ యుపశమించుట గలుగదని నేనప్పుడు సిద్ధాంతము చేసికొంటిని.

౨౫. సంఘాషణము

మానవుల సుఖదుఃఖములను గాలము కడగంటనైనఁ జూడఁబోదు. అది యెప్పుడు సంతరాయాంతకములులేని యవిరతగతితోఁ బ్రవహించి పోవుచుండును. అట్లుపోవుటయే దాని స్వభావము. తరువాత నాలు గేండ్లు గడచిపోయినవి. ఆదినములలో నావశ్యకములగు సుఖదుఃఖ సంఘటనము లెన్నియో జరిగిపోయినవి. ఆదినములలో మేముకొన్నట్లు స్వదేశమునందును గొంతకాలము, కలకత్తాయందును నివసించి కాలక్షేపము చేసితిమి.

ఇప్పుడు మేమందఱమును మరలఁ గలగత్తాయందే కాపురము చేయుచుంటిమి. కొడుకును గూతురును, దాసదాసీజనమును వ్యాపారోన్నతివలనం గలిగిన యైశ్వర్యమును, విశేషముగ నలంకారములును మఱియు సనేక బాహ్యోడంబరములును గలిగియున్న నన్నుఁ గాంచి లోకులందఱును మహాసుఖవంతురాలిగా భావించుచుండిరి. కొందఱు నావంటి యదృష్టమును బడయవలయు నని భగవానుని బ్రార్థించు చుండిరి. కాని - అయ్యో సుఖమెక్కడ నున్నది? విజ్ఞానసంపన్నులగు పెద్దలు తమగ్రంథములందు త్యాగమునందే సుఖమున్నది. భోగము నందుఁ గేవలము దుఃఖమే యున్నది. అని లిఖించి యుండిరి.

కాని యిప్పట్లున నేను త్యాగము చేయవలసినది దేనిని? సతీమణికి దేనిని విడుచుట యసాధ్యమో, దేనిని త్యజించుటకుఁ బ్రత్యేకాధికారము లేదో యట్టి వస్తువు ధర్మమా? కర్మమా? ఇవి యేవియును గావు. ఆనరరూప నారాయణుఁడు పరమేశ్వరుఁడును గురురూపముక్తిప్రదరుఁడు నగు నానాధుఁడు నీచచరిత్రుఁడు. ఆతఁ డందఱివలెనే సంసారము చేయు

చుండెను. సంతానము గనుచుండెను. వ్యాపారము వృద్ధిచేసికొనుచుండెను. నావిషయమునం గూడ నెట్టి యపచారమును గావించుటలేదు. కాని యాతఁడు చపలచిత్తుఁడు, సీచచరిత్రుఁడు! సురాపానము, వార విలాసిని సమాసక్తి యాతని జీవితమర్మగ్రంథిని జుట్టఁబెట్టుకొని యుండెను.

నేనెన్ని యోవిధముల నాతని బ్రార్థించి చూచితిని. ఎన్ని యో జ్ఞాన దాయకములగు గ్రంథములను జదివి వినిపించితిని. ఎన్ని యో నీతివాక్యముల తాత్పర్యమును బోధించితిని. ఎన్ని యో యుత్తమాదర్శములను జూపించితిని. ఎన్ని విధములనో యనుసరించితిని. పాదములపై బడి పొరలుచు మొరపెట్టితిని. ఆత్మహత్య చేసికొందునని పోయితిని. కోప గించి యాతనిపాదములచెంతనే యెన్ని యో రాత్రులు పడియుండి వేగించితిని. కాని యాతనిస్వభావము మారలేదు. ఆతని యలవాటు తప్ప లేదు. దేనికినిగూడ నాతడు లొంగలేదు. అందుచేతనే నేను సర్వవిధములను నితర సుఖముల నడుమను దుఃఖానల భీషణతాపము ననుభవించుచుంటిని.

సంధ్యాకాలమున నీరెండకావిరంగులచే దేజరిల్లు సగరి రాజమార్గములనుండి భిక్షుకదంపతులు తాము సంపాదించిన చేరెడు బియ్యము మూట కట్టుకొని తమ పర్ణకుటీరములకు దరలిపోవుచుండగా నేను జూచి నప్పుడు 'ఆహా వీరి కున్న సుఖము నాకెక్కడిది' అని భావించుకొనుచుందును. ఏమనిన వారిరువురు నొక్కటే ప్రాణముతో నొక్కటే ధర్మముతో నొక్కటేయుద్దేశముతో గతినశిలాకంటక మయంబగు తమ సంసారపథము ననుసరించి పోవుచుందురు.

తరువాత మఱికొన్ని యేండ్లు గడచిపోయెను. అయ్యో! భర్త పాపము భార్య కీ యిహలోకమునందే సంక్రమించునని యెవ్వరెఱుంగుదురు? నేనుకూడ నాతని మహాపాపమునకు భాగస్థురాలనై వ్యాధులచే బీడితనై పోయితిని. తుదకు మంచముపట్టితిని. నానాధుఁ డందుకు దగిన

ధనవ్యయము గావించి చికిత్సలు చేయించుచునేయుండెను. పథ్యపానము లకు నుపచారములకు నెట్టిలోపమును గావించుట లేదు. కాని నాకెంత మాత్రమును గుణ మగుపడుటలేదు.

నాస్వామికి సరకమున్నదనియు నాకు నాసరకనివానము తప్పదనియు నిశ్చయము తోచెను. అట్లయినచో నేనుద్రికరణశుద్ధిగా నాస్వామిని శ్యామసుందరుని బ్రాణపణముగా నేవించుట వృథయేనా? కాళీమాతను భక్తికుసుమములతో బూజించుట యంతయు నిరర్థకమేనా? సమస్త దేవతలను పేరుపేరు వరునను స్మరించుచు వారి సంకీర్తనమునందే జీవిత మర్పించుట యంతయు నిష్ప్రయోజనమేనా? ఇవి యేవియును బుణ్య కర్మములు గావా? పుణ్యమునకు బురస్కారము లేదా కర్మమునకు ఫలప్రదానసామర్థ్యము లేదా!

ఒకనాడు రెండుజాముల వేళ నిశ్శబ్దమును నిస్తబ్దమునగు నాపడక టింట బడియుండి పైవిధముగా జింతించుచుంటిని. ఆ సమయమునందు నానాథుడు లోపలికి వచ్చి నామంచము ప్రక్కనున్న పడకకుర్చీపైఁ గూర్చుండెను. వ్రేలాడుచున్న యాతనిపాదములు నావక్షమువఱకును ప్రసరించి యుండెను. నాకింకను నారోగ్యము కలుగలేదు. ఎంతో దుర్బలముగా నుండెను. అయినను దాత్కాలిక భావావేశముతో జటా లున లేచి యాపాదములను బట్టుకొని యాతని మొగమువంక గరు ణార్ద్రనయనములనుండి యూర్ధ్వదృష్టులను బరగించుచు దీనస్వర ముతో “ఇంకను నాయొద్ద నసత్యముననే వచింతువా? ఇంతకాలమును నాయొద్ద జెప్పినవన్నియు నసత్యములేయైనను గ్రహించి యూరకుంటిని. ప్రభూ ఇక నెన్నడు నాకడ నసత్యము చెప్పవలదు!” అని ప్రార్థించితిని.

ప్రత్యుత్తరముకొఱకు నేను చాలసేపు నిరీక్షించితిని. చాలసేవటివఱకు నాతఁడేమియు మాటాడలేదు. గదియంతయు నిశ్శబ్దముగా నుండెను. శేవలము గృహకోణమునందలి బల్లపైనున్న బీత్తెమ్మపీసు మాత్రము

సమతాళమున టిక్కుటిక్కుమని శబ్దంచుచు దినజీవితదుఃఖచరిత్రమును ప్రకృతిదర్శారునందు పునఃపునరావృత్తిగ నివేదించుచున్నట్లుండెను. మఱికొన్నినిమిషములుజరిగిపోయెను. అయినను నాతఁడు మాటాడలేదు. కాని యాతని మొగము కన్నులును పూర్ణముగ నెఱ్ఱనైపోయెను. సర్వాంగకములును స్వేదసిక్తములైయుండెను. మఱికొంతసేపు జూచితినిగాని యాతని ప్రత్యుత్తరము బడయజాలనైతిని. అప్పుడు నేను మరల “మాటాడరేమి?” అని ప్రశ్నించితిని. ఆతఁడు ప్రాణాంతికస్థానమునుండి దీర్ఘశ్వాసమును విడుచుచు కష్టోచ్ఛ్చరితకంఠమునుండి భగ్నస్వరముతో “ఏమని చెప్పదును?” అనియెను.

నేను — నేనడిగినమాటకు సమాధానము.

అత — నీవేమడిగితివో నాకుజ్ఞప్తియందు లేదు.

నేను — ఇంక నాయొద్ద ససత్యము చెప్పవలదని—

అత — చెప్పను.

నేను — మీ రీపాపవృత్తిని బరిత్యజింపజాలరా?

అత — నిజము చెప్పవలసివచ్చినచో — చాలను!

నేను — మీరన్నమాట నిజమేయైనచో, పాపాచరణమందే మీకు గుఱి మున్నట్టు తోచినచో, పరలోక మున్నదని మీకు సమ్మకమే లేకయున్నచో, సరకవాసమునందలి యనంత యాతనలంగూర్చి మీకు భయమే లేక యున్నచో మీఱుష్టమువచ్చినట్లే ప్రవర్తింపుడు. నేను మీకెన్నా శృనుండియో యనేక మహావాక్యములను బోధించితిని. పాపపథమునుండి మిమ్ము మరలింపవలెనని యెన్నియో ప్రయత్నములు జేసితిని. కాని మీరు వేనినిగూడ లక్ష్యము చేయుటలేదు. చూడుడు! మీరు నాభర్తలు; నేను మీభార్యను; మీరు నాకు గురువులు; నేను మీశిష్యురాలను; మీరు నాకుపదేశింపవలయును; నేను కానిని గ్రహింపవలయును.

అత - ఆమాట యటంచుము. నీవు నన్నుగూర్చి యింతగా భావించు తెందుకు? నేను నిన్న నాదరించుటలేదు. నీనుఖమున కభ్యంతరము కల్గించుటలేదు. ఇల్లు, వాకిలి, దాసదాసీజనము, వస్త్రాలంకారములు మొదలగు స్త్రీ వాంఛనీయ విషయములం దెట్టిలోపమును నీకు గలుగనిచ్చుట లేదు. ప్రేమించుటయందును లోటు చేయుట లేదు. అయినను నీవంతగ దల్లడిల్లిపోవు తెందుకు?

నేను - మీరిట్టి హీనచరిత్రులుగాక సాధుస్వభావులైయుండి సాయం కాలమునకైన నొకపట్టె డన్నమును నాకు బెట్టి యాదరింపఁగలిగినచో నేను దానితోనే స్వర్గనుఖము ననుభవించి యుండఁగలుగుదును. స్వర్గాలంకారములకు బదులుగా సంకుపూసల గట్టినను సంతోషింపఁ గలుగుదును. ఇంకను మీరేమేమో నన్నుఁ బ్రేమించుచున్నట్లు చెప్పితిరే! నాయొద్ద నిట్టి మాయమాట లెందుకు?

అత - కాదుకాదు. నేనసత్యము చెప్పుటలేదు. సత్యమునే చెప్పితిని.

నేను - నావంక దిన్నగాఁ జూడుఁడు! నేను పసిపిల్లను గాను! ప్రేమయన నేమో మనఃప్రాణములయం దనుభవపూర్వకముగా గ్రహించిన దాననే. నిశ్చల ధ్యాన మొక్క యిష్టదైవమునందే కాక బహుదైవతములయెడల లగ్నము గావించుట యెట్లసంభవమో యట్లే ప్రేమయు నొక్కచోటనే గాని బహుస్థలములయందు వినియోగపడుట యసంభవము! నాయందు మీకు నిజముగాఁ బ్రేమయే యున్నచో బజారు వీధులఁ బట్టి పరుగులెత్తు తెందుకు! నామనసుకు సచ్చిన రూపగుణములు నీయందు లేకపోవుటచే నట్లల్లాడుచుంటినని చెప్పుదురా? అట్టి రూపగుణములు ప్రేమయందే యుండునుగాని వ్యక్తులయందు లేవు. మీకు నిజముగా నాయందు ప్రేమయున్నచో నేను మీమనసు వచ్చినదాననే యగుదును.

సానాథుఁడు నిరుత్తరుఁ డైపోయెను. నేను కొంతసేపు ప్రతీక్షించి

యుండి “మీరు ప్రేమించినను ప్రేమింపకపోయినను నాకు గలుగు హాని వృద్ధు లేమియును లేవు. నేనే మిమ్ముఁ ప్రేమించి సుఖపడఁగలను కాని యట్టిసుఖమునుగూడ మీరు లేకుండ జేసితిరి!” అని యంటిని. ఆకస్మికముగ నిద్రాభంగమైనవాఁ డెట్లుదరిపడిపోవునో యట్లే యాతఁ డులికిపడి “నేనేమి చేసితిని?” అనియెను.

నేను — భార్య భర్త కర్థశరీరముగదా! స్వామి చేసిన పాపపుణ్యములు సతీయును, సతిచేసినవి స్వామియుననుభవింపక తప్పదు. మీరు మహా పాతకముల నాచరించి యున్నారు. కావున వానిఫలము నేనుగూడ ననుభవింపవలసి యున్నది. ఇందువలన మీయెడల గల నాభక్తికి లోపము తటస్థించినచో నేనుమహాపాపము చేసినదాన నగుదును. ఆపాప ఫలమును మీరనుభవింపవలసి యుండును. ఇట్లే మనముభయులమును బాపపురుషుని యగ్నితప్త శృంఖలములచే బంధితులమై జన్మజన్మాంతరము లధోగతిపాలు గాక తప్పదు.

అత — నేనప్పుడు నీయొద్ద శపథముచేసి చెప్పుచున్నాను. ఇంక నేనెట్టి పాపకృత్యమును జేయను.

నేను — నాకు సమ్మతములేదు. మీరు కామదాసులైయున్నారు. ఇప్పుడు మీరన్నమాట శృశానవైరాగ్యమువంటిది. శృశానమువదలి యింటికివచ్చినంతనే యాభావము నిలువదు. పాపము చేయనని మీరు చెప్పితిరి గాని వారవిలాసినుల మాయాజాలములచెంతఁ జేరినంతనే మీయీ జ్ఞానమంతయు నశించిపోవును. మీరామాయలో బడిపోక మానరు. మహాపాప మార్గము దొంగయూబితో నిండి యుండును. అందు బడిన వాఁ డింకఁ బైకి రాజాలఁడు.

నాస్వామి యిక నేమియు మాటాడలేకపోయెను. మహానముతోనావంక వెట్టివానివలెఁ జూడఁదొడంగెను. మే ముభయులమును జాలనేపటివఱకు నిశ్శబ్దముగనే యుంటిమి. కొంతనేపటి కాతఁడు వెడలిపోయెను.

౨౬. అర్ఘ్యప్రదానము.

తరువాత నొకయేడాది గడచెను. ఈశ్వరానుగ్రహముచే నేవంకజూచి నను లోపములేక మేము సర్వసుఖసంపదల సనుభవించుచుంటిమి. మావర్తకము సర్వోన్నతికి వచ్చెను. మాయత్తమామలు వృద్ధులైరి. వారి యిచ్చవచ్చినట్లు కొన్నాళ్లు స్వదేశముందును గొన్నాళ్లు కలకత్తా యందును నివసించుచుండిరి. ఒక్కొక్కప్పుడు తీర్థయాత్రలు చేయు చుండిరి. నాకొడుకును గూతురును బెద్దవాండ్రయిరి. వారొకప్పుడు నాపుట్టినంటను నొకప్పుడు పితామహీపితామహులయొద్దను నొకప్పుడు మాయొద్దను నుండి సుఖముగా వర్ధిల్లుచుండిరి. మాకెట్టిధనలోపమును లేదు. ఆయన తనయిష్టము వచ్చినట్లు తిరిగితిరిగి యింటికి వచ్చుచుండిరి. ఆయనకు బాగుగ నారోగ్యము కలిగెను. మేఘముక్త సుధాకరునివలె నాతఁడు ప్రశాంతుడై కార్యక్షేత్రమున వివహరించుచుండెను. నేనును బాగుగ నారోగ్యవతి నైతిని. సుఖముగా మేము కాలక్షేపము చేయుచుంటిమి.

ఇన్నియున్నను నామనస్సున కానందముగాని సుఖముగాని లేక యుండెను. తరుకోటరమున వహ్ని ప్రవేశించి యెవ్వరికి నగపడకుండ వృక్ష మునుదహించివైచుచున్నట్లు నాహృదయంబునఁ దదేకచింతయే దినదిన ప్రవర్ధమానమై నన్నుఁ గాల్చివైచుచుండెను.

“మానవజన్మమెత్తినందుకు నేనేమిచేసితిని? దుర్లభమగు నీజన్మమును ధర్మసాధనముచే సార్థకముగఁ జేసికొన నేరనైతిని. మానవునకును బశువునకును భేదమున్నది. పశువునకు ధర్మప్రవృత్తి లేదు. మానవుని కున్నది. అదిలేనినాఁడు నిద్రాహార విహారములందును సంతాన సృష్టియందును, సకలవిషములందును మానవుడు పశుసమానుండే యగును.” అని నాలో నేను నిత్యమును వితిర్కించుకొనుచుందును,

మీరు నాభావమును గ్రహించి “ఓయువతీ! నీకుఁగావలసినంత ధనమున్నది! ధర్మకార్యములను జేసికొనగూడదా; వ్రతములనాచరింపుము! పూజలను గావించుము. బ్రాహ్మణాదులకు దానములుచేయుము! దీనహీనా నాధజనులకు సంతర్పణములు చేయుము! ఇవి ధర్మములు కావా? మానవునకింతకంటె నుత్తమ ధర్మము లేమున్నవి?” అని యుపదేశింపవచ్చును.

ఇవియన్నియు ధర్మకార్యము అనియే నేనును విశ్వసించెదను. కాని స్త్రీజాతికి మాత్రమివి యన్నియును గౌణ ధర్మములు! నాథుఁ డెట్టి ధర్మములు గావించునో యట్టిధర్మముల నాతనితోగూడి యాచరించుటయే సహధర్మిణికి ముఖ్యధర్మము! దంపతు లిరువురును గలసియే గార్హస్థ్యధర్మముల నిర్వహింపవలయును. పోష్యవర్గములను బోషింపవలయును. ఇరువురు ననన్యమనస్కులై హరినామసంకీర్తనము సమర్పనము లీలాగుణాభివర్ణనము స్తోత్రము ధ్యానము మున్నగునవి యాచరింపవలయును. మఱియు నితరదైవతారాధన వందనాదుల గావింపవలయును. దానధర్మములు సతిధిసత్కారములు దీనరక్షణములు నిరువురు నేకీభవించియే చేయవలెను.

భార్యాభర్తలలో నొకరధఃపతితు లై నచో దక్కినవారుకూడ నట్లు కాకతప్పదు. ఇట్టిచో నానాధుఁడు పాపపంకనిమగ్నుడైపోవుచుండగా నేను ధర్మాచరణము గావించుటెట్లు? నేను జీవితకాలమంతయు నూరశ్వ మేధములు చేయుటకు వినియోగించుచున్నను నాతనిపాప కృత్యములను రాక్షసగణ మా యజ్ఞాజ్యమును ద్రావి యుచ్చిష్టముగా జేసి యజ్ఞ భంగమును గావించి వైతురు!

స్వామి యనుగ్రహమును, నన్యవాంఛా విరహితమగు స్వామిప్రేమయునే సతీమణిని సహస్ర్రూపాతకములచుండి యుద్ధరించి యానందమందాకినీ పాపనజలాభి షేకముచే బవిత్రురాలినిగా బరిణమింపజేయును.

అప్పుడామె నాధుని నిష్కల్మష హృదయ సంయమ శక్తిని సంపాదించి క్రమక్రమముగా స్వామిమయి యైపోవును. అప్పుడు ద్వైతభావమునుకడో రాసేలజ్వాల చల్లారి యద్వైతభావ సుధారసధారపోంగి పొరలుచుండును. అందుచేతనే దాంపత్య ప్రేమయొక్క మహత్తర మహిమఁగూర్చి సకల దేశములందును సర్వశాస్త్రములందును సంకీర్తితమగుచున్నది.

కాని అయ్యో! నానాధునివలెనే యనేకనిర్భాగ్యవతులభర్తలు ప్రేమ తత్త్వమును గ్రహింపఁజాలక మోహముగ్ధులై దుష్ట దుష్పథవిహారము గావించుచుందురు. మోహపిపాసార్తులై యింటనున్న పావనమందాకినీ విమలనలీలములను బరిత్యజించి దుర్గంధపరిపూర్ణంబగు చాకలిమురికినీటిని వాంఛించి తృప్తితీరక యొకచోటినుండి మఱియొకచోటికి బరిభ్రమించు చుందురు. కాని వారిదాహ మెంతకును దీరకయే యుండును. పైపెచ్చు నానాస్థానములయందలి విషజలపానముచే ఘోరాతి ఘోరంబులగు రోగములచే నాక్రాంతులై యనేకబాధలననుభవించి తుదకుఁ గాల వంశింబునఁ బతితులై పోవుచుందురు. ఈపవిత్రవిషయముంగూర్చియే యొకమహాకవి యీక్రిందివిధముగా గానముచేసియుండెను.

గీ. “పావనప్రేమపథమును బట్టి పోయి

సుఖనిధానంబు బడయంగ జూతువేని

స్వాంతము నిరంతరంబు నీకాంతయందె

నిలుపుకొని యామెవాడఁనై మెలఁగు మోయి!

గీ. పరమసౌఖ్య సుధా సరోవరమునందు

నోలలాడంగ గాంక్షించుచుంటి వేని,

ఏకప్రతీప్రతము నిర్వహించు కొనుచు

నెన్నఁడు ద్వితీయవంకఁ గన్నెత్తుకోయి!

ఆ. అట్లుగాక రాగమందందు విభజించి

మనసు కక్కురితిని మనలు దేని

నది విభిన్నగతుల నడరి యిందును నందు

ఘోర యాతనలను గూర్చునోయి!”

పతినతలగు సతులసతులు తరచుగా మతులు చెడి దుర్గతుల పాలగుచుండుటకుఁ గారణమేమైయుండు ననినే నాలోచించితిని. ఇతర కారణములచే బాడైపోవువారు చాలస్వల్పసంఖ్యలోనే యుందురు. చాలమంది నారీపిశాచిను లగు వాఙ్మంగల మాయాజాలములలోఁ బడియే చెడిపోయి తనుకాంతల కనంతఃఖండతతులను గల్పించుటే కాక తామును ఘోరసరక బాధల బడిపోవుచుండురు. అట్టివారి బాంపత్య జీవితచరిత్రమునందు కాల కళంకచ్ఛాయ లావరించియుండును. కాని యీవంక నెవ్వగును దృష్టిపాతము గావించుటలేదు. సగరమధ్య మునుండి సమాజపక్షిగ్ధలమునుండి యీపిశాచినిగణము నుచ్ఛాటనము గావించుట కేసంఘసంస్కర్తలును విశేషించి ప్రయత్నించుట లేదు. ఈ దుశ్చరిత్రల దుర్విలాస వహిం జ్వాలయం దెందఱు తరుణ వయుస్కులు దగ్ధులై పోవుచుండిరో, బంగారమువంటి యెన్ని సంసారములు మాడిబాగ్గులై పోవుచున్నవో వానిసంఖ్య కవధిలేదు. పరిమళ మిళిత ములగు ప్రమానములు మనోహర సౌందర్యముతో వికసించు పెండు కొఱకు! దేవతాపూజకొఱకు. పూవులు దేవతల యంశ విశేషములని నానమ్మకము. అట్టిపువ్వులను మాలికలుగను తోడాలుగను గుచ్ఛములు గను జేసి యలంకరించుకొనుటకై యీపాపచరితలు, నారీపిశాచినులు కులబ్రహ్మలు కళంకినులు సగు వెలయాంధ్రు విలాసముగ గోమలవల్లికల నుండి త్రుంచి దురువయోగముగ జేయుచున్నారు.

మంచిబోధనము మంచివిద్యయు లేక పోవుటచేతనే తరుణ వయ

స్కూలగు పురుషులు సర్వనాశన కరంబగు నీపాపవధము నవలంబించి యాకులటల పాపప్రలోభనమునఁబడి ముగ్ధులై దుష్పథమున బధిక్తులై పోవుచున్నారు. అట్టి యువ పురుషు లిట్టి కాల సర్వసంశయములకులొను గాకుండఁ జూచుట సమాజముచకును, జననీజనకులకును, బోషకులకును, బ్రభువులకును బ్రధానకర్తవ్యము గాదా! అట్టి స్వధర్మమును వారు నిర్వహింప కున్నంతవఱకు నావంటియభాగినుల నిత్యదుఃఖాశ్రవాహినులచే భారతభూమియంతయు బంకిలమైపోవుచునే యుండును. కర్మభూమి యగు భారతవర్షమంతయు ధర్మకర్మవిహీనమై నిస్తేజమగుచునే యుండును.

నేననేక సుఖనంపదల నడుమనుండియు నశాంతి జ్వాలలచే గాలు చునే యుంటిని. ఇంకను నావంటికాంత లెంతమంది యెన్నివిధముల బాధపడుచుండిరో లెక్కించిచూచిన వారెవరు!

ఏమైననేమి! ఎంతయూలోచించిన నేమి! అల్పురాలనగు నబలను నేనేమి చేయ గలుగుదును. కాని నాకెందువలన నీహృదయజ్వాల రేగు చుండెనో, యెందువలన సుఖివాసమునందుఁగూడ మరణభీతము వాంఛనీయ మగుచుండెనో యావిషయము నూరక మీకు విన్నవించుటకంటె నాచేయదగిన దేమియును లేదు.

ఈవిధముగా నేను కిటికీయొద్ద గూర్చుండి నాదుఃఖముం గూర్చియు, సమాజమునందలి మహాపాతకముం గూర్చియు, నీతియమధర్మవిషయములందు బ్రజలయశాదాసీన్యముం గూర్చియు భావించుకొనుచు సంత ర్దాహముచే దగ్ధురాల నగుచుంటిని. అప్పటికి సంధ్యాసమయ మయ్యెను. ఆ మౌన ముగ్ధ సంధ్యా నిశ్శబ్దతకు భంగము గలిగించుచు మామేడ కెదుట నున్న వీధిచుండి మధురకంఠస్వరముతో బాడుకొనుచు మెల్ల మెల్లగ నడచి పోవుచుండెను. ఆతడు మందగమనముతో పోవుచుండుటచే నాతని గీతముచు సుపూర్ణముగా నేను వినుఁగలిగితిని. అందువలననే

సాయమాహుఃప్రవాహా మ్గాహోయేను. అప్పుడు నేనీనగరమునందుఁ గేవల పాపలీలా సంకీర్తనములేకాక మానవులకు మానవత్వముం గూర్పగల ధర్మగీతముల యందలి మృత్యుసంగితోచ్చాస్వసములునుగూడ బ్రచారమునం దున్నవని యనుకొంటిని. మక్షికము వ్రణమును వెదకికొను చుండునుగాని యెందును భ్రమరము మధువునే యస్వేషించుచుండును. ఇది స్వభావము. ఏపల్లెయందైనను నేపట్టణమునందైనను మంచి చెడ్డలు కలసియే యుండును. అతఁడు పాడిన కీర్తన మిది:-

1. ఏమాయకు లోనైతివె మనసా! యేకడ జిక్కితివే
నీమలిన గృహాంతరనటు మంగళధామునిఁ గనవలెవే॥ ఏమా॥
2. మా పీడని నాసతియని సుతులని మమతను వదలవలె
నీవాఁడెవఁడో పరాకుననై నను నీపూహింపవలె॥ ఏమా॥
3. అనవరతము సుఖదోలిక నూగుచు గనులను దెరవ వలె
కనరా కీయుయ్యెల నెవడిచ్చెను గ్రహింపజన దలవే॥ ఏమా॥
4. డెబ్బియిల్లుగ నే జెప్పినదంతయు జెవిటిపురాణమలె
అవివేకపరాత్మీయ విభేదము నడపఁగఁజాలవలె॥ ఏమా॥
5. నవ్వుచు నేడ్చుచు నిరత మహంకృతి క్రొవ్వున దిరిగెదలె
నవ్వులకై నను నొకపరి శ్రీహరినామము నుడువవలె॥ ఏమా॥

గానము మూరమై యాతని కంఠస్వరముకూడ వినఁబడనప్పుడు నేనెప్పటివలెఁగూర్చుండి యాలోచించుకొనుటకు మరల నారంభించితిని. ఏవ్వరి మనఃకండరమునుండి యిట్టి భావపూర్ణముగు గీతము వెలువడి భక్తిముక్తి భావప్రదర్శక మయ్యెనో యాతఁడును మానవుఁడే - మఱియు నెవ్వని పాపచింతనమునుండి నరక లీలాలోత్పమునుండి యశ్లీల గానావేశతరంగములు భంగితము లగుచుండునో యాతఁడుగు మానవుఁడే. అట్లంటునచో నీజగమునం దీమానవులలో నిట్టివిభేద మేల కలుగ

వలెను. భగవానుడు మూలకారణుడనియు నాతఁ డందఱియెడల సమ కరుణాసంపన్నుఁ డనియు వినియుంటిని. అట్లయినచో నాతఁడు కొందఱి కున్నతోన్నతగతులను గల్పించుచుఁ గొందఱి సభఃపతితులుగా జేయుటేమి!

అప్పుడాక స్మికముగా నాచెవిలో నెవ్వఁడో నీజీవితముతో నితరుల జీవితమును బోల్చి చూచుకొనుము! అప్పుడు నీకీ తారతమ్యము బోధపడును. నీవు చిన్నతనమునుండియు నిప్పటివఱకును నీస్వామి సహస్రాపరాధములను సహించి హృదయ వేదనా జ్వాలలను వర్ణిల్ల చేసికొనుచునే యుంటివి గాని యెన్నఁడును స్వామి చరణచింతనమునం దించుకంతయు నేమరియుండలేదు. నీవట్లే పరమేశ్వరప్రార్థనమును మఱచియుండలేదు. అందుచేతనే నీకుఁ జిత్తశుద్ధి వలన నెట్టి యున్నతి లభించినది. ఇప్పుడు నీహృదయము సాధనకుఁ బవిత్రక్షేత్రమైనది. కులలయగు నొకపాప చిత్తురాలు కుష్ఠాది దుష్టరొగములచే వికృతాంగియై విగత యౌషనయై వీధుల వెంట బిచ్చమెత్తుకొనుచు విలపించుచుండును. అదియు నొకప్పుడు యవతీరత్నమే. ఆమెకును సౌందర్యమున్నది. ధర్మాధర్మజ్ఞానమున్నది. నిజముగా నామె యీ జ్ఞానమునే యవలంబించి యాపాతమధురంబును త్షణికసుఖదంబు నగు మోహమార్గమునఁ బడిపోవకయే యున్నచో నామె కట్టి దుర్దశ యేలతటస్థించును. పరమేశ్వరుఁడు సమకరుణామయుఁ డగుట సత్యమే. మానవుఁ డీలోకమునందు — ఈ కర్మక్షేత్రమునందు సర్వస్వతంత్రుడై యవతరించుచుండును. ఎవ్వఁ డెట్టి కర్మము నాచే రించునో యట్టి ఫలమునే యనుభవించును. జీవులు కర్మానుసారులై కర్మఫలముల ననుభవించుచుండురు. అయినను కర్మమే సర్వప్రదాన మైనది గాదు. ఎట్టి దుష్కర్ములై నను నెంతటియధోగతులై నను నేకాగ్ర చిత్తులై యనన్యశరణ్యులై పరమేశ్వరుని భ్రాధించినచో దయాభుఁ డగు నాతఁ డెట్టివారిని నై న నుద్ధరింపఁగలడు. ఆతఁడు సర్వసముఁడు;

పాపాత్ములని గాని పాపవర్తనులని గాని యాతఁ డెంతమాత్రమును ద్వేషింపఁడు” అని చెప్పినట్లయ్యెను.

అయ్యో! మానవుడా! ఇట్టి దుర్లభమగు మానవజన్మమునుగాంచి యింతటి కరుణామయుఁడగు నర్హేశ్వరుని రాజ్యమునందు నివసించి యుండియు నిట్లధోగతుఁడవై పోవుచుంటి వేమి?

27. ధ్యాన శ క్తి

మీరెన్నఁడైన జాగ్రత్తయందు స్వప్నమునుగనియుంటిరా? నే నొకనాఁ డట్టిస్వప్నమును గాంచితిని. అది కేవలము విశృంఖల సంఘటనముగాని కథారాశిమాత్రముగాని కాదు. జాగ్రదవస్థయందు చూటలాడుకొను చున్నట్లే యుండెను. అది శ్రావణమానము. మధ్యాహ్నసమయము. మగవాండ్రందఱును భోజనములు చేసి శిమపనులకై యిలు నెడలిపోయిరి. దానదాసీజనమును బాలబాలికలును భుజించుట మొనరి. నేను నాగదిలో నొకసోపాపై విశ్రాంతిఁగొఱకు శయనించి యుంటిని. నాగది చక్క నొక సందున్నది. దానివెంట నెవ్వరును రాకపోకలు గావింపరు. అం దొక నిమ్మమొక్క మొలిచి విస్తరించి యున్నది.

అనాఁడు మబ్బుగను ముసురుగను నుండెను. ప్రాద్దుటినుండియు వర్షము గురియుచుండెను. నడుమ నడుమ నున్నాద మెత్తినట్లు పెద్ద పెద్ద జడు లీ దిక్కునుండి యా దిక్కునకు రేగిపోవుచుండెను. అట్టి వర్షాచ్ఛన్న నిశ్శబ్ద మధాహ్నసమయమున నానిర్జన గృహమందు నే నొంటిగా శయ నించి యేమేమియో భావించికొనుచుంటిని.

ఏమిభావించుచున్నాను? నాస్వామి యిప్పుడు పాపపథమునుండి వెను దిరుగుచున్నట్లు భావించుచుంటిని. అయినను నాహృదయజ్వాల చల్లార జేమి? ఇప్పుడు నాస్వామి నాకనుకూలుఁడై యుండెను. పుత్రపుత్రికలు నుభముగా నున్నారు. ఇంటివా రందఱును నన్నాదరించుచున్నారు.

విశ్వరూపముచేతను దానదాసీజనముచేతను నామందిర మానందభవనమై యుండెను. కాని నాహృదయమందు కేవలము దుఃఖిజ్వాల మాత్రము భగభగ మండుచునే యుండెను. ఎక్కడనుండియో వచ్చి పడిన క్రూర రాక్షసుని భీకరదృష్టులలో నేను తేలిపోవుచున్నట్లుంటిని. నా కీ విధముగా నెంతమాత్రమును శాంతి లేకుండుటకు గారణమేమి?

నేను బాగుగ మేల్కనియే యుంటిని. కాని యాకస్మికముగా నాకేదియో యనన్ధాంతరము ఘటిల్లెను. నాబాహ్యజ్ఞాన మంతయు నశించిపోయినది. అప్పు డొక సుందరీమణియగు రమణి - జ్యోతిర్మయి యగు సతీమణి మెల్లగ వచ్చి నాతలయంపి దిక్కున నిలువఁబడియెను. ఆమెంగాంచి నేనదరిపడి భయభక్తి కంపితస్వరముతో “నీవెవరమ్మా! అట్లు నిలుచుంటివేమి? ఈ పడుకకుర్చీపై కూర్చుండరాదా?” అని ప్రశ్నించితిని. ఆమె యతి మధుర మృదుస్వరముతో “నేనివ్వుడే పోవలయును! కూర్చుండుట కవకాశములేదు!” అనియెను.

నేను - కొంతసేపైన గూర్చుండని దాన వెండుకు వచ్చితివి?

ఆమె - నీవిప్పు డెట్టియనస్థలో నుంటివో గ్రహించుకొంటివా?

నేను - అమ్మా నానంగతి నాకెంతమాత్రమును దెలియుటలేదు.

ఆమె - నీవు బాల్యమునుండియు నియతచిత్తముతో నీ భర్తను నన్యార్థమునకు మరలించుటకై కావించిన మహత్తర ప్రయత్నమునకు ఫలముగా నీహృదయము నవిశ్రమైనది. నీవిప్పుడు మానవివేయైయున్నను దేవత్వసిద్ధిని బడయఁగలిగితివి. అయినను నీవు హృదయము నందింతటి యశాంతి ననుభవించుచుంటివేమి?

నేను - అమ్మా! నాహృదయములోని విషాదము నంతను నెఱుంగఁజాలిన నీవు దానికిఁ గారణమునుమాత్ర మేల గ్రహింప జాలకున్నావు.

ఆమె - గ్రహించితిని. నీవు నిష్కామపరమశాంతిని వాంఛింపుము. భోగమునందు శాంతి లభింపదనియు త్యాగమువలననే యది సమకూరు

ననియు నీవెఱింగియుంటివి. అట్టి నీవు త్యాగమును బ్రార్థించుటలేదేమి! భగవానుడు నీయెడల నెంతయుఁ బ్రసన్నుడై యున్నాడు. నీవు కోరిన దాని నన్నిటి నాతఁ డాక్షణమునందే బ్రసాదించుచున్నాడుగదా?

నేను - నే నెట్టిత్యాగమును బ్రార్థింపవలయును తల్లీ!

ఆమె - నీభర్త మొదటినుండియుఁ బాపవర్తనుడై రోగాక్రాంతుడై యుండెను. అతని కారోగ్యము గలిగింపుమని నీవు దేవుని బ్రార్థింప కయే యున్నచో వేయిమంది డాక్టరులు వచ్చి చికిత్స చేసినను నాతని రోగము శాంతింపకయే యుండునని నాయభిప్రాయము. తుదకు నీ వ్యాకులప్రార్థనమువలననే యాతనికారోగ్యము గలిగినది. నీవట్లు కోరక నీయూత్సాహంతినే వాంఛించినచోఁ బరమేశ్వరుడు నీయభిలషితమును దీర్చుకొందునా?

ఆమాటకు నాకు నవ్వువచ్చినది. నవ్విినచో నామె యేమనుకొనునో యని సంశయించి భయపడి యెట్లో యాత్మసంవరణము గావించుకొని “అమ్మా! నీవు నన్ను భ్రాంతిగొలుపుచున్నావా? జీవితసంకలితం బగు నాశ్రయతరుస్కంధమున గఠోరకుఠారాఘాతము గావింపం బురికొల్పు చుంటివా? దానిని ద్వజించిన సుఖ మగునని మృదువల్లి కాశగొలుపు చుంటివా? ఆశ్రయతరుపతనమువలన దానును భిన్న భిన్నమై మట్టిలోబడి శతశతపథికకఠినపదదభిత్తమై చూర్ణవిచూర్ణమై పరిశుష్కమై పోవలసి వచ్చునని యావల్లికకుఁ దెలియదా?” అని బదులుచెప్పితిని.

అంతనాజ్యోతిర్కయి మందహాసము చేయఁదొడంగెను. ఆహాసము యందు శతశహస్ర చంద్ర సౌందర్య తేజము వికసిత మగుచుండెను. ఆమె యట్లు నవ్వుచునే మధుమృదురస్వరముతో “నరే! నీవు ధనముకొఱకేల ప్రార్థించితివి! నీవుప్రార్థించుటచేతనే భగవానుడు నీకువిశ్వేశ్వర్యమును బ్రసాదించెను. వర్తకమునం దత్యున్నతిని సమకూర్చెను” అనియెను.

నేను - భోగాపీక్షచే నేను ధనమును వాంఛింపలేదు. నాస్వామి

సుఖముకొరకు ధనము నభిలషించితిని.

ఆమె-అట్లయినచో బుత్రపుత్రికల నేల కోరితివి?

నేను - సంసారమునకు సంతానమే ప్రథానము. సంతానము నందలి ప్రేమచే వారిని లాలించుచు బాలించుచు నానాధుఁడు సంసారియై దుష్కృతమునుండి మరలి సుఖించునని యెంచి యట్లు ప్రార్థించితిని.

ఆమె - మంచిది. నీకు జబ్బుచేసినప్పుడు నీయారోగ్యముకొరకు కేల వాంఛించితివి? కృపామయుఁడగు సర్వేశ్వరుఁడు నీయెట్టికోరికను గూడ నిరర్థకముగ జేసియుండలేదు.

నేను - నాయీభోగశరీరము లేకున్నచో భోగానక్తుఁడగు నాస్వామి యెప్పటికిని దన దుష్ప్రవర్తనమును మార్చుకొనఁ జాలఁడు. అందుచేతనే నేనారోగ్యమునర్థించితిని.

ఆజ్యోతిర్మయి యింకను నేమియో చెప్పుట కుద్యమించెను. కాని యేమియును జెప్పుట జరుగలేదు. ఆకస్మికముగా జడివాననుండి హఠాత్తు గాలి, కిటికీనుండి వానచినుకలను నామీఁదికి జల్లున విరియించెను. దానితో నాభావనాపరంపరకు భంగము గలిగించెను. ఇంక నాజ్యోతిర్మయి నాకగపడలేదు.

నేను తత్తరముతో లేచితిని. నాకెంతయో దుఃఖము వచ్చెను. అట్టి యతిలోకరమణీయ రమణీమూర్తి నిక నెందును జూడఁ జాలనుగదా! యని, అట్టి మధురమోహన కంఠస్వరము నిక నెన్నడైన వినఁ గలుగుదునా! ఇప్పుడు జరిగిన సంభాషణ మంతయు, వాస్తవమో భ్రాంతియో మరియేదో నాకు నిశ్చయముగా దెలుపగలవా రెవ్వరున్నారా? ఇది మనోవికారమో, యున్మాదకల్పనయో, యపూర్వస్మృతి కాశటమో నిర్దేశించి చెప్పగలవా రైవరైన నున్నారా?

౨౦. మానసపూజ

ఇప్పటికి నాస్వారి నగరమునందు పెద్దమనుష్యుని వలెఁ బ్రవర్తించు చుండెను. పుండుపైఁ బూవులఁ గప్పినచో నది లోకమున కగపడకుండు నట్లు నానాధుని పాపవర్తనము బాహ్యనటనములచే నప్రకాశితమై యడలి యుండెను. ఆతఁడు ప్రాణపణముగఁ బ్రయత్నించి కన్నులు దెరిచి తన వ్యాపారమును జూచుకొనుచుండెను. దాంపత్య ప్రేమ యెంతయో కలవానివలె నటించుచు నన్ను సంతోషపెట్టుటకు మిగులఁ బ్రయాసపడుచుండెను. నేనింతకాలమునుండియు నాతని గనిపెట్టి చూచు చుంటిని. ఆతనినే దైవముగా భావించి శ్రీకృష్ణస్వరూపునిగా నాతని బూజించు చున్న దానను. ఆతని యిప్పటిప్రేమనటనమునందు దాంపత్య మధుమధురధార ప్రవహించుట లేదని గ్రహింపఁజాలనా? ఆతనిప్రకృత ప్రేమ చదివినపాఠము నొప్పగించుటవంటిది ! క్రయవిక్రయాదికముచే నంపాదించిన లాభమువంటిది ! అంతేకాని దానియందుఁ బాపతాప మును వివక్షాలయును మిళితములై యున్నవి.

మానవుఁడు మోహమధువు నొక్కసారి రుచిమరగినచో బ్రదికి యున్నంతవఱకును దానిని బరిత్యజింపఁజాలఁడు. చైతన్యము గలిగినప్పు డైనను జ్ఞానము లభించినప్పుడైనను దానిని విడుచుటకు సమర్థుఁడు గాకుండును. అధర్మము చేయుచుంటినని గ్రహించియు ధర్మపథమునకు మరలఁజాలఁడు. అధఃపతితుఁడగుచున్నను తుదకుఁ జచ్చుచున్నను నాతఁడు జానిని నేవించుచునేయుండును. ఇదియే మహామాయ యజ్ఞాత విలాస మని జ్ఞానులు చెప్పుదురు. అందుచేతనే సాధకులు మహామాయ శర్బారునందు — మహామాయ సింహాసన ప్రాంతమున, మాయాదేవి చరణకమలనన్నిధిని — ఉత్తరీయము మెడకు జాట్టుకొని ప్రణామము గావించుచుఁ గరుణావికలకంఠస్వరముతో నేడ్చుచు నేడ్చుచు :—

నేరమే మొసరించినానమ్మా - సంసారకారా - గారమున నను
దోయు లేమమ్మా !

- 1 సారెసారెకు నాలుబిడ్డలు చరణశృంఖల లగుచు నిట్టటు
పారిపోవగనీక నను నిర్బంధపెట్టగఁ జూచుచుంటివి ||నేర||
- 2 ప్రక్కప్రక్కల దూతలార్దురు బహువికారాకృతులు దాలిది
దిక్కుతోపగనీక నను బాధింపఁ గని వారింపకుంటివి ||నేర||
- 3 కాలిసంకెల గెడవఁ జాలక కలిమిలేముల హాసశోకము
లోలిగాంచుచు ముక్తి బధమెటనోమఱచికననేరకుంటిని ||నేర||
- 4 తెల్లవారఁగలేచి యిట్టటుఁ దరిగి పొట్టకుఁదెలుపు గానక
పల్లటిల్లుచునుంటినో శవభవన కేళికరాలి కాళీ! - ||నేర||
- 5 దారధన పుత్రేషణంబులఁ దగిలి దుర్మతితోడఁ గడునప
చారముల నొసరింపఁ జంకక సర్వనాశనమగుచునుంటిని ||నేర||
- 6 అడరినాదుఃఖాగ్నిఘనశిఖి లంబరము ముట్టిననుబ్రాణము
లెడలకున్నవి తల్లి! బాధలఁ బడఁగఁజాలకమిడుకుచుంటిని ||నేర||

అని యనేకవిధములఁ బ్రార్థించుచుందురు. మహాపాపాత్ముని కైనను
యుక్తా యుక్తవివేకమును, నదసద్విచారమును, పాపపుణ్యజ్ఞానమును
గలిగియుండునని పురాణములయందు మహర్షు లుపదేశించిన విషయ
ములను జదివి యుంటిని. దొంగతనము దోషమని చోరుఁ డెఱింగియు
నాపని మానలేడు. అట్లే వేశ్యానక్తుఁడును - అది స్వభావసిద్ధమైన
జ్ఞానముకాదనియు గేవలవిషయజ్ఞానముమాత్రమే యనియుఁ బెద్దలు
చెప్పుదురు. ప్రకృతజ్ఞానము చిత్తశుద్ధివలన లభించును. చిత్తశుద్ధి నదా
చారమువలన సమకూరును. సదాచారమును మనోబలముచే రక్షించు
కొనఁ గలిగినవాఁడు మహావనప్రవిష్టఁడగువ్యక్తి హింసజంతువులకు
భయపడునట్లు పాపములనిన భయపడుచుండును. ఎల్లప్పుడును మనము

నందు మృత్యువును స్మరించుకొనుచు, సజ్జనసాంగత్యముం గూర్చి భావించుకొనుచు, భయభక్తులతో భగవన్నామమును గీర్తించు కొనుచు సదాచారసంఘన్నుండగువాఁడు నిశ్చల సిద్ధికై సద్గ్రంథపఠనమును గావించుచుండవలయును.

౨౯. ప్రత్యాహార సమిళ నము

సుఖద యను మాయంటిదాసి బయటిపనులను దీర్చి యుడికి యార వైచిన వస్త్రములను మడతలు పెట్టుచుండెను. సంధ్యాదీపము శీతల వాయుమృదుస్పర్శమున నల్లనల్లన గంపించుచుండెను. అప్పుడు నేను సాయంకాలవ్రాజను బతిదేవతాకీర్తనమును ముగించుకొని యించుక లెఱచి యున్నగవాక్షముచేతనున్న పడుకకుర్చీపై నర్థశాయినినై యుంటిని. వీధియందొక భిక్షుకుఁడు పైసపైసభిక్షముకొఱకు వాంఛించి యింటింటికిని దిరుగాడుచుండెను. నేను సుఖదచే వానికొక పైసను బంపించితిని. అప్పుడు సుఖద నేనాలకించి సంతసించు ననియెంచి యా భిక్షుకు ఙ్గోకపాట పాడుమనియెను. పైసయిచ్చిన గౌరవమునుబట్టియో, సుఖద తోరికనుబట్టియోకాని యాబిచ్చగాఁడు గానము చేయ నారంభించెను :-

అట్లుగానఘఁ జేసిచేసి బిచ్చగాఁడు వెడలిపోయెను. ప్రేమతోఁ బిలిచి వాడో భోకేశ్వరుఁడే వఘఁ డగుచుండగాఁ బ్రాణేశ్వరుఁడేల వఘఁడు గాకుండెను. భక్తికి భగవానుఁడే యాత్మీయుఁ డగుచుండగా భర్త ఘోర నావాఁడగుటలేదు!

హమ్మమ్మమ్మ! అని నాశిరోదేశమునం దొకకణదురీగ రొత్త చేయుచు నెగురుచుండెను. పిడికిళ్ళు గట్టిగ బిగించి యేకాగ్ర దృష్టితో నాకర్షించినచో దుష్కృదలుమున్నగు నిట్టి జీవు లెగురుటకు శక్తిలేక శ్రీంధ్యబద్ధుని యొకగ్రంథములోఁ జదివి యుంటిని. అందుచే నేనాక్షణ

ముసం దట్టేయాకర్షించిచూచితిని. రెండు మూడు నిమిషములలో నట్లే యాయీగక్రిందఁ బడిపోయెను.

అప్పుడు నామనసునందు ఏకాగ్రచిత్తముతో “నాస్వామినిట్లే యారాధించి యాకర్షించినచో నాతని యన్య గతియు, నన్యమతియు, నన్యభావమును రుద్ధమైపోవునుగాదా!” అని యాలోచన తోచెను. పతివ్రతయగు సతీమణికి స్వామిసాధన యందుకొఱకెయని తెలిసికొంటిని. పతి యెట్టివాడైనను సతీమణి ధ్యానాకర్షణములచే నిశ్చయముగా నాతఁడు పరమధార్మికుఁడగును. ఆత్మేశ్వరుఁడగును. అందుకొఱకే గోపికానుందరుల మధురభావభజన! అందుచేతనే తాంత్రికుల తాత్త్వికాకర్షణమునం దిరువురిహృదయములు నేకమైపోవుట!

నేనాదినమునుండి యాబాల్యసాధనశక్తి యంతయును వినియోగించి మఱియు సతీదృఢసంకల్పముతో స్వామికి నాయందు దయగలుగుట కొఱకు - ఆతఁడు దుష్పథమునుండి మఱలుటకొఱకు-ఆతనియారోగ్యము కొఱకు - సర్వదా భక్తితో నాతని మానసికవిధానమున నారాధించుట కారంభించితిని. ఇట్లు కాలప్రవాహమునుండి దినములపై దినములు జరిగి మానములపై మానములు చెల్లి యొకవత్సరము గడచిపోయెను.

ఒకనాఁడు ప్రభాతశీతలమందమారుతములు వీచుచుండ నా నాధుఁడు మామేడముందరి డాబాపై మెల్లగఁ బ్రచారము చేయుచుండెను. ఆయన యటనుండెనని యెఱుఁగక నేనును డాబాపై కెక్కితిని. అప్పటికి నానాధుఁ డవ్వలి మొగమైయుండెను. ఆతనిగమన మతి మందముగ నుండెను. మొగమునఁ జింతారేఖలు దోచుచుండెను. ఆతఁడు కొంత సేపటికి నావైపునకు దిరిగి యాకస్మికముగా నన్నుఁ జూచి యదరిపడి టసి “నీవా?” అనియెను.

నేనునవ్వుచు “ఈసమయమున నేనుగాక మరియెవ్వరైన నెట్లు వచ్చినచో మీకానందముగ నుండునుగాబోలును!” అంటిని.

అత - ఇంతకుముందు కొన్నాళ్ళక్రిందట నైనచో నీవన్నట్లే యానందించి యుందును. కాని నిజముచెప్పుచున్నాను. ఇప్పుడు నాహృదయమునందలి ప్రతి స్తరమునందునుఁ గ్రొత్తగ్రొత్త భావములును, గ్రొత్తగ్రొత్తయభిలషితములును సంకితము లగుచున్నవి. కాని యందు వలనఁగూడ నాకు సంపూర్ణానందము లభించుటలేదు. జలాతంకరోగి జలపిపాసచే జచ్చిపోవుచున్నను నొక్కశీతలజలబిందువునైనను బాసము చేయఁజాలనట్లు నేనిప్పు డాశతీరని యవస్థలో గాధపడుచున్నాను.

నేను - మీమాటలు నాకు స్పష్టముగా గోధపడుట లేదు.

అత - సత్యము చెప్పెదను వినుము. నిజము చెప్పుటకు నాకింక సంశయము లేదు. పాపపథము, పాపసంగము పాపాకాంక్ష యనుదుర్గుణములు శిశిరతరుశాఖలయందలి జీర్ణస్థలములవలె మెల్ల మెల్లగా నానుండి జారిపోయినవి. ఏదేవత శుభాశీర్వాదముచే నిట్టిభాగ్యము లభించెనో యెవ్వరెఱుఁగుదురు! ప్రస్తుతము దాంపత్యధర్మ మధురామృతము నాస్వాదింపవలయు నని నాప్రాణములు తల్లడిల్లిపోవుచున్నవి. కాని జలాతంకరోగి జలంబులంబోలే నేనాసుధారసమును గ్రహింపఁ జాలకుంటిని. ఆ సమ్మేళనసుఖము నాకేల లభింపకుండెనో నీవుచెప్పఁగలవా?

నేను - మీరు నిజముగా బాపపథమును బరిత్యజించితిరా?

అత - నిశ్చయముగా! నాజీవితకాలమునం దింక నెన్నఁడునసత్యము చెప్పను. ఇంక నెన్నఁడును బాపకృత్యమును జేయను.

నేను - నేను మీపాదదాసిని. చిరసేవకురాలను. నన్నేమిచేయుమని నను జేయుటకు నేను సిద్ధముగా నున్నాను.

అత - చెప్పితినిగదా ప్రాణసంకటమగు పిపాస! ఎదుటనే చెంతనే జల మున్నది కాని దానిని జూచినంతనే భయము! దాని ముట్టి సంత మాత్రమున జచ్చిపోవుచును!

నేను - అట్లునటకు గారణమేమి?

అత - ఎందుచేతనో చెప్పజాలను. నామనసునందు దీనింగూర్చి వితర్కించుకొని యొకసిద్ధాంతమునకు వచ్చితిని కాని దానిని నీయెదుట జెప్పుటకు నామహాసావజ్ఞుల నానాఁకు నుడికించుచు శుష్కింపఁ జేసి నోటమాట వెలువడ నీయకున్నది.

ఆనాడాసమయమున నింక నావిషయమునుగూర్చి యెట్టి సంభాషణమునుజరుగలేదు. మఱునాడు తెల్లవానిసంతనే లేచి చూచితిని. అప్పుడు నానాధుఁడు గంగాన్నానమునకుబోవుచుండెను. “ఎక్కడకుఁబోయెదరు? ఇట్టిబుద్ధి యెక్కడనుండివచ్చినది?” అని నేనుప్రశ్నించితిని. ఆతఁడునవ్వుచు “న్నానముచేసి మరల వచ్చి చెప్పెదను!” అనియెను. నాహృదయము పరమానందముచే నుప్పొంగి పోవుచుండెను. స్వర్ణు మరల వచ్చినంతనే “ఏదియో చెప్పెదనంటిలే చెప్పుడు!” అని మరలఁ బ్రశ్నించితిని.

అత - ఆహ్నికకృత్యము లైన తరవాతఁ జెప్పెదను.

నేను - ఓహో! ఈమాట మీ నోటినుండియేనా? ఎన్నఁడు నిట్టి భాగ్యము పట్టలేదే! ఈసదాచార మెప్పటినుండి? ఆకస్మికముగా నీబుద్ధి యెట్లు పుట్టినది.

అత - ఆహ్నికములఁ దీర్చుకొని నచ్చి చెప్పెదను.

నేను - ఏమి ఆహ్నిక కర్మలు కూడనా? ఏమిమంత్రమును నేర్చుకొంటిరి? మీ దీక్షాగురువు లెవ్వరు? ఎవరు మీకీయుపదేశము గావించినారు? ఈదారి మీకెట్లు దొరకినది!

ఇన్నిమాటలవలీలగా నానోటినుండి వెడలినప్పుడు మునిపతి దినము లైనచో నాస్వామి క్రోధోద్రిక్తుఁడై నామీఁద ననేకకటూక్తివిషబాణములను బ్రయోగించి ధిక్కరించి యుండును. అట్లుగా కున్నచో గోపము నడంచుకొని తనతప్పు దాచుకొని నవ్వుచు నేవో కల్లబాల్లి మాటలు చెప్పి తప్పించుకొనియై నఁ బోయియుండును. కాని యిప్పుడాతఁ డేమియు ననలేదు. అతిగంభీరవదనముతో, స్థిరతేజోమయ

తరళ నిష్కామనయనములతో, దదేకదృష్టితో నామొగమువంకజూడఁ దొడంగెను. చాలనిమిషములు జరిగిపోయినవి. నేనాతనిభావముంగాంచి మాటాడఁ జాలకపోయితిని. ఏమి యాభాగ్యము! నాయాజీవితమునం పాతని యిట్టి దివ్యమూర్తి నెన్నఁడును గాంచియుండలేను. సకలేంద్రియములును యథానియతములై చిత్తవృత్తులన్నియు సమీహితములై ప్రాణాదివాయువులన్నియు యథోచితస్థానస్థితములైయున్నట్లు నాకుఁ దెలియనయ్యెను. ఆవిధముగా నెన్ని నిమిషములు గడచెనో నాకు దెలియనేలేదు ! ఏమనిన - అంతకుముందు నేను గడియారమును జూచి యుండలేదు. ఏడేనిమిది నిమిషములై యుండు సనుకొందును. అంత సాతఁడు కంపితప్రాణములతో నిరుద్ధశ్వాసములతో సతికష్టోద్ధిత కంఠ స్వరముతో “చెప్పెదను విన్నము. ఈదారిదొరుకుట కాధారము నీవు! నీవు నన్ను సమస్తజీవశక్తులను వినియోగించి ప్రాణవణముగ నారాధించి యభ్యర్థించి తుట్టతుదకు మహాబలముతో మహదాకర్షణము గావించి యిట్టిపవిత్రపథమునకుఁ బరికించిగాఁ బరిణమింపజేసితివి. నీకృపాకటాక్ష మూలముననే జ్వాలామయంబగు పాపపథమును బరిత్యజించి యిట్లు మరలఁగలిగితిని. కాని నేను నీచెంతఁ జేరఁజాలకున్నాను. నీలోఁ గలయఁ జాలకున్నాను. నాయందు నిన్ను లీనముచేసికొనఁ జాలకున్నాను. దుస్సంగిని దుష్కర్ముడను సగునేను నీవంటిసతీమణికి-నీవంటి పుణ్యవతికి నానందము గల్పించి నీవలన సంపూర్ణానందము సనుభవించుట కర్హుడను గాకయున్నాను. అందుచేతనే నేను మహావిచారముతో మహాను తస్త హృదయముతో నొకమహాత్మునాశ్రయించి తత్సహాయనంప త్తిచే శ్చారీరక మానసిక వ్యాధులనుండి విముక్తిలాభముంగాంచి యారీతిగా నుద్ధరింపఁ బడితిని.”

నేనాతనివంక భక్తిభావముతో దిలకించుచుంటిని. వాస్తవముగా నాతని పాపజ్వాల లారిపోయినట్లే యాతని యాకృతి విరాజిల్లుచు

నుండెను. అతని దేహమునందు పుణ్యశరత్కృముదీ తేజము ప్రకాశించుచుండెను. అప్పుడు నాహృదయము దాంపత్య మధురామృతధారలచే నిండిపోయెను. నేనాతని పాదములపైఁ బడి పయ్యెడ మెడకు జాట్టుకొని ప్రణామము గావించి యాతని పాదధూళిని గ్రహించి యాపాదమస్తకమును విలిప్తము గావించుకొంటిని. ఆవెంటనే యాతఁడు నాచేయిపట్టుకొని లేవఁదీసి నాగండస్థలమునందు దాంపత్యమిళన చిహ్నములను దించి యానందసుధా సముద్రమున ముంచివై చెను.

సూర్యుని పరస్పర సంభాషణమైన యనంతరముననే నానాధుఁడు తన యాహ్నికకృత్యములను నిర్వర్తించుకొని బోవుచు నన్ను ద్వేషించి “నాకొక చిత్రాననమును పంచపాత్రయు నుద్ధరిణియు సిద్ధముచేసి యిచ్చెదవా? ముద్రిత నయనములతో నేనిప్పుడు భగవానుని గూర్చి ప్రాణము పులికించునట్లు కృతజ్ఞతా నివేదనముం గావించెదను. నాకీసత్పథమును బ్రదర్శించిన గురువులెవ్వరని నీవు ప్రశ్నించితివి. నీకు సత్యము చెప్పుచున్నాను. నాకీజ్ఞానముం గల్పించిదానవునీ కే. నాగురుమూర్తివి - కరుణామయుఁడగు నేపరమేశ్వరుఁడు న న్నుగ్రహించి యంధకార బంధురములగు నాకన్నులను డెరపించి నాకీ సత్పథమును బ్రదర్శించెనో, యేదేవుడు సాధ్వీ శిరోమణివగు నిన్ను నాభార్యగాఁజేసి నిర్భాగ్యుఁడనగునన్ను మంచిమార్గమునకు మరలించునట్లు దివ్యశక్తివగు నిన్ను బ్రేరేపించెనో యట్టిభగవానునకు నేనొకసారి ప్రణామము గావించి కృతజ్ఞతా సూచకముగఁ బ్రార్థింపవలయును” అని చెప్పుచుఁ జెప్పుచు నుండఁగా సశ్రుధారలచే నా స్వామివక్షమంతయుఁ బ్లావితమై పోవుచుండెను. కంఠస్వరము రుద్ధమైపోయెను.

నేనును నాతని పాదపద్మములను వ్రాలి యుచ్చైస్వరమున నేడువ నారంభించితిని. ఈవిధముగా గొంతసేపు గడచిపోయెను. నేను నాపతి దేహతా హృదయ భావమును సంపూర్ణముగా నవగతము చేసి

కొని పడమటింటిలో దేవరపట్టునొద్ద నొక చిత్రాసనమును నవరించి యాపార్శ్వమున గంగాజల పూర్ణంబగు నొకపంచపాత్రను నుద్ధరిణియు నుంచితిని. ఉత్తరాభిముఖుడై కూర్చుండి నాప్రాణేశ్వరుడు నన్నుగూడ దనచెంత నుపవసింప నియోగించెను. సేనాతని వామ పార్శ్వమునఁ గూర్చుంటిని. అప్పుడిరువురము సేకాగ్రచిత్తముతోఁ దదేకధ్యానముతో ముద్రితనయనములతో శ్రీభగవానుని కోమల చరణకమలములను స్మరించుచు నించుమించుగా నరగంట సేపు తస్మయ్యులమై యుంటిమి.

మానవులకు జాగ్రదవస్థయందు స్వప్నములు గలుగవని సేనాఁజును. కాని యాయవస్థయందు మేమిరువురమును నిద్రలోనుంటిమో, జాగ్రత్తయందే యుంటిమో యెవ్వరమును తెలిసికొనఁ జాలకయే యుంటిమి. అప్పుడేదియో విరాట్స్వరూపము - విశ్వమోహనమూర్తి మాకుసాక్షాత్కరించి మాశ్రవణ యుగళమునందు “మీకింక భయము లేదు. మానవుఁడు జరామరణ శీలంబగు నశాశ్వతదేహ ధారణముం గూఁగించియే చరమా కాంక్షితము ననుభవించుటకుఁ బ్రయత్నము పురూఁగించుచుండునో యట్టిపరమానందము మీకిప్పుడు కరతలామలక యైనది.” అని చెప్పుచున్నట్లయ్యెను.

అనంతర మా దివ్యమూర్తి నాస్వామికి దర్శన మొనంగి “నీవు నిరంతరమును బాపచరణమునందే నీజీవితమునంతను వినియోగించితివి.

ప్రకృత మీపశ్చాత్తాపానల జ్వాలలవలన నీనమస్త పాపములును దృఢ రాశివలెమండి బూడిదయైపోయినవి. నీశరీరమిప్పుడు పుణ్యపూత మైనది. నీ వింక స్వేచ్ఛగా నీధర్మజీవితమును గడపుకొనుచు భగవత్తత్త్వవేదులగువార లనునరించుమార్గమునుబట్టి తుద కానందధామమును జేరు కొందువుగాక!” అనిబోధించి యావిరాట్స్వరూపుఁడు వేఱుగ నన్ను ద్వేషించియిటులనియెను. “సాధ్యశిరోమణీ! నీవంటికులలక్ష్మణులీ లోకమునం

దనేక సత్కార్యములను గావించి జగము నుద్ధరించుటకై యవతరించుచుండురు. జలచుగ్నమగు నొక్కచీమ నుద్ధరించినంతమాత్రమున మానవుఁడు పుణ్యాత్ముఁడనుప్రశంసకు నర్హుఁడై యుండును. అట్టిచో నధఃపతనమునఁ జరమావధింగాంచి శునకవృగాలములకు గూడ నంటరానంతటి కలుషజీవియైపోయిన మానవుని దుష్పథము నుండి యుద్ధరించువారు మానవులేయైయున్నను వారిని దేవతామూర్తులనీ సంకీర్తించుటలో సతిశయోక్తి యేమున్నది? అమ్మా! నీవు వాస్తవముగా సృశక్తిచే దేవతామూర్తివై జీవితకాలమంతను ననంతక్షేత్రముల ననుభవించుటకు నహించి నీస్వామిని సాక్షాత్సారయఁబునిగా భావించి నేవించితివి. ఆపూజాఫలమువలననే నీకిహలోకమున నమ సంపల్లాభమైనది. నీవు పరలోకమునందును నక్షయానంతసుఖశాంతుల ననుభవింపఁగలవు. అన్యదేవతలను బూజించుటకుఁ బ్రత్రములు పుష్పములు ఫలములు జలములు మొదలగుసాధనసామగ్రి యంతయును గావలసియుండును. కాని నీవు ప్రాణపుష్పములతో నిత్యమును బతిదేవతను బూజించుచు బతిదేవతనే పరమేశ్వరునిగా భావించి యారాధింపఁగలిగితివి. ఓగుణవతీ! ధర్మవతీ! సుకృతీ! సతీ! ఇదియే చిరస్థాయినియు సవినశ్వర ఫలప్రదాయినియు నగునీ —

“ ప తి పూ జ ”

బ్రహ్మార్పణమస్తు

సంపూర్ణము

ఈ “వతిపూజ” రచించినవారును

శ్రీ వేంకట పార్వతీశ్వర కవులలో నొకరును
సుప్రసిద్ధులు నగు

కవిరాజహంస - కవికులాలంకార

శ్రీ పౌలేటి పార్వతీశముగారు

తెనిగించిన ఇతర పుస్తకములు ఈ దిగువ చూపబడినవి

శుభయోగము

ప్రేమలీల

అదృష్టము

గుప్తశత్రువు

శైవలిని

మహాముహూర్తము

కపాలకుండల

మహాశ్చేత

పైనికపత్ని

దుష్టగ్రహము

దేవీచాధురాణి

అడ్డు—గీత

మా పుస్తకముల క్యాటలాగు చూడండి

పబ్లిషర్సు : అద్వైతపబ్లిఅండ్ కో

నరస్వతీ పవర్ ప్రెస్

రాజమహేంద్రవరము

